

SV.

ČTVRTÁ K

A ČR

SVATOPLUK ČECH:

ČTVRTÁ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XVIII.

ČTVRTÁ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1905.

ČTVRTÁ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

Napsal

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
1905.

Tiskem »Unie« v Praze.

ČTVRTÁ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

MLUVÍCÍ KAPR.

(»Národní Listy« 1886.)

„Mlu-mluvící ka-kaprrr," div se nezakuckal radní Kokoška, chytaje se za důkladné břicho a smíchem kýklaje velikou hlavou, až si musil narovnati zkřivenou paruku, jež objímala bachratý, šarlatově planoucí obličej rámcem úměrných, zlatoplavých kadeří. „To je dobré. To se povedlo. Mluvící kap-kaprrr..."

„Je mi divno, že se taková věc vůbec trpí," bručel vážný poštmistr. „Kdybych já měl v tom slovo, dal bych plakáty bez meškání strhat a švingulanta bych krátce vyzval, aby si hledal blázny jinde."

„Ó můj drahý pane poštmistře, s takovou přísností byste nynějšího času daleko nedošel," namítal obecní tajemník. „Kdybyste chtěl zavírat boudy s falešnými Eskymáky a mořskými panami, musil byste po právu také zapovědět všechny pomády a vodičky na holé hlavy, všechny pilulky a tresti proti nezhojitelným chorobám, všechna turecká povidla z Kra-

*

lup a všechno mělnické víno bůh ví odkud — zkrátka, obrátil byste celý obchod na ruby a snad by ještě došlo na prospekty knih s bombastickou reklamou, na volební provolání s kopami nejsvůdnějších těšínských jablek, na leckterou státní ústavu s podivnými kličkami... Ne, ne, s tím byste daleko nedošel! A tu ten člověk je prostý, nevinný kejklíř, který si vyšperkoval svou dryáčnickou udici hodně originálním a křiklavým vnadidlem."

„Ale vždyť prohlašuje výslovně, že není žádným eskamotérem ani břichomluvcem," ozval se sládek Pivoňka. „A kapra může prý si každý prohlédnout a ohmatat —"

„Ale, ale, pane starý, snad byste mu nesedl na vějičku!" káral ho tajemník. „Snad nemyslíte opravdu, že by mohl kapr — je to příliš směšné!"

„No, třeba směšné!" bránil se nesměle Pivoňka, trochu rozdurděn. „Vím také, že mi žádný kapr z našeho rybníka nemukne. To je arci hloupost. Ale ve světě jsou všelijaké věci. Řekne se ku příkladu: ryba — němý jako ryba. No — a nedávno četl jsem kdesi, že jsou někde ryby — myslím, že v čínském moři — které lítají a zpívají jako ptáci."

Společnost dala se do hlučného smíchu.

„Z části má pan starý pravdu," ujal se Pivoňky pan učitel, když byl opanoval svoji veselost. „Noviny přinesly vskutku noticku o nějakém druhu mořských ryb, které vydávají zvláštní zvuky — pravím zvuky, neboť o hlase nelze, tuším, vážně mluviti. Ale kdyby se tato zpráva potvrdila, byla by to právě jen vzácná výjimka. Ryby jsou vskutku němé. Postrádají potřebného ústrojí, jímž by hlas nějaký vydávaly."

„Snad je ten kapr nějaký automat," podotkl stavitel Petřík, „s ukrytým zvukovým strojem; či —" připomenul si — „arci, vždyť prý ho smí obecenstvo ohmatat a tu by snadno rozeznalo automata od živé ryby. Buď jak buď, prozatím vím jen, že nosí ten člověk kapra skutečně s sebou. Zastavil jsem se před tím na sklenici vína u Růžičky — má dnes hostinec nabitý — a tam povídali, že přišel ten kumštýř z čista jasna o polednách s velikým mokrým uzlem a poručil si pokoj a necky s čistou vodou, do níž hodil svou zázračnou rybu."

„Je prý to, pánové, báječně veliký kapr," doplnil referát kupec Motejl. „Byl jsem také odpoledne u ‚věnce', a Růžička vyprávěl o té rybě pravé divy. Jsou prý jí plné necky a mrská sebou, že je strach se přiblížit. Ale jak na ni její pán promluví, hned se utiší, poslouchá a hledí na něho moudře jako člověk. A jak prý spokojeně drží, když ji ten kejklíř škrábe za ouš — či vlastně hladí po hlavě! Je to přec divné, pánové."

„Uvidíte, že do zítřka milý kapr vyroste na velrybu a bude tančit na provaze," smál se lékárník.

„Tomu, že lze i kapra přiučit rozličným věcem, spíše bych uvěřil," mínil učitel. „Beze žertu, pánové. Kapr není tak tupé zvíře, jak se zdá. Známo jest o pověstných trianonských kapřích, že poslouchali na jména, která jim byla udělena. Dvorní dámy volaly je k sobě jako psíčky. A včera jsem četl o člověku, který naučil kapry vymršťovati se přes hůlku nastavenou a na povel konat i jiné pohyby. Ó! v duši zvířecí dřímají dosud mnohé schopnosti, o nichž nemáme ani tušení."

„Bodejť že!“ zvolal sládek Pivoňka, v němž dosud vřelo a který hodlal tajemníkovi na vzdor hájiti své stanovisko. „Jak jsem řekl, ku příkladu — Slyšel jsem od jednoho známého, že mu jeden pán vypravoval, že měl psa a ten pes mu každé ráno před procházkou bez vyzvání aportoval hůlku..... No, což na tom není nic, pravda. Ale ten pes aportoval ve všední den obyčejnou španělku, v neděli pak a ve svátek druhou, lepší hůl se zlatým knoflíkem — a nota bene, bez říkání, pánové, bez říkání! Což o tom soudíte, he?“

„Pes a kapr je přece jen veliký rozdíl, pane starý,“ pravil s úsměvem učitel. „A pak se nejedná o nějaké kousky vůbec — i kapra lze snad lecčemu přiučit — ale o mluvení či řekněme raději — poněvadž je to mluvení příliš směšné — o vydávání nějakých zvuků, tedy o věc, které jest kapr dle svého ústrojí naprosto neschopen.“

„Neschopen! neschopen!“ bránil se houževnatě Pivoňka. „O slonu by také nikdo neřekl, ku příkladu, že dovede stát na jedné noze a uvázat si servitek okolo krku — no, a já jsem to viděl na vlastní oči.“

„Což slon, slon je cizí zahraničné zvíře,“ vmísil se do hovoru opět radní Kokoška. „Ale kapr, obyčejný kapr! S tím mi dejte svatý pokoj! Mlu-mluvící ka-kaprrr...“ A rozesmál se znova, až mu slzy tekly po tvářích.

„Nu, kapr! Kapr je přece pořádné zvíře a má dosti veliký mozek v hlavě,“ přidal se kupec Motejl na stranu sládkovu. „Co je proti kapru drobný hmyz, blecha na příklad! A hleďte, pánové, viděl jsem v Linci celé divadlo s blechami, které byly zapřa-

ženy do malilinkých kočárků, cvičily se ve zbrani jako vojáci a vypalovaly droboulinký kanonek. A blecha je přece nejobyčejnější domácí zvíře."

„A já jsem ondyno četl," vzpomněl si Pivoňka, „v některém odpoledníku jsem četl o žábě, která pískala na flétnu."

„Prosím vás, pane starý, přestaňte již s těmi citáty z novin," smál se tajemník s ostatními. „Máme jich pro dnešek dosti. Chcete-li mermomocí věřit, že se naučí kapr – hahaha!"

„Jest jen s podivením, jaké věci už si lidé vymýšlejí, aby žili z cizích kapes," moralisoval poštmistr. „A uvidíte, že ten šejdíř dobře pochodí se svým kapřím vnadidlem! Uvidíte, že ten pyramidální nesmysl potáhne jak náleží."

„Toť se rozumí," přisvědčil s trpkým úsměvem lékárník, „pohrnou se tam jako ovce do ovčína."

„Ovšem že pohrnou; sám se tam podívám," prohlásil stavitel Petřík. „Rád bych zvěděl, co přece v tom kapru vězí. Jen škoda, že má takovou nechutnou přítěž. Recitace! Bezpochyby nějakých nudných básní nebo monologů z truchloher. Měl volit místo toho raději citace — nějaké citace duchů nebo mlhové obrazy nebo alespoň kouzelné kousky â la Bosco."

„Pravda, mluvící kapr a recitace jsou divné spřežení," žertoval tajemník. „Ale ten kapr mluví asi zpropadeně málo, a čím doplnit ostatní čas na slušné představení?! Na kouzelné přístroje nemá ten dobrý muž bezpochyby peněz — v jiném umění se nezná — připadl tedy na recitace, k nimž není potřebí než několika knih od antikváře."

„Finis! Finis!“ zvolal pan farář. „Samý kapr! nic než kapr! Nechme si ho pro postní dobu. A teď — Karolinko, taroky!“

Podnět k této nezvykle živé diskusi v honorační místnosti hostince „na poště“ zavdal veliký, sáhovými literami v křiklavých barvách provedený plakát, který se téhož dne objevil na několika rozích malého města P.

Pod hrubým obrazem nějaké báječné ryby četlo se následující oznámení:

Největší div světa!

Mnoho zázraků vykonala již bádavost a píle lidská, ale vrcholem jich a korunou moderního zvěrochovu jest slavný

 MLUVÍCÍ KAPR,

kterého nížepsaný již zítra vysoce ctěnému obecenstvu zdejšímu představiti sobě dovolí.

Po mnohaletém bedlivém studiu a neúnavném, bezpříkladném úsilí podařilo se mi vycvikovati zvíře, na pohled všeliké vyšší dressuře nejméně přístupné — vycvikovati je směrem, který takořka na rub obrací nejvlastnější jeho přirozenost, an obdařuje zvukem a mluvou tvora, který je v pravdě nejryzejším představitelem „němé tváře“ a jehož zarytá mlčenlivost až i příslovím se stala. Můj

 mluvící kapr

pronáší nejen artikulované zvuky, ale celá slova s dokonalostí a zřetelností, proti níž jsou žvasty nej-

učenějšího papouška pouhými hudlařskými pokusy. Mému slavnému

mluvícímu kaprovi

dostalo se cti, že směl umění svoje osvědčiti u přítomnosti nejvyšších osobností a vědeckých celebrit, kteréž se vyslovily o výkonech jeho s nelíčeným obdivem. Žádný milovník přírody, nikdo, jenž s účastenstvím sleduje obrovské pokroky ducha lidského, neopomene seznámiti se za mírné vstupné s touto

nejskvělejší vymožeností devatenáctého století

a poctíti návštěvou svojí veliké poučně-zábavné představení, kteréž zítra od 7. do 10. hodiny večerní v sále velkohostince p. Ružičkova „u věnce“ uspořádám a jehož program obsahovati bude vedle oslňující produkce s

mluvícím kaprem

recitace z nejpřednějších děl básnických.

Výslovně prohlašuji, že při mém představení všeliké kejklířství a břichomluvectví naprosto jest vyloučeno; každému diváku bude volno „mluvícího kapra“ po libosti sobě prohlédnouti a vlastnoručně ohmatati.

Zevrubnější oznámení zítra na rozích.

K nejhojnější návštěvě uctivě zve

Tomáš Zoufalý,
majitel slavného
mluvícího kapra.

Není divu, že tento plakát rozbouřil klidnou jindy hladinu p—ské veřejnosti. Bylo to město vzorně tiché, v pravdě idyllické. Spalo uprostřed lesnatých strání nejlibější sen nevinnosti. Ruch národního života zanášelo sem jen několik politických listů, jejichž sloupce však — vyjma nejřidší případy, kdy jednaly o P. a nejbližším okolí — čítaly se s oním blahým klidem, s jakým Götheovi měšťáci vypravují sobě o pronárodech, jež tam kdesi daleko v Turecku na sebe vrážejí. Knihkupecký trh český odnášel si odtud ročně prahubenou kořist. Divadelní společnosti vyhýbaly se městu z daleka, poněvadž by tu najisto byly hrály před prázdnými lavicemi. Časem nějaký taneční ples, nějaká produkce hasičů, nějaká oslava místních veličin nebo církevní slavnost — toť byly jediné vlny, které rozčeřovaly klidný, hladký proud (lze-li o proudění vůbec mluviti) zdejšího života.

Tepnou toho života byla honorační místnost „na poště“, jež každý večer ve svých začouzených zdech vítala výkvět důstojnosti a intelligence městské. Ale i tepot oné tepny býval velmi poklidný, ba časem přímo mdlý. Obor themat byl úzký, přesně vyměřený, a každý věděl téměř na vlas, čím asi rozprava se zahájí a jaký bude její průběh. Každý znal všechny poměry ostatních a prohlížel jejich srdce a ledví. Život každého byl ostatním otevřenou knihou; i sensační cestu pana Motejla do Lince znali všichni již dávno až do nejmenších podrobností. A nyní právě byla sézona nejmrtvější. Náhodou nedělo se nic, pranic, co by slušně stálo za zmínku; i povětrnost byla delší dobu ku podivu stálá —

zkrátka, v honorační světnici sahalo se ku kartám o mnoho dříve než jindy.

Dnes arci stal se zásluhou mluvícího kapra náhlý obrat. Poslechli jsme si již úryvek z čilé debatty, která se o předmětu tom rozproudila. Karty objevily se na stole neobyčejně pozdě a zaujaly pouze zkamenělý stářím tarokový trojlístek, kdežto ostatní společnost statně pokračovala ve svém řečnickém turnaji. Každý vypil dnes alespoň jednu přes obyčejnou míru, a sládek Pivoňka dočkal se triumfu, že v hodině duchův městský tajemník, objímaje ho se slzami v očích, kajicně připustil, že při báječném pokroku ve všech odvětvích věd a nápoju (pan tajemník se pohnutím trochu pletl) — že konečně jest možno, aby důmysl lidský nějakou induktivní (sic!) methodou i kaprovi rozvázal mlčelivá ústa...

Jitro druhého dne přineslo městu nemalé překvapení.

Objevilť se na rozích druhý plakát se slovy:

—o- Za příčinou náhlého ochraptění slavného mluvícího kapra odkládá se představení na zejtřek! -o—

„To již věru přesahuje všechny meze!" vzkřikl poštmistr, potkav na ulici lékárníka s radním Kokoškou a vyslechnuv od nich sensační novinku. „Ten chlap si z nás dělá skutečně hotové blázny. Chraptivý kapr! Toť již vrchol všeho!"

Radní Kokoška, drže si boky a klátě v zuřivém smíchu celým tělem, vypravoval ze sebe jen pustou motanici neurčitých zvuků, z níž vynikal toliko začátek :„Chrrr" — a konec: „— prrr".

„Skutečně, buď si dělá z města šašky," při-

dával se lékárník, „nebo se mu něco pohatilo nebo konečně chce tím odkladem ještě vyšroubovat zvědavost lehkověrných hejlů . . .“

Byla-li tato poslední domněnka správná, zdařil se Tomáši Zoufalému plán úplně. Obecná napjatost opravdu vzrostla do úžasných rozměrů. Všechna veřejná i soukromá jednání ten den odpočívala; jediným středem všech rozprávek byl jen kapr a jeho pán. Každý měšťan měl dnes nějakou záležitost, která ho vedla kolem hostince „U věnce“, ač byl tento dosti zastrčen, a neopomenul aspoň pohlédnouti do jednoho okna v prvním patře, odkud Zoufalý, pohodlně rozložen, s fesem na hlavě a s dýmkou v ústech, velmi přívětivě se usmíval na ně a na valné zástupy mládeže, před hostincem shromážděné a těšící se bláhovou nadějí, že snad kejklíř na konec svého šupinatého pacienta v loktech pochová a zvědavým jejich zrakům na odiv vystaví. Zoufalý byl dosti slušný člověk; ale měl nápadně dlouhé vlasy a divně upravené vousy a vůbec ráz trochu fantastický; dámy p—ské rozhodly, že je zajímavý a že vypadá skoro jako umělec.

Místnosti hostinské dole byly natlučeny hostmi a jaké mimořádné rozechvění tou společností ovládalo, dokazuje následující případ. Když si Zoufalý během dne vzkázal dolů pro druhý ručník, pronesl kdosi zcela vážně bizarrní domněnku, že ho kejklíř snad užije ke studeným obkladkům pro svého nemocného kapra . . .

Třetí den z jitra spěchalo všechno o překot k nárožím — a hle! byl tam již nalepen program dnešního večera: dlouhá řada recitací z básní a dramat a na konec bombastické návěstí o produkci

mluvícího kapra, který se šťastně pozdravil. Jen bohužel, že bylo vstupné dosti vysoké.

Přes to byl sál „U věnce" již před sedmou hodinou večerní do posledního místečka naplněn. Poštmistr, lékárník, radní Kokoška, městský tajemník — zkrátka, všichni pánové, které jsem z předu uvedl, s ostatní honorací seděli nebo stáli tu se svými manželkami a dcerami v davu sprostšího diváctva, pohlížejíce dychtivě na malé podium se stolkem, na němž leželo několik knih, a za nímž tajemně se vlnila dlouhá zelená záclona.

Konečně vystoupil z toho úkrytu v elegantní čamaře a slavnostní úpravě Tomáš Zoufalý, při čemž někteří za oponou zcela určitě zahlédli pověstné necky.

Ale draze musilo si obecenstvo koupiti požitek závěrečného rozřešení velké otázky. Musilo se chtíc nechtíc kochati v nezvyklém a málo kýženém požitku básnické recitace. Recitator volil si své věci nejlepší a přednes jeho byl vskutku pěkný, místy dojemný i úchvatný; bylo slyšeti tiché poznámky: „hezky", „vskutku hezky", a několikrát objevily se slzy nejen v očích dam, nýbrž dokonce i na tváři radního Kokosky; ale přes to hleděli snad všichni netrpělivě vstříc poslední deklamaci. A nebylo dohlédnutí. Když konečně přece poslední její slovo dozněla, ulevili své radosti bouřlivým potleskem. Avšak — ó běda! — vděčný umělec přidal za to ještě jeden, dosti objemný skvost poetický.

Konečně, konečně ubírá se za oponu. Dech tají se všem. Mešká tam jaksi dlouho; je slyšeti vzdechy, jakýsi šramot a pleskot.

Teď se rozhrnula opona a Zoufalý vychází bled,

nejistým krokem, nesa v ruce jakýsi, bílým ubrusem obalený předmět. Položil jej na stůl, postoupil na pokraj podia, zastřel si na chvíli dlaněmi oči a pronesl pak tato, vzdechy a dušeným štkaním přerývaná slova:

„Velectění pánové a spanilé dámy! Stihla mě rána nejkrutější. Abyste dosah její náležtiě pochopili, sdělím vám krátce běh svého života. Z počátku věnoval jsem se povolání hereckému. Ale společnosti venkovské, u nichž jsem vystupoval, bídně živořily a padají od nějaké doby v úplnou agonii. Obecenstvo našich venkovských měst většinou o ně nestojí. Vystupoval jsem naposled zde; ale nepoznáváte mne arci, poněvadž jsem od té doby ztučněl a zvousatěl a — poněvadž jste o naše divadlo tenkrát ani nohou nezavadili, ač jsme měli opravdu slušný repertoir. Vzdal jsem se nevděčného povolání a začal psáti. Ale nakladatelé se mi vysmáli; pravili, že od začátečníka nikdo nic nekoupí a že vůbec obecenstvo ztrácí chuť ke čtení. Nevěřil jsem jim a ve své tísni stal jsem se kolportérem ne snad krvavých románů a podobné chamradi, ale knih dobrých. Nechci vám smutné zkušenosti svoje líčiti. Nakladatelé měli pravdu. Do vašeho města jsem tenkrát nezavítal, poněvadž mne kollegové varovali, že bych zde neutržil ani tolik, za kolik bych cestou ušoupal podešví. Byl jsem na pokraji zoufalství. Tu vnuklo mi nebe spasnou, geniální myšlenku. Chytil jsem si kapra a neúnavnou pílí dovedl jsem toho, že se mu konečně rozvázal jazyk a že dovedl zřetelně pronésti větu, arci jedinkou větu. Od té doby provázelo mne štěstí; obecenstvo hrnulo se všude o překot k mým představením a mluvící

kapr vynášel mi pokaždé více stříbrňáků, nežli měl snad šupin.

Ach, ach! tento zdroj mého štěstí rázem se zastavil a snad navždy vyschl. Můj drahý kapr se včera, jak víte, náhle roznemohl; dnes mu bylo lépe a již jsem se zhostil všech obav. Ale běda! právě nyní, když jsem zašel za oponu, našel jsem ho v zápasu smrtelném, že mi nezbylo, než kuchyňským nožem ukončiti jeho muka. Zde leží chladná mrtvola mého miláčka, mého dobrodince! Byl bez falše; dovoluji každému, aby se ohledáním a hmatem o tom přesvědčil.

Mně ubohému však nezbývá, nežli zkusiti znovu své štěstí s jiným kaprem. Ale kdož ví, zdaří-li se mi to a vpravím-li některému opět tu větu, kterou zesnulý tak dokonale přednášíval, větu: „U nás nechtěj zušlechťovati, ale lehtej a buď dryáčníkem!“

BISKUP.

»N. L.« 1881.

Na odlehlém kapitulním statku vladařil správec Kestřánek, úředník starého ještě rázu. Jeho pomocníkem byl obstárlý hospodářský příručí Martin Rosol, k němuž si přibral ještě mladistvého praktikanta Jaroslava Slepičku; hlavním oborem posledního bylo krasopisné provádění rozličných úřadních dopisů, které správec obyčejně diktoval, poněvadž mu poslední dobou nesloužily oči a ruka. —

Příručí Rosol byl živým inventárním kusem malého zchátralého zámku, kam se dostal za mladých let jako hospodářský praktikant vysokou protekcí, jsa vzdáleným příbuzným jednoho kanovníka. Přípravného vzdělání neměl a nedovedl dlouholetou činností svou rozptýliti předsudky vrchní správy, která mu odpírala způsobilost k samostatnému řízení třeba nejmenšího dvorce. Dosáhnuv tedy hodnosti příručího, ztrnul v tom podřízeném postavení a přečkal v něm na Brozanském zámečku tři správce, z nichž každý s ostatním inventářem i pana Rosola

od předchůdců mlčky přejímal a do jisté míry respektoval, snad následkem tajemného nimbu, který bývalá protekce dosud kolem něho rozestírala, ač protektor kanovník dávno v hrobě odpočíval.

Ostatně, za mlada býval pan Rosol povahy jemně citlivé i poetické. Měl také kdysi dobu svých slavíků a růží, a několik sličných blondýnek i brunetek, po většině dcery předešlých správců, tušilo tehdáž nejasně, že zrak pana příručího s nesmělou tužbou na nich utkvívá. V tu dobu čítal i básně, svěřoval denníku blouznivé myšlenky, hrál na kytaru a toulal se leckdy do pulnoci v měsíčním svitu malým, sešlým parkem. Poznenáhlu arci vystřízlivěl, a když prosvitly první stříbrné nitky jeho kučerami, nebylo již v masité, s části ruměnné a s části do hněda opálené tváři ani sledu bývalé měsíční záře; vodnaté oko hledělo s moudrou resignací zcela prosaicky do světa, v němž obmezoval nyní své tužby toliko na úzký kruh požitku, arci všednějších, ale za to i hutnějších než blaho první lásky a blouznění pod hvězdnatou oblohou.

Když vlaštovice vesele poletovaly modrým, teplým vzduchem, a květy blatouchu zlatem vroubily břehy potoka, když z hloubi zeleného háje zaznívalo žežulčino kukání a v zeleném obilí první chrpy otvíraly temnomodrá očka, tu zavlálo srdcem jeho sladké tušení a toužení. A vždy dočkal se doby, kdy rozkošná vůně provanula chodbu zámeckou, zvěstujíc mu splnění tajemné touhy. Sotva že pak zvonec k obědu zazněl, spěchal mladickým krokem do kuchyně a podjímal se s obzvláštním zanícením svého čestného úřadu: rozpitval zlatoskvoucí tělo husí s největší pozorností v úhledné, lákavé části, mezi

nimiž dopadl vždy největším onen šťavnatý kus, jemuž se uděluje zvučný hierarchický titul: snad pro jeho vzdálenou podobnost se zářivou biskupskou čepicí. Tento kus dovedl si pan příruční zajistiti jako odměnu a beneficium onoho čestného úřadu. Domněle navždy — ale k posledu vytrhla jej skutečnost bolestně ze sladkého klamu.

Od té doby, kdy po zemřelém předešlém správci pan Kestřánek Brozanského dvora se ujal, byv tam přesazen z jiného kapitulního panství, od té doby poprvé opět přilétla vesna a konečně zazářil na tabuli správcově její nejvzácnější zlatý květ. Rozkládal se tu vábně na bílé míse a nejvýše ležela perla celku — překrásný biskup. Pan Rosol nastoupil i u nového správce úřad rozkrajovače složitějších pečení, který byl již jaksi nerozlučně spojen s jeho adjunktskou hodností. Nemohl jej arci nastoupiti „cum beneficio episcopi“, ale nepochyboval ani na okamžik, že právo své uhájí i pod novou správou.

Položil prvního biskupa naschvál nahoru a stavě mísu vlastnoručně na stůl, učinil velmi srozumitelnou poznámku: „Biskup patří nahoru; pro mne alespoň je korunou všeho.“

„Ach, ovšem,“ souhlasil správec, „biskup je vskutku nejlepší kousek. Od jakživa jsem — jsem —“ Sliny, sbíhající se v ústech, nedaly mu dokončiti větu; místo řeči doplnila ji skutkem vidlička zabodnuvši se lakotně do chváleného kousku.

Pan Rosol byl nemile překvapen.

„Sobík nejhrubšího zrna!“ pomyslil si, napichuje nevrle ledabylé stehýnko.

„Příště to navlékneme jinak,“ těšil se později.

„Narazil jsem na soka bezohledného, proti němuž pomůže jen chytrost."

Sézona husí byla v proudě a při rozhodném husitství správcově nebylo divu, že příležitost k osvědčení chytrosti naskytla se již příští neděli. Tentokrát umístil „pan kontrolor" — kterýmž titulem příručímu nezřídka lichotili — biskupa nejníže a zakryl i maskoval jej ostatními kousky tak uměle, že skalopevně doufal v příznivý výsledek.

Ale první slovo správcovo bylo: „Kde pak je biskup? Kde pak máme biskupa? He?" I rýpal do umělé stavby, přehazoval kousky, šťáral se v míse tak dlouho, až konečně odkryl stydlivého hodnostáře a s vítězným: „Ach, tady jsme. Prosím, jen račte, jen račte —" přestěhoval jej na svůj talíř. Při tom podíval se na Rosola, který se tvářil tak, že ho šéf rázem prohlédl až na dno duše.

Nepřátelé se poznali a vedli proti sobě zarputilý boj, o němž arci ostatní přísedící tabule neměli tušení. Přemoc byla ovšem na straně šéfově, a příručí vzdal se již naděje, že mu vyrve kořist celou. Ale přinutí ho alespoň, aby se s ním rozdělil. Smír tak spravedlivý musí zajisté přijmouti.

Rozřízl příště — ač s lítostí — sporný kus proti všem pravidlům na dva úplně stejné díly.

Avšak egoismus „starého" neznal mezí.

„Co bůh spojil, člověk nerozlučuj!" pravil sarkasticky a vyhledal si ku zjevné polovině i druhou, kamsi do spodu zastrčenou. „A stojí také psáno: Jeden bude pastýř. — Rozumíte?" doložil důtklivě, obrácen přímo k panu Rosolovi.

Ocítiv se po obědě samoten, ulevoval příručí

svému rozhořčení polohlasným hučením: „Tedy ani mizerné pulky mi nedopřeje ten pravzor sobce! Nuže, ať nemáme žádný nic! Ano, tak učiním. Nezáleží mi příliš na kousku husy — takový materialista nejsem — ale ten hrubý egoismus, ta neobalená lakotnost, ta zpupná nešetrnost a umíněnost popudila by člověka nejmírnějšího.“

Příští husu rozkrájel s tváří Mefista tím způsobem, že nezbyl po osudné části než pranepatrný cípek infule — zkrátka, biskup zmizel tenkráte naprosto.

Správec šťáral, přehazoval, hledal, hledal — a když našel konečně jen žalostnou špičku svého miláčka, tu zbrunatěl všecek v obličeji, odhodil vztekle vidličku na stůl, povstal prudce a vyslal na příručího strašný, zuřivý, zdrcující pohled.

Vyraziv jen mezi zuby: „To je příliš —!“ odešel hřmotně z jídelny do své pracovny, i bylo slyšeti, jak tam v mocném rozčilení přechází pádnými kroky. S ustrnutím pohlíželi správcová s praktikantem na tento nenadálý, záhadný výbuch hněvu. Pan Rosol byl nápadně bled a muchlal prudce ubrousek na koleně. Husy se dnes nedotekl; také polekaný Slepička neměl se hrubě k jídlu a poroučel se brzy správcové.

Dlouho kouřil pan Kestřánek zamčen ve svém pokoji. Kdyby se byla každá jeho myšlenka proměnila hned ve skutek, byl by pan Rosol již nakládal svůj skrovný stateček na forku, aby se ohlédl na stará kolena jinde po adjunktství a hostinném hnízdečku. Správec odůvodňoval v polohlasné samomluvě příkrý ten krok nikoliv ztrátou dnešního biskupa — to by bylo směšné! — ale svéhlavostí,

nestydatou chtivostí, úmyslným škádlením, ba urážením představeného, které se v tom skutku příručího jevilo.

Posléze upustil přece od krutého úmyslu a odhodlal se jen, že propustí pana Rosola z čestného úřadu rozkrajovače.

Do druhého dne i na to zapomněl, ale hněv na příručího, alespoň na venek, potrval celý týden. Správec ukazoval po celý ten čas panu Rosolovi tvář přísně zakaboněnou, nepromluvil k němu ani slova a bylo-li nutně potřebí nějakých dotazů nebo rozkazů, činil je prostřednictvím pana Slepičky.

Následující neděli měl nějaké řízení v jedné sousední vesnici. Odjel časně ráno a vzal s sebou praktikanta, kterého již navykl míti všude po boku jako služebného trabanta, ač záležela někdy služba mladíkova pouze v poslouchání poučných a mravokárných výkladu, jimiž si správec rád ukracoval dlouhou chvíli. I dnes, ani jeli překrásným letním jitrem, mezi žloutnoucím již obilím, provázeni líbezným jubilováním skřivánků, měl k němu kázání o povinnostech dobrého ekonoma a kancelářského úředníka; rozpřádaje zvláště oblíbené thema o správných titulaturách, kteréž trochu přepjatě nazýval „alfa a omega úředního slohu".

Projížďka hrbolatou polní cestou, čerstvý ranní vzduch a snad i horlivost kazatelská zpusobily, že pan správec pocítil hned po příjezdu do Hrušovic cosi jako první záchvěv touhy po dobrém obědě. A tu si připomenul rázem, že je dnes opět husa, že přijede domu teprve po polednách a že by snadno pan Rosol, proti němuž zapomněl učiniti náležitá opatření, do té doby na škodu jeho mohl vyko-

nati svou kraječskou funkci. Biskup vyhoupl se s neobyčejnou svůdností před ním, hněv pohnul se znovu v jeho srdci — zkrátka, pan správec umínil si, že stůj co stůj svoji zapomětlivost napraví a nový, možný úskok domácího nepřítele překazí.

Nežli tedy přikročil k úřadní záležitosti, diktoval Slepičkovi tento úsečný dopis:

„P. T. panu Martinu Rosolovi, hospodářskému příručímu v Brozanech!

Dnes k obědu očekávám na jisto biskupa...“

Praktikant se zarazil ve psaní a vypoulil oči překvapením nad nenadálou zprávou.

„Co koukáte?“ upomenul ho šéf. „Pište jen do slova, co vám diktuju. To ‚na jisto‘ třikrát podtrhněte.“

A přecházeje po jizbě, dokončil po krátkém rozmyšlení svůj dopis krátce:

„... očekávám na jisto biskupa. Dle toho se zachovejte.

Matouš Kestřánek m. p.,
správce statku.“

Podpis arci připojil sám, neuznav ani zapotřebí, přečísti krátké diktando. Ostatně, pan Slepička psal věrně slovo za slovem a dovolil si jen, pamětliv nedávného kázání o náležitých titulaturách, jedinou malou změnu. Místo „biskupa“ napsal totiž „Jeho biskupskou milost“.

Psaní bylo zabaleno, zapečetěno a jakýs výrostek zjednán za posla, aby donesl psaní Rosolovi,

jehož adresa i z venčí náležitě byla napsána. Odpověď že nepřinese žádnou.

Slepička divil se uvnitř nemálo klidu, s jakým pan správec diktoval a vypravil důležitou depeši. Příjezd pana biskupa nebyl přece žádnou maličkostí. Vždyť ztrácela se již v mlhavé minulosti památná událost, kdy naposled dva členové kapituly na inspekci do Brozan zavítali. Ovšem, v poslední době prohodil správce několikrát, že by snadno opět někdo z kapituly na Brozany mohl vzpomenouti — ale tak náhle! A večer, ani ráno se šéf ani slovem nezmínil. Kdy, odkud dostal překvapující zprávu!

„Pan kontrolor" stál v okně Brozanské kanceláře hvízdaje potichu a přiřezávaje si nehty. Pojednou spatřil venku zpoceného cizího výrostka, nesoucího psaní.

„Něco k nám?" houkl na něho.

„Ano, prosím. Přicházím z Hrušovic. Pan správce mě poslal —" odpověděl posel a vložil psaní do ruky, kterou pan Rosol mříží k němu prostrčil.

„Jakého zas čerta —" bručel příruční, prohlížeje adresu. „Máte čekat na odpověď?"

„Nemám."

A posel obrátil se hned na zpáteční cestu.

Příruční mumlaje dále cosi o věčných sekaturách, otevřel zvolna dopis. Ale když přečetl krátký obsah, zachvěly se mu ruce a oko ztrnule pohlíželo na osudné řádky. Chvíli stál jako zkamenělý. Pak přečetl znovu dvakráte psaní a zajel si oběma rukama do hnědých, prošedivělých kudrn.

„To je pěkné nadělení!" vyrážel ze sebe.

„A máme už jen několik hodin. Co teď dřív? Co dřív?“

Běhal chvíli sem tam po kanceláři, přehazoval bez účelu tlusté zápisní knihy z místa na místo, vyběhl konečně a vrazil bez dechu do kuchyně k paní správcové s velikou novinou.

I ta ztrnula leknutím.

„Muj bože!“ zvolala. „Tak najednou! Ale to není ani možné —“

„Inu, zde to mám od pana správce černé na bílém. Bezpochyby dostal depeši cestou.“

„Ale to je hrozné!“ bědovala správcová. „Kde tak najednou všechno seženu? Co si počnu? A snad přijede s ním také některý pan kanovník —“

„Ne, pan biskup sám. To by byl pan správce zajisté oznámil. Zde stojí pouze: Jeho biskupskou Milost. Rozumí se, že s lokajem a kočím.“

Příručí odkvapil zanechav paní správcovou v největším rozčilení a zmatku. Lomila rukama, běhala naříkajíc z kuchyně do pokoje a nazpět, až se konečně přece vzpamatovala a nejnutnější předběžná opatření učinila. Poslala čeledína k polesnému, možno-li na rychlo sehnati nějakou zvěřinu, a jednu děvečku na faru s prosbou, aby slečna kuchařka ve věci tak vážné svojí radou a pomocí přispěla. S druhou děvečkou dala se hned do práce; odnesla husu k pečení již připravenou do spižírny a snášela za to, kde co v domě mohlo posloužiti k upravení důstojné hostiny. Za krátko nastal v kuchyni čilý život a neobyčejný ruch: Přišla slečna kuchařka; později dostavil se také polesný se zvěřinou; ze mlýna přinesli pěknou rybu; škubalo se, špikovalo, trhalo, krájelo, válelo, přebíraly se hro-

zinky a mandle, tloukla se pěna; se sykotem v pekáčích a pánvích, s bubláním vody v hrncích mísily se rychlé, úsečné rozkazy neb otázky kuchařek, jež časem přehlušovala hřmotná palička velikého hmoždíře.

Zatím zahájil i pan „kontrolor“ na jiných místech zimničnou činnost. Chtěl dokázati, že dovede i v tak těžkém případu sám všechno potřebné zaříditi, snad lépe, než by se stalo za přítomnosti „starého“.

Běžel s vrátným nahoru do pokojů, vyhražených pro vzácné návštěvy členů kapitoly. Žádaly arci naléhavě řádného vyčištění a dustojného upravení. Prachu leželo někde na prst, se stropů vlály pavučiny a právě v „biskupském“ pokoji sušily se na oknech syrečky. Nastalo vynášení, přenášení, mytí, oprašování a smýčení; i truhlář a zámečník musili se dostaviti k nutným opravám.

V parku lopotil se zatím zahradník, ač mu pot ručejem tekl s čela. Se zjednanými dělníky ostřihoval křoviny, vymýťoval bujné bodláky a kopřivy, smétal několikaleté listí, čistil stezky a sypal na ně pěkný žlutý písek; posypal jím i cestu od zámku až za ves. Kromě toho musil ještě shledati bohatou kytici, hodnou, aby zdobila ve skvostné váse biskupskou tabuli.

I dvorem lomcovala horečka pořádku; sláma se zametala, hnojiště se upravovalo, hospodářské náčiní se spravovalo a rovnalo, díry ve zdích se vyplňovaly, všude pracovalo se o překot koštětem a hráběmi, štětkou a hřeblem.

Zpráva o příjezdu biskupa pobouřila také celou ves. I ona účastnila se slavnostních příprav.

Pan farář chystal uvítací řeč. Pan učitel sháněl pro špalír svátečně oděné dítky; i sbor slušných družiček mohl býti vypraven, poněvadž se nedávno odbývala nějaká církevní slavnost. Do všeho toho padlo slovo: „Slavnostní brána“ a neminulo se s účinkem. Před vesnicí objevili se pracovníci a brzy vypínala se nad silnicí majestátní dřevěná kostra, kterou začali zdobiti věncovím chvoje, kvítím a pestrými látkami. V čelo brány uchystal pan podučitel, který byl trochu básníkem, vzletný nápis:

Aj, září veselí a zkvétá ples:
K nám pastýř vznešený zavítá dnes!

Domy a chalupy krášlily se praporci a zelení. Obecní strážník chystal hmoždíře pro slavnostní střelbu. Sbor vesnických hudebníků připravoval své nástroje a partesy...

Pan správce neměl zatím v Hrušovicích stání. Urychloval svou záležitost dle možnosti a zanechav tam Slepičku ke skoncování ještě některých méně důležitých věcí, vydal se již před polednem sám na zpáteční cestu. Pobízel kočího k rychlé jízdě a v příjemných myšlenkách seděl doma již za stolem, před oblíbenou krmí.

Do nejbližší vesnice, kterou jel, dolétla již zvěst o cti, jaké se dnes Brozanům dostane, a zavadila o jeho sluch. Povídalo si o tom několik lidí před hostincem, z něhož si dal přinésti do kočáru sklenici piva.

„Jak že? Co že?“ vzkřikl na ně. „Pan — pan biskup?“

„Ano, pan biskup,“ potvrdil jeden. „Celé Bro-

zany jsou vzhůru. Ráno prý přišla depeše. Mají tam slavnostní bránu a čekají ho tam každou chvíli. Měl přijeti o polednách..."

Do správce jakoby udeřil hrom. Nemohl déle pochybovati. Rozkázal kočímu, aby jel tryskem.

Cestou chvěl se rozčilením; bohaté krůpěje potu stály mu na čele; starostlivou hlavou honily se divoce myšlenky. Tak z nenadání! Ráno přišla depeše a ten — ten zpropadený Rosol ani slovíčka mi nevzkázal, jakoby Hrušovice byly kraj světa! Je to člověk zcela neschopný, naprosto nespolehlivý! Čistě asi všechno přichystal — bude tam asi pořádek! Ó bože, bože!

Předpotopní „buřt" pana správce byl příliš známý a nemohl býti ani z daleka pokládán za povoz biskupský. Jen tím se stalo, že nebyl uvítán hlučnou střelbou z hmoždířů, když tryskem přijížděl ku slavnostní bráně, která se již rozpínala a skvěla v plné nádheře a kolem níž byli shromážděni hodnostáři obce, farář, učitel se školními dítky, družičky v bílých šatech s věnci na hlavách, hudebníci, dav občanstva a také hasiči v plné parádě s ověnčenou stříkačkou.

Pan správec povstal již z daleka a před slavnostní branou vyskočil z povozu tak divoce, že si roztrhl o stupátko nohavici nových černých kalhot téměř po celé délce.

Nedbaje té nehody vrhl se přímo na pana Rosola, který tu stál ve sváteční černi, s bílou kravatou a bílými rukavičkami.

„Proč jste mi nevzkázal, že pan biskup přijede?" osopil se na něho v prudkém hněvu. „Jsou Hrušovice ze světa?"

*

Pan příručí vytřeštil na šéfa oči a nemohl chvíli úžasem odpověděti.

„Ale — ale, vždyť mi to Vašnost sama oznámila —"

„Já? Já?" zvolal zase správce v největším udivení.

„Ovšem, dnes ráno — dopisem z Hrušovic —"

Správec chytal se rukama za hlavu. Sbíral rozruzněné myšlenky.

„Dopis — dopis?" vypravil konečně ze sebe. „Arci že jsem poslal dopis. Ale ten přece —" (příkrý svit prošlehl náhle jeho hlavou) — „ten přece — pro bůh, snad jste nevzal toho biskupa doslovně? Či —" (mozkem jeho mihlo se strašné podezření a zrak jeho upjal se pátravě, hrozivě na pana Rosola — „či jste snad naschvál užil té dvojsmyslnosti, abyste mi to všecko nastrojil — abyste se pomstil za to, že — Mluvte! Mluvte!"

Pan Rosol hledal zatím v kapsách a vytáhl nyní zmačkaný papír, celý prosáklý potem jeho píle a úzkosti.

Správce vytrhl mu jej z ruky a přečetl rychle svůj ranní dopis.

Tvář jeho se rázem změnila. Chvíli tkvěl okem tupě na jednom místě dopisu, pak škublo mu obličejem cos jako dráždivý nával veselosti, pak zasvítil zase hněvivě zrakem a konečně, smáčknuv dopis prudce v pěsti, oddal se bouřlivému výbuchu neodolatelného smíchu, za něhož ze sebe jen vypravil:

„Ó, Slepičko, Slepičko, ty's nám tedy vyseděl to čertovo vajíčko!"

* * *

Jak pan správec s příručím zmar slavnosti, tak důstojně připravené, i ostatnímu obecenstvu vysvětlili, nevím naprosto. Vzhledem k jejich služebnému postavení a z jiných příčin pochybuji velice, že odhalili po pravdě osudné qui pro quo. Vím jen, že zasvětili druhou polovici pohnutého dne velkolepé, již hotové a bohužel jen trochu příliš drahé hostině, k níž pozvali i pana faráře, učitele, podučitele a hodnostáře obecní a při které na konec pan správec s panem „kontrolorem“, oba výtečným vínem rozjařeni, učinili jakousi, ostatním trochu nejasnou smlouvu o střídavém požitku biskupství.

F R Á Z E.

(»N. L.« 1886.)

Poněvadž nyní o t. zv. krásné písemnictví nikdo nestojí, odhodlal jsem se zkusiti své štěstí v oboru literatury vědecké a prvý nesmělý krok, jejž na této nové dráze učiním, bude vydání důkladné české fraseologie. Získal jsem již čilého —

Hle! tu ji máte. Znáte u nás nakladatele, který by nebyl „čilým"? Tu ji máte, jednu z těch nesčíslných frází, jimiž obohatili jsme v krátké době svůj rodný jazyk měrou netušenou. Myslím, že ve směru tom moderní čeština vyniká nade všechny jazyky evropské. Troufám proto, že moje dílo vyplní citelnou —

Tu ji máte zas! Nelze opravdu napsati jedinou větu českou, aby se do ní nepřipletla některá z těch bezvýznamných, ale nezbytných slohových cet a kudrlinek.

Arci, ona „citelná mezera našeho písemnictví" jest již trochu příliš ošumělá. Ale poněvadž se naši kritikové bez ní naprosto obejíti nemohou, pomá-

hají si vtipně obratem: „Tentokráte není to planou, otřepanou frází, díme-li, že autor novým spisem svým vyplnil vskutku citelnou atd.“

Naše kritika dobyla si vůbec o rozkvět české fráze zásluh nesmrtelných. Neváhám prohlásiti, že posudky literární jsou pravými zlatými doly pro českého fraseologa, a cit vděčnosti pudí mne vzdáti na místě tomto upřímné, vřelé díky četným pánům referentům a recensentům v Čechách a na Moravě za přehojný materiál, kterým k dílu mému přispěli. Kéž neochabují v záslužné horlivosti své!

Jak přijemně střídají se začátky: „S dychtivostí saháme po každém novém plodu našeho...“ „Ohlížíme-li se po vábném sadě našeho písemnictví...“ „Nechceme dopodrobna rozebírati všechny přednosti nového svěžího květu v bohatém slavověnci posvěceného miláčka Mus...“ „V řadě mladých nadšenců, putujících křepkou nohou k temeni českého Parnasu...“ atd. — a konce: „...neradi věru odkládáme tuto knihu a dutklivě voláme k obecenstvu: čtěte! čtěte!“... „...můžeme s dobrým svědomím co nejvřeleji odporučiti spis, který je skutečným obohacením naší literatury,“ „...končíme stručnou úvahu svou přáním, aby nás mladý nadějný autor brzy opět potěšil dílem ještě cennějším, pečlivě vybroušeným i po stránce jazykové“ atd.

A mezi trefnými těmi úvody a závěrky nasypáno je štědrou rukou frází nejpestřejších. S oblibou bývají váženy zejména z oboru textilního: „osnova“ nebo „útek“ nechybí téměř v žádném posudku a z pravidla najde se také nějaká „červená niť“, která se táhne posouzeným dílem od začátku až do konce. Tato tajemná sympatie k řemeslu tkalcovskému jeví

se též v zamilovaných obrazech: „celý výtvor obetkán je kouzlem čisté poesie", „postavy této básně zdají se upředeny z měsíčních paprsků a růžové mlhy" a v jiných obdivuhodných výkonech kritikářského přádelnictví.

Velmi oblíbeny jsou v posudcích dále: zvláštní „opar", zlatý nebo růžový, který se vznáší nad poetickým dílem, čistě lidský nebo ryze český duch, který jím vane, plamenný žár, který z něho sálá, „krvavé rubíny" nebo „rosné perly", které lyrik „navléká na zlatou nit svého verše", kdežto epik „tesá" postavy své „z karrarského mramoru", ba leckdy „z oblaků" nebo dokonce „z duhy". „Zdravý" nebo „rozkošný" humor vystupuje v těchto kritikách pokaždé s „rolničkami" a „perná" nebo „řízná" satira neobejde se v nich bez „krutého biče" nebo „nemilosrdných důtek".

Forma obyčejně „přiléhá těsně k myšlénce", což zavání povážlivě krejčovinou, a bývá náležitě „uhlazená", „vybroušená", „propilovaná", „vypulérovaná", „ciselovaná", což zase páchne rukavičkářstvím, šlejfířstvím a jinými řemesly.

Myšlenka bývá nejčastěji „těžkého zlatého zrna" a „lepě vykrystalovaná", tendence „ušlechtilá", pointa řádně „přiostřená", líčení „barvité", mluva „květnatá", verš „lahodně plynný" a rým „zvonivý".

Že jsou všechny mladé talenty „mnohoslibné", všichni starší spisovatelé „velezasloužilí", všichni za živa odkopávaní a kamenovaní literáti „nezapomenutelní" a — všechny proslovy „vzletné", ví u nás již každé dítě.

Vůbec známo je také, že začíná každý nekrolog

slovy: „Opět urvala nelítostná Morana —“ a že končí každá tříarchová literární polemika prohlášením: „Ostatně bylo by nás nedůstojno, abychom sestoupili na kolbiště, kde čirá zabedněnost a nízká závist oháněji se pobláceným kyjem: nejlepší zbraní proti takovým útokům jest — němé opovržení.“ —

Podal jsem zde skrovničkou jen ukázku z nesmírné kořisti, kterou jsem pro svoje dílo ulovil v nivách české kritiky. Ale již tato hrstka stačí zajisté, aby literární naše kruhy poznaly důležitost mého podniknutí. Spoléhám při něm zvláště na vydatnou podporu pánů referentův a recensentů.

Naše kritika zkvétá poslední dobou utěšeně; den co den vystupují noví pracovníci na roli té, mladí i staří, světští i duchovní, povolaní i nepovolaní. Pro ty všechny bude moje prakticky sestavená fraseologie skutečným dobrodiním. Nebudou nadále hodinu kousati pápěrku svého brku, aby na konec výsledky pracného přemýšlení shrnuli v banální frázi: „Jemný pel tklivé poesie, rozestřený po tomto skvostném výtvoru básnickém —“ nebo: „Opět máme před sebou dílo, oslňující nás skvělými krásami; želíme tím více, že pochybený směr —“ nýbrž vezmou hned k ruce moji fraseologii, vyhledají tam hravě ty „jemné nádechy“, „pochybené směry“ a všechny ostatní potřebné ingredience své kritické huspeniny, čímž uspoří si daremnou práci a získají času na věci užitečnější .—

Výbornou pomuckou bude moje dílo též pro české belletristy, zvláště začátečníky.

Starší mají arci už v malíku ty své „hvězdné runy“, „roztroušená pírka z andělských perutí, plující modrým étherem“, „moře zlatých klasů“, „nach

a zlato plamenného západu", „modrá očka cudných fialinek, vyhlédající ostýchavě za pestrými motýli", „šumné víry rozkoše", „žhavou lávu, proudící z rozháraného nitra" atd. Ale ubohý začátečník! Ten cuchá si mnohdy dvě hodiny krásné havraní vlasy, nežli v potu tváři stluče tento originální začátek své první povídky: „Jarní sluněčko, zulíbavši do nachova jitřní obláčky, vyslalo své zlaté střely na omlazenou matku zemi a proměnilo rosné slzy, perlící se po líčkách rozkošných dítek Vesny, v milliony skvoucích démantů..."

Není-li věčná škoda těch dvou hodin a těch krásných havraních kadeří!

Začátečník arci neví, že takové věci odbývají se prostě podle staré, známé šablony.

Takový bloudek mohl by se dokonce dopustit i té pošetilosti, že by hmoždil svou mladistvou fantasii popisem spanilé hrdinky svého prvního románu.

Jakoby nebyla již dávno každému čtenáři známa od „liliputánských" nožek v „Popelčiných" střevíčkách až po „luznou noc vonných kadeří", splývající kolem „andělského" obličeje na „oblá, opojně vzklenutá" ramena. Její prstíčky jsou „růžové" — vždy jen „růžové", jak nedávno správně podotkl Neruda. Její tělo „utkaly grácie z étheru a jitřních paprsků", v její pleti „snoubí se sníh Himalaje s žárem Vesuvu" a něžný důlek její brady slouží za „skrýši laškujících amorků". Vrabci zpívají na střeše, že její hrdlo je vždy „liliové", ústa „malinová", nosíček „božský", brvy „hedbávné", čarovné oko snivě upřeno „v neurčitou dálku" — a že celý její zjev „dýše kouzlem nevýslovným", o tom nepochybuje žádný poněkud jen zkušený čtenář.

To všechno najde nastávající spisovatel v mé fraseologii pěkně pohromadě. Z ní bude čerpati radu a pomoc v každé potřebě.

Zachce-li se mu na příklad sepsati vesnickou povídku, sestaví ji hračkou z mé fraseologie asi takto: „U Procházku je boží dopuštění. Pantáta ve svých starosvětských koženkách přechází prudce po světnici, až za ním litají dlouhé šosy jeho starosvětského, třpytnými knoflíky hustě posázeného kabátu. Panímáma s modrým šátkem na babku, ve faldovaté kanafasce, s bázní obrací po něm své dobré, modré oči, a Liduška vzlykajíc ukrývá obličej květovaným fěrtouškem —." Každý ví, proč. Slíbila švarnému, ale chudému jonáku pod jabloní za „božími mukami" věčnou lásku, a tvrdý otec brání jejich svazku. A ostatní dopíše se již samo.

Humoreska začne nejlépe takto: „Pan Mrkvička — to „pan" nesmí v humoresce nikdy chyběti — sedí ve svém pestrém županu, s vyšívanou domácí čepičkou v otřené lenošce a otáčí palec kolem palce nad objemným břichem, pokuřuje k tomu spokojeně ze staré porculánky s višňovým troubelem a červenými třapečky —."

A k historické novelle vyhledáte si tento dávno známý úvod: „V den svaté Maří Magdaleny léta Páně 1615 klusalo dvé jezdců od kouřimské brány soumrakem večerním, který jenom nejistě objevoval opeřené jejich birýty a vlající pláště —" Bodejť by nevlály! Pláště a chocholy na přilbách vlajou vždycky, co svět světem stojí a co se píšou historické povídky — —

Ale pro dnešek dosti. Chtěl jsem „laskavé" čtenáře a „krásné" čtenářky navnaditi jen několika

drobty z velikého díla, k němuž se chystám, a probuditi snad i činné jejich účastenství. Snad přihlásí se spolupracovníci a přispěvatelé, kteří rozhojní mou sbírku příspěvky z oboru vědy, politiky, slavnostního řečnictví, obecné mluvy atd. Mámeť úžasné množství frází ve všech oborech, z nichž podám snad někdy jindy ještě malou ukázku.*)

*) S touto črtou souvisí obsahem obě následující, uveřejněné s ní r. 1886 ve třech nedělních přílohách Národních Listů.

JEŠTĚ KOPA FRÁZÍ.

Slíbil jsem předešle, že podám z materiálu, sebraného k dukladné „České fraseologii“, časem ještě jednu ukázku. Abych se zavděčil nedočkavým čtenářům, činím tak již dnes.

Lituji toliko, že moje žádost o činné účastenství obecenstva nedošla náležitého povšimnutí. Doufal jsem, že z příspěvku dobrovolných spolupracovníku obohatím svoje dílo zejména frázemi z oboru vědy, politiky a sněmovního řečnictví, ve kterýchžto oborech jsem se dosud jen málo porozhlédl.

Ale ach! z mužu vědy neozval se ani jeden, jakoby jim fráze byla věcí naprosto neznámou. A přece víme všichni, že i naši „na slovo vzatí“ nebo dokonce „věhlasní“ učenci dosti často užívají těchto příkras, arci po vědecku střízlivých. Ukažte mi, prosím, jediný učený spis, v němž by autor alespoň třicetkrát nesliboval čtenáři, že „o tom doleji šíře promluví“, a dole zase nepoukazoval, že „o tom svrchu již bylo stručně promluveno“. Vedle těchto tajemných výšin a nížin milují naši vědcové

také jakési záhadné „místo“, říkajíce alespoň jednou na každé stránce: „Není zde od místa poukázati...“ „Na svém místě bude dokázáno...“ a p.

S velmi rozšířenou mezi vědátory krátkozrakostí souvisí oblíbené rčení „přihlédneme-li blíže...“ a jejich až úzkostlivou opatrnost dosvědčují četné oslabující přímětky a výhrady, jako „nebude s n a d nikoho“, „každému jest a s i známo“, „stanovisko v í c e m é n ě oprávněné“ atd. Důkazy milé skromnosti učenců jsou fráze: „Budiž nám d o v o l e n o...“ „S n a ž i l i jsme se dokázati...“ „P o k u s i l i jsme se vylíčiti...“ Ale když byli řádně „shrnuli výsledky dosavadních pozorování“, pak arci „n e v á h a j í prohlásiti“ nebo „t r o u f a j í si tvrditi“.

Že vědečtí spisovatelé ke všemu něco „podotýkají“ a vždy na něco „poukazují“, jest vůbec známo.

Vynikající roli v učené frázi hrají „staří“, kteří obyčejně „již tušili“ a „neúnavní badatelé novější“, kteří té které nauce „pevné, nezvratné základy položili“ a „obzor našeho vědění netušenou měrou rozšířili“. Také „nepředpojatý pozorovatel“ a „soudný čtenář“ jsou oblíbené osobnosti. I „prostý laik“ nezřídka se odvažuje do té společnosti.

Ostatně, my „laikové“ nejsme tak neučení, jak se zdáme. Vždyť každou chvíli čísti lze ve spisech vědeckých: „Vůbec jest povědomo, že Tuthmosis III. dal v Thébách ku poctě Ammona postaviti obelisk 99 stop vysoký.“ anebo: „Každý zná ušlechtilé zásady, na nichž první prorok Siků, Nanek, svůj Adi-granth založil.“ V ů b e c jest povědomo... k a ž d ý zná — jenom autor dotyčného spisu musil si napřed ten obelisk nebo Adigranth v nějakém naučném slovníku vyhledati.

Do poetických oblastí povznášejí se vědcové jen zřídka; nejspíše ještě přírodozpytci, kteří zhusta citují jakéhos „bádavého“ nebo „vítězného“ ducha lidského a svá pojednání z pravidla vzletně zakončují „nepatrným jen článkem v obdivuhodné soustavě všehomíra“ nebo „novým paprskem světla v nejtajnější dílnu věčně tvořící a bořící přírody“. —

Z politiků divím se nejméně žurnalistům, že mou prosbu oslyšeli. Ti jsou ustavičně zapřaženi do práce „bezpříkladně“ lopotné a mnohostranné. Vezměte na příklad jen pisatele úvodních článků. Skutečně neuvěřitelné jsou věci, které musí často za jediné odpoledne provésti za svým redakčním stolkem.

Nejprve vezme do ruky známou „knihu dějin“ (která je — mimochodem řečeno — již tak ohmataná a rozedraná, že by ji ani Taubeles nepřijal do svého antikvariátu) a hledá „chvějící se“ rukou jistou „temnou stránku“, ač nemusí-li chudák probrati celou tu veteš, aby pobloudilým národům přečetl vážné naučení, které „krví a slzami“ je napsáno na „každé stránce“. Pak táhne kolem sebe oblíbený „začarovaný kruh“ a cituje „genia lidskosti“, který obyčejně vystupuje s tváří zahalenou. Po té vyhledá náš kouzelník kdesi v koutku redakce „posvátné palladium“ nebo „nerozlomný štít práva“ a rozvinuv nad hlavou nějaký „vítězný prapor“ kráčí „neochvějnou nohou“ k „zářivé metě“. Ale nedojde daleko. Očekávají ho rozličné „práce Herkulovy“. Musí rozrážeti okovy, střásati mrzké jařmo, potírati devíti — nejméně! — hlavou saň, šlapati jedovaté zmije, říditi kormidlo známé lodi rozka-

cenými vlnami, rýti kdesi cosi v obligátní kovové desky a roztínati pověstný gordický uzel. A vždy připlete se mu ještě potměšilý Sisyfův balvan, jejž musí zbůhdarma v potu tváři valiti do vrchu. Ale neustává při tom nadějným okem pozírati k „vůdčí hvězdě“ a z nezbytných „mlh“ noří se před ním lepší „čáka budoucnosti“. — Leč ach! ještě na konec zbývá mu zoceliti páže svých spolubojovníků, vzpřímiti klesající a znovu v nich roznítiti svatý nebo jiný plápol.

Jak asi vypadá redakční místnost po takovém úvodním článku, může si každý snadno představiti. Nedivím se pranic, že majitelé žurnálů jsou nuceni stavěti si vlastní domy. Prosím vás, který pak domácí pán chtěl by klidně snášeti, aby mu nájemník den co den kazil parkety rozbíjením okovů a tapety propaloval „vysoko povznešenou pochodní osvěty“?!

Jakýsi politický nováček poslal mi arci haldu ceduliček, obsahující prý vybrané fráze z toho oboru.

Nadějně vzal jsem je do ruky — ale ach! jedna za druhou putovala do koše.

„Váha české delegace“, „věhlas a bystrozrak povolaných činitelů“, „přízeň rozhodujících kruhů“, „zaručená rovnoprávnost“, „nestranná vláda Taaffova“ — Což pak jsou to fráze?

A nepotřeboval jsem dopisovatele, abych se dověděl, že je naše občanstvo vždy „probudilé“, učitelstvo „vlastenecké“, kněžstvo „osvícené“, mládež „nadějná“ nebo „bujará“, každý nepřítel „odvěký“ nebo „zapřisáhlý“, každý zastánce „neohrožený“, každé právo „posvátné“ nebo „nezadatelné“, každé přesvědčení „ryzí“ nebo „hluboké“, každý našinec

„upřímný“, každý sběratel „horlivý“, každý dárce „šlechetný“, každý obstárlý člen kteréhokoli okresního zastupitelstva „ve službách vlasti a národa sešedivělý“, každý vůdce „osvědčený“ atd. atd.

Když jsem na jedné ceduličce dokonce našel na kámen již vymrskanou „národa roli dědičnou“, hodil jsem všechny ostatní nečtené do koše. Jak se může dobrý ten člověk domnívati, že bych do své sbírky přijal takové starožitnosti! Snad mi poslal na některé z odhozených cedulíček ještě zlopověstný jediný „zub času“, který byl již před stoletím zralý pro dra. Baštýře! —

Za to byl jsem mile překvapen četnými dopisy mladších, ba i starších belletristu, kteří mi vzdávají vřelé díky za pokyny a rady v posledním článku obsažené a vítají myšlenku vydání „České fraseologie“ s jásotem, slibujíce podniknutí tomu všestrannou (bohužel dodávají: morální) podporu.

Jeden z nich mě upozorňuje, že maří spisovatelé zvláště mnoho drahého času líčením přírody a táže se, budu-li míti ve své fraseologii také kompletní krajiny? Arci že. Sestavil jsem již krátké recepty na krajiny všeho druhu, ve všech možných osvětleních a náladách.

Stůjte zde na ukázku dva takové recepty.

Vezmi hodně mnoho šťavnaté zeleně, nasyp do ní zlatých pampelišek, pokrop ji čistou rosou, promíchej stříbrnými potůčky, prodchni líbeznou vůní, přidej několik skřivánku, poklop to všecko safírovou bání nebeskou a zahřej na smavé záři sluneční — obyčejná jarní krajina.

Vezmi hermelín (z nouze jen rubáš), rozestři jej po ztuhlých ňadrech matky země, rozhoď po něm

stříbra a křišťálů po libosti, přidej malované sáně a cinkot rolniček, zabal všechno do šedé mlhy a přistav k ledu — obyčejná zimní krajina.

Jiný dopisovatel vítá moji fraseologii jako nejlepší rozřešení hmotné otázky spisovatelské. Co literát průměrně nadaný do roka napíše, nestačí prý dosud na slušnou a bezstarostnou existenci. Arci, někteří protřelejší autoři (důtklivě upozorňuji, že nepíšu to já, nýbrž můj dopisovatel, který „ze skromnosti" nechce býti jmenován), někteří autoři prý si pomáhají tím, že prostrkávají své práce zcela bezvýznamnými vložkami, jako „téměř", „takořka", „věru", „ovšem" „jistý", „jakýsi", „zvláštní", „tajemný", „nevyléčitelný" (pro svou délku zvlášť odporučení hodno!), „bezpříkladně", „do nejhlubších záhybů duše", „snadno lze pochopiti, že...", „marně hledám slov, abych..." atd. atd. tak dlouho, až nabudou žádoucího rozsahu. Ba, jsou prý „dokonce" (také praktický prokládací špalíček!) i takoví, kteří nechají svého hrdinu celé hodiny „nestejnými kroky" přecházeti z kouta do kouta, tisknouti při tom z neznámých příčin ruku na srdce, naslouchati skučení vichru, usedati „zvolna" na křeslo, překládati pravou nohu přes levou a levou přes pravou, hroužiti čelo do dlaně, řešiti dávno rozřešené psychologické problemy, znova „prudce" vstávati a křižovati pokojem, pohlížeti do nevlídné krajiny, svírati křečovitě (jinak se nesvírají) chvějící se rty, po druhé usedati na křeslo, rozjímati o ničem, naslouchati hukotu vichřice, opětně se vymršťovati z křesla, jako zavřený lev přebíhati komnatou, pohlížeti do pustého kraje, tkáti nekonečné pásmo zcela zbytečných myšlenek a zase vrhati sebou „těž-

ce" na křeslo — a to všechno jen proto, že by věta „Můj hrdina zůstal toho dne doma" nevydala ani celý řádek.

Ale takové umělé prostrkování a natahování má přece své obtíže a vzbuzuje po čase sarkastický úsměv i nejlaskavějšího čtenáře.

Po vydání mé fraseologie stanou se takové pomůcky zbytečnými. Spisovatel, ozbrojený mým dílem, bude bez marného přemýšlení sypati literární skvosty z rukávů a tonouti v blahobytu.

Avšak — právě mi doručuje listonoš ještě jeden dopis. Všetečný dopisovatel se táže, jak by se z mé fraseologie sestavila vtipná causerie.

Jak? Inu — vezmi — vezmi — Ho, zlatý příteli, kdybych to věděl, byl bych ji napsal sám.

*

DO TŘETICE VŠEHO DOBRÉHO.

Čeho dobrého? — Inu, frází. Ale víme, ostýchal jsem se již dáti ty fráze do titulu, aby někdo neřekl: No, dostane-li ten jednou něco do rukou, vyždíme to jako — ne, nechci jmenovati nikoho, kdo dovede deset roků z jediné staré plachetky ždímati knihu za knihou.

Při nadpisu musí být spisovatel opatrným. Neboť nadpis a podpis čte náramně mnoho lidí. Náležím sám k těmto pilným čtenářům, kteří si všímají bedlivě každého titulu a podpisu, což člověku jen poněkud v řeči opatrnému stačí úplně k vedení jakékoli literární diskusse.

Mezi nadpisem a podpisem je za to spisovateli hej! Do této oblasti zabloudí jen málo očí, ba jsou spisovatelé, kteří mají za titulem úplné pré a mohou tam tropiti nejhorší allotria v blahém vědomí, že jsou úplně bezpečni před lidskou všetečností. Mám jakési tušení, že náležím sám do počtu těchto šťastných autorů, a proto osměluji se pod záštitou ne-

vinného titulu vymlátit ještě jednu otěp hluchých frází.

Tedy do třetice všeho dobrého! Ale ne snad, že bych prohlašoval své předešlé dva články o frázích za dobré — tak neskromným nejsem. Myslím jen, že fráze samy jsou dobry, velmi dobry pro každého. Nastínil jsem již ohromný význam fráze v literatuře krásné i vědecké, v časopisectví a kritice; dnes přihlédnu ještě trochu k důležité „roli“, jakou „hraje“ v obyčejném životě.

Všimněme si na příklad korrespondence — není-li fráze přímo životní tepnou její? Již z venčí, na obálce usmívá se ti mnohoslibně vstříc. Že jsme my novověcí Čechové vesměs pánové, není ještě divné; vždyť „ten, kdo peníze má, ať si na pána hrá!“ praví již naše národní píseň. A my máme tolik peněz, že si platíme z pouhého přepychu spoustu škol, které by po právu vydržovati měl stát z našich daní. Naši předkové by arci užasli nad tím rozmnožením českého panstva. Před časy mohl jsi „české pány“ téměř na prstech spočítati; byli tehdy slavní chlapíci, kterým se přece o „pánovi“ ani ve snu nezdálo. Ve starých listinách čteme sice „pan Petr Vok“, „pan Joachim Šlik“ — než kdo našel kdy „pan Jan Žižka“ nebo „pan Petr Chelčický“?

Ale divné jest, že nemáme již ani na „pánovi“ dosti. Předně jest každý našinec dvojnásobným pánem — „pán, pan“ jest na řádné adrese právě tak nezbytným, jako dvojitá podrážka na slušné botě. Za druhé musí se našemu panství i na obálce vzdáti náležitá čest. Kdo je pouze „ctěný“ pán nebo „vážený“ pán, patří mezi nejpovrženější ubožáky.

Každý slušný člověk jest „velectěný“, „vysoce ctěný“, „mnohovážený“ — ne-li „slovutný“ nebo „věhlasný“.

A také k povolání nebo stavu adresáta musí se vždy přidati „velezasloužilý“, „vysoce zasloužilý“, „na slovo vzatý“. Že konečně každý slušný člověk vedle svého obyčejného povolání a rozmanitých mimořádných hodností jest ještě „atd. atd.“, rozumí se samo sebou.

Zdá se, že cizina pokulhává ještě daleko za českou zdvořilostí. Ze samé Francie došlo mne několik dopisů s pouhým nezdvořilým „Monsieur“. Kdybych dostal z Čech psaní s adressou: „Panu S. Čechovi, spisovateli v Praze“, odepřel bych přijetí neslušného listu a snad bych ještě žaloval hrubce dopisovatele pro urážku na cti.

Potěšili jsme se obálkou a teď otevřeme slušný český dopis. Vyvalí se z něho hustá oblaka vonného kadidla, kterýmž nám dopisovatel ze všech stran podkuřuje. Nahoře lahodí nám „Vaše vysokoblahorodí, velevážený pane!“ nebo „Vaše slovutnosti, vysoce ctěný pane!“ a dole zmírá ponížený korrespondent před námi úctou, ale nikoli snad jen pouhou úctou (ta by byla přímo urážkou!), nýbrž obyčejně úctou „nejhlubší, neobmezenou, svrchovanou“ neb alespoň „hlubokou, dokonalou, obzvláštní, opravdovou, upřímnou“ nebo při nejmenším „vší“ (kterážto poslední úcta je ostatně již trochu podezřelá). Uvěříte konečně na slovo, že je vám dopisovatel „cele oddaný“ a „ku všelikým službám ochotný“ — jen ho, prosím, požádejte, aby vám vypomohl v „okamžité tísni“ nějakou maličkostí. Obdržíte zajisté dopis, začínající: „Jest mi velice

líto..." a končící „... ke všem j i n ý m službám vždy ochotný" atd.

Při neskonalé úctě, jakou k nám dopisovatel chová, počíná si arci velmi ostýchavě a nesměle. Ustavičně chvěje se strachem, abychom mu „ve zlé nevyložili", že „se osměluje...", že „si dovoluje...", že „se kojí nadějí...". Ke konci sluší ještě dodati, že obraty „jsem nevýslovně potěšen", „jest mi neskonale líto", „budu Vašnostem zavázán k nejvroucnějším díkům", „nikdy nezapomenu převeliké laskavosti" atd. jsou pouhé bezvýznamné arabesky, jimiž proplétáme na vhodných místech dopisy k vůli větší úhlednosti.

Naproti tomu varuji upřímně každého před četbou dopisů, začínajících frázemi: „Jsem bohužel nucen...", „Ač velice nerad...", „Jenom vzácná dobrotivost a šlechetnost Vaše...", „Stíhán neblahými okolnostmi..." a p., neboť z takových začátků nevyklube se nikdy nic dobrého.

Svědčí-li dopisy mezi osobami cizími o vzájemné vroucí úctě, jakou chovají k sobě všichni členové našeho národa (vyjma snad žurnalisty nepřátelských táborů), odhaluje nám zase korrespondence mezi příbuznými přeutěšený obraz nejněžnějších poměrů rodinných. I pravzdáleným příbuzným jsme „přemilí", „nejdražší", „vroucně milovaní" — zkrátka, není superlativu něžnosti kterým by v dopisech svých nehorovali, a k závěrku líbají nás tisíckrát, ne-li stotisíckrát. — Díky bohu, že nám ty nesčíslné hubičky jen posílají, neboť ve skutečnosti bývají nám často i povinné dva, tři polibky dosti krutým trestem za svazky zcela nezaviněné.

Zvláštní odrůdou takových dopisů jest korrespondence mezi synovcem a strýcem. Synovec libuje si obyčejně v následujících floskulích: „V této tísni, opuštěn ode všech, obracím nadějné zraky... Vzpomínaje tolikerých dukazu lásky, kterých se mi od Tebe již dostalo... Ještě jedenkrát, naposled utíkám se k dobrému, předobrému srdci Tvému... Buď ubezpečen, že nikdy, nikdy nezapomenu... Tvůj do hrobu vděčný synovec.“ A strýc odpovídá obyčejně ve psaní několikrát zapečetěném těmito frázemi: „Sehnal jsem to s velikou obtíží a lituji, že nemohu poslati všecko... Snad se Ti podaří při náležité šetrnosti... Slyším, že se nyní švakrovi Josefovi vede velmi dobře... Mé poměry jsou bohužel velmi smutné a horší se rok od roku... Úroda byla špatná... ovoce z větší části pomrzlo... v dobytku řádí houba... musím se obmezovat na všech stranách a teskným zrakem hledím do nejbližší budoucnosti. Tvuj trpce zkoušený strýc.“

K vuli úplnosti měl bych zde také pojednati o milostných dopisech. Ale mé zkušenosti v oboru tom rovnají se skoro nule. Tuším jen z doslechu, že jsou milenci ve svých dopisech příkladně nábožní. V žádném neschází prý „chrám“ nebo „svatyně“ s nějakým „oltářem“, „anděl“ nebo „rajská bytost“, „božské okamžiky“, „nebeské blaho“, „věčnost“, a ještě k závěrku prý ty zbožné duše vzpomínají na poslední věci člověka, píšíce: „... Tvůj (Tvá) do smrti (nebo do hrobu) Tě milující atd.“ Ale sám, jak praveno, nemám v té věci zkušeností téměř žádných. Krásná (ale nyní bez fráze krásná) čtenářka by se mi proto zavděčila, kdyby mi k vůli informaci napsala nějaký takový dopis.

Tolik o korrespondenci. Přistupujíce k hovoru společnosti, shledáváme v něm týž vroucí dech vzájemné úcty, který nás ovanul z dopisů. Slova „úcta“ a „čest“ oblétají nás při každém kroku. Vzdáváme úctu každému bez rozdílu, koho nám náhoda přivěje do cesty, a pokládáme si za čest, smíme-li představiti třeba hotového darebáka dokonalému ničemovi.

Jsou arci lidé, kteří praví, že prý všechno to ujišťování vzájemnou úctou jest po většině pouhou lží, ba i ty výrazné pohledy a posunky hlubokého respektu a obdivu, s nimiž tak často na sebe vzhlédáme, jsou prý čirou komediantskou přetvářkou. Ale takoví morousovití mravokárci by svými zbrklými zásadami podvrátili všechny základy moderní společnosti. Představte si jen nějaké shromáždění zdvořilých lidí, v němž by najednou všichni začali mluviti pouhou pravdu: oč, že by taková společnost neskončila jako obyčejně uctivými poklonami, vřelým tisknutím rukou, líbeznými pohledy a přelaskavými úsměvy, ale všeobecným opovězením nepřátelství na život a na smrt — ne li zcela nezdvořilou rvačkou!

Pravda, někdy se odchyluje ozdobný a květnatý sloh fráze na pohled skoro diametrálně od pravého smyslu. Z nesčetné spousty příkladů, které nám denní život na každém kroku poskytuje, vyberu na ukázku jediný.

V tichou, útulnou domácnost šťastných novomanželů spadne z nenadání stará, pletichářská teta s ostrým jazýčkem a s hojným nákladem rozmanitých kufříků a krabic. Dám do husích nožiček uvítací fráze a do závorek vlastní jejich smysl. „Ach,

ach! Ale to je radost — tetičko! milá, zlatá tetičko! A tak z nenadání! Takové radostné překvapení!" (Tu nám byl čert dlužen! A nemohla psát napřed, abychom jí někam ujeli!) „A že jste s sebou nevzala Edáčka, toho malého andílka, po kterém se nám tolik stýská!" (Ještě štěstí, že nechala to fakaně doma!) „No, teď jste mezi námi, drahá tetičko, a tak brzy vás nepustíme!" (Přijede hned s fůrou věcí, jakoby nám tu chtěla zůstat na krku celý měsíc! Jen co honem vymyslit, abychom ji slušně dostali z domu?!) — —

Fráze provází nás od kolébky do hrobu. Ona gratulovala „šťastným" našim rodičům k „radostné události" našeho narození a zvolala nad naší břečtivou dětskou tvářičkou: „Ah, toť učiněný andílek!" Ve školách cpali nám pak do hlavy frázi za frází — ke všemu ještě latinské a řecké, jako bychom neměli svých českých více než dosti! — a sladká fráze dovedla nás čarovným sadem lásky do „blahého přístavu manželství", kde nám přála, „aby nebe stále žehnalo tomuto krásnému svazku dvou milujících srdcí a nevadnoucími růžemi štěstí ovíjelo tichý rodinný krb".

Neodbytná včela fráze bzučí nám po celý život kolem uší, a štěstí ještě, až dokončíme svoji pouť tím frázovitým údolím, že nebudeme již nuceni čísti, kterak se „Nejvyššímu zalíbilo z tohoto světa v jiný lepší" nás „povolati", nebo kterak jsme „ukončili požehnanou pouť svého vzorného, dobru a cnosti věnovaného života"...

Pravil jsem na začátku své dnešní stati, že jsou fráze dobry pro každého. Byly výtečny i pro mne, neboť jsem pomocí jich vyplnil pěkných několik

sloupců a vyplnil bych ještě více, kdybych se neobával, že dostanu od majitele listu tento přátelský dopis: „Milý kollego! Upozorňuji Vás, že by Vám nestačil ani celý ročník mého časopisu, kdybyste chtěl jen poněkud probrati nevyčerpatelný poklad české fráze.“

Končím tedy nadobro. Násilně, s těžkým srdcem odtrhuji se od té neocenitelné látky a volám z hlubin vděčného srdce: Buďte požehnány, vy drahé české fráze! Rozkvítejte nám stále a množte se jako písek v moři — neboť bez vás co papíru by zůstalo pouhým papírem, co časopisů by zašlo, co řečnických tribun by osiřelo, co vybraných salónů by oněmělo, co lásky a přátelství by vymizelo, co našich idolů by se rozpadlo v prach a co našich úspěchů by se obrátilo v dým!

ŠÉFŮV DALEKOHLED.

(»N. L.« 1886.)

O tomto dalekohledu vypravoval mi jeden můj známý následující historku:

Kdo zná útrapy kancelářských nevolníků v parných dnech srpnových, pochopí snadno radost, s jakou jsme uvítali jednou veliký, z brusu nový dalekohled pod paží našeho šéfa, dra. Bažanta. Mundant Ružižka mrkl na mne po straně rozjiskřeným okem a když doktor ve vnitřní svatyni zmizel, nahnul se ke mně šeptaje: „Nepovídal jsem to?"

Vyslovil totiž před několika dny domněnku, že doktor nekoupil nadarmo řadu fotografií, představujících krajiny švýcarské, jimiž ozdobil stěny svého pokoje a z nichž jedna zabloudila do kanceláře, vyluzujíc nám k židlici bolestně přikovaným a za živa smaženým ubožákům hluboké vzdechy beznadějné touhy.

Hubený sollicitátor Pilař, skeptik a pessimista od hlavy až k patě — a mezi těmito dvěma body byla slušná vzdálenost — usmál se tehdáž hořce

pošetilosti sanguinického mundanta. Ale teď učinil i na něho nový, důkladný dalekohled hluboký dojem.

Ať jsme rozebírali věc tak či onak, vždy dospívali jsme k logické závěrce, že šéf dalekohledem tím hodlá hleděti do dálky, k čemuž byla městská advokátní kancelář málo příhodná, za to tím více spousta velehor švýcarských. Tato správná konkluse osvěžila nás všechny zázračně.

Je snad obecným znakem všech kancelářských bytostí ,že přejí svému šéfovi co nejčastěji řádného zotavení v boží přírodě a rozmanitých užitků a požitků, jaké poskytuje delší cestování. Mnohý šéf, kdyby šlo po tajném přání jeho personálu, nechal by suchopárných a nezdravých prací kancelářských a stal by se cestovatelem kolem světa, snad nejen sobě a světu, nýbrž i svým klientům na prospěch.

I my jsme schválili z té duše švýcarský záměr dra. Bažanta. Obstárlý panic, který nenalézá potěchy a občerstvení v lůně rodiny, nemohl si dopřáti lepšího a prospěšnějšího požitku nad volnou, veselou projížďku světem. To ustavičné sezení, několik roků za sebou, bez oddechu ,při duchamorné kancelářské práci, beztoho již valně zviklalo jeho zdraví. Měl potřebí volného vzduchu a svěží změny jako polouschlá, zaprášená květina nebeské vláhy. I duch jeho utrpěl tou několikaletou vrstvou kancelářského prachu. Šéf stával se den ode dne zarytějším morousem a pedantem. Nehnul se z domu, obcházel kanceláří jako řvoucí lev, stopoval každé vrznutí našich per a vymýšlel i v mrtvé saisoně s ďábelským důvtipem rozličné „nutné“ práce,

jen abychom nemohli ani na chvilku narovnati svá uhnětená záda.

A teď pojednou zasvitla nám z dalekohledu spasná hvězda, slibující na delší dobu oddech, uvolnění, osvěžení v době, kdy dosáhla kancelářská tíseň úmorným letním vedrem svého vrcholu.

Očekávali jsme toužebně každý den, že dr. Bažant mladému koncipientu dru. Janotovi svůj zejtřejší ranní odjezd na měsíc oznámí a kancelář i s námi jeho měkkým a shovívavým rukám odevzdá. Nebylo vlastně pražádné příčiny, proč by šéf svou výpravu odkládal. Neměli jsme právě žádné záležitosti, jež by byla vyžadovala osobní jeho intervence, ocitli jsme se vůbec v období nejchabějším, pohoda byla příznivá, finance ve stavu znamenitém, krásný cestovní vak, před několika lety koupený, zůstal po všecka ta léta bohužel nedotknut, že vypadal jako úplně nový, k němu přibyl teď i dalekohled — nuže, vesele do světa! Každý den prodlení byl by pravým hříchem.

Ale šéf propouštěl nás večer bez hlesnutí a z rána objevoval se jako obyčejně. Bylo jen pozorovati, že nastávající cesta má již napřed některé blahodárné účinky: stával se jaksi rozmarnějším a švižnějším, inkvisitorská jeho bdělost a přísnost poněkud ochabla. I jiné známky podporovaly stále naši naději. Šéf pořídil si totiž elegantní slaměný klobouk s barvitou pentlí, krásnou hůlku se zlatým knoflíkem a jiné podobné věci, jež poukazovaly zřejmě k tomu, že hodlá v cizině český právnický svět důstojně representovati. Kromě toho konal častěji osobně pochůzky k soudu a do knih, za nimiž jsme

snadno zvětřili koupě posledních cestovních potřeb a povinné návštěvy na rozloučenou.

Ale přes to vše dr. Bažant nejel a nejel.

„Nevím, nevím, není-li celé to Švýcarsko pouhou mydlinkovou bublinou, kterou má na svědomí bujná fantasie tamhle pana Růžičky,“ trpce prohodil jednou po odchodu šéfově sollicitator Pilař. „Starý snad ani z daleka na žádnou cestu nepomyslil. Vak visí stále zaprášen v koutě a zůstává pořád hubený jako — jako —“. Uvázl, nedomysliv se právě žádného vhodného porovnání, ač bylo nejvhodnější zcela na blízku, v jeho vlastní osobě.

„Ale dalekohled — dalekohled!“ hájil se Růžička.

Sollicitator neměl odpovědi na tuto pádnou námitku; ale skeptický úšklebek nezmizel s jeho tenkých rtů, a šišatá, střízlivě ostříhaná jeho hlava kolébala se v pochmurném odříkání nad palmární knihou.

Jeho škarohlídství bohužel zvítězilo.

Naše netrpělivost měnila se znenáhla v rozhořčení, když jsme viděli, že den po dni marně míjí, a šéf, hřeše na svém tělesném i duševním zdraví, houževnatě v dusném ovzduší městském prodlévá. Darmo vytáhli jsme v jeho nepřítomnosti vak z kouta a postavili jej nápadně na židli vedle šéfova psacího stolku; marně naříkali jsme za jeho přítomnosti zoufalým „ufff“ na parní lázeň v kanceláři a vrhali pohledy vytržení na švýcarskou krajinu na stěně; nadarmo zarámcoval Pilař v šéfově novinách červenou tužkou významně proroctví nějakého meteorologa, že bude v září povětrnost ha-

nebná — všechny střely odrážely se bez úspěchu od hotové zdřevěnělosti našeho starého.

Ba, na konec ztratil i mundant Růžička svou jedinou pevnou oporu. Vzácný dalekohled, k němuž se připínalo tolik nadějí, s nímž si dr. Bažant nejednou slibně pohrával, ba jehož přibližující moc (dle svědectví dra. Janoty) zkoušel jednou na vrabcích protější střechy — dalekohled ten zmizel náhle beze stopy, jakoby se byl propadl. Nadarmo jsme po něm slídili a marně hádali, kam se poděl.

„Co jsem říkal?“ posmíval se jízlivě sollicitator. „Co jsem říkal? Ze Švýcarska nebude nic. Scvrkne se asi na Drážďany nebo na Svatojanské proudy. Nebo zustane starý vůbec hezky za pecí. To se podobá nejvíce pravdě. Ten dalekohled byl bezpochyby určen za present nebo něco podobného.“

„Byl by to divný present,“ odporoval ještě Růžička. „Myslím spíše, že nosí náš starý dalekohled s sebou v kapse. Víte, že meškává teď nápadně dlouho a často mimo kancelář. Oč, že litoval peněz na delší cestu — škrob je k tomu dosti — a proměnil ji v drobné výlety do okolí pražského. — Možná, že si při tom dalekohledem zvětšuje chuchelské a kunratické kopce v alpské velikány,“ dodal se šibeničním humorem.

Výpravu za hranice netroufal si již ani Růžička hájiti — zářivá švýcarská bublina rozplaskla se nadobro.

Konečně vpravili jsme se v nezměnitelný osud a kořistili dle možnosti alespoň z bídného surrogátu vyjížďky do Alp, totiž z častých potulek šéfových v krajině pražské. I to bylo proti dřívěj-

šímu stavu věcí, kdy nám bdělý chlebodárce od rána do večera seděl na krku, skutečným dobrodiním.

Kdykoli se vydal na svůj drobný výlet, odhodili jsme péra, narovnali ubohá záda, protáhli se řádně na všechny strany a zahájili volnou besedu, v níž se i joviální, vší nadutosti vůči ostatnímu personálu prostý koncipient účastnil. Přepadení nemusili jsme se báti, neboť viděli jsme jedním oknem kanceláře na dvůr, kudy vedla jediná cesta k zadnímu domu, v jehož prvním patře se naše kancelář nacházela; nad to znali jsme krok dra. Bažanta velmi dobře, a poznali jsme ho již na prvním schodu.

Besedy naše stávaly se den ode dne živější a rozmanitější. Když nás hovor omrzel, uchylovali jsme se k jiným zábavám. A tu poskytovala leckdy kancelář dra. Bažanta následující obraz: U jednoho z obou zadních oken kanceláře, vedoucích do rozlehlé skupiny zahrad, psal poetický a dívkám velmi nakloněný koncipient na konceptním papíru horlivě erotické básně, které nám pak leckdy s velkým zápalem a s výraznými gesty hlasitě předčítal; u druhého vyřezával hubený sollicitator jemnou pilkou z tenkých prkének opatrně a pilně rozličné ozdobné trety — byla to snad jediná lidská slabost našeho ponurého filosofa; za stolem uprostřed kanceláře pak hráli jsme já a mundant Růžička v karty, hlídajíce zároveň třetím oknem dvůr pro případ nebezpečí. Musím zde podotknouti, že jsem byl tehdáž také mundantem; navštěvoval (či vlastně nenavštěvoval) jsem totiž v oné době právnickou fakultu a vydělával si písařstvím příspěvek na život studentský.

Jednou zašel dr. Janota do vnitřní svatyně a vrátil se po nějaké chvíli s tváří vítězoslavnou, nesa v ruce povědomý dalekohled.

„Tu je!“ zvolal vesele. „Našel jsem ho tam na okně a zároveň objevil jeho tajemství. Kdož by to v našem starém hledal. Podívejte se!“

Popošel k otevřenému oknu a nařídil dalekohled směrem k jednomu domu, který za dotčenými zahradami v dosti veliké vzdálenosti napolo se ukrýval v hustých větvích starých stromů. Vystřídali jsme se u dalekohledu. Objevil v mezeře větví okno s pěknými květinami a nad těmito pikantní obličej ženský, ne sice docela mladý, ale posud rozhodně hezký. Rozeznali jsme zřetelně tahy svůdné, ohnivé brunetky s elegantním skřipcem na útlém nosíku; ba, postřehli jsme i třpytnou granátovou hvězdičku v bujném jejím vlase, a Růžička tvrdil dokonce, že rozeznal i roztomilou bradavičku na její tváři. Dáma hleděla v jinou stranu a nepozorovala tedy, že je předmětem našeho obdivu.

„I podívejme se, hahaha!“ smál se Růžička. „Ale to není ani možné. K vůli tomu že by náš starý —“

„I ba že k vůli tomu,“ rázně potakal hubený mravokárce. „Není o tom nejmenší pochybnosti. K vůli čemu jinému by připadl na dalekohled. To je tedy to Švýcarsko, to jsou ty nádherné vrcholky a rozkošné doliny! Ó, šéf je posud ferina a zachoval si pod chladnou slupkou vřelé, mládenecké srdce. Mohl bych leccos —“

„St! St!“ dal v tom Růžička výstražné znamení, ukazuje prstem na dvůr.

Koncipient odnesl rychle dalekohled nazpět do šéfova pokoje. Pilař schoval svou vyřezávací dílnu do přihrádky pro odbytá akta vedle svého stolu, karty stěhovaly se do Růžičkova šosu a dr. Bažant našel v kanceláři čtverolístek hluboko shrbených, němých a nepohnutých, jen péry zběsile po papíře bouřících pracovníků, z nichž mohl míti upřímnou radost...

V následujících dnech nebylo po dalekohledu opět ani památky. O pikantní brunetce mluvili jsme nějaký čas horlivě, ale pak ustoupila do pozadí. Neozbrojeným okem zahlédali jsme ji jen matně a stěží rozeznávali, co se dálo v okně mezi větvemi. Mimo to vytryskl nám přístupnější zdroj zábav a dobrodružství: v okně jednoho bližšího domu uhnízdila se totiž družina hezkých mladých šiček. Brzy zapředly s námi dívky — ovšem z počestné vzdálenosti — rozmanité přátelské styky a přijímaly naše mimická vyznání lásky s roztomilou veselostí. Koncipient oblíbil si zvláště jednu něžnou rusovlásku a psal jí prstem do vzduchu a na okno milostné vzdechy.

Zatím sklonil se žhavý srpen ku konci. Na posledního připadl svátek našeho šéfa, který měl křestní jméno Raimund. Na tento slavný den těšili jsme se my mundanti i se sollicitatorem upřímně: oslavenec, kterému jsme in corpore gratulovali, zakončil své díky pravidelně vtisknutím couvertu, jenž obsahoval mimo měsíční služné velevítaný přídavek ve stejné výši.

Není tedy divu, že jsme byli předposledního za nepřítomnosti starého v náladě obzvláště veselé,

ba rozpustilé. Z té rozpustilosti vyjímám však Pilaře, jenž dokončoval toho dne mistrovské dílo svého vyřezávacího umění: veliký domek ve švýcarském slohu. Postavil svuj výtvor s otcovskou pýchou na okno a piplal na něm ještě některé drobné okrasy.

Koncipient napsal pro rusovlásku vzletnou báseň a chtěl ji mermomocí ještě téhož dne do něžných jejích ruček dopraviti. Nabídl jsem se za posla. Pod našimi okny byl den před tím zahradník zaměstnán uvazováním zelených úponek, které na straně zahradní ovíjely dum náš houští bujných lupenu, a zanechal při zdi dlouhý žebřík. Toho jsem použil ku smělé výpravě. K dovršení rozpustilého žertu — byl jsem tehdáž opravdu mladý blázen — zakuklil jsem se pomocí starého šéfova županu a rozbitého cylindru v masopustní mumraj. Takto sestoupil jsem jako bláznovský postillon d'amour po žebříku do zahrady a připevnil báseň na niti, kterou švarné švadleny za hlučného smíchu dolu spustily — —

Ne, zahalím rouškou mlčení ostatní pošetilosti toho nešťastného dne.

Jaké bylo naše překvapení, když nám z jitra dne následujícího — slavného posledního — zametačka kanceláře oznámila, že doktor na celý den odejel. Avšak upokojili jsme se, spatřivše každý na svém obyčejném místě zalepenou obálku.

Sáhl jsem rychle po své — ale jaké bylo mé leknutí, když jsem v ní našel pouze obnos svého měsíčního služného a dopis začínající takto:

„Ctěný pane!

Lelkování a hraní v karty bych vám snad ještě odpustil; ale člověka, který uvádí v neváznost osobu svého chefa, nemohu ztrpěti ve své kanceláři — —"

Následovala výpověď, a list končil slovy:

„Pamatujte si, že jsou také dalekohledy na světě.

Dr. R. Bažant."

Podobné dopisy drželi v třesoucích se rukou sollicitator Pilař a mundant Růžička. Pilařovi promíjel chef trest výpovědi pro kancelářskou výrobu švýcarských domků toliko vzhledem k jeho několikaletým službám a trestal ho pouze mlčky opominutím obvyklého svátečního přídavku; stejná pokuta stihla Růžičku pro kancelářský karban. Koncipient nepochlubil se nám s obsahem svého listu; ale byl nějak červený a cuchal si v rozčilení krásné vousky.

Proklatý dalekohled! Že souvisel s vševědoucností chefovou, o tom svědčil dodatek v mém a ve všech ostatních listech. Ale jak?

Mé tušení bylo později stvrzeno. Potkal jsem jednou za večera doktora Bažanta na ulici, vedoucího se dvorně s pikantní brunetkou, jejíž útlý nosík byl osedlán elegantním skřipcem a jíž se třpytila v bujných vlasech granátová hvězdička... Děsný ten chef nezapomínal ani při svých milostných záletech na ubohou kancelář a stopoval její konání z okna své vyvolené pronikavým okem pomocí osudného dalekohledu.

OSUDNÝ NOVOROČNÍ DAR.

(»Švanda Dudák« 1886.)

František Bulka, majitel domu a radní v ***, holil se právě do sylvestrovské zábavy „u hvězdy“, když tu ve dveřích prudce otevřených zatančil rozžhavený „kulm“ a pokojem se rozlehl břitký soprán: „Tatínku, bedna!“

„Blázni byli, kordy měli!“ zahučel pan Bulka, odkládaje břitvu a setřepávaje s ruky chomáč mydlinek. „Jaká bedna? Co s bednou? Snad nehoří?“

Ale přece nahlédl do síně.

„Ah, Cikánek! Kýho čmerta! Co pak mi to nesete, Cikánku!“

Dvéře do síně byly dokořán otevřeny a dva mužové, od hlavy k patě ojínění a posněžení, pachtili se v nich s velikánskou bednou.

„Dobrý večer, pane radní,“ pozdravil starší z ledových mužů. „Přináším pěkné poručení od pana professora z Prahy, prosím — Víc na pravo, Kubo, na pravo! — a tuhle něco k novému roku, prosím — Pozor, Kubo! — vinšuje prý panu radnímu — Nemehlo, povídám přece pozor!“

„Od jakého professora?“

„Od pana professora Čtyrokého, prosím. Ech, ech, je to pořádná tíže! Přivezl jsem mu zajíce od pana polesného, prosím, a on povídá: Jste tady s fůrou? — Prosím. — A kdy pojedete zpátky? — Zejtra, pane professore. — Mohl bych vám svěřit tuhle bednu pro pana radního Bulku? — Ó, prosím. — Dobrá. Chtěl jsem ji právě poslati dráhou, ale takhle to bude ještě líp. — Toť se rozumí, pane professore. — A tak jsem ji přivez. Ale je to boží dopuštění venku! Brrr! Sněhu po nápravu a vítr jako břitva —“

„No, tu máte něco pro zahřátí, Cikánku!“ pravil pan radní laskavě, a vzbudil nezvyklou štědrostí hlasnou vděčnost hovorného povozníka.

Když ledoví mužové odešli, zanechavše v síni spoustu zmrazkův a špinavé vody, dal se pan Bulka, ač po jedné straně tučného obličeje dosud namydlen, hned vlastnoručně do otvírání záhadné bedny.

Zatím vyšla znova z dívčí své komnaty poloоblečená slečna Helena, třicetiletá dceruška pana Bulky, jejíž „kulm“ jsme na začátku této historie zahlédli, a také paní Bulková, přivábena hovorem a šramotem, objevila se v mnohoslibných začátcích plesové toiletty.

„Považ si, od professora Čtyrokého!“ zvolal na ni manžel pracuje v potu tváři sekyrkou i kladivem na vzdorující bedně. „Novoroční dar. Bedna jako svět — jsem žádostiv, co se z ní vyklube. Hleď, ten člověk není přec takový neomalený divous, jakým se zdál. Ta pozornost se mi líbí. Splácí nám krátké pohostění způsobem vskutku roztomilým.“

Třeba podotknouti, že asi dva měsíce před tím professor Čtyroký, pátraje v okolí *$_*$* po nějakých starožitnostech, k panu Bulkovi zavítal a po několik dní jeho pohostinství užíval.

„Od professora — novoroční dar?“ zvolala paní Bulková. „Tomu se opravdu divím. Tady se choval jako balfous. Myslila jsem, že nemá smysl než pro to staré hamparátí, které zde vykopával a sbíral. A taková hrozitánská bedna! Jen aby v ní nevězela nějaká malovaná selská truhla, o jakých ustavičně fantasiroval!“

„Podle toho ta zatrolená bedna nevypadá,“ namítal choť, zarážeje úsilovně sekyrku mezi hřebíky. „Ale něco velikého je to na každý způsob. Skoro příliš velikého na obyčejnou uznalost a zdvořilost.“

„Snad nemyslíš —?“ A paní Bulková doplnila svou otázku významným pohledem na slečnu Helenu, která se zapýřila až po bujnou „ofinu“, splývající na nízké čelo uměle pálenými prsténky a vlnkami.

„Inu, myslím,“ rozumoval pan radní, „že se takovéhle dary neposílají rodině, s kterou jsme se seznámili ode dneška na zítřek. Že si chce při nejmenším u nás udělat dobré oko a zůstat s námi v přátelském spojení —“

„Možná, že máš pravdu. Ačkoliv se zde nechoval podle toho, aby — — Ovšem, svobodní lidé toho věku bývají v těch věcech divní pavouci.“

„Arci že. Ale jinak zdá se hodným člověkem a má velmi pěkné postavení. Jen kdyby už ta zpropadená bedna povolila! A kde je Kačenka, aby mi pomohla? Oč, že klepe zas někde v sousedstvu!“

Bruče páčil pan radní dále, až se mu podařilo odtrhnout část bedny. Nedočkavou rukou zajel do otvoru a vyprostil z obalu slámy a sena ozdobně vyřezávaný a pěkně leštěný roh nějakého dřevěného předmětu.

„I pro pána!“ zvolala paní Bulková. „Opravdu truhla!“

„Truhla!“ odmítl s nevolí manžel. „Vždyť přece vidíš, že je to z brusu nová elegantní práce!“

„Snad harmonium —“ mínila poetičtější dcera.

„Blázni byli, kordy měli,“ zamumlal prosaický otec a pokračoval statečně ve své práci. Za chvíli vynořila se z obalu v plné skvělosti krásně vyřezávaná a leštěná skříň se skleněnými dvířky a s několika řadami podélných přihrádek uvnitř.

„Skříň!“ vyrazil ze sebe pan Bulka, poněkud zklamán.

„A ke všemu se zdá, že skříň — na knihy,“ dodala manželka, jejíž obličej se nápadně prodloužil.

„Knihovna,“ pojmenovala vše kratčeji slečna Helena.

„Jen že bez knih,“ opravila mrzutě matka.

Chvíli stáli všichni tři zaraženi před podivným kusem nábytku, který zabloudil poprvé do jejich domácnosti.

„Tohle je nápad!“ ulevila konečně paní Bulková svým citům. „Ten se mohl zroditi právě jen v takové samou učeností spletené hlavě. Zdá se, že má přece o kolečko víc. Ještě kdyby byl poslal hezký prádelník nebo šatník — bylo by to alespoň praktické. Ale skříň na knihy! To jde nad lidský rozum!“

„Prosím tě, učený pán! Má sám jenom knihy v hlavě a myslí, že jsou také všichni ostatní lidé po nich posedlí," omlouval ho nesměle manžel. „Ale skříň je pěkná, velmi pěkná; stála jistě hezký peníz."

„A konečně je skříň na knihy slušnější dar než nějaký šifonér," pomohla otci slečna Helena.

„Slušnější!" opáčila žalostně paní Bulková. „Možná, že pro nějakého knihomola. Ale co my si počneme s ní? Co do ní dáme? Snad těch tvých několik Bazarů a Familienblattů, mou kuchařskou knihu a Francovy staré kalendáře, co?"

Otec i dcera mlčeli rozpačitě.

„Inu, snad si můžeme — časem —" začal posléze pan Bulka, škrabaje se za uchem; ale žena vskočila mu prudce do řeči:

„Snad dokonce knihy pořídit, ne? Jen co je pravda, nápady máš znamenité! K vůli skříni kupovat knihy! A semhle vejde se jich celá fůra! Ta by se nám vyplatila!"

Pan Bulka uznávaje, že chtěl promluviti hloupost, mlčel zahanben.

„Ale, matinko, snad bychom do ní mohli uložit šálky a skleničky," ozvala se Helena.

„Nebo vyndáme příčky a zatlučem tam kolíky na šatstvo," navrhoval pan Bulka.

V tom vrátila se z potulky služka Kačenka nesouc zmuchlané psaní, které jí v průjezdě dodal zapomětlivý Cikánek s podotknutím, že měl dopis ten odevzdati panu radnímu zároveň s bednou.

Bulka probíhal psaní zrakem a sděloval zároveň hlavní jeho obsah polohlasitě ostatním: „Professor děkuje za pohostinství atd. a posílá skrovný

důkaz atd. atd. zároveň se srdečným blahopřáním k novému roku... Za týden prý opět přijede za svými archa... arche... hm, za svými výzkumy do *** a dovolí si... učiniti sám svou poklonu. Uctivé poručení spanilomyslné — hm — choti a vážené slečně dceři."

„Za týden přijede tedy zase. Co tomu říkáš?" obrátil se pan radní k choti.

„Inu, ty výzkumy jsou trochu podezřelé. Teď bych skoro již věřila v jiné úmysly. Ale tím novoročním darem neuvádí se zrovna šikovně. A bude zajisté očekávat, že spatří svoji skříň jako hlavní ozdobu našeho parádního pokoje."

„Tam by se skutečně hodila výborně," prohodila dcera.

„Inu arci," souhlasila ironicky matka, „s řadami skvostně vázaných knih — ale kde jen ty sebereme!"

„Snad bychom si je mohli na těch několik dnů vypůjčit mezi známými —"

„Že můžeš jen takové slovo vypustit z úst! To bychom jich nabrali! Všechny známé rodiny v městě by nám vyplnily sotva jedinou příhrádku, a to bůh ví, jakou smetí. A pak — co by tomu lidé řekli, kdybychom začali najednou shánět knihy!"

„Proklatá skříň!" zlobil se nyní také pan Bulka. „Schovat ji před professorem nesmíme a něco do ní musíme také dát. Vždyť je i velmi pravděpodobno, že professor také náleží k těm přemrštěným lidem, kteří neustále kážou, že máme podporovat literaturu — jakoby měl člověk času a peněz na hloupé povídačky!" — —

Nešťastná skříň! Zkazila Bulkovým nadobro sylvestrovskou zábavu a po půlnoci ležela na prsou spícího Bulky jako strašná mura, dusíc jej svojí tíhou a šklebíc na něho svuj prázdný, hladový jícen...

Ani pozdní jitro nepřineslo spasnou myšlenku. Ale o polednách vracel se pan Bulka z vinárny s obličejem zářícím. Při skleničce mělnického postěžoval si mu doktor Stehlík, že bývá k vánocům a k novému roku zaplavován zásilkami pražských knihkupců, které se pak u něho válejí několik neděl a z nichž si na konec leda tři čtyři knihy ponechá. „Pravé neštěstí, padne-li těm lidem do rukou adresa slušného člověka!" povzdechl si k závěrku doktor.

Tato stížnost vnukla panu radnímu výborný nápad.

Kráčeje z vinárny domů, potkal na náměstí Liboslava Merunku. Tento nadějný mladý člověk, syn městského strážníka, skromný a k ideálům tíhnoucí, odbyl s nouzí několik latinských škol a zanechav pak studií, uhnízdil se v rodném městě, kdež trávil polovici dne opisováním v advokátní kanceláři a druhou polovici po většině tichým poetickým sněním. Pan Bulka, cítě k němu hlubokou útrpnost, užíval časem jeho stilistických a jiných schopností k různým službičkám. Arci lacino, obyčejně za pouhé pozvání k obědu nebo k večeři. Ostatně pro Liboslava Merunku bylo knížecí odměnou již samo dovolení, aby prodlel hodinku pod krovem Bulkových; tajilať se ve hloubi jeho srdce, ač se to zdá skoro nepochopitelným, tichá láska k Heleně, ovšem čistě platonická a zhola beznadějná, neboť pan radní byl by přese všechnu zralost

slečny Heleny s rozhorlením odmítl myšlenku na takového zetě.

Tohoto mladého muže zastavil Bulka a zeptal se ho, zná-li adresy několika pražských knihkupců a chce-li napsati dopisy, žádající je, aby poslali co nejrychleji panu radnímu na ukázku a k výběru větší počet pěkně vázaných knih.

Merunka slíbil ochotně a přinesl již odpoledne několik úhledně napsaných dopisu, které pan Bulka schválil a podepsal. Na to poslal je hned po Merunkovi na poštu a mna si ruce šeptal spokojeně: „Je po starosti. Professor najde knihovnu v pořádku a po jeho odjezdu vyberu si z každé zásilky dvě tři knihy; ostatní pujdou zpět!“

Brzy došly pana radního objemné balíky, z nichž vybíral s potěšením hromady knih, zářících ruznobarvými skvostnými deskami a zlatou ořízkou. Sestavení a uspořádání knihovny svěřeno Merunkovi.

„Odjíždím na dva dny. Doufám, že budete do mého návratu hotov a že vykonáte tu malou práci jak se patří,“ pravil k němu pan Bulka s jakousi pýchou.

Merunka ujišťoval, že učiní, seč jest, a podotkl, že za let studentských pomáhal při pořádání knihovny jednomu professorovi, který s ním byl úplně spokojen.

„Blázni byli, kordy měli!“ vyklouzlo panu Bulkovi, ale rychle doložil na usmířenou: „Dobrá. Sestavte mi to pěkně a dejte zvláště bedlivý pozor, abyste žádnou knihu nezašpinil neb jinak nepoškodil.“

Když se pan radní odpoledne třetího dne z výletu navrátil, očekával ho již v průjezdě Merunka s nějakým papírem v ruce.

„Nu; jste hotov?“ otázal se pan Bulka přátelsky.

„Ano. A zde jest katalog,“ odpověděl skromně Merunka, a podával mu vzorný seznam pořádaných knih.

„Ah, s tím jste si udělal zbytečnou práci,“ řekl pan radní s úsměvem. „Děkuju vám, pane Merunko,“ dodal klepaje mu přívětivě na rameno. „Pojďte se mnou nahoru, a dnes večer pochutnáme si spolu na zajíci, kterého jsem přivezl.“

Provázen ženou a dcerou, vstoupil pan Bulka za šťastným Liboslavem do parádního pokoje, kde zářila skříň, do posledního koutku vyplněná vzorně spořádanými knihami ve skvostných vazbách.

„Všechna česť!“ chválil radní. „Vyznamenal jste se!“

Vyňal maně jednu knihu z přihrádky a pohlédl na titulní list uvnitř. Pojednou zbledl a upřel ztrnulý zrak na Merunku.

„Snad jste tohle nenapsal do všech?“ zvolal strašným hlasem.

„Napsal. Číslice se shodují s pořadem katalogu,“ koktal Merunka nechápaje příčinu Bulkova ohromení.

Pan radní upustil knihu a zajel si rukama zoufale do vlasů. „Nešťastný člověče —! Co jste to učinil! Víte-li pak, že bych vás nejraději roztrhal na kusy!...“

Svědomitý pořadatel knihovny napsal totiž do každé knihy uvnitř poznámku: „Z knih Františka Bulky“ a k tomu číslici dle pořadu katalogu.

Nebudu podrobně líčiti, co následovalo.

Liboslav Merunka připravil se knihovnickou svojí horlivostí o zajíce a o poslední bláhovou naději ve splnění svých milostných snů. Také jisté naděje rodiny Bulkových byly zmařeny pobytem professora Čtyrokého, který sice vzornou knihovnu prohledl a pochválil, ale všechen ostatní čas jen starým zbraním, mincím a truhlám v městě a v okolí věnoval, nestaraje se ani dost málo o nejbližší starožitnosť, kterou mu sama pohostinná domácnosť Bulkových dosti zřejmě nabízela. Pan Bulka konečně utrhuje si podnes k úhradě jistého hříšného, značného výdaje jednu z osmi sklenic piva, které před tím pravidelně „u hvězdy“ píval; za to nabyl slavné pověsti jako příkladný, obětavý mecenáš písemnictví, a musí každou chvíli vraceti balíky skvostně vázaných literárních plodů, kterými ho zasypávají čilí knihkupci...

CHVÁLA STÁŘÍ.

(»N. L« 1886.

Prof. Blažej Tichý byl dnes v náladě, jaké si jen mohl přáti k sepsání svižné studie o výhodách stáří, slíbené příteli redaktoru pro příští číslo.

Jest mnoho mladíku, kteří se nemohou dočkati prvního vousu; ale nebude snad nikoho, kdo by se těšil na svůj první šedivý vlas. Když ten bílý hérolt nepřátelské moci se dostaví, zachvěje snad každým teskliý pocit; cítíme první chladný dech podzimku, ženoucí nad obzor truchlivá mračna a šumící v zažloutlém listí první zvěsť o blízké nevlídné zimě života. Stesk ten pronásleduje nás pak delší dobu, než konečně zvykneme a s moudrou resignací se odevzdáváme v osud všeho stvoření. Jsme-li obyčejnými prosaickými lidmi, mine přechodní ona doba bez patrnějších následků pro lidi ostatní. Leda že posteskneme si časem nejbližšímu okolí, „jak ten čas ubíhá, a než se člověk naděje, má lepší polovinu žití za sebou.“ Hůře však, jsme-li básníky. Tu musí s námi širší obecenstvo bolestně

zatoužiti po „zlatém ptáčku mládí, který ach! navždy uletěl," zoufale se tázati: „Kam, kam jsi zapadlo, ty štěstí mladých dnů, vy růže sladkých tuch a hvězdy luzných snů?" a tklivě žalovati: „Své runy osudné mi v čelo ryje čas, šíj kloní k mohyle, sníh sype v řídký vlas..."

V době, do níž spadá můj příběh, stalo se náhodou, že začalo stárnouti několik předních spisovatelů najednou.

Přirozený následek byl, že český Parnas pokryl se hustě uvadlými květy a spadlým lupením, skropeným krví zraněného srdce. Každá druhá kniha byla plna zlomených perutí a ztrhaných strun. A jelikož učí zkušenosť, začnou-li jednou vlasy šedivěti, nebo vypadávati, že nižádný zázračný balsám a žádná světa moc nezastaví neblahé konání jejich: byla oprávněna obava, že nářek pro ztracenou mladosť se neumenší, nýbrž bude ještě drahný čas čím dále mocněji rozrývati srdce českého čtenářstva.

Prof. Tichý, vřelý příznivec literatury, netušil z toho nic dobrého pro její příští rozvoj a umínil si proto, zastati se kaceřovaného stáří rázně proti sentimentálním básníkům, kteří toliko v bujivé mladosti shledávají všechno štěstí života.

Mohl tak učiniti z upřímného přesvědčení. Již drahně let uplynulo, co mu dobrá choť z temné spousty kadeří vyškubla a s laškovným memento mori! ukázala první stříbrný vlas, a nejeden rok minul již také, co oželel ztrátu milé družky i mladosti. — Byl nyní vážný starý pán, ale dosud tělesně statný a duševně svěží, s ušlechtilým obličejem, jehož příjemný dojem nikterak nerušila síť jemných

vrásek a valně prosivělá obruba hustých posud kadeří.

Šťastná rovnováha duševní zračila se v jeho klidném, jasném pohledu. Vroucí přítel vědy a tichý blouznivec pro přírodu, trávil spokojeně rok za rokem svého bezstarostného stáří, věnuje vždy deset měsíců horlivé práci ve svém povolání, k němuž lnul s opravdovou láskou, a ostatní dva měsíce libému odpočinku na venkově, v některém puvabném koutku naší vlasti. Konal tam výlety k romantickým zříceninám a místům rozkošných vyhlídek, sedával s knihou v ruce ve vonném lesním kořání pod šumivou zelenou chvojí a psával někdy poučnězábavné články, hojně protkané aforismy a citáty z bohatého pokladu jeho sečtelosti a životní zkušenosti. I toto literární zaměstnání bylo mu spíše zábavným sportem nežli prací.

Tak i dnes, trávě druhý týden prázdnin na letním bytě v rozkošné krajině Brdského pohoří, přistoupil s chutí k dotčenému pojednání o výhodách stáří.

Den byl překrásný. Vydatný noční déšť zmírnil horko předcházejících dnů. Když professor otevřel dvéře, vedoucí z přízemní jeho světničky přímo do malé, avšak bohatě kvetoucí zahrady, ovanul ho čerstvý, vlahý vzduch s lahodnou vůní. Jako bohatý šperk brillantů třpytily se dosud krůpěje dešťové na jasně zelených listech a různobarvých, zářivých květech.

„Kdybych byl mlád, stěží bych měl z těchto krás tak plný a čistý požitek jako nyní,“ mluvil k sobě prof. Tichý přecházeje po vlhkých stezkách mezi záhony. „Duch spokojeného starce jest po-

doben klidné hladině vodní, v níž obrážejí se cele a jasně půvabné zjevy okolní přírody. V duši mladé ruší a kalí ten obraz nepokojné vlny a rmutné víry. Kdybych byl hochem, vrhl bych se asi tam na ty malinové keře a rval bych jejich sladké plody tak dlouho, až bych se namlsal do nechuti a rozpíchal si prsty o zrádné ostny. A teď kochám se klidně pohledem na skvostnou červeň těch šťavnatých jahůdek, zářících v jasné zeleni zubatých listuv, a dosti mám na tom, vyberu-li opatrně nejkrásnější z nich a potěším-li se lahodnou její chutí a vůní... Kdybych byl jinochem, snad by nyní prudká vášeň zmítala mým nitrem a kalila můj zrak, že bych s těžkým vzdechem nebo zaťatou pěstí bouřil mimo tyto nádherné, sněhové a purpurové, skvoucími perlami ozdobené květy zahradního máku, na které nyní tiše pohlížím v radostném obdivu..."

Myšlénka pojila se lehce s myšlénkou, a professor rozehříval se víc a více pro svuj předmět. Stinné stránky staroby ustupovaly dál a dále do pozadí, a na konec objevil se mu podzimek života jako pravý tichý ráj pozemského bytí, kde si člověk teprve blaze pohoví po bouřích a trampotách předcházejících let. Když se posléze usadil v besídce z jerišské ruže, která stála v rohu zahrady u zdi, v níž byla prolomena branka na dvur stavení, měl již celý rozvrh a hlavní obsah pojednání v hlavě a spřádal již v duchu závěrek, v němž by panegyrickými slovy velebil šťastné stáří jako vznešenou, jasně ozářenou korunu na stromě života.

Právě se zdvihal, aby zašel k hospodáři s jistou žádostí, když tento jako na zavolanou do besídky vstoupil.

*

Příchozí, majetník vesnického statku, v němž si professor letní byt najal, byl zámožný, pokročilý rolník bodré povahy a vrozeného bystrovtipu. Podávaje panu Tichému bez okolků širokou pravici, přál mu přívětivě dobrého jitra.

„Zrovna jsem se chystal k vám s nějakou prosbou," oznamoval professor. „Víte, že jsem si o posledním výletu trochu pochroumal prst. Příliš mne to nebolí, ale nemohu dobře vládnouti perem. A právě dnes mám napsati příspěvek do jednoho pražského časopisu. Snad byste mi mohl opatřit některého vzrostlejšího, ve psaní zběhlejšího hocha, jemuž bych tu věc diktoval. Rád mu zaplatím slušnou odměnu."

Hospodář mnul si chvilku čelo a pak zvolal: „I nač bychom hledali hocha! Cilko, jsi hotova s těmi malinami? Beztoho se jimi panu professorovi sotva zavděčíš —"

„Zde jsem! Dobré jitro, pane professore," zazněl čistý, zvonivý hlas a ve vchodu besídky objevila se hezká dívka ve vkusném městském oděvu, nesoucí talíř, v němž na svěžích vinných lupenech svůdně se zardívala kůpa právě natrhaných malin.

„Pan professor zajisté nepohrdne skrovným darem z naší zahrádky," pokračovala dívka, zardělá jako růže. „„Jsou právě nejlepší —"

„Ach, jste příliš laskava, slečno," děkoval pan Tichý. „Srdečné díky! Jsem přítel malin."

„Slyš, Cilko! Pan professor nemůže psát a hledá někoho, komu by diktoval nějakou práci pro časopis," pravil rolník.

„O s radostí posloužím pánovi sama!" zvolala dívka stavíc maliny na prostý okrouhlý stůl v be-

sídce. „Ovšem pochybuji, že v úřadě tom se ctí obstojím. Mám bídnou ruku a s pravopisem jsem také na štíru."

„Víte, pane, má dcera je příliš skromná," odmlouval hospodář. „Píše jako krasopisec a mluvnici s pravopisem zná snad lépe nežli náš učitel. Vždyť byla několik let na pražských školách."

„Ale tatínku —"

„Děkuji vám, slečno, vřele za vaše laskavé nabídnutí, ale nemohu přijmouti takové oběti," bránil se professor. „Pokládal bych si za hřích obtěžovati vaše krásné prstíky takovou prací — okrádati vás o čas takovým duchamorným úřadem a nuditi vás svým suchopárným pojednáním. — Hoch stačí k tomu úplně —"

„Jen přijměte, pane professore," domlouval otec. „Vždyť ta věc nestojí za řeč. Cilka nemá beztoho nic na práci. A hoch by vám asi nadělal chyb, že byste ztrávil více času opravováním než diktováním."

„Ujednáno. Nesmíte mi odepříti. Těším se na to opravdu. Zůstaneme zde či půjdeme do pokoje?" mluvila rychle Cilka s onou dětinskou rádostnou nedočkavostí, kterou někdy jevívají mladé dívky při podobných malicherných věcech a která nebývá vždy pouhou koketerií. Černé její oči jen jiskřily, svěží tvář zářila, ručky třepetaly se dychtivě a celá postava hrála čilým, skotačivým pohybem.

Prof. Tichý všiml si jí teprve dnes bedlivěji; byla vskutku roztomilá.

Vzpíral se ještě; byloť mu trochu genantní diktovati své pojednání dospělé hezké dívce. Ale konečně musil se poddati.

Rolník se poroučel a professor zašel do pokoje pro psací potřeby a některé knihy, z nichž hodlal čerpati případné citáty.

Cilka očekávala ho v besídce, sedíc na březovém sedátku a s žertovnou podnikavostí sobě kasajíc řasnatý rukáv letního, modře pruhovaného oděvu.

Professor přinesl na stůl několik archů čistého papíru, kalamář a péro, jehož se bělostná, vysoko obnažená ruka dívčí hned horlivě chopila.

Krásné oči upřely se v němém očekávání na tvář starého pána, který zamyšlen stál ve vchodu besídky s několika knihami pod paždím.

„Nuže, milá slečno," začal poněkud rozpačitě, „když jste již na sebe vzala ten nevděčný úkol — pište laskavě do prostřed archu velkou literou nadpis: Chvála —"

„Chvála —"

„Chvála stáří."

„Stáří?" Dívka vzhlédla k diktujícímu jaksi udiveně.

„— stáří," opakoval tiše professor zapýřiv se a sklopiv oči.

Cilka zasvítila k němu teď vesele jiskřivým zrakem a kolem rtů zahrál jí laškovný úsměv. Pak schýlila hlavu nad papír a stále se usmívajíc, začala si graciosním pohybem ruky pečlivě malovati veliké ozdobné písmeny titulu.

Když byla hotova, obhlédla své dílo zálibě s obou stran a vztyčujíc hlavu, odhodila lehce na zad měkkou černou kadeř, která se jí svezla na čelo.

„Tak! Chvála stáří," pravila s dřívějším úsměvem. „Zdařilo se?"

„Výborně!" chválil professor. „Je to až příliš krásné — jako na nějaký čestný diplom. Bylo by věru hříchem, abyste tolik umělosti a píle věnovala mé nepatrné stati. — Nuže, pokračujme!"

Přešel několikrát stezkou mezi záhony a začal pak diktovati svuj článek. Zahájil jej srdcervoucím vzdechem nějakého básníka po ztracené mladosti a jal se napravovati pěvcum hlavy. Vytýkal jim, že veškerým šperkem svým zasypávají jaro, že v čirém vytržení velebí jeho růže a slavíky, zapomínajíce na jeho četné vady: na jeho vrtkavosť a potměšilosť, mlhy a deště, teskný pocit neklidu a neukojenosti, jimž navzdor svým vděkům mnohdy nás rozrušuje... I leto s jeho vedry a bouřemi staví mnohý nad tichou, jasnou jeseň. Dosti zřídka vyskytuje se hlas, který by náležitě oceňoval přednosti podzimku. Professor citoval zde Vrchlického:

Hor obrysy se v čistém vzduchu chvějí
v jeseni.
vzduch průhledný se leskne kouzelněji
v jeseni,

— — — —

Ó dobo sladká! vášeň na dně srdce dřímá,
jen upomínky dumnou píseň pějí
v jeseni.
Zpět v život s díkem obrací se vlhké oko
a v dobu příští bezpečněji
v jeseni.

Když se po tom citátu professor odmlčel, pro-

hodila dívka: „Ah, ten ghasel umím náhodou nazpaměť. Zajisté dodáte ještě konec

A ret se chví: Jak těžký, plný paprsk slunce
sviť lásko, nedej vzniknout beznaději
v jeseni!

Necituju-li správně?“

„Správně! Docela správně!“ mínil professor rozpačitě. „Ale ten konec se mi nehodí. K čemu zde ta láska? Oh, ovšem, básník se bez lásky neobejde — Vy mu dáváte bezpochyby za pravdu, ne-li? Jen se přiznejte! Vždyť známe to sladké ptáče, které rádo hnízdí v mladém dívčím srdéčku!“

Professor stával se nezvykle poetickým.

Stěží soustředil těkavé myšlénky opět na svůj předmět. Volněji diktoval dále větu za větou. Přešel s ročních dob na jednotlivé fáse lidského života. Dokazoval, jak i zde mládí přespříliš se velebí a na stáří jen hana nezasloužená se kydá. A přece skýtá jediné stáří — stáří — (zde professor povážlivě vázl) pravé klidné štěstí, jež moudrý duch vždy klásti bude nad bouřlivé rozkoše mladosti. Uchýlil se opět k porovnání a položil naproti opojnému, třeštivému burčáku vykvašené, zdravé, staré víno.

Také jedna pěkná americká novellka mu napadla. Jakýs doktor našel zázračný, omlazující nápoj a sezval na přátelskou hostinu několik dobrých starých lidiček, vážných pánů a ctihodných matron. Společnosť bavila se v tiché radosti a blahé shodě, ale pojednou začal účinkovati zazračný nápoj, kterého jim doktor dal okusiti. Divem mizely vrásky, vzpřimovaly se šíje a postavy, oči nabývaly jarého lesku, bílé vlasy černaly a kadeřily se, údy se za-

okrouhlovaly, zkrátka omladlým starcům a stařenám vracely se vděky dávných let, ale s nimi zaroveň — nastojte! — i nepěkné vášně, necnosti a pošetilosti mládí, až se klidná rozšafná beseda šťastných kmetů a stařen proměnila v bouřlivý, nevázaný rej marnivých a vášnivých, rozmařilých a žárlivých, ctižádostivých a závistivých, milkujících se a hašteřících se mladých větroplachů a větroplašek...

Professor vypočítával dále stinné stránky mladosti: mučivé vášně, bouřlivé kolotání, tíseň nesplnitelných tužeb atd. atd. Ale výčet jeho stával se nápadně nesouvislým a nespořádaným. Diktující vázl každou chvíli a pletl se. Vzorná z počátku soustavnosť a úměrnosť jeho stati nebezpečně se hatila. Inu, kvetoucí sličné dívce nediktuje se přece dobře pojednání o vadách a převrácenostech mládí a o přednostech staroby!

Pan Tichý probíral se rozpačitě v přinesených knihách, vyhledávaje vhodné citáty. Ale mnohdy zabloudil zrak jeho přes okraj knihy na krásnou písařku a prodléval na ní drahnou chvíli. Však tě bylo milo pohleděti na čerstvé rtíky, roztomile se špulící, na něžné důlky v líbezném ruměnci tváří, na ramena, zřetelně se rysující v těsném oděvu — ó zvláštní omamující kouzlo spočívá přece v luzném sklenutí a svěží oblosti mladistvých ramenou panenských!

Posléze prohlásil, že zapomněl ještě jednu knihu v pokoji, a odešel pro ni.

Dívka použila přestávky k tomu, že utrhla v zahradě krásný fialově šarlatový květ makový a zatkla si jej do černých kadeří. Vlhkosť zahrady přiměla ji, že pozdvihla při tom poněkud šaty. Professor,

vycházeje z pokoje, postřehl pod řasnou jejich obrubou v ružovém střevíčku nožku nevýslovně něžnou a svudnou — jednu z těch nožek, před nimiž všeckna filosofie světa sklání malomocnou zbraň v toužebném obdivu...

S patrným rozčilením popošel k dívce, která opět na březovou lavičku usedla a s upjatým na něho zrakem na pokračování čekala. Ale přinešená kniha málo professorovi pomohla. Roztržitosť jeho neustoupila, ale spíše ještě vzrůstala. Převracel stránky třesoucí se rukou, vzdychal, zardíval se, diktoval zmateně několik citátů — — a náhle odhodil všechny knihy na lavičku naproti dívce.

„Slečno," pravil zajíkavě, „slečno, přiznávám se vám upřímně, že jsem si spletl jaksi koncept. Jsem v chobotu, jak praví Brus. Stojím tu jako vyvolaný k tabuli žák, jenž ztratil vůdčí niť svého početního úkolu —"

„Bezpochyby jsem špatně zastávala svůj úřad!" zvolala Cilka.

„O nikoli! Chtěl bych míti stále k ruce tak znamenitou písařku!" odvětil horlivě professor. „Ale ty citáty —" zrak jeho zabloudil dolů k obrubě jejích šatů — „ty citáty mne pomátly. Ostatně zbývá jen malý závěrek, na který dostačí moje vlastní ruka —"

„Ne! ne! Musíte mi dovolit, abych sama dílo korunovala."

„Nuže — ano — použiju tedy ještě vaší laskavosti — snad odpoledne — nebo zejtra —"

„A hleďte, pane professore, malin jste se ani nedotkl. — Musíme se teď oba osvěžit po namahavé práci."

Cilka přistrčila s rozkošným úsměvem talíř k panu Tichému, a sama sáhla pro malinu. S povzdechem hleděl professor na hebounké bílé prstíky, které rumněnou jahůdku s žertovným posunkem labužnictví graciósně nesly k perlovým zubům a svěžím rtům, jež samy byly nejkrásnějšími malinami. Bral z malin na talíři, ale myslím, že by bez rozpaků, navzdor svému blaženému stáří, byl dal přednosť oněm malinám nad okrouhlou bradou s roztomilým důlkem. — —

Professor vyšel si na procházku do lesa. Kráčel dnes ku podivu rychle, s hlavou na prsa sklopenou, vzdychaje a šermuje rukama. Uchvátilo jej podivné blouznění. V paměti jeho vynořily se chvíle — dávno minulé chvíle, kdy první láska pronikla jeho srdce nevýslovnou rozkoší. Pravda, byl k ní přimísen i vírný neklid a neurčitý bol; ale přes to ach! nic, nic na světě nevyrovná se tomu nebeskému citu. K vůli němu by snad ochotně z klidného přístavu stáří vyplul nazpět na bouřlivé moře — jak onen plavec Heineův na kouzelném korábu k ostrovu mládí... Ó zlaté sny, rajské tuchy, není k vám cesty nazpátek! Šediny s této hlavy nesmyje žádný zázračný pramen! A protkati si ty šediny alespoň ještě jednou růžemi — ne již plnými, žhavými růžemi mladé lásky, ale něžnými poupaty dětinné, něžné příchylnosti — —?

Vraceje se z procházky ku svému obydlí, stanul professor v brance zahrady. Přes besídku v rohu spatřil statného mladého muže, který upíral toužebně roznícený zrak na Cilku, jejíž hlava se jevila úponkami jerišské růže. Jedna ruka neznámého

svírala její ručku a druhá žertovně hrozila. „Poslyš, Cilko, ten pražský professor u vás se mi nelíbí!“

„Podívejme se!“ smála se dívka. „Snad budeš žárliti na šedivého starouška?!“

Téhož dne ještě odevzdal professor Blažej Tichý na poštu psaní, které však neobsahovalo slíbený článek, nýbrž jen těchto několik řádků:

Milý příteli redaktore!

Odpusť, že Ti nestojím v slibu. Článek o výhodách stáří — téměř již dopsaný — roztrhal jsem právě na kusy; látka tato se mi znechutila. Příští týden pošlu ti za to článek o voňavkách starých Řekův a Římanův a rozepíšu se šíře o svých venkovských slastech a trampotách. Neposuzuj přísně mé písmo — mám pochroumaný prst.

Tvůj starý přítel

Blažej Tichý.

HOŘÍ!

(»N. L.« 1886.)

Hoří!

Jaké zděšení budívá výkřik ten, když náhle zavzní uprostřed valného shromáždění v uzavřené místnosti nebo když vyplaší za hluché noci obyvatelstvo tiché dědiny z nejhlubšího spánku! Kolik zmatku, hrůzy a neštěstí spojuje obraznost a mnohdy truchlivá skutečnost s tím krátkým slovem!

A přece neočekával jeden člen vzorného hasičského spolku v Jankovicích nic dychtivěji, netrpělivěji nežli právě zlověstné ono zvolání.

Pamatuji se z mladých let, že bývalý Jankovice obcí velmi probudilou. S radostí vzpomínám si na statné postavy několika občanů tamějších, jimž pěkně slušely okázalé čamary a mužný plnovous, jenž začal tehdáž po našem venkově strašiti zaryté šosáctvo. Sestoupil se čtenářský spolek; i jednotlivci odbírali poměrně dosti časopisů a knih. Vznikl spolek zpěvácký a tuším i Sokol. Ochotníci dávali se zápalem divadelní představení před obecenstvem

chytlavým a vděčným. Švarná děvčátka ráda vyslechla neb i sama přednesla o besedách řadu vlasteneckých a jiných deklamací, než jim pokynula do svého skočného víru svižná Terpsichora. Všude probouzel se nový, jarý život, cos jako májové rašení prochvívalo každou hruď a v očích třpytil se mladistvý zápal — či zdálo se tak jen nadšenému zraku jinošskému?

Jisto jest, že od té doby Jankovice valně se změnily. Čamara zanikla se Sokolem, zpěváckým i čtenářským spolkem; literární konsum obce scvrkl se na krejcarový vládní lístek. Divadlo ochotnické dávno doklepalo a smutně by pochodil, kdo by chtěl o veřejné zábavě třeba jedinou deklamací zdržeti tancechtivé nožky.

Společenský život v Jankovicích jaksi zkoprněl a potuchl. Po bývalém svěžím ruchu a nadšení neshledáte ani stopy — pardon! neshledali jste ani stopy, neboť v nejnovějším čase rozněcuje tu opět všechny mysli ušlechtilá myšlénka hasičství.

Místnímu kupci a trafikantu přísluší tuším hlavní zásluha o nové probuzení. V jedné z dlouhých chvil, které míval za svým prodávacím pultem, natahuje obšírné, časem podágrou trápené tělo v pohodlné staré lenošce, prošlehl mu hlavou ten požehnaný nápad. Brzy získal své myšlénce četné, nadšené přívržence a z nenadání byl jankovický hasičský spolek skutkem.

Nemám zde bohužel místa, abych podal celou historii vzniku a prvního rozvoje spolku, ba nemohu vám ani sděliti vzletné řeči o zhoubných účincích ohně a nesmírné důležitosti hasičství, jimiž byla zahájena první schůze v obecním hostinci; vězte

jen, že stejnokroj jankovických hasičů malebností a pestrostí předčí nade všechny, které jsem kdy spatřil. Zvláště třpytná uniforma velitele — zmíněného kupce a trafikanta — jest jedinou svého druhu. Když se v ní poprvé objevil uprostřed svého mužstva, spočinuly na něm zraky celého sboru s obdivem a pýchou; a velitel sám, duše z míry jemná a citlivá, neubránil se při pohledu na imposantní shromáždění, živé to uskutečnění svých nejkrásnějších snů, hlubokého, radostného pohnutí: oči jeho naplnily se slzami a třesoucí se rty nedovedly vypraviti než několik nesouvislých slov.

I důstojného protektora dostalo se spolku v samém majiteli jankovického zámečku a dvoru, baronu X., který z rukou zvláštní deputace jankovických hasiču, vyslané do Vídně, jeho obyčejného bydliště, dustojenství to blahosklonně přijal. Šeptalo se o něm sice, že je horlivým, trochu příliš horlivým ctitelem krásného pohlaví a že nečiní v tom žádného rozdílu mezi svobodnými a vdanými; leckterá pikantní historka pojila se k občasnému jeho pobytu na jankovickém zámku... Ale malá tato slabosť mizela v souboru vzácných předností baronových.

Jankovický hasičský spolek byl slavně zřízen a činil se znamenitě. Každou chvíli zatřpytily se mezi chalupami dědiny hřebenaté přilbice, a malebný kroj hasičský býval hlavní vnadou všech veřejných zábav a slavností. Nejednou objevila se též u veřejnosti pýcha celé obce, z brusu nová krásná stříkačka, velkomyslný dar jedné pojišťovací společnosti. Cvičení odbývala se pilně; také několik velkolepých představení na zkoušku dočinilo se

úspěchu skvělého. Ba, jeden obětovný člen poskytl svou náhlou smrtí soudruhům vzácnou příležitost, že mohli veškerou slávu svoji rozvinouti kolem rakve, ozdobené hasičskou přilbou.

Jenom zhoubný živel, proti němuž byla činnost spolku v přední řadě namířena, jako by se byl zalekl před udatným vzezřením svých jankovických nepřátel. Drahný čas již uplynul od založení spolku a dosud nenavštívil dědinu ani nejmenší ohníček. Ani v širém okolí — kteréž poskytovalo na všechny strany volný daleký rozhled, poněvadž nebylo v rovné krajině žádného lesa, ba skoro ani stromu — neobjevila se nikde zlověstná záře, která by byla přivolala ku pomoci statečný sbor jankovických opřilbenců.

Spolek snášel tuto nepřízeň osudu celkem chladnokrevně — až na jednoho člena. Tím byl kollega Vaňous, živící se takto krejčovinou a (poněvadž přišívání záplat, jediný výkon, který mu byl pravidelně svěřován, nestačilo na obživu ani nejskromnějšího člověka) zároveň kadeřnictvím a bradýřstvím, kterážto vedlejší zaměstnání zásobovala Jankovice dobrodružnými účesy, množstvím černých nálepků a nápadně tupými nosy, poněvadž Vaňous po příkladě slavného holiče Gogolova volíval vždy tuto část obličeje za strategickou oporu svých bradýřských operací. Přes dvojnásobnou výživu měl tailli, kterou by mu byl z té duše záviděl každý pruský důstojník, a byl vůbec rozměrů tak stísněných, že se mohl bezmála provléknouti okem svých velikých, rezavých nůžek. Za to splývala mu s tenkých čelistí a špičaté brady třáseň marcialních vousů, skoro podobná divoce zcuchané přízi režných nití.

Abych doplnil obraz ten, dodávám, že v obyčejném životě obletoval štihlounkou podobu téměř až po kotníky zelenavý kabát s velice krátkým životem a nesmírně dlouhými šosy, jaký býval snad v modě za jinošských let jeho pradědečka.

Ale v tom skrovném těle skrýval se veliký duch, plný odvahy a hrdinnosti. Celá jeho duše tíhla spíše k meči než k jehle, k níž jej odsoudila nepřízeň poměrů. Rozumí se, že jeden z prvních ozdobil své uměle přistřihané kadeře lesklou helmicí. Že mu i hasičský kabátec se spleteným provazem za širokým opaskem (nejsem s požárnictvím hrubě spřátelen a prosím tudíž odborníky za prominutí, kdybych v čemkoli prozradil neznalosť věcí hasičských) a ostatní malebná úprava znamenitě slušela, nemusím ani zvláště podotknouti.

Vaňous byl nejhorlivějším členem spolku. Ale dosavadní průběh věci neuspokojoval jej nikterak. Dychtil po ohni, po skutečném ohni, kde by teprve plně dokázati mohl, co všechno se skrývá v nepatrné osobě, jíž bylo přikázáno ve spolku místo dosti podřízené. A touha tato vzrůstala v něm den ode dne, až ho téměř celého zaujala jako chorobně utkvělá myšlénka. Často vznesl od svých záplat rozjiskřené oči v neurčitou dálku: viděl v duchu ohromný požár, šlehající plameny, mračna černého kouře a uprostřed těchto hrůz, kdesi vysoko na hořícím trámu stál on, Vaňous, hrdě a neohroženě, ve svém malebném oděvu s lesklou přilbicí, jako sám svatý Florián, krotě zběsilý živel a strhuje k obdivu poděšené množství . . .

Když procitl opět jednou z podobného čarov-

ného snu, vydral se z prsou jeho hlasitý povzdech:
„A nic! Pořád nic! A kdyby ta mizerná poustka —“
Při slově tom se pojednou zarazil.

„Poustkou“ nazývali Jankovičtí osamělý, polo rozpadlý baráček za vsí, jejž před lety poslední majitel již jako poloviční zříceninu opustil a úplné zkáze zůstavil. Okenice a dveře byly vytrhány; zhrbatělá střecha klonila se k pádu; v prázdné jizbě rostly husté vysoké kopřivy. Poněvadž se k tomu ke všemu družily pověsti o nějakém strašidle, vyhýbal se každý rád místu zpustění. Leda snad nějaký tulák vylezl časem po vetchých dřevěných schodech na půdu opuštěné chatrče, kde zůstala vrstva položetlelé slámy, v níž nalezl bezplatný nocleh.

Při této poustce se tedy Vaňous zarazil — — Avšak nebudu déle zdržovati děj historky vnitřními jeho zápasy.

Pan baron s chotí ráčili zavítati na svůj skromný jankovický zámeček, stojící blahosklonně uprostřed samé dědiny a pohrdající jakýmkoli parkem i jiným podobným přepychem. Uvěříte, že hasičstvo jankovické důstojně uvítalo vznešeného protektora. Uspořádali před ním i veřejné cvičení a pan baron vyslovil se o jejich výkonech s největší pochvalou.

„Teď, teď kdyby něco —!“ vyrazil mezi zuby Vaňous, odkládaje po cvičení doma hasičské odznaky. Uhodnete snadno, že myslil na nějaký požár, který by spolku a zvláště jemu samému přinesl možnost, pokrýti se vavříny u přítomnosti urozeného protektora.

Nazejtří jevil po celý den nápadný neklid — černé nálepky byly větší než jindy — a hloubavou

zamlklosť. Byl roztržit, mračil posupně čelo, zarýval oči do země nebo je vytřešťoval do prázdna a vypadal zcela jako člověk, v jehož duši klíčí nějaký neblahý záměr.

Tak bylo i následující den. Třetího jevila se na bledé, úžasně hubené tváři Vaňousově s ústy pevně, křečovitě sevřenými jakás divoká odhodlanosť: neblahý záměr patrně dozrál. Zdali jej naprosto uzamknul ve své nitro, či zasvětil-li někoho ve své tajemství, neumím pověděti.

Odpoledne vycídil a vyleštil pečlivě svou přilbu i s ostatní výzbrojí a před večerem odebral se do kolny, v níž stála drahocenná stříkačka. Prohlédl ji bedlivě se všech stran a přichystal k ní všechno příslušenství, jakoby měla za chvíli vytrhnouti do pole: nezapomněl ani na záchrannou plachtu...

Noc snesla se k zemi. Soumrak hustší a hustší rozestíral se krajinou. Křídlo temnoty chránilo příšernou postavu, patrně v dlouhý plášť zahalenou, která se zlodějsky plížila od dědiny k poustce. U dveří spustlé chatrče shýbla se k zemi a chvíli cosi kutila: pak odkradla se rychle nazpět do vesnice, kdež zmizela v jedné skupině chalup. Za okamžik na to vyrazil z téže skupiny opět člověk, ale tentokrát bez pláště. Byl to hasič Vaňous v plné hasičské úpravě...

Ve chvíli byla celá vesnice vzbouřena. Hasiči ustrojili a shromáždili se s báječnou rychlostí a stříkačka ujížděla již tryskem po návsi... Zněly pronikové signály, vesnici naplnil zmatený šum a hluk, z něhož ozývaly se odevšad děsivé výkřiky! „Hoří! hoří! hoří!“

Nežli poplach nastal, seděl trafikant a kupec

Tryska mrzut ve své lenošce. Soužily ho dnes nohy, které měl pečlivě obaleny, a kromě toho čekal netrpělivě na svou manželku, jež si zašla bůh ví ku které tetě pro výklad nějakého živého snu. Nedychtil po ní snad z milostné touhy, ač byla paní Trysková mladá a vskutku švarná ženuška, nýbrž prostě proto, že měla při sobě klíč od skříně, v níž byla uschována nějaká léčivá tresť na jeho nohy.

Pojednou vrazil místo ní jako strašidlo do světnice vyjevený Vaňous a vyraziv ze sebe: „Pane veliteli, hoří! Stříkačka tu bude v okamžiku!" vyřítil se hned zase z domu.

Pan Tryska, navzdor prožluklým nohám, vyskočil z lenošky jako vzpružen elektrickou ranou.

„Co — cože? Hoří! Stříkačka —" opáčil zděšen a zajel si rukama do sporých vlasů. Ale hned mu napadla jeho hodnosť, tíha zodpovědnosti, která v tu chvíli spočívala na jeho ramenou, a vznešený protektor, jenž bude zajisté svědkem při skutečném ohnivém křtu jankovického hasičstva.

Přemáhaje vzdorné nohy, začal belhati sem tam, nevěda ve zmatku, co počíti, čeho se dříve chopiti. Přehazoval věci s místa na místo, převrhoval nářadí a nádobí, křičel na starou posluhovačku, nařizoval jí hned to, hned zas ono, bědoval, proklínal... Konečně vynořila se z vírného chaosu myšlének první určitá představa: velitelská přilba, ten skvost zbrojířského umění, hodný, aby byl do poslední čety vylíčen hexametrem Homerovým.

Ale tu se chytil teprve za hlavu — přilba spočívala vedle léčivé tresti v téže skříni, jejíž klíč paní Trysková bůh ví kde s sebou nosila.

„Pořád ty sny! prokleté sny!" zuřil a bědoval

velitel. „Včera je měla! Předevčírem je měla a musí běhati k tetkám už před samou nocí! Běžte, Barčo, a podívejte se po ní — Ne!“ přerušil se rázně odhodlán, „přineste mi z kuchyně sekyrku!“

A když Barča sekyrku z kuchyně přinesla, začal páčiti, bušiti a třískati, až z nešťastné skříně třísky lítaly...

Zatím přiletěla již k domu stříkačka, provázená hlučícím davem a obsazená hasiči, kteří naléhavě volali po svém veliteli.

Ale z okna vynořil se do záře pochodní jen široký, brunatný jeho obličej pod nádhernou přilbou a zazněl zoufalý jeho hlas: „Pro pánaboha, počkejte — nemohu do bot!“

Konečně vyvedli, spíše vynesli obutého velitele z domu a naložili chroptícího na stříkačku.

„Kde hoří? Kde hoří?“ volal mezitím dav na hasiče. V obecném zmatku vzplynula teprv nyní tato důležitá otázka na všechny rty.

„Poustka!“ vzkřikl Vaňous, sedící na vrcholu stříkačky, s vlající rozcuchanou bradou, s helmicí na křivo, s divě vytřeštěným okem, vypadající v rudém světle pochodní jako trpasličí démon na báječné nestvůře. A stříkačka rozjela se znova v šílený trysk...

Dav si oddechl. Potměšilý živel byl tentokráte milosrdný. Vyhlídl si polosřícenou, opuštěnou rachotinu, jež stála dosti daleko od dědiny; mimo to vál právě vítr směrem, který nepřinášel vesnici žádného nebezpečí. Byl-li oheň založen, měl obhájce žhářův po ruce hromadu polehčujících okolností.

Přes to pádil zástup v ryku a zmatku za hasiči. Jedni se přece strachovali, jiní dychtili po divadle,

v němžto měl jankovický hasičský sbor poprvé do opravdy prokázati své umění.

Stříkačka přiblížila se již letem k poustce a Vaňous hltal chtivým pohledem plameny, šlehající vzhůru kolem stěn a trávící lakotně zpuchřelé dříví, z něhož se chatrč po většině skládala.

Pojednou zbledl jako stěna. Z nitra střechy ozývaly se lidské hlasy, volající o pomoc, a kdosi lomcoval dřevěným zapažením vikýře. Před založením ohně vylezli snad nějací tuláci na půdu poustky, neměli tam potuchy o blízkém nebezpečí a když je poplach nebo praskot ohně upozornil, bylo již pozdě!

Střelhbitě seskočil se stříkačky a zvolal zoufale: „Roztáhněte plachtu!“

Množství ruk chopilo se záchranné plachty a rozepjalo ji pod vikýřem. Spousta lidí přihrnula se zatím již před hořící poustku.

V tom povolilo prkno ve vikýři zoufalému úsilí a k nevýslovnému podivení všech objevil se v povstalém těsném průchodu elegantně oděný pán s dlouhými ryšavými licousy. „Pan baron!“ rozlehl se z četných hrdel jediný výkřik úžasu.

Ano, vznešený protektor spolku sám seskočil chvatně na spasnou plachtu.

Než co to? Nastojte! Za ním vydrala se z otvoru vikýře a padla na záchrannou plachtu — paní Trysková, švarná, mladá ženuška pana velitele, právě v okamžiku, kdy paní baronka v kočáře sem dojížděla, aby pohlédla také na požár a povzbudila svou přítomností statné hasiče.

BESEDA KABÁTŮ.

(»N. L« 1886.)

„St! Papa Muneles jde do synagogy!“

„Už vyšel z krámu.“

„Železné tyče řinčí a klíče skřípají. — Sláva bohu! Jednou si mužeme zase trochu pohovořit.“

Takto šeptaly kabáty, visící v jednom kumbálku vetešnického krámu, kam přes vysoké zdi starých sousedních domu bludný paprsek nesměle vnikal zamřížovaným a zaprášeným oknem, osvěcuje velmi míchanou společnosť. Kabáty nejrůznějšího tvaru, povolání a stáří vznášely se tu na skobách a věšácích v divé směsi pod černým, pavučinami opředenými klenutím.

„Byl věru již svrchovaný čas, že vytáhl na hodinku paty,“ oddechl si schátralý tulácký kabát, potřásaje usmolenými a rozedranými rukávy. „Alespoň můžeme trochu narovnat rozmlácené údy. Ďas aby vzal prokletou rákosku!“

„Fi donc!“ ulevil své ošklivosti málo obnošený šlechtický kabátec, odtahuje se úzkostlivě od spust-

lého souseda. „Ten chlap se ještě otřepává! Muneles nemá věru ani za mák útlocitu a taktu, že může našince týrati a zahanbovati takovým sousedstvím!“

„Svatá pravda, vaše milosti!“ poníženě přizvukoval premovaný lokajský frak, ohýbaje hřbet hlubokou poklonou. „Ačkoliv není Muneles příliš vybíravý, divím se přece, že poskvrnil své ruce tímto trhanem, kterého by s těží hadrářka zdvihla. Oč, že byla poslední štace toho rozervance někde uprostřed žitniště pro postrach vrabcům!“

„Hlele, panstvo z Nemanic a na Hladově!“ posmíval se pohaněný proletář. „Jednoho stáhl bezpochyby nešťastný věřitel nějakému propadlému směnkovému rytíři s těla a druhý, ten premovaný tatrman, obětoval se šlechetně židům, aby měla jeho vrchnost na večeři.“

„I ty nestydatý cháme!“ katila se lokajská livrej. „Ty sprosťáku, ničemo, šibeničníku! Ty, kterýž nejsi hoden, abys k mé vznešené vrchnosti pozdvihl z bláta své ničemné zraky —“

„Nešpinit se s otrapou!“ napomínal šlechtický kabátec. „Nechat jej, ať odhalí všechny záhyby své sprosté duše. Luně proto skvělosti neubude, že na ni štěkají zuřivé feny. Což možno očekávat od nízké chátry, o kterou snad kartáč nikdy ani nezavadil!“

„A rákoska ještě méně,“ notoval šlechtě pivním basem starý, bachorovitě nadmutý položupan, škubaje v rozčilení zbytky svých hedbávných střapců. „Alespoň ne tehdáž, když by to bylo ještě pomohlo. Teď arci vetešnická rákoska marně po starém darebovi tancuje — spíše by ho na caparty rozklepala, než by z něho udělala kabát k světu podobný. Napadá mi při tom, jaké asi ovoce vydá

nový způsob vychování mládeže. Takové jako všechny ty prožluklé novoty! Rákoska a metla jsou ze škol vypovězeny a mládež vyroste nám bez mravu a kázně, bez bázně boží a úcty k vrchnosti, přichytí se ničemností... Ba že, ba že! Krásné budoucnosti kráčíme vstříc. Jindy se lidé báli kriminálu — teď staví se zločincům nádherné paláce s koupelnami, s hernami, s divadlem, a my poctiví lidé, my spořádaní měšťané, my majetná třída musíme platit pánům lotrům pohodlí, jakého si snad sami nedopřejeme!"

„Nemáte si věru na vzájem co vyčítat," ozvala se z kouta prostá, laciná blůza. „Ty otrhaný tuláku, ty nafouklý baronku, ty premovaný darmochlebe i ty břichatý pane domácí, který pěkně rozložen v okně svého čtyřpatrového, po otci zděděného domu od rána do večera líně zevluješ do ulice, stříháš kupony, zvyšuješ činži a zabavuješ upracovaným chuďasům poslední peřinu. Vím o jednom ústavu, kam byste všichni patřili, abyste se naučili pracovat a býti užitečnými členy lidské společnosti."

„Oho, čichám petrolej!" zvolal se smíchem šlechtický kabátec.

„A já vodku!" připojil župan. „Vizte jen ty výmluvné skvrny, jimiž je ten ošuntělý komunista v předu tak bohatě dekorován! Řády poctivé práce, he? Pot a slzy, což? Ó víme, kde se líhnou střeštěná hesla socialismu, který je také jedovatou houbou z pařeniště převrácených moderních novot."

„Povinnosť mi káže, abych se zastal novověkých idejí, zvláště vznešené ideje humanismu," promluvil obstárlý, ale ještě velmi zachovalý kabát, jevící v každém záhybu a na každém knoflíku smysl pro

pořádek a mnoholetou vzornou péči. „Dávám či půjčuji — ‚připouštím' byl by hrubý germanismus — půjčuji, že má moderní směr osvěty některé nelepé výstřelky — vždyť ani slunce není prosto skvrn a protuberancí; ale přes to jest mi prohlásiti s úplným přesvědčením, že osvícený duch naší doby v nesčíslných oborech, zejména co do rozumné výchovy dítek —"

„Známe ty fráze, pane učiteli, známe je," přerušila ho dlouhá ošumělá klerika, šermujíc horlivě černými rukávy. „Mluvte si co chcete, jisto jest, že moderní lživěda postavila se proti Bohu, že morová nákaza nevěry a vlažnosti u víře zachvátila valnou část pokleslé lidské společnosti a že jí nepomůže nic, než návrat k jedinému zdroji spásy: v laskavou, mateřskou náruč církve. Jen ona vyrovná neshody stavů, překlene sociální propasti a dovede usmířené národy v tu přešťastnou budoucnost, kde bude jeden ovčinec a jeden pastýř."

„A-a-a-a-amen!" zívl si upřímně ohvězděný důstojnický kabátek, houpající se nedbale na vedlejším hřebíku. „Ještě kázání! To scházelo. Tak je, dostane-li se člověk mezi civilisty. Ten šejdíř Muneles má jaksi spropadeně chudé styky s armádou. Mohl zde již dobře míti zvláštní, oddělené důstojnické kasino. A zatím ohlížím se v té čisté společnosti marně po jediných výložkách — samý protivný šosák, blbé sako, jeřebatý kalmuk — ááááá! A k tomu mám poslouchat výklady o práci a vzdělanosti, o pokroku a náboženství — áááááá! Uzívám se, půjde-li to tak dále. Hle, velebný pane, nemohl byste se raději vytasit s některou ze svých anekdot — víte, z těch — nezapírejte, vím dobře, že

jich máte hojnou zásobu pro veselé hody s velebnými bratry."

„Apage!" zabručela nevrle klerika.

„Což páni oficíři mohou snadno žertovat — eh, eh, hm, hm," nesměle promluvil nemotorný, trochu poblácený kabát, z jehož nitra dole vykukovala řídká, dlouhá, schumlaná kožešina. „Zvláště teď, když mají přidáno — hehe! Což o to, vojenský život je veselý. Ale nechci nic říci — myslím jen tak — myslím, že nás to stojí hrozné peníze a časy jsou čím dále tím horši —"

„Oh vy máte bědování již v krvi, pantáto", usmála se vysloužilá blůza úřednická. „Naříkáte si už ze zvyku. Na to nesmíme hledět. A co se vojska týče — stojí, pravda, mnoho — ale jaká pomoc! Vojsko musíme mít. Celá Evropa je ozbrojena až po zuby . . ."

„A promění se snad zejtra v jediné obrovské jatky!" vzkřikla trpce čamara, visící opodál. „O hanbo člověčenstva! Železné dutky poženou národy do krvavých bitev — ne vlastní, posvátný zápal, ne velkolepá bouře nadšení, která kdys prostým rolníkům našim na obranu vlasti a za myšlénky vznešené tiskla do pěstí okované cepy, ty věčné slavné cepy husitské, jimž neodolal širý svět!"

„To nám ještě chybělo — vlastenecká deklamace," broukl ohvězděný kabát.

„Hle, co vyvádí tamhle to směšné fračisko!" šťouchl čamaru loktem starý havelok, její soused. „Zmítá sebou jako posedlé. Snad pochytilo z tvé řeči slovo „husitské" a fantí se vztekem."

„Možná, že křivdíte tomu pánovi," řekl vážně soused haveloku s druhé strany, také frak. „Frak

není znakem němectví. Je to šat francouzský nebo snad spíše všesvětový. Já na příklad jsem navzdor svým vlaštovčím šosům upřímný vlastenec. Mohu směle říci, že jsem si tichou prací získal o národ větších zásluh než mnohý hřmotící přepjatec, stavící své vlastenectví na odiv světu v širokých pentlích a dlouhých šňůrách a jiných dětinských tretách."

„Ah, známe to vlastenectví, pohrdající dětskými tretami," odvětila ostře čamara. „Jednou byl celý národ tak dětinským. Teď arci valně zmoudřel a stydí se za své bývalé dětinské blouznění. Tak dlouho nosili ty dětinské šňůry, nosili je přední mužové, vážní učenci, rozšafní politikové — a teď najednou poznal, že je to kroj dětinský, fantastický, k tomu ne v pravdě český, nevkusný, nepohodlný, a bůh ví co ještě. Pohodlným arci není. Je to jakýsi druh brnění s okázale přitknutým znakem věci, za kterou bojujeme. A takové brnění není každému po chuti. Vždyť je tolik kruhů, kde každý rozhodný projev národní budí jizlivý pošklebek nebo úsměv pohrdlivé soustrasti. Pohodlnější je vůči takovým kruhům odpárat si dětinské šňůry a třeba si ještě přistřihnouti šosy do špičky — pak jsi dokonalý gentleman, který může směle vstoupiti do každé společnosti, získati si všude protekci, urovnávati si všude karrieru, němčiti bez ostychu s uhlazenou společností a probírati se s bohatými slečnami na vdávání, vysoce vzdělanými na cizích ústavech, v listech ‚Gartenlaube' —"

„Was sagen Sie, was sagen Sie?" zasípal v tom onen první frak, na jehož hněvivé pohyby havelok před chvilkou upozornil.

„Nerozumím," odsekla čamara.

„Erlauben Sie, mein Herr," zdržoval vlastenecký frak zdvořile svého nepřátelského kollegu a s káravým pohledem obrátil se k čamaře. „Vy umíte německy, musíte umět německy, poněvadž jste kabát vzdělaný. Proč tedy neodpovídáte v jeho řeči tazateli, který česky neumí? První zákon zdvořilosti —"

Ale rozkacený germánský frak přetrhl jeho výklady. „I kdyby neuměl — však se naučí!" soptil zuřivě. „Všichni se naučíte. A nepoddáte-li se po dobrém, vnutím vám krví a železem dobrodiní svého kulturního jazyka. Německý hlahol musí brzo zazníti jediným velebným chorálem od Baltu až k Adrii, ba až k moři Egejskému. Nikdo nemá práva odporovati tomuto dějinnému poslání našeho vyvoleného plemene a kdyby sto svatých práv bylo s ním v odporu, všechny je rozbijeme železnou pěstí a se smíchem zašlapeme do prachu. Nejméně pak zadržíte ruku vítězné Germánie vy, zvrhlý pronárod, hrstka bídných, tvrdohlavých barbarů —"

Hromový křik nevole přehlušil další jeho slova.

„Odvolat! — Odprosit! — Vyhoďte jej! — Dejte mu pro pamětnou!" vynikalo z hlučné směsi hněvivých hlasů.

Jen vlastenecký frak potřepával zdviženými rukávy chlácholivě nad rozpoutanou bouří. „Zapřísahám vás, pánové: jen žádnou urážku a žádné násilí! Neposkvrňme, probůh, národní svoji čest žádnou výtržností! Nejdůstojnější odpovědí na provokaci toho pána bude pohrdavé mlčení."

„Ve jménu zákona!" zvolal mohutný hlas do té vřavy a z šerého kouta zdvihl se rukáv nějaké policejní uniformy.

Ale vše nadarmo! Rozvášněné čamary, haveloky, kalmuky, zkrátka celá spousta všech možných kabátu s napřaženými rukávy sápala se na zpupného nepřítele a čamara již již chytala ho za límec — —

Náhle, jako divem všechny rukávy sklesly, všechny petlice vrátily se na kolíčky, a hřebíky, všechny rozcuchané záhyby se urovnaly a v kumbálku nastalo utišení hrobové.

Bylť se ozval chřestot klíču a skřipot krámových dveří...

Papa Muneles vracel se ze synagogy.

Po chvilce vstoupil do kumbálku, kde spousta kabátu, haveloků, kalmuků, uniforem, čamar a fraku klidně visela na věšácích a po stěnách.

Přehlédl je se zalíbením a mžouraje chytrýma očima, usmíval se spokojeně, jako by k sobě pravil: „Hle, všechny jsou moje, moje! Vymačkáme z nich ještě pěknou hromádku peněz...“

BUŘŇÁCI.

(»N. L.« 1886.)

Lesnatým údolím, po cestě, vroubené starými jeřáby, jejichž krvavě rudé hrozny ohnivě zářily z bledé zeleni listu, kráčel muž asi padesátiletý, s lehkým vakem cestovním po boku, opíraje se o důkladný deštník. Jeho tvář, tu a tam vráskami rozrytá, byla silně opálena; hnědé vlasy a vousy místy prokvetaly; vysoká postava byla poněkud nahrbena.

Byl zahloubán v myšlenky. Tyto předstihovaly volný jeho chod, zalétajíce ku stavení, jehož sedlová šindelová střecha vyhlédala z požloutlého listí mohutných kaštanů na konci údolí. Tam shledati se měl s dávnými přátely, které neviděl plných třicet let.

Ztrávil tato léta v cizině, na potulkách světem, jímž proměnlivý osud vrhal jej semo tam jako loď bez plachet a kormidla, zmítanou vlnami na různé strany. Konečně vrátil se do vlasti a hodlal tu klidně ztráviti zbytek života, pojištěn před nedostatkem

skromným jměním, které získal na své bludné pouti cizinou.

Začal se teprve znovu vpravovati v domácí poměry, když zrak jeho padl jednou v kavárně na inserát tohoto znění: „Burňáci! Dne 25. září dopoledne sejdeme se dle daného slibu po třetí v Rozkoši, abychom ztrávili den v milých upomínkách a družném veselí. Dostavme se všichni!“

Jaký roj upomínek vyhrnul se na něho z těchto několika řádek! Mžikem ožila v jeho paměti veselá studentská léta, ta spousta skvělých vidin a smělých zámyslů, která sdružila hrstku jinochů, studujících na gymnasium venkovského města, ve volný spolek mladých, dobrodružných reků, chystajících se v překypující jarosti na výpravu do tajemné, veliké a krásné budoucnosti.

V duchu stoupala řadou kolem něho ta junácká četa. Viděl Féba, ztepilého jako jedle, zosobnění mladistvé pružnosti a svěžesti, s Apollinovým v pravdě obličejem a s očima, v nichž jiskřilo se bujaré zdraví a plná radost života. Viděl jeho soudruha, útlého a snivě bledého Byrona, vzhlížejícího do světa blouznivým okem z říše tajemných snů, které básnická fantasie spřádala pod nevázanou spoustou zlatově rusých kadeří, spadajících po umělecku až na ramena — cosi jako stříbrná luny zář obetkávalo ten jemný obličej, tu etherickou postavu a duch mladého pěvce toulal se vysoko mezi hvězdami nebo truchlil ve stínu cypřišů na hrobě ztracené milenky. Zde ohnivý a rázný Marat, fanatik svobody, jenž kladivem bouřlivého ducha drtil všechny řády přítomnosti a snil jen o barikádách, o strašně velebném uraganu, který smete celou přežilou společnost

se všemi zbytky tyranie, sociálních nesrovnalostí a předsudků. Tam hloubavý myslitel Voltaire, tajný antipod pobožnustkáře katechety, filosof skeptický skrz na skrz, jemuž ani jeho pseudojmenovec nebyl dosti ostrým. Pak humorista a satyrik Gogol, věčně rozpustilý, šlehající řízným vtipem slabé stránky svých professorů, tropící sobě nezbedný posměch z každé autority v literatuře a politice, ze spolužáků, ze sebe sama, z celého světa. Dále švihák Lovelace, nastávající lev společnosti, uhlazený a zábavný, zapřádající dvakrát za měsíc milostnou pletku. Pak Rubín, Divůček, Doboš, — — zkrátka všichni až po ubohého Bobše, který měl ze všech nejmenší schopnosti a sloužil ostatním buď za terč vtipů, nebo budil svou prostoduchostí přátelskou jejich soustrast.

Viděl před sebou tu bujarou družinu, horující za jasné ideály, nosící v čele světoborné plány, chystající se nedočkavě k zápasu s prohnilou společností, kterou hodlali rub na rub obrátiti a zreformovati dle svých vznešených zásad. Zakrslou a zmalátnělou literaturu oživí novými vzněty; ochablý národ vzpruží k novému ruchu; povznesou opět vysoko pokleslý prapor osvěty a svobody; budou vesele bíti do všeho šosáctví a bez milosti vymetati ze společnosti všechno staré haraburdí bludu a předsudků. — Zkrátka, očistí zkažený vzduch přítomnosti velkolepou bouří, která se stane začátkem krásnějšího a slavnějšího příští.

Tento společný duch zplodil družinu „buřňáků“, kterýmžto jménem dosti případně tajný spolek svůj nazývali. Své bouřlivé schůze odbývali nejraději v odlehlé lesní hospůdce Rozkoši, kde jim nepřekáželo maloměstské šosáctví a kam nevnikala slídivost pe-

dantů professorů. Tam uspořádali po odbyté maturitě, před třicíti lety poslední schuzku na rozloučenou, jež zakončena všeobecným objímáním a slavným slibem, že za každých deset let opětně se shledají na místě, zasvěceném tolikerým nadšením a veselím krásné mladosti.

Božetěch — takové bývalo spolkové jméno osamělého chodce — po dvakráte slibu tomu nedostál. Na svých potulkách světem zapomněl zvolna na bývalé druhy; vstup do vlasti byl mu zatarasen nějakým politickým přečinem, kterého se dopustil brzy po oné schuzce na rozloučenou. Pásky s někdejšími soudruhy přetrhaly se nadobro; neměl žádných zpráv z domoviny, nevěděl ani, jsou-li posud na živě. Ale teď, po návratu do vlasti, umožněném amnestií, připomenul mu inserát dávný slib a s divnými city chvátal starý opelichaný buřňák na místo, kde se hodlal opět po tolika letech shledati s milými soudruhy mládí.

V myšlenkách došel k zahradě osamělé hospůdky na pokraji lesa. Na rozpukaných a prošlapaných schůdkách kamenných, vedoucích k vetchým vrátkám zahrady, setkal se s obstárlým pánem, který na něho pátravě upřel zrak.

„Božetěchu!“ zvolal pojednou s úžasem, otvíraje náruč, a v témž okamžiku poznal Božetěch v obstárlém pánovi dávného přítele Divůčka.

„Opravdu ty?“ ujišťoval se ještě Divůček, objímaje starého soudruha. „A kde jsi vězel, pro bůh, po celou tu dobu? Proč jsi nenapsal nikomu z nás ani řádky, nedal o sobě ani nejmenší zprávičky? Všichni jsme se domnívali, že již práchnivíš někde pod palmami nebo odpočíváš na dně mořském. Tedy

živ — a nezapomněl jsi na nás. Buď vítán, srdečně vítán! Těším se na překvapení ostatních. Pojď jen dále — hle! tam sedí již celý chumáč starých buřňáků pohromadě.“

Táhl Božetěcha za sebou do spustlé zahrady, kde pod starými kaštany, jimž podzim urval již hodnou část sežloutlého listí, sedělo za prostým prkenným stolem několik starých pánu ve společnosti matrony, obklopené hejnem dovádivých dítek.

Divůček objímal se s pány po řadě a pak ukázal na Božetěcha, který zustal stati v pozadí.

„Hle přátelé, koho ještě přivádím! Pohleďte jen! Božetěch vstal z mrtvých.“

„Božetěch! Na mou věru, Božetěch! Jaká radost, jaké překvapení! Kdo by se toho byl nadál?“ zněly výkřiky udivení a znovu začalo objímání a nemotorné poněkud líbání s druhým příchozím.

„A teď povídej, odkud jsi tak z čista jasna mezi nás spadl? — Či počkej: napřed seznámím tě stručně s nynějším postavením tvých bývalých spolužáků. Především se pokloň spanilomyslné choti Byronově a potěš se pohledem na jeho nadějné, roztomilé potomstvo. Šťastný tento manžel pověsil poesii na hřebík a zabývá se správou tří velikých pravovárečných domů; že mu stříhání kuponů lépe svědčí než tepání veršů, poznáš na první pohled.“

O tom nebylo arci pochybnosti. Bývalá vzdušná útlost Byronova proměnila se v podivuhodnou objemnost a kyprost tvarů a snivá měsíční záře ustoupila v okrouhlém obličeji veselé záři sluneční, jíž se leskla také jeho hlava, nesoucí z někdejší zlatově rusé záplavy kadeří toliko jeden prošedivělý chomáček nad čelem, jaký lze často viděti na obrazech

svatého Petra. Jeho panička byla patrně o několik let starší a z převahy, jakou vuči manželovi osvědčovala, mohl jsi snadno uhodnouti, odkud pocházejí ony kupony a pravovárečné domy. Tato převaha asi také způsobila, že zastoupen byl ve shromáždění starých buřňákuv i ženský živel.

„Zde náš Foibos, znamenitý advokát a zatvrzelý panic,“ představoval Divuček vychrtlého člověka, s matným pohledem, s hubenou a scvrklou tváří, který si patrně barvil dobrodružné, donquixotovské vousy a dovedně svou lysinu zakrýval hladce přičesanou parukou.

„A hleď! rozpustilý Gogol stal se nejvážnějším professorem, jaký kdy s kathedry strašil nešťastné žáky.“

Důstojný professor, dokonalý vzor pedanta, přijal poněkud nelibě lehkovážný vtip Divúčkuv; jeho vážná, skoro mrzoutská tvář skřivila se v posunku lehké nevrlosti a huňatá obočí vztáhla se káravě do výše, zatím co kostnaté ruce rozpačitě rovnaly starosvětské okuláry na přísných očích. Patrně nebyl přítelem žertů.

„A Voltaire polepšil se také důkladně, jak vidíš —“ pokračoval Divúček, ukazuje na širokého velebníčka, jehož ruměnný obličej zářil spokojeností a jehož boubelaté, běloučké prsty sepjaty spočívaly na zlaté tabatěrce s vyrytým svatým obrázkem, kterou s modrým šňupacím šátkem před sebe na stůl položil.

„A zde konečně náš bývalý — náš —“

„Stal jsem se policejním komisařem,“ představil sebe sám šeptavým hlasem bývalý Marat, lehounce se zardívaje. „A což vy — což ty, kamaráde —?

Měl jsi svého času malou nepříjemnost — trochu krutý následek mladického kousku — arci zákon je zákon — Ale což, nyní je všechno odbyto a v pořádku. Gratuluji ti srdečně k amnestii. A teď si přiťukneme a budeme veselí — což má člověk jiného na tom světě!"

„Leda ještě něco dobrého na zub," mínil Byron uvazuje si ubrousek pod kyprou, dvojitou bradu. „Přátelé, mohu vás ujistit, že zde budeme míti znamenitý oběd. Vykonal jsem obhlídku kuchyně a spatřil tam dokonce i titanskou mísu pstruhů. Jen, že mi nenesou celou věčnost můj salám se sýrem —"

„Ještě salám a sýr!" kárala ho přísně choť. „A nedávno snídali jsme po druhé v městě. Není-li tohle proti pánu bohu!"

„Ale při takové příležitosti —' hájil se nesměle Byron.

„Ovšem, dnes musíme si vyhoditi z kopejtka," přisvědčoval Divůček, bera nové láhve vína z třesoucích se rukou staříčkého, bělovlasého hostinského. Za ním přinášela Byronovi objednaný salám a sýr dávno odkvetlá krasavice, v jejíž hubené, pergamenové tváři Božetěch s těží rozeznal rysy dávné spanilé Bětušky, dcery statného ještě tehdáž majitele Rozkoše, která kdysi plnila srdce studentovo platonickou láskou a skrytou žárlivostí vůči šťastnějšímu soku, šviháckému a dvornému Lovelacovi.

„A kde je Lovelace?" optal se bezděky Divůčka.

„Ó ten se proměnil v nejdivnějšího pavouka pod sluncem. Již ku předešlé schůzi se nedostavil. Štítí se společnosti — je zapřísáhlý misanthrop a zvláště misogyn —"

„Tempora mutantur et nos mutamur in illis," doložil velebníček s povzdechem, ale ne příliš hlubokým. „A Doboš s Rubínem odpočívají pod zemí. Světlo věčné ať jim svítí!"

Při tom zdvihl Voltaire s lysého temene okrouhlou, černou čepičku a povznesl zraky zbožně k nebesům.

„Však se mi zdá, že půjdu brzo za nimi," žaloval trpce Foibos, vecpávaje si do ucha bavlnku. „Mé zdraví horší se den ke dni. V očích mám stálé mžitky, v uchu mi hučí ustavičně a také zde na temeni cítím nesnesitelný tlak. I nohy mne pokoušejí. — Nemyslíte, přátelé, že je zde trochu chladno? Mám sice zdravotní kazajku —"

„A což Bobeš?" vpadl hypochondrovi do řeči Božetěch, vzpomínaje s úsměvem na prostoduchého, schopnostmi nejskouposi obdařeného soudruha, na bývalý oblíbený a trpělivý terč rozpustilých šprýmů.

„Ó můj zlatý, ten udělal báječnou karrieru," poučoval jej Byron. „Nedávno dostalo se mu opět nějaké nové hodnosti. Pochybuju, že na své výši vzpomene bývalých spolužáků —"

V tom ozvalo se venku hrčení povozu a před zahradou stanul skvostný kočár.

„Nezapomněl! Nezapomněl! Je tu. Sláva mu, ať žije!" volali buřňáci a hrnuli se chvatně ke vchodu zahrady, kde premovaný sluha pomáhal z povozu pánovi v elegantním černém oděvu, s několika třpytnými řády na prsou. Vznešený Bobeš nevypadal ani za mák duchaplněji než před třicíti lety a vůbec hrubě se nezměnil; jen hlavu držel důstojněji

a v pohybech svojil si jakousi velkopanskou nedbalosť.

Byl v triumfu doveden v čelo stolu a Gogol oslovil jej vzorně sestavenou řečí, v níž velebil bývalého soudruha, že nezapomíná starých přátel navzdor vysokému postavení, které zaujímá, navzdor hojným starostem, jež mu působí vznešený úřad, kde tak horlivě a zdárně pečuje o veřejný prospěch...

Božetěch pátral za té řeči v obličeji bývalého satyrika; ale nepostřehl v té vážné, tuhé tváři ani nejslabšího zákmitu ironie. Ba zpozoroval naopak, že přísné zraky řečníkovy zjemněly a zvlhly.

Pohnutý Bobeš chvějící se rukou svíral naplněnou sklenku a chystal se k nějaké vzletné řeči na odvět. Ale na konec vypravil ze sebe jen tato slova: „Přátelé — milí přátelé — Děkuju vám — z hloubi duše vám děkuju — Jsou okamžiky v životě — Vzpomínám si s radostí na ony časy — na ony krásné časy — Ať žije mladosť!"

A buřňáci přiťukli si navzájem pěnivými sklenkami pod starými, do pola holými kaštany, s nichž na ně šelestivě padalo zkroucené a sežloutlé lupení podzimní...

NOVOROČNÍ DÓSTIHY.

Redaktorská humoreska.

(»N. L.« 1886.)

Možná, že mnohým z vás Nový rok přináší všelijaké nepříjemnosti: rozjímání o prchavosti času a pomíjejícnosti všeho vezdejšího, kocovinu po Sylvestru, účty rozličných živnostníků, blahopřání domovníka, listonoše, kominíka, číšníka v kavárně nebo v hostinci a podobných o vaše stálé zdraví a štěstí starostlivých osob atd. atd. — ale což je to všechno proti starostem a lopotám, jaké Nový rok již daleko napřed chystá nám ubohým redaktorům!

Ba, již předaleko napřed. Jednoho krásného dne letního, v době, kdy nikdo z ostatních pozemšťanů na nový rok ještě ani ve snu nepomyslí, padne v duši redaktorskou první stín novoročních starostí. Na volné procházce, uprostřed zlatých klasův, udeří se pojednou do čela a chvátá domů. V posledním čase zanedbával redakční korrespondenci. Teď náhle vjede do jeho prstů dopisovatelská horečka. „Slovutný pán, pan Adolf Heyduk, slavný básník v Písku“, „Slovutný pán, pan Alois Jirásek, vele-

zasloužilý spisovatel český v Litomyšli", „Slovutný pán, pan Fr. Herites, proslulý novellista a lékárník ve Vodňanech" — takové a podobné adressy objeví se v brzku na redakčním stolku a příslušné k nim dopisy oplývají výrazy obdivu a vroucího přátelství, vrcholíce v nejsnažnější prosbě, aby adressát najisto okrášlil příští lednové číslo toho kterého časopisu nějakým plodem svého zlatého péra.

S oživlou horlivostí dopisovatelskou pojí se jiné nápadné změny. Redaktor svěří především svou starostlivou hlavu frisérovi, aby tvář jeho nabyla přívětivějšího a lahodnějšího vzhledu. Byl-li dříve samotářem, promění se přes noc v muže veřejnosti a přítele společenských styků. Vidíte ho ku podivu často na ulici, hledícího bedlivě na všechny strany. Zhusta sahá po klobouku a kloní se před někým hluboko. Nebo zatřepe na někoho přátelsky rukou a pozdraví ho líbezným úsměvem. Nebo přeběhne na druhou stranu ulice a zavěsí se tam na něčí rameno. Včera ještě byl dosti ostrým a chladným kritikem — dnes proměnil se pojednou v čirého enthusiastu a horuje o poslední práci každého spisovatele, s nímž se dá do rozprávky.

Julius Zeyer s Janem Lierem jsou nemálo překvapeni, když se jednoho odpoledne před jejich stolkem v kavárně vynoří sladce usmívavý redaktor a nabízí se každodennní jejich téte-à-téte doplniti v úhlednější trojlístek. Přistupuje také za člena do týdenních cerklů literárních, kde vyniká skromnou přítulností a snahou státi se miláčkem všech.

Někdy ho můžete potkati v účesu zvláště vybraném, napuštěného nějakou příjemnou voňavkou

a cpoucího dokonce snad nepodajné ruce v elegantní rukavičky — jistě ubírá se ke Karolině Světlé, Elišce Krásnohorské nebo jiné vynikající spisovatelce. —

Někdy ho zase potkáte schlíplého, bledého, s kalným okem. „Co pak ti je, příteli? Vypadáš jako po nemoci,“ oslovujete ho soucitně. — „Byl jsem na dnešek u Tomáše,“ odpovídá ubohý redaktor dutým, chraptivým hlasem. Ah, tak! Již rozumíte: vždyť je známo, že Tomášský „Kozel“ těší se zvláštní přízni Jakuba Arbesa.

Zkrátka, náš redaktor žije v návštěvách, schůzích, literárních besedách, v namaháních a rozčileních všeho druhu. Dychtivě trhá listonoši z rukou dopisy a otvírá je chvějící se rukou. Běda! Jirásek nebo Herites slíbil již delší příspěvky dvěma jiným časopisům a pochybuje, že by mohl v čas napsati ještě třetí. Nešťastný redaktor bije se do čela. Tedy předstižen! Příště aby zahájil své novoroční tribulace již s prvními fialkami! A co letos? co letos? Nezbývá než psáti odbojnému belletristovi znova, mluviti k němu andělskými jazyky, zaklínati ho, aby se přece pustil do té třetí povídky, a uvésti mu na mysl, že bez jeho příspěvku novoroční číslo prosebníkova časopisu naprosto nemůže vyjíti na světlo boží.

A svízelů i starostí přibývá každým dnem. Jak známo, vychází novoroční číslo rok od roku časněji, i lze snadno vypočísti, že lednové číslo r. 1900 vyjde právě 1. ledna 1899. Letos začala většina časopisů příští rok 1. říjnem, ba jedno zvláště čilé vydavatelstvo vydalo k nemalé zlosti ostatních novoroční číslo již o sv. Václavu a dokončuje dnešním

dnem první čtvrtletí, obsahující práce tří set nejznamenitějších českých spisovatelů.

Když tedy první chladnější vánek zavlaje přes holá strniště, zmítá se již našinec nejprudší novoroční horečkou. Zajděte si v tu dobu na příklad do sadů na Karlově náměstí; za každým keřem zamihne se vám některý redaktor, čekající na Jaroslava Vrchlického.

Nebo — jednoho dne zamířil jsem do ulice Vladislavovy. Na rohu srazil jsem se s kollegou redaktorem, který mířil do téže ulice z opáčné strany. Oba jsme se zarděli a stáli v rozpacích naproti sobě.

První vzpamatoval se kollega.

„Jdeš bezpochyby —?“ pravil, hledě na mne jaksi vyčítavě a posměšně.

„Chci — chci se podívat — na nové přírodniny u Friče,“ koktám. „A ty —?“ obracím zbraň, ostře mu pohlížeje do tváře.

„Já —! Rád — bych si koupil u Staňka čaj,“ lže kollega a jidášsky bere mne pod paží.

Kráčíme spolu kolem povozů a pytlů s plodinami, jichž prodej magistrát odkázal do této ulice. V tom vynořil se za protějším rohem třetí redaktor a spatřiv nás, patrně se zarazil. S ruměncem na tváři vztahoval nám obě ruce vstříc.

„Servus, přátelé! A co vy zde —?“

Povídáme s augurským úsměvem svou báchorku o Fričových přírodninách a Staňkově čaji.

„A já — já se jdu podívat na letošní zemčata,“ nutí ze sebe on. „Toť víte, otec rodiny má i takové prosaické starosti —“

Potkali jsme pak ještě čtvrtého redaktora, který si chtěl nařídit hodinky podle hodin Novoměstské

radnice, a pátého, který sem zabloudil pouhou náhodou až odkudsi z konce Vinohrad. S tvářemi neviňátek vykonali jsme společně prohlídku hodin a zemčat, koupi čaje a přírodovědeckou exkursi k výkladní skříni Fričova závodu, kde se nám zvláště líbil vycpaný papoušek, nápadně podobný známému papouškovi Jana Nerudy, který — jak vůbec povědomo — sídlí náhodou také v ulici Vladislavově...

A s kollegiální houževnatostí doprovodili jsme odtud in corpore zbloudilého soudruha až na konec Vinohrad. —

Nemohu zamlčeti, že někteří spisovatelé chovají se k redaktorům v té osudné době způsobem urážejícím nejen slušnosť, ale i všechen lidský cit. Jedni snižují se k bídným vytáčkám, že jsou přetíženi jinými pracemi nebo dokonce, že nemají právě žádoucí nálady k novému básnickému výtvoru; jiní toulají se bůh ví kde po městě, že ztýraný redaktor musí desetkráte šplhati do třetího poschodí, nežli je konečně přistihne doma; ba nejeden vyjede si zrovna v tu dobu na venkov, ne-li dokonce za hranice! Jsou i takoví, kteří neváhají odbyti nás jizlivým posměchem — tak propustil mne jeden z předních spisovatelů se slibem, že mi dodá delší práci, na které sám velice si zakládá, po novém roce. Po novém roce — ó sarkasme!

Jak jsem již několikráte napověděl, jsem sám redaktorem. S hrůzou vzpomínám si na poslední týden před vydáním novoročního čísla. Kolem již vířil divoký, strakatý rej. Na rozích objevil se dnes obrovský plakát „nedostižného, veleskvostného, nejrozšířenějšího" časopisu, který zítra zalepen byl ještě

větším plakátem „nevyrovnaného, přenádherného, nejoblíbenějšího“ soka; v žurnálech střídaly se ohromující inseráty a referáty začínající: „Dnes konečně držíme ve chvějících se radostí rukou epochální, celým národem s horečnou dychtivostí očekávané novoroční číslo našeho nepřekonatelného...“, „Nevíme, máme-li se více obdivovati...“, „Není planou frásí, díme-li, že cizina se závistí...“ atd. s lokál kami o nedočkavcích, kteří si dali obsah dotyčného prvního čísla po kabelu telegrafovati přes oceán, a podobnými jemnějšími druhy reklamy; po venkovských listech od Šumavy po Krkonoše hlaholily ohlušující fanfáry — a já dosud běhal, sháněl, bádal, čím bych zastínil a bledou závistí naplnil všechny soupeře.

Obligátní novoroční spolupracovníky mám sice již všechny; ale hledám něco nového, nebývalého, úžasného. Ó že se mi nepodařilo alespoň pohnouti zatvrzelého Antala Staška, aby z čista jasna opět vystoupil s nějakým novým epem nebo románem! Nebo přiměti tvrdošíjného Emanuela Bozděcha, aby mi otevřel svůj pověstný kufřík, kde prý vězní celé haldy neznámých dosud povídek a dramat! Ach, Bozděch sedí na svých pokladech jako šarkan pohádky a Stašek píše dále repliky a dupliky, hodiv mé tklivé dopisy chladně do kancelářského koše!

Konečně oddal jsem se v nezbytnosť, těše se alespoň tím, že mám o tři vynikající básníky více než ostatní dosud vyšlá čísla novoroční a že ani hlavnímu našemu konkurentu, který dosud ve svůj novoroční buben neudeřil, nezbývá žádný trumf, kterým by nás přebil. Již jsme natiskli spousty plakátů a prospektů, ohromnějších a vzletnějších nežli všechny

předešlé, objednali v časopisech inseráty a nadšené referáty, rozeslaly po venkově na sta blouznivých chvalozpěvů a má ubohá hlava sklesla, únavou přemožena, na první vývěsní arch novoročního čísla.

Usnul jsem a měl strašný sen. Zdálo se mi, že stojím na ulici před kolosálním návěštím, jež pokrývalo celou stěnu domu od země až po střechu. A na něm zářil ohromnými, krvavě rudými literami obsah konkurenčního časopisu:

Talafúz z Ostrova. Historický román od dra. Josefa Thomayera.

O nových objevech v oboru elektrotechniky. Populárně vědecká stať od Julia Zeyera.

Salonní causerie od dr. F. Bačkovského.

Cyklus sonetův od Serváce B. Hellera — —

Dále jsem nečetl. V očích se mi zatmělo a ruka zaryla se křečovitě do prsou. Zahanben, překonán, zdrcen! Tenhle trumf nelze přetrumfnouti. Bičován liticemi zoufalství, uháněl jsem ulicemi, kde odevšad na mne shlížely osudné plakáty, pádil k řece a střemhlav uvrhl se do chladných vln — —

Díky bohu! Vše bylo pouhý sen. Procitl jsem ve svém pokoji a služka přinášela mi právě novoroční číslo konkurenčního časopisu. Dychtivým zrakem přeletl jsem obsah. Sláva! Od Zeyera pouze báseň, od Hellera román, od Thomayera článek o některých zvláště oblíbených chorobách spisovatelských, od Bačkovského úryvek ze života Fr. Lad. Čelakovského atd.

Naše novoroční číslo obstálo se ctí. Ale moje boty jsou prošlapány, klobouk samým smekáním rozedrán, vlasy sešediněly na dobro a hlava má jest

(jak dosvědčuje sám tento náčrtek) děsně zubožena, že raději končím povzdechem: Díky bohu, že mám po novoročních dostizích a na půl roku zase svatý pokoj!

SNĚM PÍSMEN.

(»N. L.« 1886.)

Od památné srážky mezi V a W a jejich spojenci s obou stran panoval v říši liter hluboký klid.

Teprve v nedávné době probudily se k novému životu. Myslím, že byl prvním podnětem k tomu prudký spor samohlásek O a E, který vznikl hádkou o bodrosť nebo bedrosť v rukopise Královdvorském. Věcná rozepře zaběhla v osobní urážky a měla za následek pravidelný souboj, jenž na štěstí odbyl se způsobem, jaký byl Markem Twainem kdysi tak rozkošně parodován; distance, zbraně a náboje voleny takové, že byla přítomnosť věhlasného lékaře dra. Z čirým přepychem, a jenom pád leknutím způsobil, že si odneslo O nepatrnou modřinu.

Ale případ, kde jediná litera byla by málem rozhodla osud drahocenného rukopisu, oživil v písmenech ochablé sebevědomí a povzbudil je, aby opět jednou o důležitostech svých porokovala a důstojným způsobem na veřejnosť vystoupila. Rozproudila se čilá agitace, jejímž konečným výsledkem bylo svolání valného shromáždění českých písmen.

Dostalo se mi zvláštní cti, že jsem byl do shromáždění pozván jako zpravodaj těchto listů, které přinesou první a snad jedinou zprávu o památném tom jednání.

Zde ji máte.

Písmena jsou shromážděna v plném počtu; jediné Q omluvilo písemně nepřítomnosť svoji vážnou chorobou, pro kterou mešká v zahraničních lázních. Stařičké a dnou sklíčené W dalo se za to v ručním vozíku i s berlami dopraviti do poradní síně, kdež konservativní strana horlivosť jeho odměnila hlučnou pochvalou.

V žurnalistické lóži sedí pouze autor těchto řádků.

V lóži hostů budí všeobecnou pozornosť dva vzácní hosté slovanští: moskevský professor Az se sličnou svojí chotí Bukou, kteří sledují jednání sněmu s živou pozorností a pilně sobě činí poznámky.

Galerie jsou bohudíky prázdny.

Shromáždění má slavnostní fysiognomii. Všechny litery dostavily se v černém parádním oděvu; některé s národními háčky a kličkami.

Část sněmovníku baví se živě ve skupinách; ostatní zaujímají podle stran a frakcí obvyklá místa v lavicích.

W odmítá s díky čestný úřad předsedy dle stáří poukazujíc na svou chorobu. Následkem toho volí se akklamací A.

Zvolený předseda chce přistoupiti ku čtení protokolů předešlé schůze. W protestuje; Y a G ku protestu se přidávají. Shromáždění se usnáší, aby bylo upuštěno od čtení protokolů, poněvadž se do nich ná-

sledkem tehdejších rozmíšek vloudily mnohé výrazy neparlamentární a pro některé členy přímo urážlivé.

Na to zahájeno vlastní jednání, ale nedrželo se hrubě obvyklých forem parlamentárních; bylo viděti, že utuchnutím veřejného života sběhlost v obyčejích sněmovnických mezi písmeny valně poklesla. Toto úskalí zavinilo také, že první schůze rozešla se na konec skoro s nepořízenou, jak pozná čtenář v průběhu mého referátu.

První vystoupilo na řečnickou tribunu O. Je to zjev dosti sympatický; svou hladkostí a zaokrouhlenou plností ve spojení s okázalým uměleckým rázem upomíná na typ staršího herce. Jest krásořečníkem staré školy; mluví v sáhodlouhých, čistě vysoustruhovaných periodách, nejraději s pathosem, při němž se protahuje do výšky, jako by stoupalo vskutku na kothurn; užívá s oblibou ozdobných porovnání a řečnických obratů; vplétá zhusta básnické citáty; rádo béře na sebe též nádech elegický a snaží se dojmouti srdce posluchačů tklivými, pohnutím přerývanými apostrofami.

Mluvilo dnes o krásnějších dobách minulých. O vznešeném idealním směru, který ovládal tehdáž myslemi českého vzdělanstva. V oné době, kdy filologie byla vyvolenou bohyní národa, jíž přední křísitelé a vůdcové lidu zasvětili celý svůj život; kdy otázky pravopisné rozněcovaly šírou českou veřejnost jako kdysi byzantinskou říši rozepře o přirozenosti Kristovu; kdy za čest zbožňované dámy Litery rytíři ducha ob den křižili břitké meče: v oné době, pravím, ó jak blahým a důstojným byl náš osud, jak důležitým náš význam, jaké vážnosti a

lásce těšili jsme se ve společnosti české! Ale ach! ta slavná doba minula. Za neblahým heslem: „Litera zabíjí, duch oživuje“ začali různí nepřátelé výhodné naše postavení podkopávati, náš význam snižovati, a naše vlastní nesvornost pracovala jim vydatně do rukou. Nešetříce v zaslepené strannické vášni na vzájem své cti (od své nedávné čestné afféry vyslovuje O slovo „česť“ se zvláštním důrazem a nafukuje při tom své oblé tváře do šířky dvojnásobné), strhli jsme celý svůj stav s důstojné výše a vydali jej sami davu na posměch. A nyní? O, hlas můj chvěje se bolestí, oči vlhnou slzami zármutku a žhavý studu ruměnec pokrývá líce, hledím-li na hluboký náš pád a potupné znevážení. Již došlo tam, že pouhá zmínka o thematech písmenkových budí cynický pošklebek a lecjaký holobrádek že smí bez trestu brousiti svuj tupý vtip o muže, kteří nám ještě věnují trochu pozornosti —

Řečník vázne pohnutím; celá sněmovna jest mocně dojata.

Avšak umlkni tichá, na budoucnosť patři, žalosti, osluněným rozptyl mráčky myšlének okem!

Těmito slovy Tatranského věštce vzpřimuje po chvíli O v náhlém obratu sklíčené mysli posluchačstva. Poukazuje k tomu, že v čase nejnovějším, za sporů o starodávné rukopisy, vyskytují se známky nastávajících lepších dnu. Zatlačená filologie vystupuje znovu vítězně do popředí, jazykozpytci lámou opět vesele dřevce jako za krásných dob minulých, jednotlivým písmenum věnuje i historie a lučba lichotivou pozornosť, veřejné mínění je rozechvěno

sporem o kličky a háčky, ba jednotlivé litery byly i pečlivě fotografovány a v nadživotních, více méně zdařilých podobiznách na odiv obecenstva vystaveny — zkrátka, prsa naše dmou se blahou nadějí, že pohaslá hvězda naší slávy brzy opět zaplane bývalým velebným leskem, jenž bohdá již nikdy neklesne na pospas závistivým mračnům!

Bouřlivý potlesk odměnil nadšená slova; mocný jejich dojem zračí se v celé tvářnosti sněmovny. Řečník, jemuž se všech stran se gratuluje, otírá si zvlhlé oči a odchází do buffetu.

Po něm chopilo se slova písmě I. Jest to vysoký, štíhlý pán čilé letory a způsobu úhořovitě hladkých. Jako pravý všudybyl prochází stále sněmovnou na všechny strany, druží se tu k tomu, tu k onomu, agituje, přemlouvá, vydává hesla, rozděluje role — na první pohled poznáváš náčelníka mocné strany. Řeči jeho vadí poněkud pronikavý diskant, ale jinak jest debatteur velice obratný a jeho břitký vtip srší řadami odpůrců jako jemně broušená toledanská ocel. —

Slyšeli jsme, pánové, slova krásná — promluvil s lehkým sarkasmem — slova nadšená a dojemná. Kdož může také býti povolanějším tlumočníkem našich bolů, nežli věhlasný řečník přede mnou, jehož netoliko řeč, ale sama tvář a — celá postava výmluvně svědčí o sžíravých strastech, o bezsenných nocích, jaké mu plodí náš truchlivý úpadek. Žel jediné, že nám nepomohou ani jeho krásná slova, ani slzy, ani sanguinické naděje, které skládá na jiné. Sami musíme si pomoci — ne slovy, ale moudrými a ráznými skutky. O těchto právě hodláme se dnes uraditi. Mám určitý návrh. Dobře podotknul předešlý

řečník, že byla nesvornost hlavním zdrojem našeho neštěstí. Ale škodou jsme nezmoudřeli. Dosud jsou mezi námi jednotlivci, lidé hrabiví a nezřízeně ctižádostiví, kteří se nespokojují s místem, které jim v naší společnosti náleží, ale závistivě šilhají po jiných, kdož vlastní zásluhou nad ně vynikli a které by rádi mrzkými pletichami vytiskli z poctivě dobytých posic —

U : Ohó!

I : Nechtěl jsem uváděti jména, ale když se viník sám přihlásil, řeknu všechno. Ano U jest ten podnikavý pán, který se vtírá do cizího majetku. Příklad to dokáže. Slovo již náleží po právu mně; ale U mermomocí se dere do něho. Již obloudilo mezi literáty celou velikou stranu, která si na svém již zakládá jako Ind na své kastovní známce. Než, jednoho slova bych mu konečně dopřál. Ale rozpínavý ten snaživec ohrožuje mne i v některých hustě rozšířených koncovkách. Každý Čech, který dbal uhlazené a vybrané řeči, pronášel do nedávna s flétnovým libozvukem své „slibuji", „hlasuji", „dluhuji"; avšak nyní mnohý nejen mluví, nýbrž bez ostychu i píše hrubé, nemotorné „slibuju", „hlasuju" atd. Není-li to pravé znesvěcení milostné chvíle, když jinoch u nohou své vyvolené místo sladké „miluji" zahůtá neomalené, sluch urážející miluju"?!

U : Tak drzé čelo je věru vzácné! Tento vychrtlý nenasyta vypudil mne ze spousty krásných míst, které jsem ve staré češtině zaujímal, a teď troufá si ještě žalovati, že je beránkem, kterému já kalím vodu! Beztoho se roztahuje všude až hnusno a znešvařuje svým jikáním celý český jazyk!

Přívrženci I křičí a hřmotí. Předseda dává U

přísnou důtku pro neslušné výrazy „drzé čelo“ a „vychrtlý nenasyta,“ a napomíná ho', aby řečníky nepřerušoval.

I: Vybraná tato mluva nepřekvapuje u písmena, které zachází s kolečkem, a dokazuje nejlépe, jakou měrou se hodí do slušného vzdělaného jazyka. Nezřízené útoky tohoto pána mne nepomatou; připomenu si leda, že mívá časem o kolečko více. Vracím se klidně ku svému předmětu. Kromě přehmatů, jimiž sami druh druha poškozujeme, trpíme také nevážností a nedbalostí spisovatelstva a obecenstva. Nedbalosť tuto dobře illustrují tam ty prázdné gallerie. Kdybychom si nebyli pozvali novinářského zpravodaje, který s ochotou vděčného uznání hodnou pozvání našemu vyhověl (zraky sněmovny obracejí se k žurnalistické loži, kdež stydlivý referent rozpačitě do kouta se tiskne) — nebyla by snad ani myš zvěděla o našem dnešním jednání. A nejinak chová se k nám část českého národa ve mluvě a písmě. Z pouhé lenivosti neostýchá se potlačiti, vyšoupnouti prostě písmeno, které jest jí nepohodlné. Koncovka infinitivu jest podle všeho lidského i božského práva mým výhradným, věky posvěceným dominiem, ale to nevadí jistým spisovatelům, kteří bez nejmenší výčitky svědomí píší: „volat“, „činit“, „sedět“ atd. Aby si trhnutí péra uspořili, dopouštějí se mrzkého komolení správných tvarů . . .

E: Tak jest! Hanba! Vždyť i mne odkopávají, píšíce bez ostychu „budem“, „vstanem“, „padnem“!

I: Navrhuji proto: 1. abychom se usnesli, že nadále žádné písmě nemá vystupovati z vytčených sobě mezí a zasahovati v práva jiných; 2. abychom zvolili komisi, která vypracuje důtklivé poučení a vyzvání

k obecenstvu a spisovatelům, aby žádnou z nás libovolně neodmítali, nýbrž posvátných našich práv ve všem svědomitě šetřili. Dixi.

Hlučná pochvala; hlasy odporu; opětný, ještě hlučnější potlesk.

Na tribunu vyšplhalo se Š, obskurní nováček parlamentární.

„Šlavné šhromáždění — — myšlím — ť ť — že sám Čičero — — ť ť — že — že — —“

Řečnický ten pokus skončil bídným fiaskem. Zatím co si nováček stíral s brejlí pot úzkosti, přikradlo se Ch, věčný pokušitel a smíšek sněmovny, po špičkách k řečnické tribuně a vyfouklo řečníkovi zápisky s řečí, kterou si doma pracně sestavil, Š tápalo chvíli v největších rozpacích po ztracených papírech a ztratilo se pak zahanbeno a schlípeno s tribuny, za hlučné veselosti shromáždění, které si zároveň z hluboka oddechlo, že bylo zbaveno šišlavého Cicerona.

Následující řečník R, doktor práv, hřmotná postava s markantním obličejem, vystupuje sebevědomě a tepe pěstí rázně na stůl tribuny. Řeč, kterou pronesl mohutným a rachotivým hlasem, zněla takto: Pánové! Vážený řečník přede mnou (Smích) poskytl mi svou výbornou řečí (Smích) nejlepší doklad k námitkám, s nimiž hodlám vystoupiti proti navrhovateli I. Zvučnosť a krása jazyka váží nade vše. Zkusili jsme právě, jak nelibě působí některé sykavky (Sykot na lavici sibilantů a šišlavek) — pravím některé a tvrdím, že zejména šišlavky nutno na skrovnou míru obmezit. Ale chtěl jsem hlavně mluviti o nešťastném „ti“. Nechápu nikterak, proč by měl spisovatel respektovat tuto — abych tak

řekl — dětinskou titěru. Český jazyk má beztoho těch odporně slaďoučkých a zženštilých měkkostí přes příliš (K volá: „Výborně!“) a mezi nimi jest ono nekonečné „ti—ti—ti“ nejprotivnější. Měli bychom tedy raději vyzvat spisovatelstvo, aby koncovku tuto šmahem odhodilo a veskrze užívalo krásných plnozvučných tvarů „volat“, „sedět“ atd.!

Část shromáždění tleská; většina hlučně odporuje. —

O slovo hlásí se horlivě Ť, útlá a něžná osůbka s měkkým a sladkým výrazem tváře, s rusými kudrlinkami na hlavě. Hladí si v rozčilení pěknou chocholku a řeční slabým, típavým hláskem: „Dovoluji sobě protestovati proti slovům předešlého řečníka. Jsem také obětí zvráceného směru nynějšího, který se neostýchá namnoze měniti jemné „kosť“, „strasť“ atd. v drsné „kost“ a „strast“, zneuznávaje pravou povahu jazyka. Ona měkkosť, o níž se pan R tak pohrdlivě vyslovil, jest právě znamenitou předností češtiny, která tím ve shodě s národní povahou slovanskou nabývá lahodné líbeznosti a holubičí něžnosti oproti drsné hranatosti a tvrdosti germánštiny, libující sobě v rachotivém R a harašivém —

Hluk přerušil jeho slova. R křičí posměšně: „Hleďme cukrového, medového panáčka! To prý je pravý představitel Slovanstva!“ K zdvihá zaťaté pěsti. Ch staví se před řečníka a posmívá se mu „Ti ti ti ti ti!“

Když zvonec předsedův namáhavě zjednal pořádek, zaujal řečniště vážný professor Y, trochu pedantický starý pán, mluvící dutým basem a zdvihající za řeči zhusta jako kazatel obě ruce do výšky. Míní, že tvrdosť i měkkosť stejnou měrou přispívá

ku kráse češtiny a že je nynější rozdělení obou celkem vhodné. Ostatně, i kdyby snad někde bylo měkkosti přes míru, zatratil by rozhodně každou další novotu. Zbrklé novotářství bylo začátkem všeho neštěstí. Co z něho povstalo? Některá písmena byla ubita, některým vyrvala se nespravedlivě stará, dobrá práva a byla libovolně přidělena jiným. Ctihodné W bylo doštváno na pokraj hrobu, G musilo téměř celou svou agendu postoupiti protežovanému J a tráví své stáří na chudičkých troskách bývalé moci. Také řečník byl nesvědomitě oloupen a hledí tesklivě do nejisté budoucnosti, kdy snad některému novotáři se zlíbí ušlechtilé ý vypuditi sprostým ej... Ano, toť právě kletba novot: jedna rodí druhou, překotný reformatorský duch řádí dále a brzy snad pocítí trpce jeho působnosť i ti, kdož si nyní tak libují v novém stavu věcí!

G děkuje vřelým stiskem ruky soudruhovi; i zubožené W vztahuje k němu ze svého vozíku třesoucí se dlaně.

Rozhodně za to vystoupil proti starokonservativcům mladý dosud člen sněmovny V. Hladě samolibě svou špičatou, francouzskou bradičku, prohlásil, že nižádné úsilí zpátečníku nezadrží stálý pokrok a přirozený rozvoj jazyka. On že by proměnu ý v ej nadšeně schválil; neví, proč pan professor ej nazýval sprostým, ale rozhodně tvrdí, že zní tato dvojhláska mnohem lépe nežli škrobené ý. I mnohé jiné žádoucí reformy čekají toliko na povolanou ruku. Zejména jemu, V, přinese prý zajisté budoucnosť ještě mnohou zaslouženou výhodu. Pouhý bláhový předsudek prý brání, že dosud „orel“, „osel“, „okoun“

nebyly nahraženy poctivým „vorlem“, „voslem“ a „vokounem“. — Avšak pravda jest, že nynější stav pravopisu není uspokojivý. Ono, V, svého času musilo podstoupiti tuhý boj (řečník mrskl při tom hrdým zrakem po W) a mohlo se těšiti vítězství svému teprve, když mu je všichni oprávnění činitelé souhlasně přiznali. Nyní však není žádného boje a žádného vzájemného přesvědčení. Každý spisovatel činí s námi zkrátka, co mu libo. Jeden nás natahuje, druhý stlačuje a všichni nás přehazují, jak se jim namane. Jeden píše „hnizdo“, „šije“, druhý „hnízdo“, „šíje“; některý jednou „posílá“, po druhé „posýlá“; tu čteš „třpytí“, tam „třpítí“, onde dokonce „třpýtí“; „jméno“, „jmeno“, „teprve“, „teprvé“, „fous“, „vous“, „způsob“, „spůsob“ atd. atd. střídají se v utěšené rozmanitosti. Je to zmatek a Babel. Pro redaktory a korrektory zbytečná trýzeň. Jsou to na pohled maličkosti, ale žádají nápravy, nějakého pevného ladu a řádu, ať již takového nebo makového, jen aby byl s těmi tretami konečně pokoj.

Posledním řečníkem bylo Ř, národní výstředník, nosící ostentativně na odiv svou mohutnou kličku, pravý typ demagoga s pocuchaným vousem a rozježenou hřívou.

Řinčivým hlasem hodil do shromáždění tuto pumu:

„Pánové! Hádáme se tu o měkkosť a tvrdosť, vysouvání a přisouvání, krátkosť a délku, a zatím hrozí odjinud nebezpečí existenci nás všech. Ano, jde o bytí a nebytí nás českých písmen vůbec. Vizte tento lístek —“ Řečník zamával nad hlavou šedým lístkem, na němž vytištěn byl nápis:

Karten-Brief.

Zálepka.

a pokračoval: „Vizte tento lístek! Nahoře čtete zřetelný velký nápis německý a pod ním, přistoupíte-li blízko, hodně blízko, objevíte šťastně droboulinkatý nápis český. Vidím úsměv na některých rtech. Myslíte si: Taková maličkost! Ale já vám pravím, že z této maličkosti může vyrůsti ohromný jedovatý strom, který otráví nás všechny. My české litery nalopotily jsme se dost, nežli jsme mohly trochu povznésti uhnětené hlavičky, trochu zaokrouhliti svá hladem zmořená tílka a vystoupiti nesměle alespoň na některá z míst, která nám po právu náleží. Bylo to za nepřátelských vlád. A teď, když jsme teprve na půl cestě a když je u vesla vláda, kterou prohlašují švabachoví naši spoluobčané skoro za českou — co se děje? Vzrůst náš se náhle zarazil — ba, co dím, zarazil — my začínáme opět vůčihledě zakrňovat, scvrkáme a ztrácíme se den ode dne více. Uvidíte, že ta „Zálepka“ neustane ve svém mizivém hubenění, že nám za rok dva nezbude než pořídit si na ni drobnohled a že konečně žádné zvětšovací sklo nebude tak silné, aby nám ji ještě objevilo. Je v tom dobře promyšlený plán, pánové! Jako na zázálepkách a korrespondenčních lístcích, budeme se scvrkat a pozvolna mizet i na jízdních lístcích železničních, na úředních spisech, na všech státních a veřejných listinách, až posléze lupou marně hledati budeme poslední stopu rovnoprávnosti a žádný mikroskop nám neobjeví výtěžek loyalní politiky pod vládou, kterou jsme obětovně podporovaly... Činím

tedy pilný návrh, abychom se deputací obrátily na politiky české —"

X: Směšné! Takovou lapalií obtěžovat politiky, kteří mají vážnější věci na starosti!

Ř: Větších beztoho nedosáhneme — chraňme si tedy alespoň malé!

F: Jaká přepjatosť!

Ř: Ovšem, vy a pan X, kteří stojíte jednou, ne li oběma nohama v cizině a u nás jen pohostinsku vystupujete, netrpíte nikterak národní přepjatostí.

W: Nechte křiklouna, pánové!

Ř: Ah i ta mumie se ozývá! Ten duch překonané minulosti, který obchází jen ještě z milosti professora Tom —

G: Odvolat! Odvolat!

Nastala strašná vřava. Litery křičely, hřmotily, sápaly se na sebe, zvonec presidentův zanikal v bouři — bylo po schůzi...

Lituji toho nezdaru. Snad by se resoluce liter byly dostaly trochu na kobylku tomu prožluklému „ti ti" — snad bychom byli přece zvěděli, máme-li psáti „způsob" nebo „spůsob" — a konečně — hm, nevím věru, jestli se někdo ujme toho hrozivého zakrsání českých písmen — možná, že si budeme muset poříditi národní drobnohledy...

ARCHEOLOGICKÁ PŘEDNÁŠKA R. 5000.

(»N. L.« 1886.)

Slavné shromáždění! Známo vám všem, jaká otázka rozdělila poslední dobou naše archaeology ve dva zuřivě nepřátelské tábory. Dávní Čechové byli kmen germánský! hlásají jedni. — Nikoli, Slované byli! volají druzí. A obě strany hájí svůj náhled s neústupností a vášnivostí neslýchanou.

Šťastnou náhodou učinil jsem objev, jímž neblahý spor navždy bohdá bude ukončen. Avšak prve, než k věci přistoupím, dovolím si předeslati několik všeobecných úvodních slov, aby náležitě vynikla ohromná důležitosť mého nálezu.

Za šedého dávnověku obývalo v Evropě — jak známo — několik různých národů, lišících se od sebe jazykem, poněkud i tvářností, krojem a způsobem života. Tito národové byli tak pošetilí, že se pro svou národnosť ustavičně hašteřili, chtíce jeden druhému mermomocí vnutiti svoji řeč a ostatní své zvláštnosti. Konečně, na sklonku druhého tisíciletí vyvstal veliký sjednotitel člověčenstva, nesmrtelný vynálezce volapüku.

Současníci uvítali arci nadšeného apoštola posměchem a drahná ještě doba uplynula, nežli nový všesvětový jazyk vítězně od pólu k pólu pronikl a veškeré vzdělané lidstvo sloučil v jedinou svornou rodinu.

Ale právě rozhraní staré a nové éry, zejména pak století devatenácté, jest nejtemnější dobou pro zpytatele starožitností. Tušíme sice, že měli tehdejší národové dosti čilý a rozvinutý život duchový, ale přes to zachovalo se nám poměrně málo kulturních památek z doby té. Nalézáme sice zříceniny chrámů, divadel a jiných veřejných budov, jejichž původ někteří kladou do věku onoho, ale domněnka tato jest málo pravdě podobna, poněvadž jeví dotčené budovy vesměs sloh starších dob, jako románský, gotický atd., nebo podivnou smíšeninu slohů těch. Jisto alespoň jest, že sklonek druhého tisíciletí v oboru tom neosvědčil žádné samostatné síly tvůrčí.

Hledíme-li k malířství, jest výtěžek ještě hubenější. Nalézáme většinou jen začernalé, polorozpadlé rámce a v nich plesnivé čáry s mlhavými leda obrysy a bledými barvitými skvrnami. Příčinou toho jest patrně bídná jakosť tehdejších barev a ostatního materiálu. Stejná vada zničila téměř pro nás tehdejší literaturu. Papír, na kterém se tisklo a psalo, byl složení tak chatrného, že se ty ledabylo slepené drtiny rozpadaly takořka již v rukou současných čtenářův. A podobně jest i s oděvem, s nábytkem, s ozdobnými předměty, které valnou většinou místo ze vzácných kovů a drahokamů hotovily se z rozličných smíšenin a barevného skla. Zkrátka, všechno v té době bylo vypočtěno pouze

na laciný chvilkový effekt, bez jádra, solidnosti a trvanlivosti — všeliké výtvory byly jako světlušky, jež míhavým třpytem v oči zableskly a v příštím okamžiku zapadly do tmy a nicoty.

Tím nesnadnější úkol měl dosud badatel, který obmezil pole svého zkoumání na oblasť bývalého národa českého. Předně byl národ ten mnohem skrovnější než jiní, na př. německý, francouzský atd., i zachovalo se tudíž po něm ještě méně památek a za druhé zastihla ona známá veliká katastrofa, která na konci devatenáctého století po Evropě tolik spoust nadělala, nejkrutěji právě území jeho, pohřbivši města i vesnice v útrobách rozervané země a zatopivši vodami širé, kdysi úrodné krajiny. Přes to podařilo se duvtipu a neunavné horlivosti učenců vzkřísiti z toho velkého hrobu leckteré svědectví dávné minulosti. Připomínám památné vykopaniny přeloučské, nálezy hasičských nástrojů na mnohých místech (zdá se, že jednou dobou požáry v Čechách s neslýchanou krutostí řádily a všechny Čechy v jediný tábor hasičů proměnily), nález ohromné skleněné obuvi (jiný, málo oduvodněný náhled spatřuje v ní picí nádobu) ve zříceninách České Lípy atd. atd.

Ale všechny tyto objevy duležitostí svou daleko převyšuje nález mnou učiněný. Jím vstupuje bádání v oboru tom do fáse zcela nové — na místě roztroušených nepatrných trosek, z nichž pracná kombinace jakýs takýs celistvý obraz sestaviti se snaží, představuje se nám úplně zachovalý, znamenitý kus pradávného věku. Chci-li najíti v dějinách archaeologie dustojný pendant, musím ze šeré dávnověkosti citovati případ, kdy starořímská

města výbuchem Vesuvu zasypaná žasnoucímu světu byla objevena.

Avšak přistupme již k věci. Šťastná náhoda přivedla mě nedávno k místu, kde dělníci kopáním nějakých základů byli zaměstnáni. Vida ve vykopané prsti četné střepy starožitných nádob a v rukou jednoho dělníka rezavý klíč podivného tvaru, ihned jsem si připomenul, že se nalézám na klassické půdě, kde podle bezpečných výzkumů stávala Praha, hlavní město dávných Čechů. A když mi jiný dělník vypravoval, že nalezli též miniaturní hliněné prasátko (patrně nějaký bůžek!) s úzkým otvorem na hřbetě, že figurku rozbili a v ní obsažené tři měděné mince (zajisté obětní peníz!) kamsi zašantročili — tu seznal jsem, že kopání na místě tom slibuje archaeologovi výtěžek znamenitý, a zároveň zhrozil jsem se myšlénky, že by jako ono prasátko i jiné vzácné starožitnosti mohly za oběť padnouti vandalskému řádění dělníkův.

I napjal jsem bez meškání všechny síly, abych hrozící pohromu od tohoto pokladu starožitností odvrátil a vědě k náležitému a soustavnému vykořistění jej zachoval. Povolnosť majitele pozemku a štědrá podpora učených spolkův i obětavých příznivců vědy pomohly mým snahám k úspěchu skvělému. Zahájeno pod mým dozorem soustavné kopání a výsledky jeho daleko předstihly mé nejsmělejší naděje.

Rýče a lopaty naše dobyly z lůna země celý jeden dům staré Prahy. Všechny známky nasvědčují, že stál ve středu neb alespoň v jedné z nejživějších částí města. Již nález celého, neporušeného domu

o sobě měl by velikou důležitost, ale cenu přímo ohromnou dodává mu netušený poklad starožitností, který uvnitř domu jako zázrakem se zachránil. Působením zvláštních okolností, jejichž povahu zajisté přírodopisci objasní, zachoval se obsah domu částečně ve stavu téměř neporušeném. Vidíme-li zachovalé malby na stěnách, nábytek bez úhony, nádoby a ozdobné tretky v pořádku kolem rozestavené — zdá se nám, jako by nás kouzelný sen byl zanesl o tři tisíciletí nazpátek, do středu dávno zapadlého života. Ba, ještě více: i předvěcí obyvatelé domu zachovali se, scvrklé sice mumie, ale jinak údů a rysu neporušených, v týchž postaveních a polohách, v jakých je náhlá katastrofa před věky zůstavila. Ani šaty na nich nezetlely, nerozpadly se.

Nechci v této krátké přednášce podati celý obraz dávné české domácnosti, jak se nám v domě tom zachoval; hodlám pro dnešek vytknouti jen ty rysy jeho, které mohou rozhodnouti o svrchu zmíněné otázce: zdaž byli dávní Čechové národnosti slovanské nebo germánské?

Pozorujme v tomto vzhledu jen řadu komnat v prvním patře, kdež obýval dle zjištěného zvyku tehdejšího pán domu. Byl to patrně patricij zámožný, snad i v radě města zasedající, na každý pak způsob vhodný představitel ryzího jádra a jemnějšího výkvětu měšťanstva.

Prohledejme první pokoj. Obrazy na stěnách mají v rozích podpisy německých malířův a představují německé krajiny nebo výjevy z německých básníkův. I pozlacené rámce jsou dle firmy vzadu přilepené výrobek německý.

Stůl uprostřed náleží k onomu druhu, který dle archaeologických výzkumů byl po nějaký čas v modě u vlastenců německých a měl po německém reformatoru jméno „Luthertisch". I ostatní nábytek má tvary staroněmecké a pochází z německých továren.

Na pohovce spatřujeme výtečně zachovanou mumii domácího pána v zajímavé poloze. Zdá se, že ho katastrofa zastihla ve sladkém odpoledním spánku. Leží zde úplně oblečen, rozkošný model pro studium starožitných oděvů. Jakás dlouhá, volná, pestře květovaná říza, kteráž se v bocích mohla sepnouti šňůrou s velikými střapci, splývá kolem těla, jehož oděv se kromě toho skládá ze spodkův a starožitné kamizoly bez rukávů, tak zvané „vesty". Střihem neliší se oděv ten ničím od německého. Nohy, ležící na jednom opěradle pohovky, obuty jsou v pohodlné střevíce, které ještě nyní, po tisíciletích, vypadají jako nové, a z nichž jeden posud nese dole přilepenou cedulíčku s nápisem „Reichenberger Tuchschuhe". Hlava, spočívající na druhém opěradle, pokryta je zvláštní, pestrým šmelcem pošívanou a dlouhým střapcem ozdobenou čepičkou toho druhu, jenž mezi nálezy německými zhusta se vyskytuje a nejlépe zachován se jeví ve slavné čepičce mnichovského musea, jíž arci v naší pražské čepičce povstává vítězná sokyně.

Prohledejme mumii bedlivě. Na hrdle má motýlovitou ozdobu z pestrého hedbáví, na níž vespod nalézá se nálepka se jménem německé rukodílny. Na rubu stojatého límce vytištěn je nápis „Kaiser Wilhelm". V jedné kapse „vesty" nalézáme pří-

strojek dosti důmyslný, skládající se z malého hřebene, kartáčku a zrcadélka — i ten jest označen německou firmou. Ze druhé kapsy vytahujeme několik měděných penízků s pouze německým nápisem „k. k. österreichische Scheidemünze". Zkrátka, všechno na mrtvole, od hlavy k patě, znamenáno jest pečetí německou.

Pravice předvěkého Čecha visí volně k podlaze, na níž leží nějaký cenník, který mu patrně při usnutí z ruky vypadl. Jest německý.

Na filigránském stolku vedle pohovky leží rourka z mořské pěny, známá starožitníkům pod názvem „špička na doutníky". I na té je zvěčněn německý vyrabitel a při bedlivém ohledání objevujeme na ní mezi řezbami drobounké sklíčko, jímž proti světlu je viděti fotografii německého města Berlína. Vedle ní leží čtyřhranná, podlouhlá lepenková skřínka, obsahující množství zvláštních tenkých dřívek, z nichž dávní lidé primitivním způsobem vyluzovali oheň. Na vrchu skřínky přilepen jest hrubý, necudný obrázek v křiklavých barvách a na spodku čte se nápis: „Schutzmarke".

Chronologicky vysoce duležitý je malý nástěnný kalendářík, skládající se z vrstvy lístků, z nichž každého dne jeden se odtrhoval. Nahoře čteme „Blockkalender 1888" a pod tím na lístku „I. April". Tím je tedy přesně určeno datum katastrofy.

Stejně zajímavy jsou i ostatní pokoje. I v těch označeno je všechno nářadí a náčiní německými firmami a má čistě německý ráz. Nejznamenitější je komnata ženská s mumiemi obyvatelek. U starobylého nástroje hudebního t. zv. „fortepiana", leží

*

mumie dívky, která patrně v osudné chvíli na něm hrála a katastrofou s křesla na podlahu byla svržena. U vnitř piana lze čísti nápis německého vyrabitele a nad klavesy leží rozestřený sešit not s nápisem „Des Schäfers Morgenlied“.

Na divanu spočívá mumie starší paní, patrně matka oné dívky.

Na klíně jejím leží otevřený časopis obrázkový „Gartenlaube“.

Na židlici u okna, hořejší polovicí těla na stěnu sklesla, sedí mumie druhé dívky, před níž na stolku leží německý časopis modní.

Je zřejmým svědectvím, že také pitvorný nevkusný oděv, jímž tyto tři mumie jsou zahaleny, střihem i výrobou a snad i látkami z Německa pochází.

Avšak již dosti pro dnešek. Uvedená fakta stačí úplně. Uvážíme-li, že všechno zařízení v onom bytě až po nejdrobnější nippes pochází z továren německých, je opatřeno německou vignetou, má německý tvar i ráz; že i obal oněch českých mumií od hlavy k patě má na sobě pečeť němectví; že jsou německými i jejich vějíře, péra, hřebeny, zápalky, nejvšednější náčiní, zkrátka, všechno na nich a kolem nich: nemůžeme ani chvilku pochybovati o tom, že sluší dávný národ český nazvati pouhou haluzí velikého dubu germánského.

Neboť který národ samostatný kupoval by všechny své i nejvšednější potřeby od cizinců, k tomu od svých přirozených soků, nosil by cizí firmu na každé přesce a v každém záhybu svého oděvu, snášel by cizí znak na veškerém svém životě domácím?

Snad namítnou odpůrci, že nebyli asi Čechové národem prumyslnickým a obchodnickým, a že jen proto všeliké potřebné výrobky od německých sousedů kupovali. Dejme tomu — ač jest pravdě velice nepodobno, že by dosti četný národ nic, pranic ani bídné zápalky nevyráběl, aneb vyráběl-li, domácí výrobu tak okázale a naprosto zanedbával — než dejme tomu — — co řeknou však partisáni slovanskosti Čechu těm německým malbám po stěnách, té „Gartenlaube" domácí paní i tomu „Schäferliedu" a německému modnímu lestu jejích dcer?

Na konec podotýkám ještě, že nebyla nejen v obydlí vylíčeném, nýbrž v celém objeveném velikém, třípatrovém domě nalezena ani jediná česká kniha.

Jediná neněmecká věc, kterou jsme v obydlí pána domu vypátrali, byla na stěně ve skvostném rámci a za sklem zavěšená blána pergamenu s několika řádky velikého, ozdobného písma, jež někteří znalci starých jazyků za slovanštinu prohlásili, ale dosud řádně nerozluštili.

Avšak i kdyby pravdu tvrdili, neměl by tento jediný předmět, kdož ví jak sem zabloudivší, vůči tolika ostatním váhy nijaké.

I ve všech ostatních částech domu shledali jsme zařízení téhož výhradně německého rázu a najisto lze očekávati, že další kopání, jímž domy sousední a ponenáhlu snad celá dávná Praha z tisíciletého hrobu bude vzkřísena, nejen nevyvrátí, nýbrž skvěle potvrdí mínění, které již na základě prvních oněch nálezův určitě pronáším, že staří Čechové byli národem germánským.

* *
*

Po této přednášce, která došla hlučné pochvaly, předložil učenec shromáždění na ukázku onu záhadnou blánu pergamenu, jejíž ozdobný nápis — arci jen v prostém rámci a obyčejným tiskem — i já k závěrku svým čtenářům podávám:

Velectěný pán, pan

VÁCLAV ŘEŘICHA,

měšťan pražský, člen městské rady atd. atd., jmenován byl jednohlasným usnesením ve schůzi dne 31. prosince 1887 pro své zásluhy o vlast a národ čestným členem vlasteneckého, literárně politického spolku »Slovan«.

Pravoslav Potrefný, t. č. jednatel. *Vlastislav Pochlebný,* t. č. předseda.

L. S.

Vlastimil Potřebný, t. č pokladník.

ČTENÁŘI.

Humoreska.

»N. L.« 1886.)

Onehdy vstal jsem v dobré míře a promluvil k sobě takto: Včera jsi napsal věc obstojnou, za odměnu můžeš si dnes trochu polenošit.

Rozložil jsem se tedy líně na pohovce a pokuřuje oddával se volnému, příjemnému snění — —

Ťuk! Ťuk!

Vešel člověk, u kterého jsem měl malý vroubek. Zavadil jsem totiž o něho kdysi kdesi nějakým žertem — sice nevinným, ale kdož ví, jak si jej vykládal! Neočekával jsem tedy z jeho návštěvy nic dobrého.

Příchozí polehtal mou ješitnosť rozličnými pochlebnými úsudky; náhle však prohodil: „Byl jsem právě u L—ů a tam hovořilo se o vašem dnešním feuilletonu —“

Zbystřil jsem sluch a pohlédl na hosta v upjatém očekávání.

„Máte to lidi!“ pokračoval s líčeným rozhorlením host. „Ž. povídal, že prý té věci naprosto nerozumí — je prý mlhavá a bez kloudné pointy —“

„Jak že? Bez pointy?“ zvolal jsem nemile překvapen a tvář moje se prodloužila.

„Ano, bez pointy. S. mínil, že jste nemohl míti ani všech pět pohromadě, když jste ty řádky napsal. A R. dodal, že jest nejsmutnější věcí na světě, nutíme-li se mermomocí do vtipu a duchaplnosti, a svedeme-li něco, nad čím se čtenář leda soustrastně usměje.“

Můj obličej prodloužil se do nekonečna.

Host dosáhnuv svého účelu, poroučel se s výrazy vřelého přátelství.

Osten vězel pevně v ráně. Můj růžový rozmar byl ten tam. Tak tedy přijalo čtenářstvo práci, na které jsem si dosti zakládal!

Byl jsem podrážděn a rozhodl jsem se, že povím také jednou čtenářstvu do pravdy. To rozmazlené publikum, které uvyklo jen lichocení a hlazení, má také jednou poznati drápy uraženého autora.

Jako bych ho viděl před sebou, takového čtenáře. Zpupně jako rozmařilý tyran sedí na měkkém polštáři a bera literární výtvor milostivě do ruky, kyne spisovateli nedbale rukou: Hola, otroku, bav mne! Rozplašuj mi dlouhou chvíli tragickým výstupem nebo bláznovskými skoky, zaháněj mi chmuru s čela vějířem luzných obrazů nebo rolničkami žertu, hov mým vrtochům a choutkám a buď rád, nedám-li ti na konec důtkami propuštěnou.

A my sloužíme tyranovi s otrockou právě poslušností, vyčerpáváme k jeho zábavě své nejlepší síly, stíháme úzkostlivým zrakem každé jeho hnutí a podkuřujeme mu vybraným lichocením: „vzácný

čtenáři", „drahý, veleváženy, laskavý čtenáři" — laskavý, ó, trpká ironie!

Dnes marně očekává čtenářstvo ode mne takových pochlebných titulu — ba, i čtenářka, byť byla učiněným andělem, těší se nadarmo, že ji nazvu „krásnou" nebo „spanilomyslnou" nebo jak jinak ji zovou ošumělé fráse galantních spisovatelův.

Ano, dnes obrátím lístek. Dnes usednu si já pohodlně do lenošky a nechám před sebou pro zábavu defilovati řadu čtenářuv.

Hle! zde jeden. Je pěkně zaokrouhlený, pečlivě oholený, s ruměnými tvářemi a s měkkým lalochem pod bradou. Vyspal se výtečně a sedí v ranních nedbalkách za výbornou kávou, dnže v tučných rukou, ozdobených těžkými zlatými prsteny, nedělní číslo novin. Srkaje labužnicky vonný mok, přelétá zběžným pohledem telegramy, prohlíží zvolna denní zprávy a inseráty, čte pozorně soudní síň a pak odkládá na chvilku časopis. Vyňal z elegantního pouzdra krásně vyřezávanou pěnkovou špičku, vetkl do ní vybranou specialitu a vypouštěje z kyprých rtu vonné obláčky, uchopil se znova novin. Koutky úst mu pohrává předtucha brzkých veselých úsměvu a zraky nadějně probíhají řádky mého příspěvku. Ale příjemná předtucha z obličeje mizí a místo ní vkládá se tam výraz sklamání, ruka potlačuje zívnutí, čelo vraští a kaboní se víc a více — — O, pane čtenáři, nevíte, jak se raduji z té vaší nevrlosti! Chytil jste se na podtitul „humoreska" jako bláhový kapr na klamné vnadidlo. Očekával jste, že vás budu lehtati samým jadrným žertem a šprýmem, že se vám

nepřestane třásti růžový laloch a slzy smíchu že vám budou splývati po tučných lících... Není-li pravda?

A zatím... Růžová nálada vaše se kalí, zlostně foukáte své lživé humoresce do tváře husté kotouče dýmu a broukáte: A tohle nestydí se nazvat humoreskou! Rád bych věděl, kdo se tomuhle může smáti! Kde pak tu vězí nějaký humor, he! Je přímo nesvědomité, kaziti čtenářům nedělní rozmar takovými nemastnými, neslanými, jalovými, ničemnými tlachy!

Ó, milý, zlatý čtenáři, dnes polykám tvé výčitky jako vzácné pochoutky! Dnes užívám sladké pomsty za ty chvíle, kdy jsem se před tebou ponižoval k nedůstojné roli šaška, kdy jsem se násilím nutil do hloupých kozelcův a šprýmů, jen abych polehtal tvoji nedočkavou bránici a přispěl k řádnému tvému vytrávení. Myslíš, že je každému tak dobře a do smíchu jako tobě? Myslíš, že jsme my literáti jen proto na světě, abychom bavili a obveselovali tvou vzácnou osobičku?

Ano, těším se upřímně tvé nespokojenosti a lituji toliko, že nemohu zabránit, abys neodhodil v půli můj článek a nezašel si do vinárny, kde pan inspektor nebo nadlesní starými anekdotami a vtipy brzy napraví tvůj pokažený rozmar.

Jiný čtenář. Má ostré tahy, zvraštělé čelo a pichlavé oči. Je patrně letory cholerické. Cuchaje čilou rukou svůj divoký plnovous, hltá telegram za telegramem, čte dychtivě domácí a zahraničnou politiku, pročítá i úvodní článek — že se při tom všem škaredí jako ďábel a že udeřil dokonce pěstí do nějaké parlamentární zprávy, nebude snad za

nynějších okolností nikomu divno. Prohlédl ještě lokálky, prolétl inseráty a zavadil posléze zrakem o můj příspěvek. Pouhý nadpis rozdurdil ho jako krocana červený šátek.

Humoreska! — zlobí se — teď je právě čas k humoreskám! Kdo se dovede ještě nyní smáti, ten věru nemá v těle ni špetky žluči a vlastenectví. Ještě kdyby to byla žhavá satira, se železnými důtkami v ruce! Ale humoreska! Divím se opravdu, že mohou naše listy za nynější doby ještě řádku věnovati takovým mrzkým hračkám. A člověk ten nestydí se psáti o sobě — „Onehdy vstal jsem v dobré míře“ — toť arci věc pro národ předůležitá!

Ano, takoví jsou nynější spisovatelé! Místo aby všechny síly věnovali svatému boji našemu a každý svuj řádek prodchli vlasteneckým žárem, vypravují obecenstvu o svých drahých osobách a zapisují svědomitě, jak se jejich vzácné Já vyspalo a najedlo. Buh to naprav!

Tvůj zápal, čtenáři, je sice šlechetný, avšak unáší tě k výtkám nespravedlivým. Jest sice pravda, že u nás někdy těžko je psáti humoresku. Ale přes to vše není každý vlažným a chabým vlastencem, kdo nepíše prózou a veršem jen zuřivé politické články. Ba radil bych naopak tobě, čtenáři, abys vedle politiky věnoval také trochu pozornosti domácí literatuře a jiným stránkám národního života. Mně se ku příkladu zdá, že leckdy písemnictví zdárněji pro národ působí, nežli politika, která nám právě po letech zápasův a strádání opět vydala tak utěšené ovoce.

Než prohlédněme si třetího čtenáře. Sedí tu

nad listem s pečlivě otřenými brejlemi na nose a ostře zašpičatělou tužkou v ruce. Slídí v každém řádku bedlivě po jazykových poklescích a vítězoslavně podškrtává každý cizomluv. Vrtí nad mým výtvorem zlověstně hlavou a svírá prudce tužku, jako by to zlomiti chtěl soudcovskou hůl a vrhnouti kusy její na mou odsouzenou hříšnou hlavu.

Je to čtoucí kritikář. Naši kritikové zabývají se nejraději titulem. Vydáš na příklad veršované dílo, které na obálce nazveš epickou básní — ale běda! kritik našel v ní také lyrický živel a zatratí ji bez milosti, poněvadž není čistým, pravým epem. Kdybys byl dal na obálku vytisknouti „lyricko-epická báseň“, byl by snad dílo tvé prohlásil výtvorem naprosto dokonalým.

Tak i zde chopil by se především nadpisu. Ale svým přímým doznáním, že pluji dnes pod falešnou vlajkou, vymknul jsem nepříteli hlavní zbraň z ruky. Humoreska to tedy není — bručí mrzutě. — Satira také ne. Allegorie ještě méně. Nuže pověz: co je to vlastně? Do jaké přihrádky to mám vřadit? Zač to mám popadnout? Není v tom tendence, jejíž ethickou oprávněnosť bych mohl vyšetřit, není v tom základní myšlénky, jejíž pochybnosť bych mohl dokázat, není v tom děje ani povah, jejichž nedůslednosť a nepřirozenosť bych mohl prokázat. Je to nic, pouhé čistonité nic . . .

Máš úplně pravdu, přísný kritikáři, odpovídám já. Napsal jsem skutečně pravé nic, něco bez hlavy a paty, bez určitého makavého tvaru, jakýsi literární „prasliz“, či jak to učenci jmenují, z čeho ti nezbude ani špetka v lapající hrsti a do čeho na-

plano zajede tvůj kritický nožík. Uspořím alespoň obecenstvu jeden z těch duchaplných posudků, jichž záplava se poslední dobou rozlévá po českých vlastech. Je jich už trochu příliš. Arci naše písemnictví hluboko pokleslo a zabředlo šeredně do bláta — jaký tedy div, že chvátají odevšad davy pomocníkův, aby káru naší literatury vytáhli z bahna, řádně očistili a zavlekli nazpět na pravou cestu!

Ale zrak můj zabloudil dále, k rozhněvané čtenářce. Nuda uhosťuje se zřejmě na půvabné její tváři. Krásné oči bloudí netrpělivě po mém výtvoru a růžový prstík tepe mrzutě vděkuprázdné řádky. Kritika — politika — brrr! Proč nepíšeš o růžích a cukrujících hrdličkách, o hvězdách a lásce?

Ó, sladká čtenářko, výčitka tvých čarovných očí mocně by mne dojala, vzdech tvých koralových rtů podnítil by mne, že bych na tento papír vdechl kouzlo měsíce, že bych sem snesl vše krásné, co zbylo v sestárlé fantasii... Ale ach! sličná čtenářko česká — nevěřím v tebe!

Pohlížím na přeplněné poněmčovací ústavy pro naše dívky, na spousty cizích zábavných časopisů, zaplavujících naše domácnosti, na haldy českých knih, určených pro tebe, ale tlících v prachu a zapomenutí u nakladatele — a končím trpce vzdychaje: Ach, ty jediná hlavinko v galerii čtenářstva, jíž bych odpustil všechno, jejíž vrtochy bych snášel a plnil vždy s rozkoší, ty krásná čtenářko česká — ó, žel, že jsi pouhým krásným přeludem!

ČTENÁŘKY.

(Uveřejněno tamže jako črta předešlá, o týden později.)

Biju se v prsa. Uražená ješitnosť spisovatelská svedla mne, že jsem v posledním příspěvku do těchto listů nešetrně napadl veleváženě, přelaskavé čtenářstvo české; zvláště pak se vinen dávám, že jsem těžce zhřešil na drahých, spanilomyslných čtenářkách našich, odkázav je šmahem do říše bájí.

Hned příštího jitra litoval jsem trpce svého činu. Ale ještě jsem se potěšil: Vždyť je na denním pořádku obrana českého školství proti — — Než, ach! ani objektivní řízení mi nepomohlo — podivnou náhodou nebyl toho dne náš žurnál konfiskován. Nešťastná moje humoreska dostala se tedy na veřejnosť a —

A několik dní na to pročítal jsem zaslouženou důtku s podpisem „Čtyři vlastenky“. „S opravdovým žalem četly jsme... nejsme sice krásné, ale horlivé čtenářky české...“ a ke konci dopisu uvedena slušná řada časopisů a knih českých, které odebírá jediná rodina venkovská. Obracel jsem lístek

zkoumavě na všechny strany, ale zřetelně na obálce vytištěná poštovní pečeť s nápisem nahoře německým, dole českým, nezůstavila ve mně žádné pochybnosti, že poslání to nepřichází z říše přeludů, nýbrž z jednoho venkovského města naší vlasti, a také jemný, drobný rukopis svědčil, že psaly jej sice prsty lehké a něžné, ale přece nikoli vzdušné prsty pouhé vidiny.

A následujícího dne došlo mne psaní z Prahy, podepsané plným jménem pisatelky, z něhož uvádím jen tyto úryvky: „...cosi mne nutí, bych ozvala se jménem našeho pohlaví, kterému jste křivdu učinil... Vzpomeňte slov Hospodina k Abrahamovi: Ani když jen pět spravedlivých v Ninive naleznu, nezkazím města... A v malém rodném městečku mém je tolik, ba více pilných čtenářek českých... natož ostatní větší města v Čechách, kde dívky více příležitosti k dobré, krásné četbě mají — a vy byste v nás nechtěl věřiti?“

A do třetice všeho dobrého byl mi zaslán od jiné mladé dámy jako odveta na můj útok celý feuilleton s nadpisem „Čtenářka za čtenářky“, jehož tendenci označuje úvod: „Však pomstím se vám tentokráte ve jménu spanilých sester svých, a předvedu vám čtenářku ne z fantasie vzatou, ale takovou, jakých seznala jsem dosti — ač nezjevil se mi dosud Abraham.“ Arci pomsta této soupeřky je pro mne tak sladká, že si nemohu odepříti, abych jí nevzdal na tomto místě svůj nejvřelejší dík.

Také ostatní ocukrovaly mi trpkou pilulku laskavými slovy a pozlatily ji projevy přízně, za které jim rovněž vřele děkuji; ale což naplat: výtka zůstává přece výtkou a bolí tím více z půvabných

úst — nevěřím totiž a nevěřím sebe důraznějšímu tvrzení dopisovatelek, že nejsou krásny.

Nedal jsem si tedy ony tři lístky za rámeček, nýbrž uložil je, ovázané růžovými stužkami, do ebenové schránky, která již bez mála čtvrť století marně čeká na milostné lístky z rukou dámských. Ubohá! — dočkala se na konec káravých epištol.

A teď — skroušeně kaji se před vámi, čtenářky české! Stávám se z Šavla Pavlem, věřím ve vaši jsoucnost, věřím, že nejste pouhými přeludy bláhových spisovatelů, nýbrž sladkou skutečností v rouše krásného živého těla, a prosím za rozřešení z malinových vašich rtů.

Trochu se přece pokusím omluviti své jednání. Dostal jsem se totiž do špatné společnosti — mezi nakladatele. Je vám snad známo, spanilé čtenářky, že každý nakladatel je výlupkem všech špatností, pravým vyvrhelem pokolení lidského. Jediným jeho úkolem životním jest: hrabati pro sebe zlato ve svatyni poesie, proměňovati lyrické vzdechy básníků v mrzký tuk svého těla a budovat sobě z dlouhatánských epopejí vysokánské domy. Náhodou potkal jsem jednu z těch metel spisovatelstva a zahodil se k rozprávce s ní. Zeptal jsem se bídníka, jak se mu vede.

„Nevalně. Nejlacinější sešitková vydání na špatném papíře jdou ještě na odbyt; ale objemnější knihu slušné úpravy nekoupí nikdo. Vydal jsem na příklad větší dílo jednoho z předních našich belletristů, dílo skutečně znamenité, které i kritika všech odstínů přijala s jednohlasnou vřelou pochvalou — a hle! literární tento skvost zůstává mi na krku. Mám jedinou ještě naději: roztrhám

klassické ono arcidílo na archové sešitky a pomocí trub a kotlů reklamy snad se mi přece podaří vytlouci nazpět své peníze."

„Zdá se tedy, že panuje v obecenstvu veliká bída?" (V závorkách přiznávám se, že žiju skoro jako poustevník.)

„Arci že, veliká bída. Mužové si už nedopřejí skleničky piva a dámy chodí jako kajicnice, v nejlacinějším kartonu a bez nejmenší okrasy. Modní závody jsou vesměs na mizině. V takových časech musí ovšem i literatura spokojiti se s režnou kytlí. — Chystám právě k tisku sbírku výtečných milostných básní po krejcarových škartičkách v úpravě známých písniček pro mládence a panny —"

Vrtě hlavou, kráčím dále. Pojednou spatřil jsem před sebou jiného odírače literátů, který se tvářil nevidomým a v patrném zděšení chvátal na druhou stranu ulice, aby se mi vyhnul. Ale udiven zprávami prvního nakladatele, umínil jsem si, že udeřím také na ostatní, abych se dopídil pravdy. Pospíšil jsem tedy za prchajícím a chytil ho šťastně za rukáv.

Pijavice uškubla se na mne téměř zlostně: „Probůh, snad mi nechcete nabídnouti do nákladu nějaké své dílo? — Ne? — nu díky bohu!" oddechl si zlosyn, vrhaje však ještě teskný pohled po kapse mého kabátu, náhodou nadité prospekty nových nádherných děl sešitových. „Vzdal jsem se činnosti ve prospěch literatury. Přenechám tu slávu a zásluhu milerád jiným. Nikdo nemůže na mně žádati, abych se ožebračil vydáváním tak zvaných klassických plodů literárních, které najdou v redakcích, obdařených bezplatnými exempláři, třeba

dosti velebitelů, ale v platícím obecenstvu sotva tucet odběratelů. Teď se vůbec nečte, příteli! Teď se jen prohlíží. Obrázky, obrázky, obrázky — hodně veliké a hodně mnoho obrázků! Ostatní nestojí za nic. Jen mezi obrázky mužete ještě trochu své literatury propašovati do rukou obecenstva. Kniha se v malé chvilce prohlédne obrázek za obrázkem a pak se položí ve skvostné vazbě se zlatou ořízkou okázale na stul parádního pokoje. Co nevidět začnu vydávati ohromné dílo ze samých, pouhých obrázků — zbytečný text vyhodím nadobro... S bohem!"

Stiskl mi spěšně ruku a rychlými kroky vzdaloval se ode mne — snad z obavy, že by se na konec z mých prospektu přece vyklubal nějaký nový klenot písemnictví.

Otřel jsem si pečlivě ruku a kráčel zamyšlen dále, zmítán trapnou nejistotou. Jsou pravdivy zlověstné hlasy těchto sýčků? Ne, nikoli! Divím se, jak jsem mohl na chvilku jen uvěřiti slovům takových lidí. Vždyť se porážejí navzájem. Jeden tvrdí, že si obecenstvo pro špatné časy nemůže koupiti obyčejnou knihu v celosti a na slušném papíře, druhý však ujišťuje, že mají nejlepší odbyt drahá díla obrázková! Lhou prostě oba.

Vzpomněl jsem si na přítele básníka, který před několika lety vydal vlastním nákladem knihu veršů, pravých to perel jemné, vroucí lyriky — vůči jistým, ironicky se usmívajícím zlomyslníkům ujišťuji, že dotčený můj přítel nemá žádné příležitosti ke vzájemným chvalozpěvům na mé práce a že ho tedy chválím z čistého, poctivého přesvědčení.

Do bytu toho pěvce odebral jsem se tedy k vypátrání pravdy, kterou jsem velmi zpozdile (stydím

se za to před kollegy literáty hledal u pánu nakladatelu.

Jeho tvář bývá z pravidla omlžena jemným elegickým nádechem; ale tentokrát zachvěl jsem se až při pohledu na truchlivý, bolestně rozruzněný obličej, který se pozdvihl od veliké, zaprášené bedny v rohu pokoje, do něhož jsem vstoupil.

„Přicházím se pozeptat, příteli, jsou-li už tvé básně rozebrány?" vpadl jsem in medias res.

„Rozebrány? Rozebrány? Tvoje otázka vypadá na vlas jako jízlivý posměch. Rozebrány!! Ještě kdybys řekl: rozežrány prachem a moly..."

„Jak že? Zajisté žertuješ? Ty že bys neměl dosti čtenářů? Ty, který již plných dvacet let píšeš za obecné pochvaly, jehož jméno stkví se mezi prvními v našich literárních anthologiích a rukovětích? Nikdy neuvěřím, že nemáš v obecenstvu českém svůj pevný, široký kruh přátel, kteří každé tvoje nové dílo ihned a radostně vřadí do své knihovny. Již v samém kruhu našich děv je zajisté dosti dychtivých ruk, které chvatně rozeberou ty zpěvné perly, jak nazývá tvé písně kritika —"

„Zde je máš, ty vzácné perly! Není skoro znáti, že bylo z nich ubráno. Stydím se věru říci, kolik jsem jich udal. Vyrušil jsi mne právě z přebírání toho zakopaného pokladu, jímž zabývám se v dobách, věnovaných rozjímání o posledních věcech člověka."

Ukázal s trpkým úsměvem na bednu, naplněnou téměř do vrchu jeho písněmi, a pokračoval: „O naivní člověče! Ty patrně dosud věříš v existenci čtenářstva, toho pravého čtenářstva, které nečeká, až mu neodbytný knihkupec své zboží mocí vnutí do kapes,

*

které nekoupí některou knihu jen tehda, když mu vřískavá reklama rozdírá uši nebo nářek literátů na chvilku pronikne do srdce, ale které samo se pídí po čtení, živým účastenstvím provází činnosť spisovatelstva a tvoří pevnou, trvalou oporu literárního rozvoje..."

Tyto jeremiády mne pomátly. Další poptávání a pátrání mne arci poučilo, že i nakladatelé i přítel básník poněkud přepínali. Shledal jsem, že i čistě literární časopisy, ba i prosté, obyčejné knihy bez obrázků mají kruh svého čtenářstva. Ale kruh ten je celkem příliš malý — není to ani polovice toho počtu, jakým by se při nejmenším vykazovati měl národ naší velikosti. Kde je ta druhá polovice?

A zde začíná muj hřích. Slyšel jsem o poněmčovacích ústavech pro naše dívky, o spoustách cizích rodinných časopisů v našich domácnostech — ty a jiné zprávy vzbudily ve mně křivý úsudek: Ona chybící polovice čtenářstva — toť jsou prostě české dívky a paní!

Ó, jaké křivdy jsem se dopustil! S hlubokou lítostí to nyní poznávám a skroušeně vyznávám. Tou první polovicí do žádoucího počtu našeho čtenářstva — jste naopak právě vy, vy spanilé čtenářky české. Není ovšem ani vás příliš mnoho; ale tím dražší, tím vzácnější jste nám. A vám upřel jsem v zaslepenosti své krásná těla, vás chtěl jsem vyhostiti do větrné říše přeludů!

Nyní vím, že tím přeludem je český čtenář. Čeští muži a jinoši tvoří tu zlou polovičku, scházející nám do počtu. Ti zatvrzují se k našim nářkům, ti sedí raději v začazených pivnicích, nežli by vstoupili do jasného chrámu literatury, v němž pro ně

chystáme poháry božského nektaru. A těm „laskavým čtenářům,“ nečtoucím nic kromě jídelního lístku a snad nejvýše ranního žurnálu, věnoval jsem předešle celou literární epištolu!

Rozmilé čtenářky! Vyslyšte vřelou moji prosbu: Slyšíte odevšad stesky na tíseň naší literatury a víte samy dobře, že máte zbraně, jimiž dovedete hravě zlomiti nejurputnější vzdor mužský. Užijte jich ve prospěch naší dobré věci proti svým manželům a ctitelům! Domluvte jim, že by bylo hanbou, aby se naše literární obecenstvo skládalo ze samých jen čtenářek! Spůsobte, aby i oni horlivě četli a knihy kupovali! Získáte si tím zásluhy veliké. Doplníte jimi onu scházející polovici čtenářstva a zbavíte se zároveň těch ustavičných spisovatelských a nakladatelských lamentac, jež neslouží hrubě ke cti našemu národu a jsou obyčejně právě tak málo zábavné, ne-li fádní, jako dnešní moje epištola, kterou jsem dopsal jen s vnitřním odporem.

ILLUSIONISTA.

(»Květy« 1887.)

Mohu-li si vylétnout na několik dní do kraje, cestuju nejraději pěšky. A to nazdařbůh, bez určitého rozvrhu a cíle. Z rána sice prohlédnu si mapu a vytknu zhruba nějakou denní rutu; ale některý zamodralý chlum s rozkotaným hradem, tajemně vábivá vyhlídka do táhlého údolí s nějakou kostelní vížkou na dalekém záhybu nebo nějaká slibná příhoda svedou mě rázem od vytčeného směru a z večera octnu se na místě ležícím třeba v opačné straně od vyhlédnuté mety.

Ó, vy ubozí otroci jízdních řádů, jak málo vám závidím vašich houževnatých nádražních kotletů, úzkostlivě shltaných mezi druhým a třetím zvoněním, vašich besed s obchodními cestujícími v parní lázni vagonu, vašich starostí o jízdní lístek, zavazadla, pléd a konečnou stanici, vašich potýček s nosiči a drožkáři, kteří vás na noc odevzdávají smečce fádních sklepníkův, abyste z rána běhali ulicí natažených ruk, s krvavým Bädekkrem v ruce, do

úpadu po všelikých galeriích a památnostech, z nichž vám zůstane v hlavě naposledy jen strakatá mlha! Dostanete se dále, pravda, než my pěšáci a můžete pak blýskati ve společnosti slezením Panny nebo vydati stotisícátou kytici pomněnek z Italie — ale za jakou cenu si kupujete ty krásy dalekých končin!

I já podíval jsem se trochu do světa a kdybych mohl, hned bych vlezl zase, třeba na několik dnů, do mučírny zvané železničním vlakem, aby mne rozlámaného a stlučeného vychrlila někam pod fíky Krimu nebo na práh Alhambry; ale prozatím jest mi zůstati hezky pěkně ve vlasti a těšiti se tím, že i v ní jest krásy dosti a že po ní mohu volně křižovati nejpříjemnějším způsobem cestování: per pedes apostolorum.

Ó, rozkoši, můžete-li vyjíti, kdy vám libo, zamířiti v kteroukoli stranu k lákavému modravému obzoru, pohovořiti cestou, s kýmkoli se vám zachce, usednouti si kdekoli do mechu a do stínu, zahleděti se po chuti na obláčky nebeské nebo na rybky jasného potoka, pozdržeti se do libosti, kde vám (proč bych pokrytecky zapřel i tu dobrou prósu?!) zachutná pivo nebo udělá veselé oko krčmářovy dcerušky, nezakoušeti tyranie lokomotiv, koňských vrtochů, sterých cizích rozmarů, zkrátka, míti cestovním maršálkem jen svou vlastní suverénní vůli. — Snadno tu chápete tajemné kouzlo, jež zmítá nestálými kibitkami a stany volných nomádů —

Dlouhý úvod a nepatřil skoro ani k věci. Stačilo prostě říci, že jsem jednou na volné potulce brdským krajem odbočil od pohodlné silnice na lesní stezku, ač nebyla vyznačena na mé mapě a třeba že jsem neměl ani tušení, kam se po ní do-

stanu. Snad právě proto jsem na ni odbočil. K tomu hřálo sluníčko trochu nad potřebu a leskle zelené lupení buků zvalo tak svůdně do příjemného pološera.

Hodnou chvíli kráčím lesem, rozhrnuje místy haluze lískového a habrového podrostu, pnoucí se nad pěšinu, a poddávaje se volné hře plachých, jedva v jasné vědomí vystupujících myšlének. Však znáte to příjemné polobdění polosnění, kdy duch, upouštěje myšlénkové nitky přítomnosti i minulosti, ponechává zvůli hravé fantasii a jaksi ve sladkém odpočinku přihlíží, jak před ním pohání své lehounké stvůry, jež sotva zpola se ohranivše novým ustupují a jedna s druhou splývají jako stíhající a míchající se různobarvé obláčky na jarním nebi. Jen jako ze sna spatřoval jsem tou mlhavou přízí jednotlivé zjevy okolní skutečnosti: tu hlemýždě, vlekoucího po mechu svou pruhovanou budku, tam stříbrosivý hladký kmen buku, ostře vynikající z jasné zeleni a šerého stínu, onde rozchlípenou červenavou korunku ozdobného zlatohlávku.

Náhle upoutal mou pozornost záblesk vody stranou v houštině. Bezděky prodral jsem se tam podrostem. Byla to umělá nádržka, zřízená bezpochyby k vůli zvěři. Vyvýšený okraj byl řídce porostlý penízkem, jehož niťovité lodyhy s řadami drobných vejčitých lístkův a se zlatými kvítky plazily se dolů až k samé vodě. V této rostly rozličné vodní byliny. Byl to malý svět pro sebe. Kolem poletovalo několik velikých motýlů: časem usedli na kmen osyky a skládali i rozkládali svá krásná černá křídla s bílým pruhem dokola.

Záře sluneční proniká větvemi na tůň. Nad ní

pozoruji kmitavé šídlo. Jest neobyčejně veliké. Poletuje trhavě semo tamo; někdy stane nepohnutě na jednom místě ve vzduchu a pak mohu pohodlně pozorovati jeho dlouhé, válcovité, v předu silně naduřelé tělo, jako ze smaragdu a stříbra utvořené, u něhož s obou stran kmitavě se třepetají lehounká křídla jako z mizivě tenkého, průhledného skla. Jedva dovede zrak rozeznati míhavé jejich obrysy; ale chvilkami, ve příhodném osvětlení, zaskvějí se pojednou zlatem a duhou a celé šídlo jest pak podobno báječnému drahokamu čarovné záře. Ať se mi směje kdo chce: dobrou čtvrthodinu dovedl jsem se baviti těkavým letem toho tvora a přechody jeho z matné jednobarvosti v rozkošnou hru nejskvostnějších pestrolesků.

Mrak zahalil slunce. Veselé světlo nad tůní ustoupilo zádumčivému pološeru, v němž i zajímavé šídlo ztratilo se mi s očí. A rázem změnila se také moje nálada. Pojednou vynořila se z úkrytu duše nějaká bolná upomínka a podporována teskným tichem té hluboké lesní samoty, začínala jasnou mysl moji obestírati závojem smutku. Abych ji zaplašil, povstal jsem s kamene, na který jsem byl vedle nádržky usedl, a vykročil k odchodu.

Ale v tom zastavily mne lidské hlasy. Blížily se s téže strany, odkud jsem přišel. Chtěje neznámé chodce pustiti napřed, usedl jsem znovu na kámen. Hlasy umlkly, za to ozývaly se blíž a blíže kroky i šustot větví.

Za chvíli objevil se na pěšině obstárlý muž v městském, ale trochu zanedbaném oděvu. Stanuv obrátil hlavu do pola nazad. V tom právě vysvitlo opět slunce a jasně ozářilo jeho obličej. Byl při-

snědlý, tahuv ani pěkných ani zrovna ošklivých, mnohou tenkou vráskou znamenaný, hodně zvětralý, ale s čilým okem a svěžími dosud rty, na nichž dlel výraz trochu smyslný. Hlava, právě obnažená, byla hustě pokryta temnohnědým, silně prokvetlým vlasem, vlasem toho druhu, jemuž spíše sluší volný nelad, v jakém zde vysoké čelo objímal, než pečlivě přihlazený účes; silně prokvetaly též krátké, ale rovněž husté, temnohnědé vousy.

„Jdu ti příliš čerstvě, viď?“ zvolal chodec za sebe zvučným, příjemným hlasem, otíraje si šátkem spocené čelo. „A ty větve ti také překážejí? Pěšina je skoro zarostlá. Nevím, nevím, jdeme-li dobře.

V tom pohlédl náhodou k nádržce a spatřil mne.

Změřiv mne bystrým pohledem, pokročil blíže a pravil zdvořile: „Prosím, pane, jdeme tudy dobře do —“

Jmenoval místo mně neznámé.

„Nejsem povědom v této krajině,“ odvětil jsem vstávaje.

„Řekli nám, abychom se dali v lese první pěšinou v levo, pak od kříže v pravo a pak od nějakých kamenů zase v levo — ale ďas věř té prostonárodní topografii,“ mluvil muž, více k sobě, s veselým úsměvem.

„Moje mapa, jinak velmi podrobná, neví sice o té pěšině ničeho,“ řekl jsem, vytahuje svou cestovní pomucku; „ale snad podá přece nějakého světla. Tu hle silnice — zde někde odbočuje naše stezka, asi tímto směrem — vida, tu máme kříž! — od něho je skutečně vyznačena lesní cesta na pravo — od té pak vybíhá pěšina na levo, ale dále roz-

bíhá se zase na dvé — a tu je celý labyrint stezek — však počkejme — ahá! — zde máme vaši vesnici!"

„Díky! Nuže, především dále za křížem. v tomto znamení zvítězíme!" řekl neznámý.

„Ostatně, dovolíte-li, pujdu s vámi," vyklouzlo mi z úst. Bezděky, jakožto člověku úslužnému, jenž pokládá za svou povinnosť vykonati do konce a do své možnosti službu, kterou konati začal. Neboť za lepšího rozmyslu byl bych raději volil chůzi o samotě tím krásným lesem.

„Ah. nikoli. Nerad bych, abyste si k vuli nám zacházel. Jak vidím tady na mapě, třeba jen od kamenu držeti se stále v levo."

„Nezajdu si, poněvadž nemám žádného určitého cíie. Toulám se nazdařbuh těmi lesy a je mi zcela jedno, kam se dnes dostanu."

„Cestujete tedy jen pro zábavu? Pak přijímám vděčně Vaše nabídnutí a navrhuji, abyste si zvolil pro dnešek stejný cíl s námi. Mohu Vám ten městys, kam jsem před lety připutoval z jiné strany, směle odporučiti za cestovní stanici. Leží romanticky mezi skalami a lesy a chová perlu venkovských hospod, víte z těch starých dukladných zájezdních hostinců, kde se mužete nejen slušně navečeřeti a vyspati, nýbrž i přenésti do zašlých času formanské a dostavnické slávy."

Jak vidíte, nevynikal jeho popis ani novostí ani jinak; ale zvuk hlasu a celý spusob, jakým byla ta všední slova pronesena, dodával jim neobyčejně živé a svěží barvitosti. Celá tvář mluvícího oživila se při tom odleskem skvělé vnitřní vidiny a zářící oči upíraly se do prázdna s výrazem tak radostně

vnímavým, že jsi tam bezděky spatřoval nejmalebnější horské zátiší a nejsvůdnější starou zájezdní hospodu, na jakou se vůbec jen zmohla tvoje obraznosť.

Pravil jsem sobě, že náleží muž ten k lidem, kteří jsou obdařeni zvláštním druhem samorostlé výmluvnosti. Každý z vás poznal alespoň jednoho. Člověk takový řekne vám věci nejvšednější — řekne na příklad, že si pochutnal cestou na třešních právě se stromu natrhanych — ale řekne to tak, že se před vámi zardí šťavnaté koraly takové svůdné krásy, jakých byste marně hledali ve skutečnosti, a že se vám sliny sbíhají v ústech, třeba byste o třešně ani dost málo nestáli. Člověk takový prostě působí na vás nakažlivě živostí své fantasie a svěží silou svých smyslných popudů nebo citových vznětů.

„Hleď, Milo, našli jsme společníka, který nám pomůže hledat a krátit cestu," zvolal obrácen ku pěšině.

Již dříve zahlédl jsem tam ženskou postavu, která patrně čekala na výsledek naší rozmluvy; ale její obličej zastíraly mi větve. Nyní okázala se celá. Byla to ženština mladistvá, po městku skromně sice, ale s jakous prostou koketerií oděná, nejspíše jeho dcera — pravil jsem k sobě. Její tvář a postava mohla uspokojiti i přísnějšího kritika. Byla to blondýnka, leč nikoli fádní, pleti sice přibledlé, ale čerstvé; bělorusý vlas měl rozkošný nádech do zlatova: v měkkých tazích četl jsi tichou ženskou oddanost, leč v oku prozařovalo lehkým flórem zádumčivosti cosi jak odlesky skvělých snův a smělých tužeb.

Naše oči se potkaly. Okamžik pohlížela na mne

pátravě; pak sklopila rychle řasy a její tváří zašlehl ruměnec, mocně vynikající na přibledlé jemné pleti. Mně prokmitlo hlavou, že jsem tu tvář již někde viděl, ba že ji dobře znám; ale hned jsem si řekl, že je to pouhý klam; a když ke mně znova pozdvihla oči, pozdravil jsem ji toliko němou zdvořilou poklonou.

„Ta pěšina dovoluje nám jen husí pochod a Vy s mapou musíti převzíti vůdcovství," řekl neznámý, pouštěje mne před sebe na stezku. „Nuže — bez ceremonií — avanti!"

Kráčel jsem tedy napřed, ale stanul po nějaké chvíli, shledav, že dáma zůstala kus za námi.

„Jen dále, dále," pobídl mě muž. „Po — po mojí se neohlížejte! Ta má pro našince příliš volné tempo a, jak pozoruji, začíná si také všímat, že se jahody právě nejkrásněji červenají. Však jí neztratíme."

Závažné „mojí" pronesl trochu ostýchavě, jako by tušil, že shledám zde to přisvojovací zájmeno poněkud nemístným.

„Tedy jeho žena!" pomyslil jsem si. „Trochu nerovný párek. Ale za našich dnů — kdo by se již divil mladé hezké hrdličce ve spárech starého opršalého luňáka?!"

„Zdá se, že jsme v jednom směru duševně příbuzni," začal muž opět rozprávku. „Oba milujeme totiž volné potulky. Ale je přece i v tom veliký rozdíl. Vy rozběhnete se do světa jednou za čas, když vás chytne cestovatelská horečka, já kočuju bez přestání dvě třetiny svého života; já se toulám za chlebem, Vy pro zábavu; Vy jste nějaký malíř na cestách nebo professor užívající prázdnin nebo

něco podobného, v mé osobě představuje se Vám světoznámý Oskar Fantaso, mistr vyššího karetního umění, moderní kouzelník a zaklínač duchů."

Tónem posledních slov prozníval posměch nad sebou samým.

Zastávil se na chvilku proti mně a pokračoval: „Překládáte si ten bombast správně: potulný kejklíř, a myslíte jistě: Do jaké společnosti jsem se dostal!"

„Ó prosím — nikoli —" namítal jsem nuceně, vskutku překvapen.

„Nebraňte se! Vždyť jsem opravdu pouhý kejklíř, třeba bych své kejkle pokřtíval sebe vzletnějším jménem. Na plakátech nazývám se arci nejraději: illusionista. Pro vzdělanější obecenstvo zní to rozumněji a nevzdělanému imponuje to právě tak jako professor vyšší magie nebo nekromat nebo jiný nesrozumitelný černokněžnický titul."

„Illusionista — není to název trochu široký?"

„Máte skoro pravdu. Z illusí bližního živí se mnohý stav, který by slavně protestoval proti titulu kejklířskému. Nemusím věc tu šíře rozváděti; však mi rozumíte. A vidíte, nalezám v tom jakousi útěchu, že mám ve světě spoustu obecně vážených kollegů, kteří netahají sice lidem dukáty z vousů, ale umí jiným, na pohled velmi vážným hokuspokusem plniti své kapsy."

Pěšina šířila se nyní tak, že jsme mohli kráčeti podle sebe.

„Správné jest arci také," pokračoval nástupce Boskův, „tušíte-li za Oskarem Fantasem nějakého Martina Procházku nebo něco podobného. Ale pro nás je zvučné jméno právě tak důležité jako pro

herce nebo pro básníky. U nás musí to býti zároveň jméno cizokrajného zvuku. Patří to také k illusi. Ani nejhloupější sprosťáček neuvěří, že by uměl čarovati a citovat duchy nějaký rodák ze sousední vesnice, a také vzdělanější člověk u nás, věřte, bude se více obdivovat chatrnému kousku Alfonse Malaventury z Lisabonu nežli divum a zázrakům Matěje Brázdy z Kouřimi... Avšak, tu jsme u kříže. Milo!"

Žena trhající právě kus cesty za námi nějakou květinu, vzpřímila se a zrychlila kroky. Ale hlavu měla k natrhané divoké kytici tak hluboko sehnutou, že jsem jí tentokráte viděl jen málo do tváře.

Znova zabýval jsem se jejím osudem. Zadala tedy svou mladost a krásu starému kočujícímu kejklíři, k níž jí nemohly lákati ani výhody hmotné. Nebylo to tak zvané „zaopatření", k vuli němuž dívky leckdy přehlížejí šedivé vlasy a jiné třeba ještě horší vady. Dle slov a zjevu jeho nezdálo se alespoň, že by Fantaso provozoval své umění z pouhého přepychu. Ale kdož ví, nebyla-li před sňatkem v takových poměrech, že i toto spojení stalo se jí vykoupením! Nebo snad právě nimbus fantastičnosti a dobrodružné těkání světem přivábilo spřízněnou její povahu. Pohlédl jsem znovu na ni a pochyboval: neměla ničeho z typu dobrodružných světoběžnic.

I ona pohlédla v tu chvíli plaše na nás a mnou probleskla opět myšlénka, že jí nevidím poprvé.

Fantaso ukázal jí na kříž a pak na pravo, kde se táhly vřesem slabé koleje lesní cesty. Ona kývla mlčky hlavou a znovu sklonila ji ke kytici.

Muž, nedočkav jí, dal se cestou a pokračoval: „Dnes rozbiju svuj kočovnický stan v tom romanti-

ckém městysi. Poslal jsem tam již ráno napřed svou čarodějnickou kuchyni, která se vešla právě na trakař. Ó, černé umění pokleslo hluboko! Kde jsou doby, kdy dovedli jsme pobouřiti samu svatou inkvisici a celé krajiny valem hrnuly se k hořícím hranicím, aby s hrůzou patřily, jak ďábel v kotoučích dýmu odnáší duše svých služebníků! Teď musíme sháněti hlouček obecenstva bubnem a probírat i tiché kouty venkovské, kde jsme posud tak hanebně nesevšedněli jako v blaseovaných městech. Ostatně, cíl mé nynější výpravy je cizina a cestou činím jen několik malých zastávek. Po dlouhých letech vrátil jsem se domů, pobyl zde nějaký čas a teď chvátám zase ven, kamkoli ven do šírého světa. Nemohu vám říci, jak se těším opět na tu pout do modra, na ty měňavé scenerie cizích krajin a krojův, ohromná města, pestré přístavy mořské, nepřehledné stepi, rozkošné doliny — jeden olivový sad a vinohrad, nad nimi v dálce démantové hrany ledovců v růžové záři — — Ó, mám smysl i pro takové věci!“

Jeho postava, jinak trochu nahrbená, vzpřímila se dokonale, chřípí se rozšířila, tvář zdála se prosta vrásek a nabyla mladického rázu, oči rozjiskřily se jako v nadšení a hleděly blouznivě na skrovný modravý kousek dalekého obzoru, jevící se před námi v lesím průseku. Co všechno viděl ten starý sankvinik dosud ve světě, kolik ještě krásy a rozkoše sliboval si v něm! Zářící jeho obličej byl v okamžiku tom skoro krásný navzdor šedinám, které v nepořádku rozlétly se kolem vzpjatých skrání.

Znovu podlehl jsem duševní nákaze. Vidím před sebou v nekonečné perspektivě překrásné krajiny,

města, vesnice, tlupy zubatých věží na skalách, safírově modrá jezera v lůně nebetyčných hor, bělostné letohrádky ve stínu pinií s laškovným sborem pestrošatých krasavic — vše v onom magicky luzném osvětlení, jakým jenom sen umí obdechnouti své prchavé výtvory.

„Cestoval jste asi mnoho?“ tážu se bezděky.

„Ano, viděl jsem hodný kus světa. Za mladších let jsem se podíval i za moře. Ale tehdáž nedovedl jsem ještě uchopit příležitosť za pačesy. Nyní vycházím s jasně vytknutým plánem. Zajdu si do končin, kde naše řemeslo dosud neztratilo zlaté dno, kde ještě naše kouzelná hůlka dovede otvírati skutečné poklady.“

Zpozoroval v mém obličeji patrně výraz pochybnosti, neboť uhodil v jiný tón: „Nemyslím ovšem, že se stanu přes noc boháčem. Avšak znenáhla přece možná sehnati slušný kapitálek, snad kapitál. Dříve nehleděl jsem na zadní kola. Ani mi nenapadlo, kaziti sobě dnešek starostí o zítřek. Žil jsem jako pták v povětří. Ale nyní mám povinnosti k ženě, která se stala nedávno mojí družicí na bludné pouti. Musím jí uchystávati nejen příjemnou přítomnosť, nýbrž dle možnosti pojistit i slušnou budoucnosť. Cagliostro musí pečovati o svoji Lorenzu. Ostatně nemyslete, že jí zneužívám za somnambulu nebo cosi podobného. Koná při mých produkcích jen některé pomocné služby, které by dovedlo každé dítě. Leda že jsem jí vpravil kousek s vějířem a papírovými motýlky, který lépe sluší ženské.“

Poslední část své řeči mluvil tlumeným hlasem; pak pokračoval opět hlasitěji: „Ale — když jsem se vám již začal zpovídati, slyšte všechno. Což se

mi může státi? Leda že zavrtíte hlavou nebo v duchu se mi vysmějete. Nuže, vězte: Kejkle po hostincích nepokládám za své jediné a pravé povolání. Ačkoliv se za ně nestydím. Spisovatel nebo herec může třeba s pohrdáním pohlížeti na člověka, který několika skrytými klapkami a dvojitými dny, červenou oponou, obratností svých prstů, dobrou vyřídilkou a kopou illusí dovede skromnému obecenstvu po denních starostech připraviti zábavný večer. A přece pracují mnohdy oba za stejným účelem a velmi podobnými prostředky. Avšak řekl jsem, že pro mne jongleurství není hlavní věcí. Jsem trochu fysik; udělal mi duch mechaniky, který je pomocný spiritus familiaris našich kouzelnických laboratoří. Ujišťuju Vás, že provádím některé zcela originální kousky pomocí přístrojů, které jsem sobě sám vymyslil a zhotovil. Než, to jsou hříčky. Má hlava je zároveň plna jiných, vyšších cílů. Rojí se tam ustavičně zárodky důležitějších vynálezů. Již několikrát vyhranil se některý téměř do poslední linie, avšak nedostávalo se mi právě prostředků, abych si opatřil pomůcky, potřebné přístroje, konal pokusy — a zatím vystoupil někdo jiný s hotovou věcí. Opět křižuje se mi hlavou několik takových záblesků — zvláště jeden — nechci kdákati o vejci, dokud není snešeno, ale ubezpečuji vás, že je to věc, která může přinésti světu i vynálezci znamenitý prospěch. Chybí pouze jediná spojovací nitka — jediná slabá nitka, která by ukončila důmyslnou přízi — ta může zítra, ve šťastném okamžiku prokmitnouti mozkem — a pak — pak s bohem, kejklířské hamparátí, pak nebudu se potloukati po vesnických hospodách a Mila ovine si kolem šíje místo falešných perel nejkrá-

snější skutečné smaragdy a diamanty — viď, drahoušku?"

Upřel své oči, blyštící se skutečně jak odleskem briliantů a smaragdů, na Milu, která zatím došla ke „kamenům", kde illusionista se mnou se zastavil.

„Věru, illusionista!" pomyslil jsem si. „Baví illusemi nejen obecenstvo, nýbrž i sebe." — —

Městys, do něhož jsme za hodinu došli, poněkud mě sklamal. Bylo tu sice trochu skal a lesa, avšak celek zůstával hodný kus za obrazem, jaký si před tím fantasie má vytvořila skvostnými barvami s palety kejklířovy.

Hned na stěně prvního stavení vítal nás obrovský plakát, na němž byl křiklavou strakatinou barev vypodobněn dav šeredných ďáblů, kostlivců a jiných příšer, sápajících se na člověka, který měl vzdálenou podobnost s mým průvodem. Tento vysvětloval mi, že ráno poslovi s kouzelnickým náčiním i tyto strakaté vějíčky odevzdal, aby je již napřed po městečku roznesl a rozvěsil.

Vykonaly patrně svou povinnost Se smíchem a křikem rozběhl se před námi chumáč mládeže a zevšad obracely se po nás zvědavé obličeje, na nichž tu a tam s veselostí jevilo se zároveň trochu pověrčivého ostychu. Myslím, že tehdáž i na mne padla část pekelného nimbu.

Vychvalovaná relikvie formanské a dostavnické slávy byla prostě jednopatrový, šindelem krytý, hodně otlučený a zamazaný venkovský hostinec s několika žlábky na skřížených nohách před vraty a s několika kaštany v zanedbané hostinské zahrádce po boku. Pivo a kuchyně byly jako jinde na venkově. Za to měl hostinský nahoře dva po-

kojíky, dokonce i jakž takž zařízené, které mohl nabídnouti hostům na noc. Byly vedle sebe. Kouzelník se svou družkou najal jeden, já druhý.

Fantaso konal v „sále“ hostince přípravy k večernímu představení. Já potuloval se městysem a nejbližším okolím.

Večer navštívil jsem představení. Se sklopenou hlavou, ostýchavě přijala Mila u vchodu skrovné vstupné a já si vyhledal „číslované sedadlo“, totiž rozviklanou, ošoupanou židlici hospodskou, na jejímž tříhranném lenochu byla vzadu křídou namalována příslušná číslice. Tím doplnil jsem řadu shromážděné honorace, za níž tlačilo se v nepořádku obecné publikum, sedíc pomíchaně na dlouhých lavicích nebo stojíc za těmito v hustých chumáčích. Galerie na oknech zaujala mládež obojího pohlaví.

Z úkrytu tajemné opony vynořil se Fantaso s malou černou hůlkou v ruce a v nezbytném fraku, který však na švech a jinde zářil již podezřelým leskem. Přistoupil ke stolku, pokrytému rozmanitými přístroji a tretami, a pokloniv se hluboce spustil obvyklou úvodní řeč.

Avšak obsahem i přednesem vynikala nad takové naučené neb improvisované řečnické výkony. Prohlásil sice s úsměvem, že jeho umění spočívá na základech čistě přirozených, ale začal pak mluviti o neznámých silách přírodních, o mysteriích kabaly, o fantastickém učení a zázračných výkonech starých mistrů magie, o magnetickém spánku, o mesmerismu a spiritismu s výrazem tak opravdovým, hlasem tak divně přitlumeným a s posuňky tak tajemnými, jako když pověrčivá starucha vypravuje strašidelné historie, kterým sama věří. Vychá-

zelo od něho jakési neviditelné fluidum, jež prosycovalo okolní atmosféru i mysle posluchačů dechem mysticismu a kolem něho skutečně tkalo zvláštní kouzelný opar. Můj rozum smál se arci všemu tomu, ale přes to poddával jsem se volně illusi, která mi oživovala řasnatou oponu za kejklířem pitvornými stíny a vzduch kolem naplňovala čímsi jako vanutím „nečistých sil".

Hluboké ticho nastalo v sále.

Fantaso prováděl kousky většinou známé, sice dosti obratně, ale hlavní jejich účinek spočíval přece jen v duchu a tónu slov, pak ve hře posuňků, kterými je provázel. Když s pošmournou vroucností šeptal nějakou nesmyslnou čarodějnickou formuli, tu pokus úsměšku bezděky zanikl ti na rtech; když napřáhl svou černou hulku a zaryl vytřeštěné zraky do temného kouta, odkud měl živ a zdráv opět vyletěti holub před chvilkou zabitý, tu mněl jsi tam postřehovati stín příšerné postavy. Leč nepůsobil jen náladou mystickou. Teď začal úvodem k novému kousku líčiti nějaké své dobrodružství ve španělské krčmě tak živě, že obecenstvo rázem zapomnělo na slíbený kejklířský výkon a přeneslo se celou myslí v nevlídný pyrenejský brloh k čadivému ohništi s šedovlasou megérou a tlupou podezřelých Basku: tu zahájil zase jiný kousek báječným popisem nějakého nádherného paláce se všemi divy Golkondy, že se posluchačstvu před oslněným zrakem jen kmitaly diamanty, rubíny a safíry; jindy naladil je vzdušným výletem do říše pohádky, v duhové lastuře tažené zlatými beránky, z níž v dětinském údivu se rozhlíželi po křišťálových lesích a vílách z měsíční záře; nebo vypravoval anekdotu

o Balsamově zázračném elixiru tak poutavě, že jsme s rozkoší stopovali mládnutí zvráštělých markýzů a nalíčených markýzek, které jsme takořka viděli před sebou v jejich květovaných oděvech a napudrovanných vysokých příčeskách; nebo konečně prováděl některé kejkle s takovou groteskní veselostí, že mi připomínal rozpustilého harlekýna.

Po dlouhé řadě kouzel a čárů, za které sklidil vděčný smích a potlesk protřelého a výkřiky udivení nnaivnějšího obecenstva, ohlásil slavnostně „nejgraciosnější číslo programu, obdivuhodnou hru s vějířem a oživenými papírovými motýly", které hned před očima shromáždění z útržků bílého papíru jakž takž sformoval. Podal je pak Mile, která vyšla z ukrytého pozadí.

Jestliže jsem hned na první setkání uznal její hezkost, jevila se mi teď ve světle ještě příznivějším. Úbor poněkud fantastický, v jakém na jeviště obyčejně vystupují rozličné víly, diadem ze skleněných tret, zářící rozčechranou a třepetavou záplavou zlatorusých vlasů, třpyt jiných falešných drahokamů, zdobících její uši, hrdlo, ramena, kmitavá záře lamp a reflexy červené opony — vše to přidávalo ztepilé postavě a jemné, pěkné tváři živějšího půvabu a poetického kouzla. Povšiml jsem si tentokrát i svůdného útvaru jejích útlých nožek a liliových, až po ramena obnažených rukou, z nichž jedna držela veliký, pestře pomalovaný vějíř a druhá delikátně jímala papírové motýlky, kteří hodili se tak výborně za hříčku štíhlých, jemných, jako z běloskvoucí slonoviny nejněžněji vysoustruhovaných prstů.

Zdvihajíc motýly, obrátila lehce zamlžené oči stranou, kde jsem seděl. Naše pohledy se střetly.

V tu chvíli prosvitlo ve mně úplné, určité přesvědčení, že ji znám. Ano, není o tom nejmenši pochybnosti: viděl jsem ji dříve již, mluvil s ní. Ale kdy? kde?

Znovu pohlédl jsem na ni. Zastihl jsem opět její pohled, dosud na mne upřený. Byl jaksi bázlivý a rozpačitý. Zarděla se nápadně a hned zase zbledla. Odvrátila jako s úsilím ode mne hlavu a začala hru s motýly. Ale ruka se jí chvěla — oči její, jako tajemnou mocí puzeny, znovu zabloudily ke mně — motýlové vypadli jí z ruky. Neobratně shýbla se pro ně — všecka uzardělá obnovila své pokusy — ale ty se nedařily — v obecenstvu ozývalo se zlověstné šuškání, nepokoj, smích... Nešťastná víla byla zmatena nadobro a stála tu v největších rozpacích.

Tu přiskočil k ní Fantaso, který byl podav jí motýly odstoupil stranou, a vzal či spíše vyškubl jí vějíř z ruky. Postřehl jsem hněvný blesk, který při tom na Milu zasršel z jeho oka. Rychle promluvil k ní několik slov ztlumeným hlasem, načež se sklopenou hlavou unikla za oponu.

Illusionista obrátil se potom k obecenstvu, nutě zlobnou tvář do úsměvu, a pravil hlasem, jímž chvělo se tlumené pracně rozčilení: „Víly jsou vrtkavé bytosti a napadne-li je právě vrtoch, nechají smrtelníka bez milosti na holičkách. Nuže, pokusím se sám, dovedu-li roztancovati pohádkové motýly svými nemotornými prsty!“

Provedl kousek s největší hbitostí a grácií, tak že byl odměněn hlučnou pochvalou usmířeného obecenstva.

Závěrkem představení byly zjevy duchův a

ďáblů, kteří učinili na obecenstvo dojem největší, ale mne nedovedli upoutati do konce svého příšerného reje. Odebral jsem se do svého pokoje.

Hledím oknem do jasné noci, kde nebeský illusionista měsíc provádí čarovnou hru s obrysy divotvárných skal i rozptýlených bříz a sosen. Avšak napolo jen vnímám ty kouzelné proměny stříbrných svitů a tajemných stínů. V mé paměti ryje mučivé hloubání, kdy a kde jsem viděl tu známou zlatovlásku. Marně!

Konečně jsem ulehl. A tu náhle, jako bleskem vzešlo mi plné světlo.

Přede dvěma asi roky navštěvoval jsem po nějaký čas jednu pražskou kavárnu, kam v tutéž odpolední hodinu přicházel také mladý muž velmi slušného zevnějšku. Jednou dal se do rozmluvy se mnou a posléze otázal se, hraju-li v šachy. Když jsem přisvědčil, nabídl mi partii. Od té doby hrávali jsme spolu den co den.

Vídali jsme se pouze v kavárně a naše hovory dotýkaly se tu jen šachů nebo všedních věcí, o jakých se obyčejně mluví mezi neznámými. Zvěděl jsem toliko jeho jméno a že je soukromý úředník s místem jistým a pěkně placeným. Všechno na něm jevilo člověka opravdového, rozumného, skromného, ale cti své úzkostlivě dbalého, rozšafného a pořádku milovného. Tiché veselí, zářící v jeho klidném obličeji, vydávalo nepochybné svědectví, že je šťasten.

Po čase přestal jsem kavárnu navštěvovati a sympatický šachista zmizel z mého obzoru.

Tu jednou sedím v jedné z lepších zahradních restaurací, naslouchaje koncertu vojenské kapely, když objeví se nedaleko mne pán s dámou, pátraje

po příhodném místě. Zraky jeho padly na prázdné židlice u mého stolu a pak na mne. Byl to můj šachista. Po přátelském pozdravení představil mi svoji choť, hezkou rusovlásku. Přisedli ke mně. Bavili jsme se spolu výborně celý večer. Hledě na přítulnou žínku s měkce lahodným obličejem a s tichým okem, z jehož čisté hlubiny však časem vyzařovaly rozkošné sny a touhy, pociťoval jsem skoro závist.

Od té chvíle spatřil jsem mladého úředníka jen ještě jednou. Asi před měsícem zabloudil jsem do předměstské kavárny a tam seděl samoten, v šerém koutě. Hlavu maje opřenu o dlaň, druhou rukou bubnuje po stole, hleděl zádumčivě kamsi do prázdna. Pozoroval jsem na něm nápadnou změnu. Oděv, jindy co nejpečlivěji upravený a bezvadně čistý, jevil známky zanedbanosti; vlasy, jež činily před tím stále dojem, jako by právě byly vyšly z rukou nejpřednějšího friseura, vlnily se v nepořádku kolem zvraštělého čela; s jeho tváře zmizelo tiché veselí — byla bledá, přepadlá, zasmušilá a rozrušená.

Když jsem ho pozdravil, skoro se ulekl; pak vztáhl ke mně zvolna, melancholicky ruku. Usedl jsem naproti němu. Odpovídal mi roztržitě; zdálo se, že jen z pola naslouchá mým slovům.

Ale když jsem se optal, jak se vede jeho spanilé choti, tu náhle sebou trhl a vytřeštil na mne oči.

Teprve po chvíli je sklopil, přejel si rukou tvář, na níž vystřídala se žhavá červeň s chorobnou bledostí, a začal mluviti, tu v horečném rozčilení, tu v malátné sklíčenosti, hlasem chvějícím se a přerývaným: „Ah, vy nevíte! Vy nevíte. Vy neznáte moje poměry. Ale nač bych tajil před Vámi své ne-

štěstí, které Vám zítra může s pošklebkem sděliti jiný. Nemám více choti. Ta zvrhlá žena utekla ode mne, vydala mne světu na posměch a sebe v hanbu. Ó, netušil jsem, že je srdce ženské schopno takové ošemetnosti, takové nevděčnosti! Pečoval jsem o ni jak o zřítelnici oka svého, činil jsem jí pomyšlení, miloval jsem ji jak jen muž milovati může ženu, neodpíral jsem jí žádné zábavy, které smí užívat počestná paní, měla u mne všechno pohodlí, vážnost lidí, pojištěnou budoucnost. A za vše dala mi tu ránu do srdce, všechno obětovala své mrzké vášni! A kdybyste věděl! Kdybyste věděl, s kým se takto zahubila a zhanobila. — Ó, je mi to dosud strašnou hádankou! Slyšte jen: uprchla s ohyzdným, starým chlapem, s dobrodruhem nejbídnějšího druhu —"

Sklonil jako zdrcen tvář a zakryl ji oběma dlaněmi. Mlčky, v upřímné soustrasti hleděl jsem na něho.

Po chvíli pokračoval bolestně: „Mohl jsem ji arci stíhati. Ale co bych byl získal! Jen hanbu svou a její byl bych šíře rozhlásil, k sobě leda mocí znovu připoutal ženu bez lásky a studu, která by snad zítra uprchla s jiným poběhlíkem nebo stále otravovala mou domácnost. Jsem bez pomoci ztracen. Mohu leda klnouti té, která zničila klid a štěstí mého života... A přece —" hlas jeho se třásl a do očí vstoupily mu slzy — „a přece — kdyby se vrátila kajicně ke mně, kdyby litovala skroušeně svého hříchu a slibovala opět věrnou lásku — Myslete si o mně, co chcete — nevím, jestli bych odolal. Ach, miloval jsem nevěrnici upřímně a bůh ví, miluju ji posud —"

Znovu se zamlčel těžkým hořem. A já nemohl

přerušiti trapné ticho — těžko těšiti v takovém případě.

Tak jsme se rozešli.

Tato scéna tanula mi nyní živě na mysli. A bylo mi divno, že jsem nevěrnou ženu hned nepoznal. Ovšem, spatřil jsem ji před tím jedinkrát a za okolností tak rozdílných.

Ba, těžká to bylo hádanka. Tam krásný, mladý muž, příjemné a vážené postavení, klid a dostatek všeho, spokojená budoucnost — a zde hanba, snad i nouze po boku starého dobrodruha, který ji snad ještě i týrá, svízelné kolotání světem a v budoucnosti — — ?!

Zdá se, že již poznává se v hříchu a bludu svém, že probouzí se v ní trestající svědomí. Poznala mne jistě. Vynořil jsem se náhle před ní jako němě kárající svědek lepší minulosti a jí to zatřáslo. Proto hleděla na mne tak vyděšeně, proto chvěly se jí ruce, proto nemohla provésti svuj kousek s motýly! — —

Z těchto myšlének vyrušilo mne zaskřípnutí dveří. Fantaso vcházel se svou obětí do vedlejšího pokoje. Ale dlouho panoval tam nepokoj. Zdí nepronikal ke mně obsah slov, ale rozeznával jsem vádu, na konec pak vzlykot . . .

Nazejtří vstal jsem pozdě a sešel na snídani do hostinské zahrádky.

Po chvíli objevila se tam také Mila, s lící bledou a s okem nevyspalým. Zočivši mne, na okamžik se zarazila, plamenně se zardívajíc a hned zase blednouc; ale pak zamířila zvolna přímo ke mně, usedla stranou na kraj prosté lavice a pravila tiše s plachým, postranním pohledem: „Vy jste mne poznal?“

„Ano," odvětil jsem suše.

„A co jste si myslil?" tázala se dále, hledíc na mne zmateně.

Já mlčel.

„Vím, co si myslíte! Vím, že mne odsuzujete!" vybuchla pojednou a mluvila v rostoucím stále rozčilení: „Řadíte mne k ženám nejhorším. Jsem vinna, jsem! Ale hlavním původcem všeho je on, můj svůdce. Žila jsem s mužem spokojeně a šťastně — tu vloudil se mezi nás on, vetřel se do naší společnosti a — Vy nevíte, jak umí mluvit! Začal vypravovat o svých cestách, líčit ohromná města, jejich divy a šumné zábavy, překrásné cizí kraje, život plný ruchu a pestrých změn, volnosti a rozkoše — a ty řeči mne omamovaly, vstoupaly mi do hlavy jak opojné víno. Pojednou viděla jsem všechno v jiném světle. Znechutilo se mi dosavadní okolí, jevilo se mi bledým a prostým všeho vděku, muž fádně střízlivým a chladným, odměřený a klidný život v tiché domácnosti nekonečnou nudou, — a nový svět, plný čarovných lesků a nepoznaných rozkoší, neodolatelně vábil mne k sobě zvukem jeho hlasu, jako zpěvem kouzelného ptáka, divnou mocí jeho pohledů. O, zrak ten mi udělal, opředl mě satanským kouzlem. Muž ten jest opravdu zlý čarodějník, démon. Byla jsem ztracena. Opastila jsem dobrého muže a klidnou domácnosť, potloukala se s ním po vesnicích celými Čechami, podvolila se pomáhat mu při jeho kejklech, ba vystupovat sama v krčmách před ledajakým obecenstvem a teď chystám se s ním bůh ví kam do cizích zemí, kde nás očekávají snad jen trampoty a nouze. Mluví sice stále o nějakých vynálezech, o skvělé budoucnosti, která mu z nich vy-

kvete — ale již tomu nevěřím. Poznávám, že jsem si uchystala bídný osud. Včera dočkala jsem se již také, že vztekle na mne se osopil, že mě peskoval jako služku — Nemiluje mne ani. A také já ho nemiluju. Ano, teď poznávám, že jsem ho nemilovala nikdy. Bylo to jen zlé kouzlo, divné zaslepení, které stěží chápu při jasném rozmyslu. Ó, já nešťastná, nešťastná!"

Zastřela si rukama obličej; slzy protékaly jejími prsty.

Byl jsem pohnut.

„Což osud Váš nespočívá vždy ještě ve Vašich vlastních rukou?" připomenul jsem jí. „Co Vás poutá k tomu člověku? Pravíte sama, že ho nemilujete. Nuže, opusťte jej zkrátka a vraťte se k choti."

„Vrátit se? Vrátit po tom, co jsem učinila! Zdaž mi může odpustit? Ne, ne, je po všem."

Vypravoval jsem jí scénu v kavárně s opuštěným manželem, opakoval jeho slova a zvláště závěrek, kde vyznal, že by navzdor všemu nevěrné odpustil, kdyby se kajicně vrátila.

Mila rozplakala se ještě více.

„Ach, můj dobrý, dobrý muž!" vzlykala. „Jak jsem se proti němu prohřešila! Ach, ano, vrátím se k němu, klesnu před ním na kolena a zulíbám jeho nohy jako kající Magdalena. Ale je-li to jen možné?"

„A proč by nebylo? Ještě dnes můžete býti opět u něho."

„Ještě dnes?" zvolala, jako by oslněna možností tak náhlého obratu.

„Ano, ještě dnes. Odsud na železniční stanici je pouze malá procházka."

Mlčela, jako by dosud nechápala.

„Mohla bych arci bez překážky odejíti," pravila po chvíli zvolna. „On odešel s udicí k potoku a před obědem sotva se vrátí. Chce tu zůstati přes poledne. Ale což kdyby mne přece dříve pohřešil, kdyby mne hledal a stíhal —?

„Což má k Vám nějaké právo? Zanechte mu prostě v pokojíku lístek s oznámením, že se vracíte ku svým povinnostem."

Opět mlčela, cupajíc zimničně nějakou třáseň svého oděvu.

„A což, bude-li moje cesta přece marná?" vyjádřila znova své pochybnosti. „Nedosáhnu-li u muže odpuštění, vyžene-li mne od svého prahu?"

„Ne, to se nestane, jistě nestane, ručím Vám za to," tvrdil jsem horlivě, avšak náhle i mne samého zarazila možnost opaku. Než, útrpnosť s opuštěným manželem, s nešťastnou ženou a touha, dokonati ten dobrý skutek, přemohly mé rozpaky. „A chcete-li," doložil jsem tedy, „pojedu s Vámi a promluvím napřed sám s Vaším chotěm. Připravím jej na Váš příchod a jsem přesvědčen, že Vám odpustí. A kdyby snad mimo nadání na okamžik se zatvrdil, na dlouho jistě neodolá. Pro ten nejhorší případ mohu Vám nabídnouti zatímný útulek v jedné příbuzné rodině. Ostatně, hledíme-li ku hmotným otázkám, co ztratíte zde?"

Byla přesvědčena.

Jen chvilku ještě přemítala, pak uchopila mou ruku a mluvila jako v radostném rozčilení: „Díky, díky Vám! Vy jste mne zachránil. Hned poletím nahoru, napíšu ty dva řádky, vezmu klobouk a pak rychle pryč, pryč odsud, z blízkosti toho člověka!"

Nezdálo se mi radno, abychom spolu zároveň vyšli z hostince; smluvili jsme tedy, že půjdu napřed a počkám na ni za městysem, v blízkém lese.

Odkvapila nahoru a já, zaplativ řád hostinskému, kráčel cestou k lesu.

Les byl řídký a většinou nízký. Po jedné straně stoupal do stráně; po druhé pásal jen úzkým pruhem cestu a propouštěl mezerami vyhlídku do širokého, lučinatého údolí. Od vetché kapličky v záhybu cesty odbočovala stezka na stráň. Mapa, na níž jsem našel kapličku i stezku, poučila mne, že si tudy značně nadejdu k nejbližší železniční stanici. Arci vedla pěšina z počátku do vrchu, ale za to šla téměř až ke stanici lesem, kdežto u cesty les brzy přestával. Dále poskytovala i tu výhodu, že jsme byli bezpečnější před okem Fantasovým, jestliže si náhodou právě tu stranu vyvolil k rybářskému sportu.

Hned za kapličkou zdvihala se stezka příkře na skalnatý výstupek, s části porostlý habřím. Vystoupil jsem tam a sedl do stínu, odkud jsem mohl dobře viděti na cestu.

Po chvíli čekání jsem vstal, abych vyhlédl přes nízké habří po Mile. Skutečně, již byla v lese. Přicházela v myšlénkách, s hlavou spuštěnou. Chci sestoupit, abych jí popošel vstříc, ale v tom, obraceje pohled na druhou stranu, vidím, že se odtud vynořil ze záhybu cesty — Fantaso.

Kráčel bystře, mladicky pružným krokem, s čelem hrdě vztýčeným, s obličejem zářícím, živě máchaje rukama a pohybuje rtoma, jako by mluvil sám s sebou. Na rameně nesl dlouhý prut s udicí; po boku viselo mu několik stříbrolesklých ryb.

Nebylo již možno zameziti setkání obou.

Fantaso zpozoroval Milu a zrychlil ještě krok; také ona spatřila jeho a zarazila se.

Nechtěje, aby kejklíř i mne zahlédl, usedl jsem opět za habří. Co činiti? Ženská lest ji zajisté neopustí. Řekne, že si vyšla na procházku, a zbude se ho nějak. Nebo snad mu zjeví přímo svůj úmysl; nastane-li pak srážka a bude-li Fantaso jednati násilně, mohu jí přispěti na pomoc. Zatím počkám, jak se situace rozvine.

Setkali se nedaleko mého úkrytu. Mezerou větví viděl jsem dobře na ně.

Ona stála před ním zaražena, v rozpacích a hleděla stranou k zemi. On však hleděl na ni laskavě a mluvil rychle svým zvučným, příjemným hlasem, chvějícím se radostným pohnutím: „Milo! Drahá Jarmilo! Štěstí začíná se na mne smáti celou tváří. Včera jsme měli pěkný příjem, dnes chytil jsem za chvilku tyhle krásné ryby a při tom — poslyš! — při tom namátlo se mi ještě cos, co má větší cenu než zlatá rybka pohádky. Jsme šťastni, Jarmilo! Sedě s udicí u potoka, přemýšlel jsem o potřebném doplnění vynálezu, o kterém jsem ti vypravoval, a tu náhle probleskla mým mozkem nová, velkolepá myšlenka, vyskočila mi z hlavy hotova téměř do poslední tečky. Onen vynález nebyl ničím proti tomuto novému. Tím teprve nastává rozhodný, skvělý obrat v mém osudu. Hleď, rozhodl jsem se, že opustím již domov bez prodlení; nechám toho nevděčného plahočení po Čechách a dnes ještě usedneme do vlaku, který nás rychle zanese do krásnějších krajů. Za krátko uvidíš safírovou oblohu, moře, olivy s guirlandami vína, budeš dýchati rozkošný vzduch jihu i vůni věčně kvetoucích sadů

a poznáš teprve, jak je ten svět krásný. Brzy opatřím si tam prostředky, abych učinil tělem svou velikou myšlenku, a pak — ó, nemysli, že je to planý přelud! — pak ozdobím svoji drahou, krásnou Milu démanty, zahrnu ji vším přepychem světa a zjevím jí život plný netušených krás a rozkoší — Nu což, moje zlatá?"

Ona mlčela zasmušile a když se pokusil pozdvihnouti lehce za bradu její svěšený obličej, ucoufla od něho.

„Či se dosud hněváš?" pokračoval Fantaso prosebně. „Chceš mne trestati za mou včerejší prudkost, za tu malou neshodu, jíž ze srdce lituju? Vzpomeň si, že to byla první drsná slova, která jsem v okamžitém záchvatu pochopitelné mrzutosti k tobě promluvil, a věř mé přísaze, že nikdy již nedotknu se tebe ani jediným nevlídným pohledem. A včera vystoupila jsi naposled; lituji vůbec, že jsem tě kdy vydal za terč lelkujícímu davu. Ničeho, praničeho nežádám od tebe; jen svoji lásku mi zachovej! Vždyť bych bez ní nemohl žíti. Nevěříš mým slovům? Nuže, pohleď do mého oka!"

Shodil prut s ramene a rozestřel náruč, upíraje na ni vroucně planoucí zrak.

Ona dosud neodpovídala; ale zdvihala k němu pomalu oči.

„Usměj se na mne opět!" pokračoval on dojímavým tónem. „Pojď na srdce, které jen pro tebe bije! Zde vysměješ se všem lichým předsudkům a najdeš plné štěstí. Místo nudného živoření v malicherných poměrech, ve všedním jhu, které se nehodí pro tebe, kyne ti zde pravý život, volný a

jarý, skvělý a rozkošný. Či chceš se odvrátiti ode mne? Zůstaviti mne zoufalství? Nedůvěřuješ mým slibům? Ó, věř: ač tě miluju neskonale, nechtěl bych připoutati ku svému osud tvůj, kdybych neměl plnou jistotu že mi brzká chvíle poskytne možnost obsypati tvou dráhu růžemi a zlatem. Povýším tě na skvoucí trůn a sám budu tvým oddaným otrokem do posledního vzdechu. Nuže mluv, drahá, mluv!“

Znovu rozestřel náruč a Jarmila klesla do ní, položila hlavu na jeho rameno. On odšinul klobouk její a vtiskl jí na skráň vřelé políbení. Pak ovinul ztepilou postavu těsně ramenem a vedl ji s něžnými slovy a laskáním nazpět ku městysi. Ona ohlédla se jen ještě plachým pohledem po cestě, po níž mu chtěla před chvílí uniknouti, a vracela se pak volně do nečestného jha.

Její nedávná zpověď, slzy, pokání, vše zůstalo tedy jen planým, chvilkovým výkřikem kárajícího svědomí, snad výkřikem posledním! pravil jsem k sobě. Starý illusionista zvítězil.

Hlas Fantasův zanikl v dáli; i postavy obou zmizely již mezi domky městyse. V tichém, prázdném údolí zněly jen lahodné hlasy kosů, k nimž družilo se vzdálené volání kukačky.

Dal jsem se pěšinou do vrchu. Ale, pohroužen v myšlenky, zabloudil jsem v lese, až pojednou zasvitla z houštiny táž vodní tůň, kde jsem se bavil včera poletem pestrolesklého šídla. I dnes kmitalo se nad vodou. I dnes pohlížel jsem drahnou chvíli na prchavé skvosty jeho křídel a z mých prsou vy-

dral se vzdech: Ó, křídla illusí, jste pouhý prázdný vzduch, ozářený čarolesky bláhové fantasie, a přece unášíte nás tu do hvězdných výsostí, tam do propastí bídy a hříchu!

LILI.

(»Květy« 1886.)

Nejsem člověk společenský. I v letní záměstské restauraci, zastíněné starými kaštany, zasedl jsem vždy nejraději do kouta, kde bývalo nejméně hostí.

Za to nahlédl jsem tam do malé sklepnické domácnosti. V rohu, chráněném šindelovou stříškou, stál nepokrytý stůl s hojnou zásobou prázdných sklenic, plných slánek a pepřenek, vzorně složených ubrouskův a ubrusů — sanctissimum „pana Jakuba“, obstárlého sklepníka s houbovitým obličejem a špetkou prošedivělých vlasů nad uchem, které však uměl velmi dovedně rozčesávati po lebce jinak úplně holé, že prosvítala jen jako luna, zapadá-li za pletivo bezlistých, zimních větvic.

Za panem Jakubem přicházela pravidelně každý večer jeho manželka, suchá osůbka s nepravidelným, hubeným obličejem, zažloutlé pleti, ale čilá a vždy čistotně, ač prostě oblečená. Občasným přestavováním oněch sklenic, slánek, pepřenek a překládáním ubrusův a ubrousků dávala na jevo, že jest ochotna pomáhati manželu v obtížném povolání;

ale poněvadž bylo ono přestavování a přebalování čirým přepychem, uvěřil jsem bez rozpaků slovům jednoho dotěrného hosta, že rozšafná panička přichází za panem Jakubem z té jediné příčiny, aby po vykonané denní povinnosti křehkou jeho loď jako zkušený lodivoda rozličnými úskalími a bradly opatrně provedla do přístavu tiché domácnosti.

Pan Jakub, ač se tvářil vždy důstojně jako rada vrchního zemského soudu ve výslužbě, býval totiž v pozdních hodinách nočních podroben některým slabostem, mezi nimiž zaujímala přední místo vášnivá láska k rozličným hrám v karty a to — dle známého psychologického zákona — právě k takovým, které jsou zapovězeny. Stalo-li se někdy, že pan Jakub vyplul k domovu samoten, nebo že lodivodu cestou ztratil, což bylo však velmi nesnadné, vracel se jistě teprve k ránu do přístavu jako bídný, holý vrak, zbavený noční bouří všeho cenného nákladu, ba vůbec všeho, co nebylo s osobou jeho nerozlučně spojeno. Hrál totiž tak dlouho, až prohrál nejen všechnu svou hotovost, nýbrž i celou výši svého úvěru a byl by pak bez okolků prohrál i svou vzornou ženu, kdyby byl někdo na ni chtěl vsaditi desetník — byl by ji prohrál tím ochotněji, poněvadž mu po takovém návratu z pravidla zbytečným moralisováním kazila potřebný dopolední odpočinek.

Jinak byl pan Jakub vážný pán, odměřený v každém pohybu, zamlklý a hloubavý. Hosty pokládal za nutné zlo a choval se k nim s chladnou zdrželivostí.

Celé čtvrthodiny dovedl se oddávati hlubokým meditacím, stoje jako socha na jednom místě za-

hrady, na jedné ruce ubrousek, druhou v zadní kapse obnošeného fraku, s dumnou tváří pravého filosofa, nejraději odvrácen od rušivé pestrosti zahradního obecenstva.

„Pane Jakube, pivo!“

Pan Jakub vytáhl zvolna ruku ze zadní kapsy a přesvědčil se lehounkým hmatem na temeno, že je luna řádně zastřena.

„Hej, pane Jakube! pane Jakube!“

Pan Jakub natahoval zvolna ruku, jako by zkoušel pružnost jejích svalův, a ponořil ji pak opět do vlaštovčích šosů svého fraku.

Cink! cink! prstenem o slánku.

Pan Jakub mrknul pravým okem, pečlivě ukrytým pod masité víčko, a poškrábal se pod bradou.

Řink! řink! slánkou o sklenici.

Pan Jakub spustil se polehounku na nejbližší lavici, rozložil ubrousek na koleně a podepřel dlaní hloubavé čelo.

Konec takové scény býval velmi rozmanitý. Pozorovatel povah a letor lidských míval tu převděčné pole. Flegmatik vzdal se obyčejně marných pokusův a čekal s tichou resignací, až pan Jakub sám na něho zřetel obrátí; melancholik shledával v nevšímavosti sklepníkově potvrzení své truchlivé domněnky, že je všemu lidstvu povrženým psancem, a opustil s trpkým úsměvem zahradu, nikým nepohřešován, nejméně panem Jakubem; sankvinik dal se do vtipkování a bombardoval pana Jakuba kuličkami z chleba tak dlouho, až ho některá konečně přece přiměla pátrati po šprýmovném střelci; cholerik rozbil hůlku o stůl a doběhl si pak na pana Jakuba s divokým řevem: „Co pak jste hluchý!

Či nestojíte o hosty! Hodinu třískám do stolu a na konec abych si doběh' pro pivo sám. Čistá obsluha!" načež pan Jakub vážným pohledem pokáral jeho výtržnost a pokrčením ramenou dal na srozuměnou že se nemůže roztrhat.

Kdybyste dle toho měli uhodnouti vlastní letoru pana Jakuba, vřadili byste ho asi mezi flegmatiky. Nu, možná, že se nemýlíte. Ale jisto jest, že jediné slůvko stačilo aby se mžikem otočila jeho hlava, aby se rázem oživil nehybný obličej a zpod těžkých víček vybleskla oduševněná očka. Zázračný ten účinek mělo slovíčko: „Lili".

Abyste snad nemyslili, že někdo loudíval samého pana Jakuba tím něžným, kanárčím jménem — což by byla myšlenka absurdní — povím vám ihned, že tak slulo jediné dítko našeho manželského párku. Nevím, které jméno kalendáře nebo románu na lichotném jazyku mateřském se rozplynulo v tento medový zvuk; dověděl jsem se toliko, že stejně nazývala se malá komteska v panském domě, kde paní Jakubová sloužila, nežli se vdala za libomudrce v číšnickém fraku. Ona doba byla pro ni nevyčerpatelnou studnicí skvělých upomínek a z ní vybrala také jméno pro svého miláčka, kterýž se arci nemohl nazývati jako ledajaké dítě jiné. Neboť malá Lili byla perlou a zázrakem svého pohlaví a věku.

Představu neobyčejné líbeznosti budilo ve mně samo již jméno, připomínající lilie, Liliput, zpěvné zlatoušky a vše milounké a něžné — budil pak ještě více zvuk, jakým bylo pronášeno.

Když se pan Jakub otázal ženy: „Což pak Lili?" pronesl to „Což pak" svým obyčejným drsným a bručivým zvukem, ale pak po malé přestávce změ-

nil úplně hlas a slovo „Lili“ vyznělo z jeho jemně zašpičatělých úst jako nejsladší flétnový ton.

A když manželka odpovídala: „Toť víš, vyprosila si ji paní radová, ta už by ani nemohla žít bez ní,“ nebo: „Učí se, chudáček. Zejtra prý mají nějakou školní slavnost a pan učitel složil pro ni zvlášť básničku, kterou musí přednést za celou školu“ — tu chvěl se její hlas radostným pohnutím a neskonalou pýchou.

Byl jsem dychtiv spatřiti tváří v tvář ten malý soubor všech krás a ctností.

Splnění mé touhy dostavilo se brzy, ale přineslo mi zklamání.

Jednou trhl sebou zadumaný pan Jakub s živostí nevídanou a minuv pohrdavě dva stoly, za nimiž dvé nedočkavců již asi čtvrt hodiny zvučně koncertovalo na prázdných sklenicích, zamířil svižným krokem pod šindelovou stříšku, kam jeho žena, vztyčujíc pyšně hlavu a vrhajíc po nás hostech chlubné pohledy, přiváděla vyfintěnou malou dívčinku. Představte si zobecnělý typ emancipované dámičky, zdrobněte jej na dětskou míru a máte zjev Jakubova klenotu. Děvčátko asi dvanáctileté, suchoučké, hubeňoučké, nehezkých rysův a neduživé pleti, krátce přistřižených, bledých vlasů, s černými brejlemi na chorých očkách, s divnými, jako nervosními posunky, pohybů nad svůj věk odměřených, jaksi směšně mudrlantských — taková byla naše Lili.

Ale měli jste viděti, jak se rozjasnil, přímo jarním sluncem rozjasnil matný obličej pana Jakuba jejím příchodem, jaká něha zazářila na ni zpod jeho napuchlých víček!

Snad právě proto, že se k ní příroda macešsky zachovala, nebo vzhledem ke zvláštním duševním přednostem, o kterých z povrchního pozorování nic neumím pověděti, nebo prostě následkem zhusta se vyskytující hallucinace, která měnívá oku milujících rodičů třeba nejbídnějšího mrzáčka v ideál krásy — buď jak buď, Lili byla svým rodičům pravou modlou.

Musím se přiznati: Tato modloslužba lehtala mě sice ke smíchu, ale dojímala mě zároveň tím více, čím bizarnější byl její bůžek.

Bavilo a dojímalo mě zvláště podívání na matku, jak s obdivem sledovala každé hnutí svého idolu, jak byla blažena každým jeho pohledem a slovem, obsluhujíc jej zajisté pozorněji a uctivěji než kdysi malou komtesku.

Naše hostinská zahrada byla dosti dobrá: stín starých kaštanů, pěkná vyhlídka, slušná kuchyně, pivo v pořádku, a přece pokulhávala návštěva z neznámých příčin daleko za přáním majitele. Pan Jakub lámal si často nad tím nevysvětlitelným úkazem hlavu a shrnoval výsledky svého přemýšlení ve slova: „Inu, není-li štěstí, co platno, kdyby se člověk rozkrájel.“

S neblahým tím úkazem souviselo, že nebyly příjmy sklepníkovy příliš skvělé, a část jich mizela ještě přese všechnu obezřelost paní Jakubové v lakotném jícnu nočního molocha. Ale na Lili nepadal ani nejlehčí stín těchto stísněných poměrův.

Frak otcův toužil po zaslouženém odpočinku, oděv matčin uskrovňoval se dle možnosti, ale dceruška bývala vždy vyfintěna jako nejhezčí loutka ve výkladní skříni.

Milo bylo pohleděti, když Lili v rohu pod stříškou odbývala svou večeři. Matka setřela jí každý prášek se židlice, odstěhovala sklenice, slánky a pepřenky s polovice stolu před ní a postřela jej nejkrásnějším ubrusem z hostinské zásoby. Pak uvázala Lili opatrně kolem krku sněhobílý ubrousek a přinesla jí z hostinské kuchyně večeři, kterou pan Jakub míval bezpochyby nádavkem ke svému služnému. Po té usedla do koutka stranou, pozorujíc neodvratně v blaženém obdivu, jak Lili způsobně bere nůž a vidličku do hubených ruček, jak při tom s aristokratickým posunkem vztyčuje pavučinové malíčky, jak loví z talíře vybíravě několik trpasličích soust a po malé chvíli, odloživši nůž i vidličku, delikátně si otírá ústa ubrouskem na znamení, že matka může odstaviti vydatné zbytky stranou pro otce. Paní Jakubová sama nejídala za návštěv Liliných ničeho; bývala zajisté syta pohledem na svého miláčka.

Vše, co Lili konala a nekonala, bylo pro její matku znamenité. Žádné jiné dítě nemohlo se k ní ani z daleka přirovnati. Žádné se tak dobře nemělo, žádné nemohlo se pochlubiti takovými šaty a žádnému tak neslušely jako Lilince. A na dívce mohl jsi pozorovati, že zbožňování matčino nezůstalo na ni bez účinku. Myslila patrně, že okouzluje každého jako matku svými vážnými posunky, že je každý u vytržení nad způsobem, jakým si rovná své černé brejle, a že je předmětem závisti pro všechny ostatní děti. Bylo cosi tklivého v tomto klamu. Ubohá dívčinka shlížela se v kouzelném zrcadle lásky mateřské a otcovské, které jí ukazovalo rozkošného andílka; kdyby té lásky nebylo a cizí, nelítostný

svět s pošklebkem jí nastavil zrcadlo pravé, což by zděšeně ucoufla a zkameněla jako před hlavou Medusinou!

Bavil jsem se nějaký čas modloslužbou manželského párku — bavil a strádal zároveň, neboť pan Jakub za přítomnosti malé Lili přijímal každé vyrušení se strany hostí ještě nevrleji než jindy a jeho manželka myslila, že se můžeme nasytiti pohledem na milostného andílka jako ona.

Ale pak nastaly chladné dni říjnové, žluté listí kaštanuv opadalo a letní restaurace zpustla.

Pan Jakub s chotí a Lili zmizeli z mého obzoru.

Když se vrátila opět vesna, úsměvná ta milenka zdravých a nelítostná vražednice chorých bytostí lidských, kráčel jsem jednou z rána předměstím na procházku. Náhle vrazil do mne nepozorný chodec, v němžto jsem poznal Jakuba. Dle jeho vzezření domníval jsem se, že byl opět jednou zmítán noční bouří a bez vesel i plachet potácí se ke přístavu.

Omlouval se nejistým hlasem: „Odpusťte, pane doktore —“ na tuto hodnost povýšil mě již v létě s prominutím tax i rigoros — „dnes nevidím svět.“

„Co pak se Vám stalo?“

„Pojďte, pane doktore, je to několik kroků, musíte ji také vidět.“ Hlas mu selhal.

Šel jsem s ním. Vstoupili jsme do domu, před nímž stála tlupa ženštin živě rokujících. I v průjezdě a na schodech kupily se ženy a děti. Všechny zadívaly se na nás upjatě. V druhém poschodí vešli jsme dveřmi dokořán otevřenými do malé kuchyňky,

v níž rozstoupil se zástup hostí před panem Jakubem, vpouštěje nás do malého pokoje.

Poznal jsem nyní všecko. Pan Jakub se ztroskotal, ale tentokráte na horším úskalí než obyčejně. Uprostřed pokojíku na černě potaženém katafalku, obklopeném vysokými svícemi se smutečním florem, u nohou velikého krucifixu s párem klečících, postříbřených andělů po obou stranách, ležela v ozdobné rakvi, obsypána kvítím a obrázky, mrtvá Lili.

Byla oděna v krásné šatičky z bílého atlasu, hlavou spočívala na stříbrotkaném polštáři, na vláskách pečlivě učesaných měla myrtový věneček a v tenounkých, alabastrově bílých ručkách spočíval skvostný křížek ze slonoviny s kytičkou sněženek. Vpadlá, mizivě hubeňoučká, chorobně bledá tvářička měla týž předčasně vážný výraz jako za živa; churavá očka byla zbavena černých brejlí a pečlivě zatlačena na věky.

Ubohá Lili! Stalo se, co tušil snad každý již loni při pohledu na neduživou tvářičku, jenom ne přešťastní tehdáž rodiče.

Ze zástupu žen, obklopujících s šepotem katafalk, přivrávorala ke mně, podporována dvěma sousedkami, nešťastná paní Jakubová, oči majíc pláčem zanícené, v rukou křečovitě tisknouc šátek slzami provlhlý.

„Ach, pane doktore," štkala, „vy jste ji také znal — mou jedinou — mou zlatou — mého andílka drahého. — A ta — ta, chudáček, musila — Ó, bože! — Hleďte, jak je hezounká, jak vážně a moudře vypadá ještě po smrti. — Ó, bože, můj bože!"

Upozornění matčino, jak důstojně chová se nevyrovnaná dívka ještě i v ledovém náručí smrti, dojalo mě více, než následující pak výbuchy jejího zoufalství, jež soucitné sousedky stěží dovedly zmírniti útěchou, že pánbůh povolal k sobě malého andílka, jenž nehodil se pro tento hříšný svět.

Obrátil jsem se po otci; ale pan Jakub byl ten tam.

Dostavil jsem se také na pohřeb. —

Zahradní hostinec jsem toho léta nenavštěvoval. Teprve když listí kaštanu začalo opět žloutnouti, zabloudil jsem tam jednou a vyhledal si obvyklé místo na blízku šindelové stříšky.

Kde byl pořádek, který kdys panovával na stole pod ní! V pusté směsi válely se tu nedbale složené ubrusy a špinavé ubrousky, překocené pepřenky, neladně pomíchané sklenice a slánky. A do toho nepořádku hleděla ztrnulým zrakem paní Jakubová v zanedbaném obleku, rukama podpírajíc svraštělé čelo, nad nímž tu a tam již leckterý šedý host prosvitnul z rozcuchaných vlasu, s obličejem ještě hubenějším a prožloutlejším než dříve, pohřížena v pochmurné dumy jako Jeremiáš nad troskami Jerusalema.

Celá zahrada poskytovala obraz zpuštění; jen několik zádumčivých hostů sedělo tu a tam u stolů s ubrusy špatně čištěnými a ledabylo prostřenými pod starými kaštany, s nichž krouživě slétaly požloutlé a zkroucené listy.

Pan Jakub seděl v opáčném koutě zahrady jako obyčejně zády k hostům, špinavý a schumlaný ubrousek tiskna k čelu hluboko skloněnému. Jeho frak byl již pouhou karrikaturou fraku a hlava —

můj bože! hlava pana Jakuba svítila jako luna v úplňku — chumáč prošedivělých vlasů, který je loni tak cudně obestíral, vlál nyní bezúčelně a prostopášně za uchem v podzimním vánku.

Netroufal jsem si arci vyrušiti sklepníka z rozjímání.

Konečně povšimla si mne jeho žena a váhavě popošla ke mně.

„Ah, pan doktor čeká na pivo," pravila truchlivě. „Hned posloužím, hned!"

Ale, bohužel, nestalo se slovo skutkem, nýbrž panička dala se do povídání.

„Ach, pane doktore, kam se podívám, všude ji vidím," mluvila, chvílemi vzlykajíc a stírajíc slzy, které jí ustavičně splývaly na vpadlé tváře. „Když jste tu byl naposled, seděla ještě tamhle zdravá a veselá jako rybička, hezká jako andělíček. A takové dítě musila jsem ztratit! Nemohu, nemohu se vpraviti do té myšlenky; pořád se mi zdá, že stojí opět přede mnou ve svém novém kloboučku s kovanlinkami, který jí tak roztomile slušel, že potřásá hlavičkou a moudře na mne pohlíží přes své brejličky — srdce mi to může utrhnout... Jakube!" Host u vedlejšího stolu chtěl totiž platit. „Jedinou útěchu mám, že jsme ji chovali jako v růžích, jak bývá chováno málokteré dítě, a že umřela tak lehce, tak tiše. Tak neumíralo jistě žádné dítě. Viděl jste, jak moudře vypadala ještě v rakvi. A také pohřeb jste viděl: byla zasypána kvítím a věnci, měla překrásnou rakev, vůz s anděli, družičky, dva kněze; každý, kdo ji doprovázel, vzpomíná dosud na ten krásný a dojemný pohřeb — Jakube! Jakube!" Host vedle stával se totiž netrpělivým. „A

Jakub také není k ničemu! Chodí jako náměsíčník. S Lili opustil ho strážný anděl. Toulá se celé noci — až hanba povídat! Prohrává v kartech poslední krejcar, i věci mi zanáší do zastavárny — Jakube! Jakube! Jakube!"

Pan Jakub se konečně přišoural jako dnou sklíčený a začal psáti na proužek papíru řád vedlejšího hosta.

Jeho manželka dokončila svou elegii: „Ale mně je už jedno všechno. Na světě mě už nic netěší a nějak se přece doklepám ke hrobu, kde obejmu zase svou Lili, svou drahou, zlatou Lili."

Pan Jakub škubl hlavou: zaslechl patrně jméno svého ulétlého kanárka. Nachýlil se hlouběji k papírku a psal dále: „Smažené kuře. Něco k tomu?"

„Okurkový salát."

„Okurkový salát —"

Tu zatřpytilo se cosi mezi kuřetem a salátem a pan Jakub zdvihl tázavě do výšky nevyspalé oči, jako by se ptal jasného nebe, odkud se tu vzala na účtu ta dešťová krupěj.

NOVÝ ROK DRA. BERLY.

(»N. L.« 1887.)

I.

Dr. Berla se probudil a první jeho pohled padl na kalendář, visící na protější stěně. Veliké rudé číslo 1887 rázem vyvolalo mu na mysl včerejší rozhodnutí.

„Ano," pravil k sobě, „dnešním dnem začínám život nový, věnovaný pouze tomu, co za dobré a pravé uznávám. Půl života ztrávil jsem ubíjením své povahy a zapíráním svých zásad; v polovici druhé chci se říditi jedině svým přesvědčením. Díky příznivému osudu, že mi dědictvím po strýci poskytl možnost, spravovati své osudy zcela samostatně!"

Za toho monologu se ustrojil a vyšel z pokoje. Dole na chodbě stál člověk, opásaný modrou zástěrou a třímající důkladné koště — domovník. Naladiv obhroublý, špatně holený a na krku neladným věncem rozcuchaných, prošedivělých vousův ovroubený obličej v nejlahodnější výraz oddanosti, přál dru. Berlovi štěstí a boží požehnání v nastávajícím novém roce.

„Pane domovníku," odpověděl mu dr. Berla, „vím dobře, že je vám osud můj úplně lhostejným a že odříkáváte tu blahopřejnou formulku jen proto, abyste shrábl ponižující zpropitné, které byste skutečně jen hrdlem prolil. Avšak já nehodlám honorovati lež aniž podporovati vaši nemírnou náklonnost k lihovinám. Abyste pak viděl, že nemluví ze mne skrblictví, dám před vašima očima novoroční dar této chudé vdově, která peněz více potřebuje a lépe užije nežli vy."

Podal při tom slušný peněžný obnos chatrně oblečené, vyzáblé ženě, která s chorým děckem v náručí právě vystupovala z podzemního bytu.

„Přijměte ode mne nějakou maličkost, paní Jelínková," pravil k ní, „jako opozděný vánoční dárek pro své dítky."

Překvapená vdova koktala vroucí díky a domovník zíral za odcházejícím doktorem s ústy dokořán otevřenými, s okem tupě vytřeštěným, stoje tu se svým koštětem bez pohnutí jako zkamenělý nádvorník zakletého zámku v pohádce.

II.

Spokojen s prvním krokem do nového života, vyšel dr. Berla na ulici. Za rohem vynořil se právě pan domácí, vraceje se z ranní procházky.

„Pohleďme na ten žok tuku" — pomyslil si dr. Berla — „jak nadutě shlíží na bídáky, kteří nemají dvou třípatrových domů a nemohou se blýskati takovým přívažkem zlata na prstech a u hodinek jako on! Již mne zahlédl a bezpečně očekává,

že vzdám jako obyčejně náležitou čest jeho vážené osobě, vlastně hromadě zlata, v jejíž záři se sloní. Avšak tentokráte bude sklamán."

Domácí, docházeje k doktorovi, již již zdvihal ruku, aby nájemníkovi blahosklonně poděkoval; leč dr. Berla šel mimo s čelem vysoko vztýčeným, nepohnuv ani prstem k pozdravu. Ke všemu hleděl při tom nadutému boháči přímo do očí.

Tato nezdvořilost překvapila domácího tou měrou, že stanul jako ztrnulý a chvilku jako u vyjevení za doktorem pohlížel, až pak zavrtěl prudce hlavou, že se mu zlatově rusá paruka pošinula povážlivě na stranu.

III.

O několik kroků dále potkal dr. Berla přítele literata.

Tento zavěsil se na jeho rámě a pravil: „Dobře, že tě potkávám. Četl jsi už moji novou sbírku?"

„Četl."

„Pověz mi tedy upřímně, jako přítel, co o ní soudíš. Většina časopisů přijala ji s pochvalou, ale někteří kritikáři spustili na mne s patra jako na začátečníka a vytýkají mi — Ale, mluv již, co soudíš o ní ty. Na tvém úsudku záleží mi nejvíce."

„Co o ní soudím —" odpověděl váhavě dr. Berla. „Soudím, že — že — nu, zkrátka: Měl jsi svoji sbírku hoditi do pece."

„Jak že —?" zvolal přítel s úžasem. „Do pece? Nežertuješ?"

„Nikoli. Chtěl jsi ode mne slyšeti upřímný přátelský úsudek — nuže, slyšel jsi jej. Mně se tvoje sbírka naprosto nelíbí."

„Ne — nelíbí?" koktal spisovatel, který se dosud neprobral z ustrnutí. „Jak tomu mám rozuměti?"

„Že pokládám poslední tvou knihu za slabší ještě nežli předešlé."

„Ještě — za slabší? Chceš tedy říci, že jsou moje práce vesměs bez ceny? A tak mluvíš ty, ty, kterýs moje verše tolikrát pochválil, kterýs mne ustavičně povzbuzoval a spílal každému, kdo o mé verše nešetrně zavadil?!"

„Přepínáš trochu. Nespílal jsem kritikum, nýbrž kýval jen ku tvému spílání. — Ostatně, nechci se omlouvati. Přiznávám, že jsem jednal neupřímně. Obávaje se, že by tě muj nepříznivý posudek zarmoutil a snad se mnou znepřátelil, zamlčoval jsem své výtky a nutil se do chvály, po které jsi bažil. Myslil jsem si: proč bys mu nedopřál nevinné radosti, aby se pokládal za výtečného básníka! Ale neměl jsem tak činiti z mnohých duvodu. Předně, dopouštěl jsem se tím nedustojné přetvářky a lži; za druhé, stal jsem se do jisté míry spoluvinníkem, že jsi zabil bezcennými hříčkami tolik drahého času, který jsi mohl věnovati užitečné práci v některém jiném oboru —"

Spisovatel vytrhl již před tím svou ruku z pod páže dr. Berly a vzíral k němu s rostoucí nevolí; nyní vskočil mu prudce do řeči, sotva popadaje dechu vnitřním rozbouřením: „Ušetř mne již! Ty bys byl posledním, k němuž bych si došel pro literární rozsudek. Tvá slova jsou patrně pouhou ozvěnou hloupých a zlomyslných kritik, které jsi slyšel v kru-

hu mých nepřátel, kdes mne asi již dávno statečně trhal a hanobil, zatím co jsi přede mnou vystupoval v masce věrného Pylada a samým lichocením div se nerozplýval. Tvoje banditská rána se povedla. S bohem! S člověkem takové povahy mluvil jsem naposled."

„Ale, příteli! Poslyš přece! Příteli!"

Marné volání! Rozhořčený literát vzdaloval se ráznými kroky a dr. Berla zašeptal k sobě: Tak! První oběť mých zásad! Starého přítele jsem ztratil a nových si asi mnoho nezískám. Ale navzdor tomu — jen chutě v před!

IV.

Dr. Berla vešel do kanceláře, kde působil jako advokátní koncipient.

Vstoupil do pokoje svého chefa. Advokát, jenž očekával obvyklou novoroční gratulaci, popošel mu přívětivě v ústrety, ale ucouvl překvapen, vyrozuměv, že mu koncipient místo blahopřání přináší výpověď.

„A proč chcete odejít, pane kollego?" tázal se. „Nelíbí se vám snad u mne?"

„Mám-li vyznati pravdu — leccos se mi nelíbí. Protiví se mi na příklad působiti lidem zbytečné útraty vykořisťováním rozličných slabostí soudního řádu, hromaděním daremně popsaného papíru a nekonečným odkládáním neprospěšných stání —"

Advokát povznesl ruku k uchu, jako by si nedůvěřoval, že dobře slyší; v jeho zarudlé tváři zápasil vzmáhající se hněv s úžasem.

„Cože?!“ vyrazil konečně ze sebe. „Snad si netroufáte tvrditi, že se dopouštím nějakých nesprávností? He? Jak můžete mluviti o věčných odkladech? Co? Věru, že se u mne vyřizují věci desetkrát rychleji nežli jinde!“

„Vím, že ve mnohých jiných kancelářích není lépe. Proto vzdám se právnictví vubec. Nemám chuti pomáhat úskočným dlužníkum rozličnými prutahy a kličkami, třeba stokrát zákonem posvěcenými, nehodlám býti pomocníkem krutých věřitelu, vyssávajících své oběti, nechci podporovati neblahou vášeň potřeštěných sudiču, kteří pro nějakou spornou cihlu prosoudí celý statek —“

Za té řeči dra. Berly pohlížel naň advokát upřeným zrakem, který se víc a více zveličoval; chvilkami mnul si čelo a pravil posléze, coufaje jaksi úzkostlivě za lenošku: „Dost již, prosím. Nemohu Vám arci brániti. Je-li Vám pobyt v mé kanceláři nepříjemným, mužeme vzájemný poměr svůj přerušiti třeba hned —!“

„Přijímám!“ zvolal dr. Berla a poroučel se.

V.

S ulehčeným srdcem opustil náš hrdina své dosavadní působiště.

„Nyní jsem volný jako pták,“ radoval se v duchu „a mohu zvoliti dráhu, jíž bych nejplatněji prospěl svým zásadám. Na boje, tuhé boje musím se arci připravit. Avšak budu míti po boku anděla, který mi vřelým souhlasem požehná k zápasum a sladkým úsměvem vyléčí každou ránu.“

Vzpomínka na drahou nevěstu vedla ho k nejbližší stanici tramwaye, aby zajel v odlehlou čtvrt města, kde bydlila.

Ve voze seděla s jinými lidmi známá slečna, trochu koketních způsobů, s níž se časem stýkával ve společnostech. Pokud toho žádal dobrý tón, hovíval vždy galantně rozmanitým vrtochům její samolibosti.

Zaujal teď prázdné místo naproti ní a mezi oběma rozpředl se dialog o všedních věcech.

Rozhovor vzal na se ráz žertovného škádlení a dru. Berlovi uklouzla ošumělá fráse o „kruté výtce z krásných úst".

„Ah, pochlebníku, neostýcháte se užívati takových otřepaných průpovídek?" kárala ho laškovně dáma.

Dr. Berla mlčel.

Slečna, očekávajíc nové lichocení, pokračovala: „Vidíte, uznáváte mlčky, že se nesluší přemílati takové nicotné fráse!"

„Uznávám."

„Jakou byla ta krásná ústa —"

Dr. Berla mlčel opět.

Mlčení to bylo slečně již podivné.

„Víte-li pak, že je vaše mlčení už trochu ukrutné," pokračovala proto v žertovném boji. „Musím z něho souditi, že mám ústa přímo šeredná."

„O šerednosti nelze mluviti, ale —"

„Ale?" —

„Krásná také nejsou."

„Ah!"

Slečna sebou trhla a pohlédla upřeně na dok-

tora. Nepostřehla v jeho tazích ani stopy škádlivého výrazu. Byla zmatena. Nechápala.

„Nejsem tedy krásná?" vyrazila po chvilce ze sebe, nutíc se marně do úsměvu. „A čím prohřešuji se proti — proti zákonům krásy?"

„Prosím, hovořme raději o něčem jiném. Vynutila jste takořka muj úsudek, slečno, a lháti jsem nechtěl. Ostatně, muj vkus nerozhoduje."

„Tak vás nepropustím, pane," naléhala dáma, již podrážděně. „Vyřknul jste ortel, chci slyšeti také duvody. Moje ústa jsou bezpochyby znetvořená —"

„O nikoli, jen trochu příliš veliká — a pak —"

„Ah, toť — toť přílišné!"

Dáma zbledla, rty její chvěly se křečovitě, z očí sršel hněv.

„Dost, pane, dost! Toť neslýchané! Pozoruji, že jsem se ve vás hrozně mýlila... Domnívala jsem se, že jste muž jemně vzdělaný a zdvořilý... a zatím... Krásné hrdinství, urážeti slabou, osamotnělou dámu, která důvěřovala ve vaši slušnost —"

A hněvný výbuch skončil dušeným vzlykem.

Posud mluvili spolu tlumeným hlasem, zanikajícím v hovoru ostatních; poslední slova uražené slečny vynikla však ostře a vzbudila všeobecnou pozornost.

„Pane, odproste slečnu, ihned ji odproste," zahuhňal vychrtlý mužík, ve směšné karikatuře nejnovější mody. „V mé přítomnosti nesmí žádný muž urážeti dámy."

„Neurážím nikoho," bránil se dr. Berla. „Podal jsem toliko upřímný úsudek, o který jsem byl požádán. Slečna mi dosvědčí —"

„Mlčte, pane! S vámi jsem navždy domluvila!"

vzkřikla oslovená, drtíc nešťastníka pohledem spravedlivé nevole a hlubokého opovržení.

Obecenstvo ujalo se bouřlivě dámy a na hlavu dra. Berly dštila spousta epithet málo lichotivých. Kdož ví, jak by věc byla skončila, kdyby nebyl vůz ve chvíli kritické dostihl stanice.

Náš hrdina nevěděl věru, jak se octl dole ve sněhu. Urážky lítaly dosud kolem jeho uší a před ním stál onen směšný vychrtlý mužík.

„Pane," huhňal, třepaje tenkou hůlkou s pozlaceným knoflíkem, „zaslechl jsem slova, jimiž jste onu dámu urazil, a pravím vám, že jste surovec a člověk nevzdělaný —"

„Pane —!"

„Nejste-li s tím spokojen — jsem baron Větrovský a zde moje adressa —"

Na štěstí zabloudil v tom těkavý zrak rozčileného barona stranou, odkud se chvatně blížil rozšafný člověk, nesoucí pod páží polootevřený balík s pestrými vzorky zimních látek.

Z nepovědomých příčin opustil v tu chvíli hrdinný šlechtic bojiště a zmizel kvapnými kroky v nedalekém průchodním domě, kamž zamířil v nemenším spěchu člověk s pestrými vzorky.

VI.

„Poznávám, že je dráha pravdy trnitá!" povzdechl si náš hrdina, když se utišilo jeho rozčilení z nedávné příhody.

Ale brzy zapomněl na ni docela v útulné komnatě po boku šličné dívky, své drahé Bohunky.

Ztápěje toužebný zrak do čisté hlubiny blankytných očí dívčiných, naslouchal přívětivému hovoru její matky, majestátní dámy rázné tváře.

V tom vešla do pokoje mladá služka, nesoucí nějaké občerstvení. Matrona, živě gestikulující, máchla tak nešťastně rukou, že vyrazila služce tác s porculánovými nádobami, které se proměnily na podlaze v hromadu střepu.

Přívětivost v obličeji staré paní ustoupila mžikem nejprudšímu hněvu.

„O, ty nemotoro!" vykřikla. „Udělá mi takovou škodu! Rozbije mi drahocennou rodinnou památku! Pryč! Okamžitě mi pujdeš z domu a nahradíš mi — ach, kde pak bych na tobě sebrala tisícátou část té škody! Pryč!" —

„Ale vždyť milostpaní sama —" začala se nesměle hájiti ubohá služka.

„Co? Ještě se opovažuješ odmlouvat? Snad já jsem tak nemotorná —"

„Musím se jí zastati," ozval se dr. Berla. „Viděl jsem, milostpaní, že jste sama zasáhla nádoby —"

„Ano, milostpaní mi je sama vyrazila z rukou," tvrdila za ním osmělená služka.

Matrona pohlédla s úžasem a hněvem na doktora a pak se osopila na služku: „Pryč mi s očí! Ven!"

Když děvče plačíc odešlo, obrátila se panička k doktorovi. „Divím se věru, pane doktore —" mluvila s těží tlumíc hněv — „že se můžete ujímati takové osoby — proti mně — Snad nechcete říci, že mluvím lež — že jí křivdím —"

„Tvrdím jen, co jsem viděl."

Hněv staré dámy byl již rozpoután.

„Tedy mne opravdu viníte ze lži — z nespravedlnosti — ba, vinil jste i před služkou — mne, která se chová ke služebným vždy vlídně a laskavě — Vždyť docházíte delší dobu do domu a mohl jste poznati, že nemá žádná pořádná služka příčiny na mne naříkat!“

„Pozoroval jsem naopak, že zde nemají na růžích ustláno. Milostpaní má mnohé dobré vlastnosti, ale právě tato stránka —“

„Jak že?! To přesahuje všechny meze! Tedy snad litice! Pochopíte, že po takových slovech — Ach, že s vámi ještě mluvím — pojď, pojď, Bohunko...“

— — — —

Nedokreslím tento neutěšený výjev.

VII.

Asi hodinu na to přebíhal dr. Berla rozrušen po svém pokoji, rozjímaje, kterak vzletné jeho sny o novém životě za jediný den rozplynuly se v mutný dým.

Rozčilení jeho bylo dovršeno příchodem domovníka, který s posupnou tváří (viz nezdařenou gratulaci) přinášel ostrý vzkaz (viz ranní setkání) pana domácího, aby pan doktor netropil takový hřmot, že prý padá v prvním patře omítka se stropu....

Rozlícený nájemník vzkázal dolů, že může ve svém bytě tropit, co mu libo, a na důkaz toho za-

čal hned podlahu vztekle bombardovat vším, co se mu namanulo právě po ruku.

Byl v nejlepším, když se znovu otevřely dvéře. Objevil se v nich lékař, starý jeho přítel, a za ním viděti bylo na chodbě i domovníka, smějícího se zlomyslně do hrsti, a také domácího v županu a noční čepici.

„Co tropíš, příteli?“ zvolal host, zustávaje na prahu.

„Eh, rád bych rozbil na padrť celý svět!“ odpověděl v zoufalém humoru dr. Berla, mrštiv sádrovou soškou k ostatní spoustě na podlaze.

Lékař, nechav dvéře pootevřeny, přiblížil se zvolna a chopil přítele za ruku.

„Což mi ohledáváš puls?“ ptal se dr. Berla udiven. „Myslíš, že jsem nemocen?“

„Nemocen nejsi, ale velmi rozčilen, zdá se,“ odpověděl host, hledě na přítele jaksi napjatě a pátravě. „Co jsi dělal dnes celý den?“

„Chtěl jsem převrátit svět a zatím udělal jsem sám velmi tragicko-komický přemet.“

„Převrátit svět?“ vyzvídal lékař, mna si čelo a hledě na přítele pronikavě. „Obnovit společnost? Cítíš v sobě velikého reformátora, he?“

S rostoucím údivem hleděl dr. Berla na nezvyklé vzezření a konání přítelovo. Zahlédl i káravý posunek, jímž lékař odkázal do patřičných mezí domovníka, jehož hlava byla vklouzla do vnitř pootevřenými dveřmi, a spozoroval také v očích přítelových cosi jako útrpnost...

Chvíli přemítal dr. Berla, pak náhle chopil se rukama za hlavu a dal se do divokého smíchu, který by byl věru slušel šílenci, za jakého jej lékař

skutečně v tu chvíli pokládal. Věrný ten přítel mluvil dopoledne s uraženým literátem, setkal se pak náhodou také s uraženou dámou z tramwaye a s šéfem dra. Berly, došel si, znepokojen zvěstmi o divném chování přítelově, i k jeho nastávající tchýni, a obavy jeho byly zvýšeny zprávami domovníka a majitele domu, v němž přítel bydlil. Když pak uviděl jeho řádění v pokoji a uslyšel jeho zmatené řeči o převrácení světa, nabyl přesvědčení, že dr. Berla skutečně šílí.

Tohoto stálo asi mnoho práce, než příteli-lékaři vysvětlil, že chtěl toliko žíti přesně dle svých zásad (což tento prohlásil se smíchem za skutečný záchvat duševní choroby), a ještě více práce stálo ho snad, než napravil neblahé následky svého bizarního nápadu...

VIII.

Bláhovec, kdo by se chtěl spravovati zásadami! Já jsem je pověsil dávno na hřebík a nerozpakuju se na příklad ani dost málo, ukrásti základní myšlenku cizího spisovatele (četl jsem ho před lety a celá věc tane mi jenom nejasně na mysli) a zpracovati ji tak, jak se stalo v této historii.

NOC NA SUPOVĚ.

(»Květy« 1888.)

Tedy ještě jednou v dostavníku! Snad naposled! — pravil jsem sám k sobě, vstupuje v jednom městě jihočeském do sešlého exempláře té vymírající čeledi, která ještě za mých mladých let pyšně se roztahovala po českém kraji.

Nynější pokolení z těžka již chápe, jak možno vykonati delší cestu v takové drkotavé bedně, v nejtěsnějším styku s nějakou protivnou společností, snášeti třeba celý den zápach opelichaných kožichu, poslouchati hloupé tlachy nebo sprosté žerty, počítati v zoufalé nudě topoly, defilující venku zvolna nekonečnou řadou...

Ale my staří přece s pohnutím vidíme mizeti poslední trosky té dostavnické slávy. Pro nás ustupují do pozadí ústrky a vrtochy té rachotivé bedny, horké k zalknutí v létě a ledovým průvanem naplněné v zimě, parfum starých kožichu, protivná společnost, nuda zdlouhavé jízdy, procházky v dešti nebo sněhu po nesjízdnějších partiích cesty a četné

jiné svízele bývalého cestování, a do popředí derou se světlé jeho stránky. Vždyť jsme byli tehdáž mladí! Vždyť nám svěží obraznost dovedla vyplniti mnohou hodinu té nudné jízdy duhovým pásmem čarovných obrazu! Vždyť nás ty archy nosily vstříc nevyrovnané rozkoši prázdnin! Vždyť jsme v nich zažili také nejedno půvabné a zajímavé dobrodružství, které ještě nyní po letech loudí veselý nebo blažený úsměv na rty naše, a které se stalo holou nemožností na škrobených a střízlivých nynějších železnicích...

Škoda, že některý cestovatel oněch časů nezustavil nám nějaké „Zápisky z dostavníku". Jak pěkná a zajímavá mohla býti taková kniha! Kolik látky by byl poskytoval sám již ten starosvětský povoz a jeho zvláštnosti! Několik stránek mohly vyplniti úvahy o tom, proč byl každý dostavník starý (na nový dostavník nepamatuje se snad ani nejšedivější z mých čtenářů), proč dvířka nikdy nepřiléhala, proč bylo okno prasklé a čím byla asi vycpána ošuntělá sedadla, že se na nich sedalo tak báječně tvrdě. A ty živé typy dostavnické! Ten hloubavý filosof na kozlíku, jehož skoupá ústa pronášela jen časem odměřené „hy, starý!" nebo „čehy, stará!", ten pohyblivý a hovorný „konduktér", lichotící se v přízeň obecenstva žertovnými průpovídkami, starými jako jeho mundur, ten nezbytný „slepý pasažér", který vstupoval za městem s hojnou přítěží uzlův a rancův a rozplýval se úslužností k ostatním cestujícím, ten rovněž nezbytný šprýmař, který se pokaždé vyskytl v dostavnické společnosti jako dvorní blázen v komonstvu středověkého knížete a rozveseloval i týral spolucestující starobylý-

mi anekdotami a málo vybranými vtipy. Atd. atd. A jaké peřesté pásmo veselých, zajímavých, pikantních cestovních episod a malých dobrodružství mohla rozvinouti před vámi taková kniha — obávám se arci, že by nejednou byla pohoršila přísného mravokárce, neboť ty dostavnické historky zabíhaly by leckde trochu do Boccacciovského rázu. — —

Odpustte, že jsem tu skoro sám zabředl do malé monografie o dostavnících; svedla mne k tomu sympatie, kterou chovám k těmto ctihodným svědkům a přátelům mých šťastných studentských let.

Seděl jsem tedy opět jednou po mnohých letech v takové relikvii blažené minulosti, jel jsem v ní opět bez konce tmou, větrem a sněhem nevlídného zimního večera. Že to byl pravý, starý dostavník bez falše, poznával jsem dobře po divném kymácení a houráceni toho chrastivého vraku a po mrazivém pruvanu, který fičel do vnitř nesčetnými skulinami, že nestačil proti němu ani muj pořádný kožich s plédem.

Seděl jsem v dostavníku sám a sám, ale obraznost vyplňovala mi prázdný tmavý prostor podobami zašlých času, mezi nimiž kynula z kukle šátku, plédův a kožešin nejedna roztomilá tvářička, zvláště jedna s čiperným, jiskřivým — —

Prask! Buch! Bác! Tak mám tedy opět vypiti až na dno pohár dostavnických slastí a snad mě vyvolil osud, abych byl přítomen poslední hodince toho posledního Mohikána! Vylézám z pobořeného dostavníku, nad nímž stojí už kočí s „konduktérem" bědujíce, klejíce, škrábajíce se za ušima a nevědouce si rady jako obyčejně.

Konečně uznali svorně, že je to případ vážný

a že nezbývá než dojíti pro pomoc do nejbližší vesnice, která je vzdálena odtud dobrou hodinu.

Hodina v těch závějích, v té mrazivé metelici, která šlehá vztekle do očí — pěkná vyhlídka!

Rozhlédl jsem se kolem.

Na malém návrší, přímo nad silnicí, spatřil jsem dosti romantické obrysy nějakého starého zámku.

„Jaký je to zámek?“ ptám se.

„To — to je Supov,“ odpovídá konduktér.

„Supov — Supov —“ šeptal jsem pro sebe a z hlubin mé paměti dralo se cosi na povrch. Supov. Ach, ano, Supov! Již to mám. Nedávno slyšel jsem někde, že na Supově je přítel Žďárský kontrolorem nebo důchodním nebo něčím podobným.

„Nevíte snad, je-li tu důchodním pan Žďárský?“ tážu se znova.

„Totiž kontrolorem... I ano! Znám ho velmi dobře. Přijíždí k nám často do města.“

„Je svobodný?“

„Ještě svobodný. Ale hodný pán. Někdy trochu divný, víme — ale jinak tuze hodný pán.“

Někdy trochu divný — ah, přítel Žďárský neotřel tedy posud všechen svůj ideální pel o všední, drsné hrany venkovského života a prosaického povolání! Vynořil se v mé paměti štíhlý, krásný jinoch přibledlé tváře a snivě zamlžených očí, s bohatým neladem rusých kadeří kolem vysokého čela, které pjalo se hrdě nad bídný prach pozemský, s truchlivým úsměvem kolem rtův. Úsměv ten býval tehdy moderním v naší mladé družině, z níž každý chtěl býti novým Byronem, Heinem nebo Máchou. A Žďárský byl z nás nejrozervanější. Še-

ptali jsme si stranou — neboť před ním netroufali jsme si o tu palčivou ránu zavaditi — že miluje nešťastně jakousi překrásnou komtesku a z četných narážek na hrob, kamenného anděla, lásku nad hvězdami a podobné věci, které se později v jeho básních vyskytovaly, usoudili jsme svorně, že nelítostná smrt skosila onen čarovný květ jeho marných snu. Přísahal alespoň, že nikdy se nesblíží se žádnou jinou ženou a býval skutečně ve společnosti damské netečným a rozpačitým morousem. Z poslední odpovědi pruvodčího poznal jsem, že muj přítel zustal dosud věren svému oblačnému ideálu.

Osvítila mne nyní spasitelná myšlenka, že bych mohl ve své tísni prostě zaklepati u dávného přítele a požádati jej o nocleh. Neviděl jsem ho sice od té doby, co při zkouškách propadl a na praktickou dráhu hospodářského úředníka se obrátil, ale byl jsem přesvědčen, že mi zachoval přátelskou vzpomínku a že mne přijme s otevřenou náručí. Jeho mládenecká domácnost bude málo vyrušena takovým hostem a třeba by mi dokonce po dávném zvyku pohostinství osladil předčítáním svých básní, bude přece odpočinek na jeho pohovce příjemnější, než chuze tím nečasem a nocleh v nějaké bídné vesnické krčmě nebo několikahodinné, snad ještě marné čekání na správku dostavníku. A zítra ráno poskytne nebo zjedná mi zajisté Žďárský příležitost do města, kam směřuje má cesta.

Pruvodčí schválil muj úmysl a nabídl se, že mne dovede k zámku a zaklepá na vrátného, s nímž byl spřátelen.

Vystoupili jsme tedy kluzkou cestou na vršek a konduktér zaklepal na okno vedle brány.

Po chvíli zakmitlo uvnitř světélko a v průjezdě ozvaly se šoupavé kroky.

Klíč zaskřípal v zámku, vrata se pootevřela a blikavá lucerna v ruce vrátného ozářila spoře jeho rozespalou, vrásčitou tvář a kostnatou postavu v usmoleném, opelichaném kožichu, pod nímž bylo viděti hubená lýtka v podvláčkách a bosé nohy ve starých pantoflích.

Spatřiv nás zarazil se; očekávalť patrně někoho ze zámku.

„Pozdrav Bůh, Boubelo,“ oslovil jej kamarádsky můj průvodce. „Vedu vám na noc vzácného hosta... Ale slyšte, vy tu chodíte se slepicemi spat! Teprve deset hodin a celý zámek jako vymřelý. Pan kontrolor už také spí?“

„Pan kontrolor? — Ten je v Bořicích. — Myslil jsem, že to on —“

„Není tedy doma? To je pěkné! Víte, Boubelo, stalo se nám neštěstí — naše archa se právě tady pod kopcem prolomila — musíme do Trpína pro pomoc — a tuhle pán z Prahy chtěl zůstati u pana Žďárského na noc — je to jeho dobrý známý. — Ale pan kontrolor se snad brzy vrátí?“

„Možná, že se vrátí brzo; ale možná také, jestli se dali do karet, že přijde třeba až k ránu.“

Hleďme, Žďárský u karet! pomyslil jsem si a pravil s resignací: „No, jaká pomoc! — Dostanu-li pak v Trpíně slušný nocleh?“

„I to to! Leda v šenkovně — na lavici —“

Vrátný pohlížel na mne chvilku zpytavě a hrabal se v rozcuchaných, prošedivělých vlasech.

„Snad bych to mohl ohlásit panu správci," začal váhavě. „Ale tam už spějí. — Ostatně — bodejť že! Dovedu pána zkrátka nahoru do pokoje pana kontrolora — klíč mám u sebe — a jsou tam dvě postele. — Beztoho by se asi pan kontrolor zlobil, když ráčíte být jeho známý, že jsem nechal Vašnost odejít v tom nečase."

„Výborně, Boubelo!" chválil ho konduktér. — „Vy máte přece vždycky moudré nápady."

Já chvilku váhal; ale vánice, šlehající mne ostře do týlu, zpusobila, že jsem přijal vděčně nabídnutí vrátného.

Ulehčilo se mi, když jsem vstupoval z vířivé metelice k němu do průjezdu a skřípající vrata za námi se zavřela. Bohudíky! Unikl jsem pro dnešek z té bouře a sloty do tichého přístavu!

Vrátný zašel do vrátnice pro klíč a stoupal pak přede mnou po vrzavých schodech do prvního patra zámku. V nejisté záři jeho lucerny míhaly se naše obrovské, fantastické stíny po starých zdích, kde tu a tam visely pobledlé, oprýskané obrazy v oválných, vetchých rámcích, z nichž tajemně vyhlédaly nejasné, přísné tváře mužuv a žen v ohromných napudrovaných parukách.

Kráčeli jsme dlouhou klenutou chodbou, jíž táhl mrazivý průvan. Staré dřevěné žaluzie v oknech po jedné straně klapaly, zavřené dvéře pokojů po druhé straně vrzaly, klátící se obrazy na stěnách šustěly a skřípaly — bylo to zcela jako v romantických, strašidelných historiích ze starých zámkův.

Vrátný otevřel dvéře na konci chodby. Vstoupil jsem za ním do pokoje vskutku útulného. Nábytek byl sice starého rázu a se stěny shlížela oprýskaná

*

podobizna nějaké napudrované krasavice z předešlého století; ale jinak upravil si tu Žďárský přívětivou, staromládeneckou domácnost. Milý ten dojem zvyšovalo příjemné teplo, sálající ze starých kachlových kamen.

Stály tu dvě postele. Jedna byla již odestlána a druhou začal vrátný odestýlati pro mne, rozsvítiv malý kousek svíčky ve svícnu na stole.

„Pan kontrolor se nedávno přestěhoval sem z levého křídla," hovořil. „Je to bývalá lokajna; z té doby zůstala tady ještě tahle druhá postel. Ale peřiny jsou čerstvě povlečeny; bude se tu pánovi ležet výborně. A pro pana kontrolora bude to překvapení, až mu řeknu, jakého tady má nenadálého hosta."

„Bydlí pan Žďárský sám zde nahoře?"

„Samoten. Ostatní pokoje jsou vrchnostenské, ale vrchnost vídají sotva jednou za několik rokuv. A dole zůstávám na jedné straně jenom já se zahradníkem, a na druhé, zde na pravo, kam vedou odtud shora druhé schody, pan správec."

„A nebojí se pan Žďárský samoten mezi těmi starými, prázdnými pokoji?" tázal jsem se s úsměvem. —

„I božínku, čeho by se bál! Leda snad bílé paní. Obchází prý tu jako ve všech starých zámcích. Moje se dušuje, že prý ji viděla jednou; mihla prý se po stěně jako bílý stín. Ale to jsou ženské hlouposti a pan kontrolor v duchy a strašidla nevěří. Ostatně trochu smutno je tady nahoře, zvláště když za takové šeredné noci jako dnes vítr po chodbách hvízdá a všechna ta stará červotočina klape a drkotá. — Tak! Ustláno je — ten kousek

svíčky snad pánovi postačí — klíč vstrčím dovnitř, ačkoliv může snad pán nechati otevřeno — k vůli panu kontrolorovi — cizí se nikdo do zámku nedostane. — Šťastnou dobrou noc!"

Na chodbě dozněly jeho šouravé kroky.

Tak jsi se tedy uvelebil v cizím hnízdě — mluvil jsem k sobě — bez vědomí majitele, který bude asi nemálo překvapen, že dostal z čista jasna takového nocleháře. Než, buď jak buď, je tu příjemno, stokrát příjemněji než v té rachotivé a mrazivé zřícenině dostavnické! Jak pěkně poslouchá se v tom teploučkém pokoji skučení vichru, který venku v malomocné zlobě metá chumáče sněhu na dvojitá, mechem idyllicky vystlaná okna!

Zvědavě přehlédl jsem obsah pokoje, chtěje, abych tak řekl, v tom prázdném pouzdru Žďárského vypátrati otisk nynější jeho povahy.

Knih je tu zpropadeně málo — shrnoval jsem výsledky — a jednají, jak poznávám z povrchního přehledu, o hospodářském účetnictví, o kování koní, o chovu dobytka a jiných věcech, které jsou nesmírně vzdáleny od někdejší ideální sféry mého přítele. Za to je zde hojný výběr dýmek a spousta tabáku, na skříni celá měřice míšeňských jablek a důkladná baňka višňovky, tuhle v rámci žertovný diplom nějaké hostinské společnosti a tamhle pěkný župan, pantofle, domácí čepička. — Nevím, nevím, ale zdá se mi, že i můj milý Žďárský ve venkovských hostincích a za účetními knihami valně vystřízlivěl...

Avšak, tu je přece něco — Burns — a tamhle kytara. Není tedy ještě konec poesie! Rozumí se, že nechal útržky mnohých krásných přeludů na trní

všedního života, že není již blouznivým jinochem. Ale kolik asi ještě bývalých snu táhne jeho hlavou, zde v tomto pokoji, u toho okna, kde asi stává za letních večerů, hledě na obláčky měsícem postříbřené a loudě ze své kytary sladkobolné zvuky starých nápěvův!

Bezděky zatoulal se můj pohled na vetchý obraz nad postelí a na mysl mi připadla osudná komteska Žďárského. Ta měla arci sotva co společného s onou napudrovanou damou, hledící na mne tak přísně z temného, starožitného obrazu. Obličej té podobizny jevil se mi příšerně bledým a skoro mě mrazilo při pohledu na její oči, které jako by nabývaly života a hrozivě na mne shlížely.

Romantika starého zámku a bouřlivá noc dovolávaly se svého práva. Nemohl jsem se ubrániti jejich tajemné moci. S teskným pocitem vzpomínal jsem na řadu prázdných, starých komnat vedle a na dlouhou chodbu s tančícími obrazy, naslouchaje úpění meluziny, klapotu žaluzií a vrzání dveří, šustění a skřípání na všech stranách. I nad mojí hlavou ozývalo se divné šelestění a chrupání; snad to myši pobíhaly na půdě ve starém haraburdí.

Nebál jsem se; ale fantasie, rozčilená zvláštním rázem času a místa, spřádala mi před očima divné a příšerné obrazy z dětských pověstí a strašidelných románův.

Zatím dohořela svíčka až na malý zbytek, který se začal rozlévati po svícnu. Čas již do postele!

Chtěl jsem se svléknouti, ale v tom zarazil mne zvláštní šelest na chodbě.

Naslouchám s utajeným dechem. Již není pochyby: rozeznávám venku zřetelně šelest kroků, le-

hounkých a plíživých kroku. Někdo jde tiše chodbou a blíží se k mé ložnici. Slyším též cosi jako šustot roucha.

Tohle nemůže býti přece krok Žďárského! Mimo to bych byl zajisté slyšel dole otevření, těžkých, skřípavých vrat.

Bezděky přišla mi na mysl vrátného „bílá paní".

Nyní šelestily již záhadné kroky u samých dveří a v tom, právě když zbytek svíčky prskaje dohasínal, otevřely se z lehka dvéře a v nich stanula bělavá ženská podoba.

Musím vyznati, že jsem se zachvěl. Jako ztrnulý stál jsem za stolem, na němž kmital poslední plamének, ozařuje plaše sotva moji postavu; ke dveřím nevnikal jeho svit a tam bělalo se nejasně ve tmě tajemné zjevení. Ale přece jsem rozeznal určitě obrys ženské postavy; ba zdálo se mi, že jsem zahlédl i bledou tvář a vytřeštěné oči.

Ale vše trvalo pouze okamžik. Zaslechl jsem cosi jako přidušený výkřik, postava couňla na chodbu, dvéře se rychle zavřely, venku na chodbě slyšeti bylo zas šelest vzdalujících se krokův a pak měla tam opět solo sténající meluzina.

Byl to pouhý přelud? Nikoli, viděl a slyšel jsem všechno zřetelně, zdravými smysly.

Dlouho ještě přemítal jsem na loži o tajemné příhodě. —

Žďárský vrátil se teprve k ránu. Bože, málem bych ho byl nepoznal, jak se změnil! Stál přede mnou hřmotný, zdravím kypící muž ruměnných tváří a veselých očí, jemuž blížící se stáří jen trochu je-

ště zvýšilo vysoké čelo a tu tam protkalo první šedinou husté, krátce stříhané vlasy.

Toť se rozumí, že mne přivítal s otevřenou náručí, že nebylo konce dotazů, zpráv a upomínek ze studentských let. Poznal jsem brzy, že se přítel i uvnitř důkladně proměnil. Začal sice mluviti o literatuře, ale prozradil již po několika slovech, že přestal dávno stopovati její pokroky; chtěl se také chvíli nutiti do bývalé sentimentálnosti, ale nešlo mu to.

O noční příhodě neřekl jsem Žďárskému ničeho.

Po ranní kávě, kterou nám přinesla žena vrátného — tento starý bezdětný párek obsluhuje mého přítele — oznámil jsem, že se musím nutně vydati na další cestu. Po marném zdržování vyžádal pro mne Žďárský u „starého" — totiž správce — příležitost.

Za to musil jsem však dole vykonati krátkou návštěvu. Cestou v průjezdě představil mi přítel zahradníka, mladého, svobodného človíčka, který bydlí se starou matkou za vrátným v levém křídle přízemku.

U správců, dobrých starých lidiček, mluvících ustavičně o svém jediném synu doktorovi, musil jsem snídati podruhé. Paní správcová přinesla mi vlastnoručně čaj s podotknutím, že služka dostala ráno strašné bolení zubů a je celá ovázaná.

Po té jsem konečně mohl odjeti.

Kdo byla ona tajemná noční vidina, nevím podnes určitě. Ale že to nebyla ani „bílá paní" ani duch předčasně zemřelé krásné aristokratky, přišedší

snad navštívit bývalého nešťastného milence, na to chtěl bych přísahati. —

Hle, co se může přihoditi člověku, když cestuje dostavníkem, vpadne z nenadání do bytu nepřítomného ideálního přítele z mládí a zastupuje ho několik hodin v jeho ložnici!

PRAŽSKÉ ZVONY.

(»N. L.« 1892.)

Seděl jsem první večer ve svém novém bytě. Miluji široký, pěkný rozhled, a proto najal jsem si bez rozmýšlení obydlí, v jehož oknech na jedné straně rýsovaly se v plné slávě Hradčany a na druhé jevila se celá Praha — bližší část, ukrytá Letnou, jen tlupami svých strmých věží, zadnější však i spoustami střech, splývajícími v dálce s Vinohrady, Žižkovem a Karlínem. Třetí patro mě neodstrašovalo a že dům stojí trochu opodál ruchu městského, bylo mi zcela po chuti.

Seděl jsem tedy v novém bytě a kochal se vyhlídkou tu na stínovité obrysy pražských věží tam dole, tu na mohutnou věž svatovítskou v těsném shluku nižších různotvárných věží, strmící onde za plání letenskou do večerního nebe. Již potemněla ta majestátní věžatá výspa; ale nebesklon za ní jest jako zakouřen červenavě žlutým dýmem a v záplavě této plyne nad Dejvicemi protáhlý, tenký oblak, mířící ku Hradčanům dlouhou, ohnivě červenou špič-

kou, pod ním pak jako fantastický přelud pýří se veliký purpurový, ale jako svých oslepujících blesků zbavený polokruh slunce, jehož dolejší polovici zastírá mlha... Jak zvláštní, čarokrásné jsou ty odstíny šedi, modra, červeni a žluti! Kdybych to viděl na obraze, usmál bych se nepravdivému, divadelnímu effektu.

A krásná je i stupnice bledších a bledších tónů, jíž tyto čarovné barvy zponenáhlu tuchnou a hasnou...

Z pozorování vyrušil mne silný dojem sluchový zvenčí. V prvním okamžiku kmitlo mi hlavou, že to nějaká nezvyklá vřava, nějaký hlomozný poplach dole v městě. Znělo to jako vzdáleností ztlumené, zmateně splývající křiky, třesk a hukot. Ale kdež by se vzal v poklidné Praze takový neobyčejný halas? Opravdu nevěděl jsem chvíli, co si myslit; udiven bystřil jsem sluch, abych rozeznal podstatu záhadného hluku a hřmotu.

Poznal jsem ji ovšem brzy. Byly to hlasy sezvánějících zvonů pražských!

Divil jsem se pak, že jsem to nepoznal hned. Ale bydlel jsem dříve mnohá léta ve vzdálené ulici předměstské, kam hlahol pražských zvonů nápadně nezaléhal; alespoň tam nikdy neupoutal zvláštní mou pozornost. A třeba doznati, že vůbec nikdy před tím neobjevil se mi ten hlahol ve své plné mohutnosti a velebnosti tak, jako v onen večer s nového toho stanoviska, vévodícího celé širé kotlině vltavské.

Otvírám okno. Dole tmí se již večerním soumrakem ta spousta věží a z ní zřetelně nyní zaznívá sem ta bouře kovových zvuků. Ano, pravá bouře. Třeskuté kovové rány, lahodné stříbrné zvuky, hlasy

temné a jasné, hlubší a vyšší ozývají se z blízka i z dáli, na pravo, na levo, se všech stran, hřmějí, duní, zvučí a hlučí, zápolí spolu, jako by každý notoval jiný nápěv a snažil se vyniknouti nad ostatní v tom ohromném pěveckém turnaji. A vždy ještě vpadají do sboru hlasy nové, tu v těsné blízkosti, tam odkudsi z daleka jako duchovitá ozvěna — již celé rozlehlé údolí povltavské naplněno je tou kovovou vřavou, která jako rozbouřené moře zdá se překypovati přes jeho okraje. Je to burácející chaos zvuků a přece vystihuješ v něm velkolepou harmonii.

Připomínáš si krásnou báseň E. Krásnohorské, v níž mistrně zachycen ve svých různých nuancích úchvatný ten hymnus pražských zvonů. A vzpomínáš i slov Balbinových, jimiž ztlumočil hluboký dojem, jaký naň na Zlíchově učinilo večerní sezvánění všemi pražskými zvony: „Jaká to byla rozkoš, naslouchati hlaholení všech zvonů pražských, jež po hladině Vltavy sem doléhalo! Nic tomu podobného jak živ jsem neslyšel, a podnes nedovedu vylíčiti rozkoš, jíž sluch můj tehdy požíval.“

V předešlém století měla Praha 180 zvonů. Nyní jest jich méně, ale tvoří přece sbor velice imposantní a zpěv jejich dojímá posluchače asi stejně mocně jako za časů Balbínových.

A nasloucháš-li vnímavým sluchem, zdá se ti, jako by kovovými jazyky cosi k tobě mluvily. Ano, vyprávějí mnoho, nesmírně mnoho, a mohou vyprávět. Vždyť pamatují tolik pokolení a hlasným tlukotem svých srdcí provázely nesčíslné záchvěvy radosti a žalu, veselí a hrůzy, zmítavší útrobami staré, stověžaté Prahy!

Jsou mezi nimi patriarchové, pamatující půltisíciletí, jako slavný „Jiljí" (v chrámu téhož jména), jenž přelit byl ze staršího ještě zvonu r. 1437 a jehož mohutný hlas ozýval se tedy již na sklonku bouře husitské. A co tu jiných bývalých kacířu, kteří několik pokolení volávali ku přijímání pod obojí a hlásali hrdý vzdor proti Římu, až pak i je pokořila, ztrestala a násilím pokatoličila osudná katastrofa bělohorská! Kolik tu takových, jakými jsou bývalí „Jan Hus" a „Jeronym", kteří zbaveni svých kacířských odznaku musili hlásati slávu Marie Vítězné, té samé P. Marie, jejímž obrazem karmelitán Dominik a Jesu Maria rozplamenil na Bílé Hoře k vítěznému útoku vojsko katolické!

Z „Jana Husi" stal se „Jan Křtitel", jiné pokřtěny jinak, mnohé přelity, ale navzdor všemu — — Naslouchej! Neslyšíš v té bouři velebných hlaholu cosi jako temný repot nezkroceného vzdoru, jako bouřlivý ohlas kacířské minulosti, a nezdá se ti, že jako přitlumené daleké hřmění odkudsi z hlubin pronívá i mohutný chorál božích bojovníku?

Ale mezi tím starým pokolením zvonů ozývá se i družina novější, jež zrodila se v dobách, kdy žalostně vyřídlo zubožené obyvatelstvo domácí, ale za to davy mnišstva v kutnách všech barev a cizí šlechty i hrabivých dobrodruhu valem hrnuly se do země. Podivná jména nových svatých vyskytují se v té pozdější zvonové družině a v jejich písních jakoby zněly nápěvy cizokrajné, divným zelotickým blouzněním prodchnuté nápěvy z dalekých Vlach a Španěl. Mezi nimi vévodí zvučným hlasem „Ignác z Loyoly", „František Xaverský" a „Borgiáš" — jak se sluší a patří světcum nejmocnějšího řá-

du, jehož zásluhou dokonáno vítězství Říma v odbojné zemi.

Jsou tu i zvony odrodilci z doby nejsmutnější, jako onen „Petr" ve zvonici u kostela téhož svatého, r. 1701 opatřený nápisem latinským a německým — pro český nebylo na něm místa.

— — — —

Tak hle! dějiny staletí vyznívají z večerního chorálu těch kovových obru. Ano, jsou tu obři jako svatovítský „Zikmund", král zvonu pražských, řadící se důstojně k největším v Evropě, a velký zvon Marianský ve staroslavném Týně, sice o hodně menší onoho titana, ale za to svým hlubokým a velebným hlasem vynikající nade všechny soudruhy pražské. A od těchto i četných jiných velikánů sestupuje tvá fantasie dlouhou stupnicí rozmanitých rozměrů až k těm nesčetným trpasličím zvonkům filigránských vížek, jichž cinkot chvílemi jedva rozeznáváš v obecném hlaholu jako tenounké hlásky dětské nebo nesmělé tikání ptáčat. A domníváš se, že zaslécháš mezi nimi i líbeznou marianskou melodii čarovných zvonku loretánských.

Valná, rozmanitá, imposantní je to společnost.

A jak rozmanité jsou i jejich osudy, kolik zajímavých stránek by měla podrobná jejich kronika! Zvláště nejstarších, vyšlých z dílen našich mistru zvonařu Jeronýma, Jiřího a Jiljího, však i těch z 16. století, jež ulili mistři Bartoloměj, Brikcí z Cimperka, Tomáš Jaroš Brněnský, Stanislav Klatovský a j., ba i pozdějších z doby, jejíž ráz dobře označují již sama jména zvonařů: Hillinger, Rosenlecker, Hofman, Löw, Dietrich, Kühner atd.

Čestné a vděčné bylo řemeslo zvonařské, ale o jednom z toho cechu vypráví pověst, že se dožil

na svém výtvoru malé radosti. Jmenoval se Lochmayer, byl patrně Němec a žil na začátku válek husitských v Praze, kdež ulil pro kostel sv. Štěpána zvon, jemuž dáno po něm jméno „Lochmar". Ale pro svuj odpor proti husitství byl prý zvonař odsouzen na smrt a když nešťastníka vedli na popraviště, zvoněno mu na poslední cestu vlastním jeho zvonem, začež prý jej mistr proklel, aby hlásal jenom neštěstí. A skutečně prý zvoněno jím toliko na poplach při požárech a jiných zlých příhodách. Avšak zlověstný ten kulich dávno již zmizel z řady pražských zvonu; jen kov z něho sloužil r. 1585 k ulití nynějšího zvonu „Marie".

Přelit jest i jiný truchlivý zvon: umíráček u sv. Jindřicha, jímž prý se zvonívalo odsouzencum, když je tudy vezli na popraviště za Novou branou.

Jiné roztaveny požárem, pochroumány ruznými nehodami a znova přelity, některé putovaly s místa na místo, z chrámu do chrámu — rozmanité byly jejich osudy! — —

Vyzvánění není konce. Kovoví slavíci v tom lese starých věží neustávají hřímavě klokotati svou večerní píseň. Vzpomínkou zalétáš teď do vlastní vzdálené minulosti. Jsi hoch. Sedíš před obydlím svých rodičů, v sadě, jehož stromy a křoviny pozvolna se opřádají a splývají měkkým zahnědlým soumrakem, zatím co na obzoru ještě hoří a rdí se odlesky zapadajícího slunce. Je krásný, teplý večer. Tichý zpěv cvrčku ozývá se z polí. A milo je hleděti do zlatohnědého vzduchu, v němž obrysy kostela a střech vesnice opodál ponenáhlu měknou, blednou a tuchnou v matné, šeré stíny. A pojednou z báně kostelní ozvaly se rány zvonu a již hlaholí krajinou

hudba jeho večerní. Snivě naslouchám těm dunivým kovovým rázům, jednotvárně se kolébajícím a přece lahodně dojemným, vlévajícím do mladičké duše sladký stesk a tajemnou touhu po něčem dalekém, vznešeném, neznámém... Bývala to chvíle čistého, jasného zanícení... Dosud slyším ten daleký, milý, známý zvon...

Však nikoli. Probírám se z upomínek. Zde slyším hlahol zcela jiný, než tam kdysi to idyllické vesnické klekání. Nejen proto, že tam zněl jediný zvon, kdežto zde hlučí celý valný voj kovových obrů, nýbrž i proto, že onen zvon tlumočil radosti a žaly úzkosti a plesy pouze jediné krajiny, jediné skrovné vesnice, kdežto tyto zde mluví za celou zemi, za celý národ. V tlukotu těchto železných srdcí nechví se jenom city staroslavné Prahy, ale i celého šírého českého kraje.

Znovu naslouchám té hlaholné bouři a pojednou zdá se mi, jakoby všechny ty zvony, velké i malé, staré i nové, husitské i katolické, své rozličné hlasy a nápěvy slívaly v jediný, který již nezní jako hašteřivé zápolení, ale jako společné hřímavé volání mrtvých pokolení k žijícím, minulosti ku přítomnosti, jako burcování k činům, k obraně, na poplach, proti nepříteli...

Z FILOLOGICKÝCH FANTASIÍ NEFILOLOGA.

»N. L.« 1892.

I.

Ano, především a durazně: nejsem filologem! Nemám v sobě ani jiskřičky filologického nadání a temperamentu; jsem člověk mírumilovný, který nikdy ani kuřeti neublížil a pro kterého rubrika „Zasláno" v novinách jest úplně zbytečna. Nejsem ani řádným, ani mimořádným professorem, ani docentem, ba ani suplentem, jsem zkrátka čirý laik a měl bych tedy v chrámu jazykovědy moudře mlčeti. Avšak nechci právě býti moudrým; máme za naší mravokárné a reformátorské doby tolik moudrosti na všech stranách, že bude čtenářstvu trochu pošetilosti v pravdě osvěžující oásou.

Hle, jak vznikly mé filologické fantasie!

Vzpomněl jsem si na našeho bývalého učitele řečtiny, češtiny, a nevím čeho ještě. Je tomu již více nežli čtvrtstoletí a přece vidím dosud živě před

sebou toho mladého, útlého supplenta, který svou štíhlostí a jemným nádechem idealismu tak nápadně se lišil od kypících většinou pánů piaristů, jejichž latinské školy jsem navštěvoval. Vypomáhal tu ještě s jedním světským učitelem a pro naše oči unavené černými klerikami s fialovým, někdy jedva stačícím pásem, byly tyto dva světské kabáty pravým dobrodiním.

Vidím ho tedy posud, sedícího důstojně na katedře, chýlícího vážný obličej jaksi teskně na stranu a hledícího nejraději na svůj prsten, jímž obvykle točil nebo jinak se zaměstnával. Spojovali jsme pozornost, kterou prstenu věnoval, s jeho melancholickým vzezřením a spředli jsme z obojího celou historii, kterou však zamlčím, jelikož nemá s filologií pranic společného a jelikož týž profesor dosud žije.

Z téhož důvodu zamlčím i jeho jméno. My mu říkali „Suffix" a poněvadž vážné rty často stahoval k jakémus přikyslému, káravému úsměvu, měl také přezdívku „Šťovíček", jejíž zdrobnění souviselo s tělesnou jeho útlostí a jemností. Víte, že professorské pseudonymy nebývají sice příliš zdvořily, ale dosti případny.

Kdyby nyní pan professor ze svých gramatik a klassiků náhodou zabloudil k těmto řádkům, jistě by se nespokojil oním káravým úsměvem, nýbrž užil by jiného výraznějšího posuňku. Když jsme se na příklad při zkoušení vážněji prohřešili na jeho zamilovaných suffixech, tu zakroutil očima nejprve na pravo, pak na levo a pak je zdvihl zoufale k nebesum, při čemž z jeho jako úžasem pootevřených, nevolí se chvějících úst zaznělo lítostivě kárající:

„Ale — ale —!“ A konečně zahleděl se na nás pohledem takovým — inu, takovým, že bychom se byli nejraději hanbou propadli.

Tak tedy asi zadíval by se na mne či vlastně jen do neurčité dálky, která mne nyní od něho dělí. A tahal by se při tom nervosně za své jemné, mladistvé knírky, jak to činíval. — Avšak nikoli! Vždyť já sám, jeho bývalý žák, mám již silně prokvetlý plnovous a čtvrtstoletí provedlo bezpochyby též na panu professorovi dukladné změny. Možná, že již i jeho útlost ustoupila pěknému embonpointu, že stín melancholie dávno vymizel z jeho tahu, že si již ani nepohrává se známým prstenem a že snad i zakyslý tah kolem rtu proměnil se v bodrý, rozmarný úsměv.

A věru neměl by příčiny, horšiti se na mne pro tyto řádky. Vždyť moje vzpomínky z oněch dávných let nejsou dosti spolehlivé a možná tedy, že jsem se v této kusé podobizně dopustil leckteré nesprávnosti, za kterou se dožaduji jeho prominutí. I pro ty nevinné, dávno zapomenuté přezdívky rozčiloval by se zcela zbytečně. Nechci mu nikterak ublížiti, naopak přiznávám se mu po letech, že jsem ho navzdor jeho filologickým výstřednostem miloval a že ho ctím dosud upřímně.

Zalíbil se mi hned celým zjevem, jak poprvé na katedru vstoupil. Tušil jsem v něm člověka ideálnějších názoru, zamlouval se mi svými vážně jemnými způsoby a také záduměivě snivý pohled měl pro mne zvláštní puvab. Záhy poznal jsem ovšem, že i tichá tato povaha byla schopna nejen ohnivého zanícení, nýbrž i žíravé vášně, šlo-li o přehlasování, moucení a podobné věci. Ale tím horlivěji

jsem se snažil, získati pilným louskáním tvarosloví jeho přízeň.

Pamatuji se na první domácí úkol, který nám vytkl. Líčení podzimku. Nemohl pro mne zvolit látky vítanější. Bylť jsem tehdáž v prvním luzném jaru poetického tvoření a náš studentský časopis přinesl ode mne dokonce již několik veršovaných příspěvků, přijatých s obecnou pochvalou. Podnes cítím opojné vzrušení, s jakým jsem namočil péro nad sešitem úkolů. Fantasie se rozehrála svěžími, kouzelnými barvami, péro letem vrhalo na papír půvabné obrázky podzimní, jež rojily se z mých upomínek na šťastné chvíle v domově, a také rolničky humóru zacinkly vesele v rozjařené duši. S rozkoší líčil jsem holá strniště s poletujícím babím létem, uhánějící zajíce, padající sežloutlé listí, veselou jízdu na posvícení do vzdálené dědiny, návrat za bouře a nijáku, rozjasnění, čarokrásný západ slunce s purpurovými oblaky a dojemným hlaholem večerních zvonů. S nadšeným uspokojením přečetl jsem si několikrát po sobě svou práci a ve škole odevzdal jsem ji rukou chvějící se rozčilením, ale v pevném přesvědčení, že nového professora oslní, okouzlí, uchvátí.

Ani v ohledu mluvnickém, pravopisném, stylistickém neměl jsem pochybnosti. Vždyť minulého roku skvělo se na všech mých úkolech z češtiny „velmi dobře“ nebo dokonce „výborně“.

Žádný básník neočekává uveřejnění svého prvního díla, jímž hodlá dobyti rázem nesmrtelné slávy, s takovou horečnou netrpělivostí, s jakou jsem hleděl vstříc návratu opravených sešitů. Konečně objevil se professor s objemnou jich vrstvou pod paží.

Dychtivě otvírám svůj sešit — ale můj bože! Ne, to není možné! Celý můj úkol rdí se červeným inkoustem nemilosrdného oprávce a pod ním jen: „Dobře!" Zasáhlo mne to jako rána hromu z čista jasna, byl jsem s výše nejsmělejších nadějí náhle svržen do temné propasti. Trnul jsem úžasem, chvěl se nevolí, hořel studem.

Teprve po chvíli vzpamatoval jsem se z ohromení a začal zkoumati ty krvavé rány na těle svého spanilého, mnou tak vroucně na svět uvítaného dítka. Poznal jsem, že hlavní vinu té porážky nesla živost mého líčení, kde jsem s oblibou užíval takovýchto asi obratu: „Hle, zajíc pojednou střihne ušima, vyskočí, ale v tom již bleskne puška a zarachotí výstřel atd." Professor přetrhal „střihne", „vyskočí", „bleskne", „zarachotí", napsal místo toho „střihl", „vyskočil", „bleskla," „zarachotil" a připojil důtklivou poznámku: „S t ř i h n e" jest f u t u r u m!! Kromě toho bylo opraveno jen několik málo jiných forem, o jichž nesprávnosti jsem dosud také neměl tušení, a na jednom místě zasáhla drsná ruka do samé osnovy mého díla poznámkou: „Bouře bývají z pravidla v létě, nikoli v podzimku."

Tehdáž, pane professore, byla moje vznikající láska k vám povážlivě ohrožena. Měl jsem k vám — ovšem jen v duchu — řeč velmi neuctivou, v níž jsem dokonce pochyboval o náležitých základech vašeho mluvnického vzdělání. U Tyla, u Jana z Hvězdy, u všech českých spisovatelů čítal jsem bezpočtukrát ono výrazné „střihne", „vyskočí" atd. v témž smyslu, náš předešlý professor neměl proti němu ani nejmenší námitky, a teď najednou má to býti chyba, k tomu hrubá chyba! Ne, ne! Je to správné,

dodává to vypravování na vhodných místech teprve patřičné živosti a slohu žádoucí rozmanitosti. A kdybyste i měl se svého stanoviska pravdu, pane professore, byla by to přece věc doposud sporná, pro kterou jste nemusel tak divoce řáditi v mé úloze a zcela se uzavříti naproti její nepopíratelné poetické kráse. Pozoruji, že jsem se mýlil ve vašich snivých očích, v tom unylém vzdechu, s jakým otáčíte psychicky jemnými prsty svůj romantický prsten. Nemáte ani špetky smyslu pro poesii, vaše duše je prosaicky suchá a scvrklá, jako duše vašeho brku.

Tak jsem vás v duchu poctíval ještě několik dní po příhodě s úlohou. Ale záhy jsem se s vámi opět smířil, ba časem přilnul jsem upřímně k vám i vašim filologickým zásadám a koníčkům. Vaši chladnost naproti mé podzimní „básni v próse“ jsem vám sice neodpustil nikdy a setrval při náhledu, že nemáte dostatečného smyslu a porozumění pro poesii; avšak neblahému „vyskočí“ místo „vyskočil“ vyhýbal jsem se odtud úzkostlivě a bezděky vyhýbám se dosud. Přijímal jsem ochotně i vaše ostatní pokyny, zatracoval fanaticky vše, co vám bylo hříchem proti duchu našeho jazyka, a když jsem s vaší výbornou známkou vystoupil z gymnasia, byl jsem přesvědčen, že vládnu nejpřesnější češtinou, jakou si lze jen pomysliti.

Později jsem arci shledal, že jiní lidé měli jiné professory s jinými poněkud náhledy a koníčky, že těch professorů bylo veliké množství, že přicházeli a přicházejí stále noví s novými filologickými vynálezy a že následkem všeho toho vzniká v našem spisovném jazyce rok od roku podivuhodnější rozmanitost a pestrost.

Avšak úvaha o tom zjevu potřebuje širšího místa a proto končím pro dnešek svou filologickou fantasii, ač pozoruji, že v ní je pramálo filologie a ještě méně fantasie a že jsem věnoval více pozornosti prstenu svého bývalého professora nežli předmětům, o nichž jsem chtěl vlastně psáti.

II.

Nejsem filologem a z filologických publikací čítám jen „Zaslána", o nichž jsem se zmínil již předešle. Čtenář nenajde tedy v mých statích ani citátu ani hvězdiček a křížku pod čarou, vubec ani zbla učenosti. Za to nemusím se arci také báti, že budu obviňován z pujček a krádeží u jiných učených auktoru (prosím p. sazeče, aby to duležité k nepřehlédl.)

Vědeckých pramenu tedy nemám a z takového „Zaslána" mnoho si nevybereš. Dočteš se tam sice všeličeho pěkného o zasílateli a nepěkného o jiných lidech, o ruzných osobních a rodinných poměrech, o spisech, které vyjdou a v nichž špatnost toho neb onoho kollegy teprve v plné světlo bude postavena — ale z oboru filologie samé vtroušeno tam jen zřídka kdy nějaké zrnko. Já alespoň v tu chvíli vzpomínám si pouze na jediné, které jsem před některým časem vybral z obšírné repliky p. prof. dra. Kvíčaly, v níž bystře uchopil se zbraně, kterouž mu odpurce sám poskytl užitím slova „spáchal". Zná-li prý odpůrce etymologii toho slova? Patrně nezná, neboť jinak by se byl asi ostýchal, užiti ho v publikaci veřejné. Tato poznámka bodla mne hlubo-

ce, neboť sám jsem užil bez ostychu téhož slova mnohokráte; pídil jsem se tedy hned po původním jeho významu a co jsem konečně vypátral, bylo takové, že to ve slušné společnosti naprosto sděliti nemohu. Zasvěcené čtenáře žádám s ruměncem studu za prominutí, že jsem vůbec šeredné ono slovo diskretně nevytečkoval.

Býval ovšem čas, kdy jsem se pídíval také jinde nežli v „Zaslánech" po filologických novinkách. Ale po čase jsem toho nechal. Může se vám na příklad státi, že se někde dočtete: „ale" i „však" mají státi vždy v čele věty. Řídíte se nadále poslušně tím pravidlem; avšak pojednou přesvědčí vás jiný spis, že jen „ale" má se klásti na první místo, za to „však" na druhé, čímž se spravujete až do té doby, kdy vás někdo poučí, že je tomu právě naopak: „však" patří vždy na první místo, „ale" může se klásti za jiná slova. Tu sice již zavrtíte nevrle hlavou, ale snad ještě vyhovíte novému oprávci, až konečně nad jiným spisem, v němž se opět „ale" i „však" odkazuje na zadnější místo, ztratíte jistě nadobro chuť, sledovati další filologický rozvoj této otázky a vrátíte se klidně tam, odkud jste vyšli.

Z takových asi důvodů přestal jsem stopovati nové filologické objevy. Poznalť jsem, že bych pro ustavičné opravování svých starších spisů nedostal se k novým. Každou chvíli vyskytují se filologické nouveautés a nejhorší je, že i současně hlásají se z různých vážných míst různá, naprosto sobě odporující pravidla. Jsem přesvědčen, kdybych na příklad tuto svou slohovou hříčku předložil kritickému filologickému péru professora A., že by se červenala opravami snad hůře ještě nežli tehdáž můj

nešťastný gymnasiální úkol; ale kdybych ji pak dle těchto oprav znovu přepsal a předložil professoru B., jistě by na ni vyplýtval znova spoustu červeného inkoustu — a tak dále do nekonečna.

Pomyslil jsem si tedy: Všem těm pánům po libosti psáti a každý měsíc češtinu svou měniti nemůžeš, poruč tedy na stará kolena již všechno Pánubohu, který ti snad s jinými odpustí i tvé mluvnické a pravopisné hříchy a poklésky. Nedbám proto žádných rad a bavím se jen pestrou rozmanitostí, jaká se jeví v našich knihách následkem četby různých filologických pokynů.

Jeden klade podmět vždy úzkostlivě na první místo — „Jsi-li zdráv?“ otec ptal se. — „Jsem, syn odpověděl“; druhý vykazuje mu pravidelně místo poslední. Jeden „obdivuje se něčemu“, druhý „obdivuje něco“; jeden píše „týž“, druhý „tentýž“, třetí „ten samý“. Jeden štítí se zájmena „jenž“, jiný má nepřekonatelnou antipatii proti „který“. Ten píše „nikdy více“, onen to pokládá za chybu a píše „již nikdy“, kdežto jiný by zase nenapsal za živý svět „již“ místo svého oblíbeného „už“. Někteří mají chorobnou nechuť k accusativu, užívajíce veskrze genitivu v záporu, po všech téměř časoslovech, všude, kde to vůbec jen trochu možné. Jiní jsou zase fanatickými modloslužebníky slovesa „činit“; činí návrhy, činí námitky, činí prosby, činí poklony, činí sliby, činí všechno možné a přičiňují k tomu ještě ledacos, čímž se dočiňují znamenitého libozvuku. Některým „jest se“ pečlivě vystříhati ohavného slova „musí“ jiní do duše nenávidějí nevinné „ano“, opakujíce raději sáhodlouhé sloveso dotazu. Někteří jsou tak fanatičtí přívrženci předložky ke, že píšou

i „ke keseru“, jako se odpůrci jejich zase nelekají ani rčení „ku kukuřici“; jedněm zní „v dvoře“ jako slavičí tlukot, druzí v nervósním strachu, před každou drsností div nepíšou „ve ruce ...“ Avšak dosti! Natrhal jsem na ukázku ledabylo jen přehršli kvítků z toho přepestrého luhu.

Možná, že v některých takových případech obojí rčení je správné a v jiných zase jedna strana rozhodně bloudí; ale buď jak buď, blahořečím té filologické nesvornosti, poněvadž dodává naší spisovné řeči bujaré svěžesti a veselé rozmanitosti. Představte si jen, aby se tak naši jazykozpytci usjednotili na zákonníku jedině správné češtiny, podle něhož bychom všichni museli bez milosti psáti — jaká by to byla pohroma pro náš jazyk, jaká zoufalá jednotvárnost, ztuhlost a nuda by zavládla v naší literatuře! Pro samou správnost by se nám brzy zošklivila. Bylo by to právě tak, jako kdyby jedné škole literární podařilo se utlouci všechny směry ostatní a kdyby pak všichni literáti psali na jediné idealistické, naturalistické neb jiné brdo. Na štěstí jazyk náš je živý a žádný život neztrpí na dlouho jednotvárnosti. Kdyby se i podařilo sešněrovati mluvu naši do nějaké svěrací kazajky, záhy by nepozorovaně povstala trhlina zde, trhlina tam, trhlin víc a více, až by z nenadání přirozené, bující tvary její proklubaly se opět k volnému pohybu a rozvoji. Postaral by se o to již sám věčný rozkol mentorů.

Jak těžko jest, docíliti v Čechách nějaké jednoty, jeví se nejlépe při takové nepatrnosti, jakou na příklad jsou znaménka rozdělovací čili dělidla, jak se, tuším, nazývají technickým jménem. A přece což by udělalo spisovatelům, kdyby se alespoň při

užívání čárek, teček, středníku a podobných nicotných malicherností podrobili nějakému pevnému řádu a redaktorům, kteří mají časem dosti práce s vytahováním břeven, uspořili starost i o takové mrvy!

Vezměte deset rukopisů od nejlepších našich spisovatelů a porovnejte jejich interpunkci — je to hotový Babylon. Ba, možno říci, že každý český literát má v této příčině svůj zcela zvláštní systém.

Začnu s vykřičníky. Je to arci znaménko vynalezené hlavně pro veršovce a čte-li někdo sloky:

Ó luzné večery! ó skvostné západy!
Ó zlato! rubíny! ó perel kaskády!
Ó míre! tišino! Ó ptáků šveholy!
A zvonů: Ave! slyš! jak slavně hlaholí!

— čte-li někdo tyto sloky, nepodiví se ani dost málo, že je v nich bezmála více vykřičníků, nežli písmen. Čím vzletnější báseň, tím více vykřičníků a skoro možno říci, že podle množství vykřičníků odhadnete na první pohled stupeň nadšení toho kterého poety. A naopak možno říci, že bez vykřičníků některé verše by vůbec ani nevypadaly jako báseň.

Ale i prosaikové, kteří přece vykřičníků tak naléhavě nepotřebují, kladou je mnohdy zcela zbytečně za každou druhou větu, jakoby jí tím vykřičníkem chtěli dodati významnosti, které v ní čtenář marně hledá.

I znamení otázky užívají mnozí nestřídmě, zvláště v humoreskách a vtipných causeriích. „Znáte pana Houžvičku?“ — „Byl jsi už někdy v Račicích, milý čtenáři?“ — „Slyšeli jste už nejnovější anekdotu?“ — „Co tomu říkáte?“ — „Nemyslíte?“

Jsou ostatně lidé, kterým nestačí ani jeden vykřičník nebo otazník. Zejména pessimisté a mravokárci ulevují rádi zdvojeným i ztrojeným vykřičníkem svému rozhořčení nad nějakou lidskou podlostí. Otazník se sice zdvojuje řídčeji, ale za to nacházíte často zajímavé kombinace: ?! nebo !? ba nezřídka i velevýmluvné !?!

Zvláště jeden z mých oblíbených literátů je v této němé otazníkové a vykřičníkové řeči takovým mistrem, že vyhledávám jen podle nich hravě nejhlubší a nejdojemnější místa jeho spisů.

U středníku se dlouho nezdržím. Středník je něco, co by naprosto nemusilo být a dávno zasluhoval vymítnutí jako všechno, co není ani ryba ani pták. Nikdo neví, k čemu je a kam patří, a moderní naši spisovatelé již ho vůbec ani neužívají. Ostatní jej z pouhého zvyku ještě sem tam namalují, kde se právě namane, skoro jen k vůli rozmanitosti uprostřed věčných čárek.

Ano, věčných! Čárka je pravý mor, pravý commabacillus našich tiskopisů. Hemží se jimi všechno a z největší části jsou úplně zbytečny, sloužíce jen k tomu, aby si korrektor jimi kazil oči a redaktor nad nimi se hmoždil nerozluštitelnou hádankou, proč každý, ale každý spolupracovník má pro ně zcela jiná pravidla. Jedni přenechávají úplně sazečům, aby za ně obstarali čárkování podle své libosti; jiní zase prošpikují čárkami každou větu hustěji, než kuchařka zajíce. A mezi těmito dvěma krajnostmi kolik přerozmanitých nuancí! Ten odděluje čárkami pouze věty, onen i přechodníky; jeden vokativy, druhý pouze přístavky; většina vynechává je před spojkou „a“, ale někteří kladou je právě před tuto

vždy, odmítajíce zase čárku před „ale“; jedněm je nevyhnutelna před každým „jako“, jiným pouze před „než“ po comparativu — kdož by vypočetl všechny ty různé kombinace!

Veliký zmatek panuje také v označování přímé řeči. Většina libuje si v úhledných husích nožkách a sejde-li se v povídce několik osob, bývá u svědomitějších spisovatelů milo pohleděti na směs jednoduchých ‚—‘, dvojitých „—“ a čtvernásobných „„—““. Jiní, zvláště překladatelé z frančiny, jsou zase úhlavními nepřáteli toho znaménka a začínají přímou řeč ležatou čárkou, činí to však mnohdy tak nemotorně, že čtenář naprosto nerozeznává, co mluví jejich hrdina a co oni sami.

Ležatá čárka je u mnohých vůbec oblíbena. Nejsou s to, zakončiti větu prostě tečkou, nýbrž kladou místo ní jednu, dvě, tři nebo i více ležatých čárek. Tuším nejasně příčinu. „Znaménko přemýšlení,“ říkával náš starý učitel. Spisovatel chce bezpochyby, abychom nad každou větou přemítali o hlubokých myšlenkách, které jsou v ní pečlivě ukryty.

Napíše na příklad: „Byla noc — — —“ Noc: Co je noc! Věc nejvšednější, při níž bychom sobě pramálo pomyslili. Přidej však deset ležatých čárek a máš noc zcela zvláštní, noc děsně černou, plnou hrozných tajemství, nebo naopak noc měsíčně stříbrnou, plnou slavíčího tlukotu a kouzelné poesie. A nádavkem je výhoda, že spisovatel nemusí se namáhati líčením všech těchto krás nebo hrůz a čtenář má uspořenu jednu nebo i více stránek.

I tečkou plýtvá se nekřesťansky. V některém rukopise bývá jich nasypáno jako máku, někdy celé dlouhé puntíkové šňůry. Již často jsem si lámal

hlavu, jaký vlastně smysl mají ty nekonečné punktace...

Avšak pozoruji, že jsem ohrožen „vtipnými“ nápady — k tomu ještě s politickou příchutí a že bude proto nejlépe, udělám-li zde pro dnešek poslední tečku.

III.

Předešlá fantasie vynesla mi dva korrespondenční lístky.

Na jednom čtu: „Fantasujte si, o čem Vám libo, ale filologii nechte s pokojem. Co chcete se svými ubohými vtipy? Aby vaši čtenáři přestali usilovat o vytříbení své češtiny, protože mrzí Vás, učiti se ještě něčemu? Spisovatel, který ani neví, že spor o umístění spojek „ale“ a „však“ jest rozhodnut již dávno v ten smysl, že „ale“ musí se klásti bez výminky na první místo, „však“ může se klásti na první nebo na druhé — takový spisovatel neměl by psáti vůbec, neřku-li o filologii. Se skrovnou úctou atd. Prof. X.“

Na druhém lístku je psáno: „Co si má čtenář vybrati z Vašeho povídání? Aby nehledal vůbec poučení o správnosti jazykové, poněvadž filologové o té neb oné věci jsou různého náhledu? Domnívám se, že v takovém případě člověk svého vzdělání dbalý má právě zkoumati různé náhledy a přidati se k tomu, jehož důvody uzná správnými. Dokážu-li Vám na příklad ze starších dobrých spisů, z nepokažené řeči lidové a jinými důvody, že „však“ ve smyslu odporu má se klásti vždy na místo druhé, naproti tomu

„ale“ že může se klásti buď v čelo věty nebo při zvláštním důrazu na jiném slově za toto — dokážu-li Vám tuto nezvratnou a všemi soudnými lidmi dávno již uznanou pravdu, budete se zajisté na dále ostýchati, tropiti nejapných žertův z této domněle sporné otázky. Prof. Y.“ —

Tyto lístky existují ovšem pouze v mé fantasii. Ve skutečnosti jsem jich nedostal, ale snadno mohl dostati. A v duchu byl bych na ně odpověděl, že mají z části pravdu. Ale přece bych si dovolil pronésti na svou obranu, že někdy jazykozpytné pokroky postupují tak rychlým tempem, že zejména staršímu člověku nedostává se ani dostatečné pružnosti, aby je mohl sledovati.

Podám drobný doklad ze všedního života. Mám známého obchodníka, který původně nad svůj krám vyvěsil tabuli s nápisem: „Moučný obchod“. Kdosi mu namluvil, že je to germanismus, a milý moukař spěšně dal přemalovati tabuli po jeho návodu: „Obchod v mouce“. Ale za krátko zvěděl od jednoho professora, že ryzejší vazba jest „obchod s moukou“, poněvadž se obchází s něčím, jakož jsou toho doklady na příklad u Štítného. Můj známý nelitoval nákladu a dal tabuli přizpůsobiti Štítnému. Za to, když se za měsíc vyskytl nový oprávce, odporučující „obchod moukou“, odbyl ho zhurta a podrobil se opětné tabulové operaci teprve, když spatřil novou tuto vazbu na firmě svého konkurenta, vedle něhož dokonce s jedné strany našel „závod šicími stroji“ a s druhé strany „sklad kuchyňským nádobím“. Přísahal prý však zároveň, že již do smrti setrvá při svém instrumentále, kdyby třeba všichni professoři filologie svorně diktovali „obchod na mouce“. A mů-

žete se mu diviti? (Podotýkám, že přes to vše dotčený můj známý prodává jen českou mouku.)

Ano, v praksi bývá někdy potíž s filologií a to nejen ve věcech sporných a nejen pro živnostníky, nýbrž i pro spisovatele. Z hojné zásoby podám jen jedinou malou ukázku, jak se mi právě namanula.

Spisovateli přihodí se to neštěstí, že jeho hlavní hrdinka jmenuje se Anastasie nebo Školastika. Literáti déle a více píšící musejí někdy sáhnouti i po takových jménech. A teď si představte jeho mluvnické rozpaky, má-li nějaký zbožňovatel na každé stránce několikrát hluboko se zahleděti do blankytných očí Anastasiiných neb nadchnouti se havraními kadeřemi Skolastičinými! A podobných jmen je dosti v kalendáři.

Co tu má spisovatel činit? Řeknete: vyhýbat se přisvojovacímu přídavnému jménu a psáti: „zahleděl se Anastasii do blankytných očí", nebo „nadchl se havraními kadeřemi sličné Skolastiky"? Ale takové obcházení jest nejen zbabělé, nýbrž někdy naprosto nemožné. Dejme tomu, že by světem letěla sláva nějakého nového cizího dramatu s názvem: „Milenci Vilemínini" — má zde spisovatel místo světoběžného titulu vymýšleti nový, anebo by snad mohla přece naše gramatika zamhouřit oči nad nesprávným: „Milenci Vilemíny"? — —

Snad mi vytknete, že bych mohl nechati svých filologických fantasií, nedovedu-li se povznésti k věcem poněkud závažnějším, nežli jsou dělidla, nápisy obchodnických štítů a podobné malichernosti. Vím, co chcete, ale nedám se vylákati ze své moudré reservy. Kdož ví, nestačí-li již tyto domnělé malichernosti (což je pro filologa malicherným?), abych

byl ex cathedra prohlášen za kacíře — což teprve, kdybych se chtěl pustiti trochu dále do nebezpečných filologických oblastí! Mám si snad páliti prsty na příklad za realisty a naturalisty? Hleďte, jsou to pánové dosti odvážní a bezohlední, kteří neštítí se vynésti na světlo nejhlubší kal společnosti a pochodní pravdy nemilosrdně posvítiti do očí všemu konvenčnímu pokrytství — ale před filologií mají přece hluboký respekt. Pravda, značně pokročila naše krásná prósa od času, kdy vesnický Jiřík se svou Liduškou za humny blouznívali o luně a hvězdičkách nejvybroušenější spisovnou češtinou — nyní můžete již v povídkách slyšeti nejen dialekty moravské, slezské a slovácké, nýbrž do jisté míry i různá podřečí česká, ba i zajímavý jargon páté čtvrti pražské. Ale opakuji s durazem: do jisté míry! Jsou hranice, za které si netroufá ani nejzuřivější přívrženec holé, nahé pravdy. A ni nejstarší podhorský dědeček nebo nejmodernější pražský pobuda v jejich povídkách nezapomene se na příklad tou měrou, aby přídavné jméno skloňoval nesprávně „černýho“, „černýmu“ atd., nebo dokonce užil sprostého „voko“. Marně byste těmto spisovatelům říkali, že pravda napolo vyslovená není pravdou a že když chtějí zcela věrně kresliti své hrdiny, musí i řeč jejich podati bez nejmenší opravy právě tak, jak lid mluví a jak v nestřežených okamžicích snad mluví autoři sami — — Nic naplat! Žádný z těch bezohledných reformátoru nedotkne se jistých filologických posvátností a ví dobře proč.

A právě zde trhá fantasie nejbujněji uzdou. Chtěla by se podívat na spisovnou češtinu příštího tisíciletí. Možná, že snad potom i děvče v poslední

horské chatrči bude šveholiti sladce čistým spisovným jazykem: „Miluji svého Jiříka"; ale možný jest i opak: že snad spisovatel toho příštího věku bude blouzniti i v nejsalonnější povídce: Ó jak e j to skvostn e j, čarovn e j večer"! —

Nezdvihejte ruce nad hlavy. Nejsem nihilista. Chtěl jsem vám jen ukázati, kam by mne mohla zanésti potřeštěná má fantasie, kdybych jí popustil uzdu. Snad by mi dokonce namalovala, že naši potomci budou klásti přesné vystihnutí myšlenky nad správnost mluvnickou, krásu duchovního obsahu nad vzorně vysoustruhované věty, že tvořivému duchu uvolní po nejkrajnější mez tísnivá pravidla formy, že k rozhojnění jazykového pokladu bráti budou případné a pěkné obraty bez rozpaku ze všech končin světa, ba nebudou se štítit ani sama germanismu —

Germanisme, strašidlo našich studentských let, dosud lekám se bezděky, slyším-li jen jméno tvé. Byls nám věru tím, co středověku satanáš. Všude jsme tě s bázní větřili, děsil jsi nás bez ustání ve škole i doma, číhals na nás za každým řádkem, vystrkovals své růžky, kde jsme se tebe nejméně nadáli, ba znepokojovals nás ještě ve snách ďábelskými rejdy. Jen s tebou jsme stále zápasili, tvým osidlům úzkostlivě se vyhýbali. Vymítali z nás tebe nejstrašnějšími exorcismy — ale bohužel nevymítli docela.

Pro nesčíslné ty útrapy, kterými jsi ztrpčoval můj mladý věk, nenávidím tě z hloubi duše, prokletý germanisme! Žádný můj hrdina „nezamiluje se", nýbrž „oblíbí si" dívku, nepřísahá jí „u věčných hvězd", nýbrž „skrze věčné hvězdy", „nezasnubuje se s ní", nýbrž „zasnubuje ji sobě", neocitne se na konec prosaicky „pod pantoflem", nýbrž

podle „Brusu" ryze česky „chodí v sukni" — zkrátka, raději bych si uťal ruku, než bych vědomě se dopustil ohavy germanismu. Ale což platno vše! Píšu, píšu s největší obezřelostí — a pojednou tu máš! Z čista jasna dřepí mi uprostřed nejkrásnější periody ten germánský rarach a šklebí se mi s ďábelským posměškem do očí, že bych nejraději jako kdys Luther chytil kalamář a mrštil jím po drzé nestvuře.

Ba, nejsme dosud náležitě prokouřeni a vykropeni proti tomu zloduchu. Vnikl do nás příliš hluboko a vězí nám ještě ve všech cévách. Skoro myslím, že by k radikálnímu jeho zažehnání bylo nejlepším prostředkem, abychom si přivolali na pomoc některého jiného ducha — ovšem nikoli snad ruského, který by měl asi na hranicích všelijaké obtíže. Ale což abychom se chutě chopili mluvnice francouzské? Bez cizího jazyka se naprosto nemůžeme obejíti, již k vuli našim dívkám a paním, které ho nutně potřebují pro své veřejné vycházky. Nuž, volme si elegantní frančinu! Zaveďme ji do všech českých škol místo neobligátní němčiny — naši školní úřadové zajisté ochotně na to přistoupí, neboť jde jim jen o vzdělání mládeže a tomu poslouží frančina alespoň právě tak jako němčina. Zámožní vlastenci zanechtež Drážďan a posílejte své dcerušky do Paříže. Odbírejme místo německých francouzské knihy a časopisy, parlujme vesele v salonech, na promenádách, o plesích — oč, že by „Brus" za sto let marně se ohlížel po nějakém germanismu. My ubozí nedovedeme si ovšem „Brus" bez germanismu ani představiti! —

Měl bych ještě ledacos filologického na srdci,

tak zejména předůležitou otázku, má-li se paní Válková psáti s dlouhým konečným a, a slečna Válkova s krátkým, ale bojím se, že jsem zájem širšího obecenstva pro jazykozpyt již úplně vyčerpal a jinde že bych mohl třeba píchnout do vosího hnízda. — Hle, již je tu zase, ten proklatý germanismus! Vždyť vím dobře, že správné české pořekadlo jest: „podrážditi na sebe sršně!" —

Odložím tedy své ostatní fantasie až na dobu, kdy budou tyto první zapomenuty, a zatím pověsím všecku filologii na hře — A již zase! Proklatý rarach! Tu máš kalamářem!

STRACH Z CIZICH MYŠLENEK.

Psychologická studie.

(»N. L.« 1892.)

Chtěl jsem vlastně volit jiný titul. Četl jsem tyto dni v Palackém slovo „ostrach“, kteréž se mi zdálo jako stvořeno pro zvláštní stav duševní, o němž se chci dnes rozepsati. Palacký užívá slova ve smyslu poněkud jiném, mluvě o strachu, který za husitské doby jméno české šířilo po celé Evropě, kdežto já chci mluviti o svém strachu vlastním. Ale jinak nemohl bych nalézti případnějšího výrazu. „Tréma“ jest cizí a nad to značí jen bázeň v jediném směru, před něčím určitým, v jistém zvláštním případě; herečka, začátečnice, třese se pouze na prknech divadelních před spoustou zvědavých hlav, kteráž se před jejím uděšeným zrakem míhá jako zlověstné mračno, a když opona spadne, je třeba nejstatečnější osobou na světě. Ale můj stav duševní je takový, že mám stálou bázeň na všechny strany, strach ze všeho kolem dokola, což dle významu předpojky o skutečně nejlíp vyjadřuje slovo „ostrach“. Byl

bych jím tedy nadepsal své rozjímání; ale bál jsem se, abyste si nemyslili, že vám předkládám zase nějakou filologickou fantasii. Bál jsem se, jako se bojím stále a všeho!

Jak závidím vám, kteříž si ráno klidně vyjdete z domu po svých záležitostech a zakusíte-li venku nějakých nepříjemností, alespoň při návratu do svého pokoje oblékáte spokojeně župan, nestarajíce se dále o celý svět. Já nejsem ani v zamčeném bytě bezpečen, poněvadž i tady ustavičně mne obklopují hrozivé představy světa zevnějšího, ačkoliv jinak jest přece „můj dům mojí tvrzí“, skytající mi alespoň trochu ochrany. Za to vyjdu-li mezi lidi, činím to jako výpad na území obsazené nepřítelem.

Již v průjezdě začínají mé útrapy. Jsouť tam zasklené dvéře, za nimiž je věčně viděti prošedivělým košutovským vousem ovroubený obličej, se starožitnými okuláry na ušňupaném nose, skloněném hluboko k nějaké rozdělané obuvi. Ale sotva že něco šustne v průjezdě, zdvihá se mžikem tato tvář, brejle sklouzají na špičku nosu a přes ně vyhlédají dvě číhavé oči bystře skleněnou tabulí. Kráčívám tichým, kočičím chodem, ale těmto očím přece nikdy neunikám. Jakkoli rychle mihnu se kolem, vždy mne proniknou jako dvě dýky, i vycházím, na ulici se starostí, co si té chvíle náš obuvník-domovník o mně myslí. Sahává za takového vyrušení pravidelně do tabatěrky a váží šňupec mezi prsty ještě chvilku potom, když předmět jeho pozornosti zmizí z průjezdu. V té chvilce vypadá vždy hluboce zamyšlen a když pak, šňupnuv si hlučně, vrací se opět k obuvi, zaráží cvočky do podpatku tak rázně, jakoby to zatlou-

kal hřeby do rakve vaší dobré pověsti. Nuže, co si asi myslil o mně v oné neblahé chvilce?

Starost o soudce na trínožce opouští mne arci, jakmile potkám venku prvního chodce. Ale ustupuje jen nové starosti. Zdá se mi, že chodec ten jaksi zvláštně na mne pohlédl. Honem zkoumám svůj oděv, není-li něco v nepořádku, sahám si na kravatu, nevisí-li na křivo, ba snímám třeba i klobouk, není-li pobílen. A nenajdu-li ničeho, myslím si, že jsem snad na onoho člověka učinil nepříznivý dojem svou fysiognomií, svým způsobem chůze — zkrátka svým celým vzezřením.

A kráčeje dále ulicemi, stále jsem zaměstnán starostmi, jak mne posuzují a co asi o mně myslí všichni ti lidé, které potkávám. Mám-li oděv trochu obnošený, myslím si, že každý ostře kritisuje lesk mého lokte a můj sešlapaný podpatek. Pořídím-li si roucho nové, tuším v jejich pohledu úsměšek: „Hle, ten si myslí, kdo ví jak nás oslňuje svými novými šaty! Kdyby viděl, jak v nich vypadá!" Jsem-li oholen, čtu v pohledu mimojdoucích sarkastické ujištění, že snažím se zcela marně vypadati mladším; nechám-li se zarůsti, mám zase obavu, že straším pozorovatele slabších nervů svým divokým vousem. Dbám-li pořádku, řeknou, že jsem šosák a pedant; nedbám-li, budou si myslit, že koketuji svým nepořádkem, abych si dodal nádechu geniálnosti. Zkrátka, nevím naprosto, jak si mám choditi, abych byl bezpečen před nepříznivým posudkem ostatních.

Vejdu-li do kavárny nebo hostince, usedám ovšem tam, kde bych ostatním nejméně překážel, a čtu jen ty listy, na které si nikdo nevzpomene.

Jídelní lístek studuji hlavně v tom směru, co by asi traktér nejraději odbyl; jídla, která se musejí pro každého hosta teprve čerstvě připravovat, nedávám si ze zásady, poněvadž se domnívám, že asi kuchařka v kuchyni nelibě se vyjadřuje o těch, kdož jí přidělávají takovou zbytečnou práci. Při jídle působí mi rozpaky, že se nemohu a nemohu naučit, držeti vidličku v pravé a nůž v levé ruce; vždy se pýřím při tom, pomýšleje, co asi pozorovatelé o mně soudí. Jsem také v úzkostech, abych nezavadil náhodou nožem o sklenici a tak nepřivolal zbytečně „pikola". Než platím, prohlížím opatrně peníze, aby se snad číšník nepozastavil nad některou vadnou mincí a nepokládal mě dokonce za penězokaza; nad zpropitným dlouho rozvažuji, než se rozhodnu o přiměřené jeho výši, aby mě sklepník nepokládal ani za skrblíka, ani za lehkomyslného rozhazovače, který chce vzbuzovat domněnku, kdož ví jakým je boháčem.

Přisedne-li některý neznámý host ke mně a uzná-li mne za hodna oslovení, napínám všechny síly, abych udržel rozprávku v živém proudu a při tom nezavadil o nějaký předmět, který by se ho mohl dotknouti nemile. Chráním se proto, začíti o politice, rukopise královédvorském a podobných věcech. Vůbec jest každá taková zábava velmi choulostivá, neboť mluvím-li jen o povětrnosti a denních příhodách, mohu posluchače nuditi, mluvím-li však o látkách vybranějších, může si zase pomyslit, že ho chci pokořit neb oslnit svým vyšším vzděláním. Těžko jest také zachovati pravý střed, abych se nezdál ani protivným mluvkou ani zamlklým hloubalem.

Ale nejhorší jest, dostanu-li se do společnosti známých a přátel. Jsou to vlastně moji nepřátelé, kteří pod škraboškou družnosti snaží se vyšpehovati všechny mé slabé stránky a zjistiti před celým světem mou naprostou obmezenost a špatnost. Hned mi napadnou v takové společnosti všechny mezery mého vědění a v úzkostech očekávám, brzo-li začne některý z těch čistých přátel poklepávat na tato hluchá místa. Na ukázku vylíčím jeden takový případ. Před časem zanesla mne zlá sudba opět jednou do přátelského kroužku. Sotva že jsem stiskl všem dokola vřele ruku — našinec musí se ještě tvářit, jakoby ho shledání s nimi srdečně těšilo — sotva že jsem tedy vykonal přátelské formalie, napadlo mi rázem, že jsem dosud nečetl Tolstého „Kreutzerovu sonatu“, ač se tehdáž o ní již dávno rozepsaly všechny listy. A nešťastná „Kreutzerova sonata“ nešla mi již z hlavy. Seděl jsem tu jako člověk, jenž spáchal vraždu a chvěje se úzkostí, že příští okamžik může vynésti zločin jeho na světlo. Přesedával jsem jako na trní, šilhal úzkostlivě kolem, nechutnalo mi a za to lokal jsem doušek za douškem, chtěje v sobě utopiti červa zlého svědomí. Kdybych se neštítil rezavého Damoklova meče — nu, zkrátka, osudná „Kreutzerova sonata“ způsobila mi více muk nežli samému hrdinovi té knihy. Co si počnu, až některý přítel jako maně na ni uhodí? Nějaká bezvýznamná fráse mi nepomůže, přítel mocí mne zavleče do debatty a nepopustí, dokud mi nestrhne pokryteckou škrabošku. A co pak? Co si pomyslí ti lidé o spisovateli, neposledním právě spisovateli, který dosud nečetl ani „Kreutzerovu sonatu“? A zítra rozhlásí se to na všechny strany a

pozejtří tím snad někdo omastí pikantní „Dopis z Prahy“ do některého venkovského listu. Tato pohroma mě tehdáž arci minula — jsem bohudíky příliš vycvičen v obratech jako: „Ta kniha učinila na mne tak hluboký dojem, že těžko vyjádřiti jej běžnými frásemi...“ „Ptáte-li se mne, které z těch dvou míst se mi více líbí, musím říci, že jsem opravdu na vahách, kterému bych měl dáti přednost...“ „Váš dotaz upomíná mne bezděky na Byronova Manfreda...“ (Od „Manfreda“ možno obratně přesmeknouti hovor na Alpy a jiné nezávadné věci) atd. atd.; a zaplatím obyčejně takovou příhodu pouhými strachy, ale již na těch je vrchem dosti!

Ale nejen toto vyzvídání mých slabostí, nýbrž také jiné věci zprotivují mi takové přátelské společnosti. Ostny jejich narážek a vtipů obráceny jsou totiž pokaždé proti mé osobě — ano, zcela jistě proti mé osobě; svým v té věci neobyčejně vybroušeným bystrozrakem pozoruji to hned, třeba by se každému jinému zdálo, že dotčené hroty míří zcela jinam. A nad to vím, že si moji přátelé myslí, že bych nemusil navštěvovati jejich společnost, poněvadž moje tvář, můj způsob řeči, zkrátka můj celý zjev darmo jim kazí zábavu. —

Hloubal jsem často o svém zlu a našel jeho kořen právě v tom věčném nahlížení do cizích hlav. Ať se obrátím kamkoli, ať učiním kterýkoli krok, vždy přemýšlím, co myslí jiní o něm nebo třeba o tom, co já si zase při něm myslím. A že jsem člověk povahy podezřivé a málo sebevědomé, vkládám do cizích hlav nejčastěji nepříznivé úsudky o mém konání, z čehož plynou zase mé věčné obavy a starosti.

Páni lékařové snad si pomyslí, že náleží moje trýzeň alespoň trochu do jejich oboru. Avšak jsem přesvědčen, že valná většina lidí stejně se obírá věčnou otázkou: Co tomu řeknou jiní? Co si pomyslí? Jen že větší část asi řeší ji pro sebe příznivě, poněvadž předpokládá, že jsou jiní právě tak jimi oslněni neb do nich zamilováni jako oni sami.

Ale člověk mé povahy! Kdybys ji znal, byl bys jistě shovívavějším ke mně, čtenáři, ty strašidlo mých bezesných nocí!

Nemužeš si ani představiti, jaký strach z tebe mám. Přátelé někdy se diví třaslavým klikyhákum mého rukopisu, ale pochopili by je rázem, kdyby mohli nahlédnouti do mé duše v tu chvíli, když brávám péro do ruky, abych na příklad sepsal takovýhle feuilleton. Tu hned vyvstanou přede mnou ty valné tisíce abonentu a každý z nich vypadá jako Rhadamant. Živě si představuju všecky, jak zejtra ráno ve svém příbytku nebo v kavárně vezmou do ruky „Národní Listy" a první posupný pohled vrhnou pod čáru. Již nad titulem svraští čelo a mrknuvše po chiffře, poručí se feuilletonu s neuctivým pošklebkem. Ó ti činí ještě nejlépe! Odpraví mne najednou. Ale jsou jiní, kteří také čtou, čtou každý feuilleton, kdyby se schovával sebe opatrněji a tvářil sebe nevinněji. A jak čtou! Ne, aby se pobavili nebo poučili — ó nikoli! Čtou jedině proto, aby na autorovi nenechali poctivého vlásku. Jsou nejen přísní, nýbrž přímo nespravedliví. Jsou hned zpředu proti mně zaujati a čtou lupou zlomyslnosti, která každou chybičku steronásobně zvětšuje a všechno ukazuje ve světle pro mne nepříznivém. Dost nepatrné logické sklouznutí stává se pod tou

lupou hotovým nesmyslem, nejlehčí nádech naivnosti čirým hlupstvím, komár nezávažného přehlédnutí velbloudem.

Živě si představuji všechny ty nepřátelské obličeje po celých Čechách i na družné Moravě, kterak skloněny nad mým feuilletonem posupně se mračí, pohrdlivě usmívají, potupně pošklebují. Vidím, jak na konec takový zlomyslník číslem mrští o stůl a snad i jiného upozorní na všechny ty hlouposti a nesmysly, které nalezl v mém plodu. A kdyby bylo všechno odbyto jedním dnem! Avšak bohužel jsou Čechové roztroušeni po celé zeměkouli, zejtra bude se opakovati totéž někde v Německu, pozejtří ve Francii, popozejtří ve Španělsku a snad za měsíc popraví mne in absentia nějaký vlastenecký antipoda, čtoucí své „Národní Listy“ v houpavém hamaku, pod svou moskytovou sítí, ve stínu nádherných palem . . .

Můžete si představit, v jaké asi náladě za assistence toho tisícihlavého abonnentského přízraku píšu takové povídání. Nejlépe znázornil by to Siemiradzského „Tanec mezi meči“ — ovšem, kdybyste si odmyslili všechny půvaby tohoto obrazu — Či, můj bože, vždyť se píše — tuším — Semieradzski? Neb dokonce Siemieradzski? A snad ten obraz ani nepochází od něho? Na neštěstí nemám po ruce žádné pomůcky, abych to zjistil, a v mé hlavě je čirá nejistota, všechno viklá a bortí se tam tím prokletým strachem. Tisíce pochybností rojí se v ní jako ty „zelené žabky na vlhké louce“ v „Panu Tadeušovi“, jen že jsou to šeredné, jedovaté ropuchy. Neřeknou, že je titul mého feuilletonu příliš křikla-

vý? Neshledají jedni, že sloh je hanebně nesprávný? A kdybych psal s úzkostlivým ohledem na brusiče, neprohlásí jiní, že moje mluva je pedantsky škrobená? Zkusím-li se v elegantním švihu, pomyslí si cos o medvědu a tanci; budu-li více dbáti jadrnosti, řeknou zase, že bych měl psáti povídky do kalendářů. Pustím-li fantasii v let, budou se smáti mé romantické jízdě mezi oblaky; vymýtím-li vše takové, vytknou mi dozajista, že affektuju realistickou střízlivost. Naladím-li tklivé struny, zavtipkují o plačtivé sentimentálnosti; zachřestím-li rolničkami žertu — pěkný humor v takové náladě! — řeknou, že nemám v sobě za mák pravého veselí a že bych se neměl nutiti do vtipu, které vynucují z očí slzy soustrasti...

Mnohý čtenář těchto řádku asi prohodí, že bych s takovou povahou měl nechat feuilletonu a sednout si někde nad Sázavu s udicí a vnadidlem — Ale, kdož ví, co by tomu řekli a co by si pomyslili tam na Sázavě?

LÉK PROTI STRACHU Z CIZÍCH MYŠLÉNEK.

(»N L.« 1892.)

Předešlou sobotu líčil jsem, kterak mě stále rozčiluje přemýšlení, co jiní lidé o mně myslí a říkají.

Dnes mohu čtenářům podati radostnou zprávu, že se mi v uplynulém týdnu podařilo, vynalézti lék proti této duševní chorobě. Stalo se to takto:

Vyšel jsem si v pondělí — neboť v neděli nevycházím, či vlastně nevycházel jsem nikdy na ulici, poněvadž lidé svou nedělní prázdeň hlavně tráví pozorováním a posuzováním svých bližních — vyšel jsem si tedy na ulici a první, koho jsem potkal, byl jeden z oněch mých přátel, kteří mi tehdáž nevědomky tak zatopili „Kreutzerovou sonatou".

Zastavil se již z daleka a podepřev si oběma rukama boky, očekával mne s velmi opravdovým pohledem.

Když jsem mu podával pravici, nechal svoji klidně na boku a pravil významně: „Nechme for-

malií, pane…" (Zde pronesl pseudonym, jímž jsem podepsal svůj předešlý feuilleton.)

„Ah, vy jste četl můj feuilleton?"

„Ovšem že četl… bohužel četl… A pomyslil jsem si mezi jiným, že jste měl tehdáž — alespoň přede mnou nebo správně ze mne — strach zcela zbytečný."

Naklonil se k mému uchu a položiv před ústa ruku, pošeptal mi: „Já jsem tehdáž „Kreutzerovu sonatu" také ještě nepřečetl," načež se rozesmál tím hlučným, upřímným, srdečným smíchem, který mu vždy tak závidím.

Když se do syta nasmál, složil znovu obličej v přísné záhyby, zahleděl se na mne tím pronikavým, zpytavým pohledem, před nímž se chvějí jeho pacienti (jest náhodou lékař) a pravil vážně: „A co se týče vaší choroby — ano, jest to skutečná choroba — Víte, že neordinuji na ulici, ale při vás učiním výjimku: Chcete-li se vyléčiti ze svého stálého strachu, co jiní myslí o vás — nepřemýšlejte především sám ustavičně o sobě."

Po těchto s durazem pronesených slovech poklonil se mi obřadně a vskočil do mimojedoucí tramvaje.

Způsobil však, co zamýšlel. Zadumal jsem se hluboce o jeho posledních slovech.

Nemám přemýšleti ustavičně o sobě? Snad má pravdu. Skutečně zabývám se trochu příliš často svou drahocennou osobičkou. Jako na doklad hned mi napadly některé mé literární práce z poslední doby, mezi nimi i předešlý feuilleton, v nichž jsem dotěrně presentoval čtenářstvu své zajímavé „Já" a v nichž můj sloh ustavičně klopýtal přes nesčíslná

„jsem“; „přišel jsem“, „zaklepal jsem“, „vstoupil jsem“ — snad čeština tím pomocným časoslovem schválně odstrašuje literáty, aby nevyprávěli pořád jen o sobě. Ano, začínám také zpívati známou melodii Já, Já, Já, — ten věčný refrén sobectví, jež u jiných tak bezohledně odsuzuji.

Ale člověk vždy rád omlouvá své chyby a proto v zápětí za onou sebeobžalobou vynořila se otázka, je-li sobectví v každém případě skutečně hodno odsouzení? Ano, hrubý egoismus, který nevidí na světě ničeho kromě vlastní osoby a za vlastním prospěchem žene se bez ohledu na zájmy ostatních — Ale egoismus vůbec? Ten je nerozlučně spojen s lidskou přirozeností. Egoistou je každý, vědomě či nevědomky, ať se k tomu bez ostychu přiznává, ať to rozhorleně od sebe odmítá. I ten, kdo potají rozdá celé své jmění jiným, myslí na sebe: pro něho jest právě blaživé vědomí, že vykonal neobyčejně šlechetný skutek, cennější nežli hmotné statky.

„Ne, ne, milý doktore,“ zvolal jsem v duchu za zmizelým přítelem, „váš recept nemá praktické ceny. Jsem se svým „Já“ ve styku příliš častém, abych mohl kdy na sebe zapomenout. Přiznejte se jen, že vy sám, třeba právě v tom okamžiku, samolibě pomýšlíte, jaký dojem jste na mne učinil svým aforismem a že vůbec leckdy v duchu se zabýváte svým důvtipem, svou vědeckou zdatností, svou všeobecnou vážeností atd.“

Na sebe mysliti tedy musím. A projevím-li též někdy slovem nebo písmem tyto své myšlenky, jest to jen upřímnost. Jen když se čtenářstvu podávám, jaký v pravdě jsem, a nelíčím se ješitně takovými barvami, jakobych byl výlupkem vší dokonalosti

a ctnosti. Ano, to jest, co tak často znechucuje osobní emanace spisovatelů, že za každým řádkem vykukuje snaha, aby se čtenář obdivoval šlechetnosti jejich povahy, hloubce a jemnosti jejich citu a vůbec jejich neobyčejné výtečnosti v každém ohledu. Vizte na příklad jen pány cestopisce: jistě že si z každého takového „Výletu na Mont Blanc" odnesete přesvědčení, že není nad autora lezce vytrvalejšího a srdnatějšího, společníka roztomilejšího, člověka výbornějšího. Jiní cestovatelé, s nimiž jej náhoda svede, vyvádějí obyčejně rozličné hloupé a směšné kousky; on však naprosto imponuje všude spolupoutníkům, hezkým Angličankám, průvodčím, nosičům, hotelierům, zkrátka všem. A zatím stačilo by někdy, abyste se na něho jen podívali!

Avšak nebudu vás nuditi líčením dalšího pochodu mých tehdejších myšlenek a sdělím vám jen konečný výsledek: Shledal jsem, že valná většina lidí zařizuje své konání a chování tak, aby se okolí svému zdáli jinými a zejména lepšími, nežli skutečně jsou.

Ano — pravil jsem si — v tom vězí kořen mého zla. Také já chci, aby mne ostatní pokládali za lepšího a jiného, nežli jsem, a jen z úzkostlivé snahy, abych toto zdání zachoval, plynou mé ustavičné strachy. Zkusím, podávati se lidem zcela bez obalu jaký jsem, ani o mák lepším, ani o mák horším — a uvidíme!

Lék byl šťastně nalezen!

Začal jsem účinky jeho zkoušeti bez odkladu. Mám ve zvyku, kroutiti v zamyšlení knoflíkem svého kabátu. Činil jsem tak i za své předcházející meditace a to tak úsilovně, že povolil a houpal se

už jenom na konci svislé nitě. Přidržoval jsem jej arci úzkostlivě a strach, aby lidé na ulici můj defekt nepozorovali, hatil ku konci značně předivo mých dedukcí. Ale nyní pustil jsem knoflík volně dolů a hleděl na mimojdoucí zcela hrdě, jakoby bylo všechno v nejlepším pořádku. Většina si knoflíku ani nevšimla a když někdo po něm přece zašilhal, pomyslil jsem si s úsměvem: Toť je věc — natržený knoflík! Každému se může na ulici uvolnit a nemusí proto hned pospíchat do nejbližšího niťařského krámu. A kdyby třeba byl známkou mé nedbalosti — což na tom? Což musí každý mařiti čas úzkostlivou péčí o naprostou bezvadnost svého zevnějšku? A konečně, je pravda, že nevynikám vzornou pořádností; ale který člověk na světě má všechny dobré vlastnosti?

Za chvíli potkal jsem známého, který se nabídl, že mne doprovodí na konec ulice. Tento známý miluje literární rozhovory a sotva že vsunul ruku pod mé rameno, začal: „Co soudíš o Maeterlinckovi?"

„Nic, pranic a to z té prosté příčiny, poněvadž ho neznám."

Přítel vytáhl ruku z pod mého ramene, poodstoupil a vypoulil na mne oči. „Jak že? Ty neznáš Maeterlincka?"

„Četl jsem dosud pouze několik jeho drobných básní, ale to nestačí, abych o něm mohl pronésti úsudek."

„Ale to není ani možné. Ty tedy opravdu neznáš Maeterlincka, o kterém se přece již delší dobu tolik píše a mluví?"

„Což musím čísti vždycky to, o čem se právě mluví?“

„Avšak dovol — nemluví se zajisté bez příčiny. Je to zjev neobyčejný, s nímž má se bez odkladu seznámiti každý vubec, kdo chce doplňovati náležitě své vzdělání a postupovati s duchem času. Příteli, příteli! Skorem bych se mohl domýšleti, že se v poslední době poněkud zanedbáváš. Toto alespoň je nápadná mezera —“

„Ó muj zlatý, kdybys věděl, kolik takových mezer zeje v mém literárním vzdělání a to nejen vzhledem k posledním zjevum, nýbrž i k starým, dávno obecně uznaným.“

„Zajisté žertuješ? Nebo chceš snad svou přílišnou skromností zpusobiti, abych ti řekl, že dobře vím o tvé všestranné literární vzdělanosti, o tvé rozsáhlé sečtělosti a že jen v tomto případě —“

„Nikoli. Přiznávám se ti zcela upřímně, že jsou mé literární a povšechné vědomosti velmi kusé. V dřívějších letech mnoho jsem zanedbal z lehkomyslnosti a pohodlnosti, nyní pak nevím již věru, jak si čas rozděliti, abych všechno promeškané dohonil. A konečně — což musí každý míti v malíku všechny staré a nové klassiky?“

„Ale považ, spisovatel!“

„Inu, nejsem právě spisovatelem, jaký má být. Nikdo není bez chyby a proč bych se stavěl dokonalejším, nežli jsem? Někdy si myslím dokonce, že nejsem ani pravým umělcem, nýbrž pouhým dilettantem —“

„Ah, začínáš znovu?... Avšak odpusť: jsme již na konci ulice a musím pospíšiti do naší literární schuzky.“

*

Ohlédl jsem se za odcházejícím a zdálo se mi, že vrtí trochu hlavou. Myslí snad, že mi přeskočilo některé kolečko. Představuju si, jak vyklopí z čerstva svou novinu v oné schůzi a jak budou všichni oči obraceti k nebesům a spínati ruce nad tím, že dosud neznám Maeterlincka, kterého třeba některý z nich nezná také. Ale oni musí se tvářiti, jako by znali celou světovou literaturu skrz na skrz do poslední mrvičky. Ubožáci! Jak bych se byl jindy svíjel a kroutil pod tím nešťastným Maeterlinckem, jak bych byl úzkostlivě lapal po známých frásích, abych nevyzradil svou nevědomost — teď jsem jim to prostě řekl a svět se nezbořil. Přečtu si ho a bude dobře. Není hezké, že za literárními událostmi notně pokulhávám — ale nač mám se tvářiti svižnějším nežli jsem?

Vcházeje průjezdem našeho domu, vykračoval jsem si zcela bez ostychu, ba stanul dokonce před zasklenými dveřmi, za nimiž známý obrejlený obličej s prošedivělým košutovským vousem podivením až vytřeštil oči na osměleného nájemníka, jehož prchavou silhuetu jindy sotva dovedl postihnouti na skle své domovnické špehýrky.

Pod nějakou záminkou vešel jsem i dovnitř a posadil se na židli proti jeho obuvnické třínožce. Podal mi šňupec z osudné tabatěrky, v níž jsem jindy spatřoval hrob svého dobrého jména, a začal o ukončeném sensačním procesu. Ale já obrátil řeč jinam a sdělil mu za hovoru jako z nevinné povídavosti, že nemám žádného jmění, že pocházím z rodiny zcela obyčejné, že mě bez příčiny tituluje doktorem, poněvadž jsem z nedbalosti prospal potřebné zkoušky, že jsem trochu křivě rostlý a že mi

proto krejčí vycpává kabát nad pravým ramenem, že jsem dlužen nějaký pakatel v záložně, že docházím do té a té kavárny jedině k vůli půvabné blondýnce v buffetu, což je arci trochu směšné při člověku mého stáří, že mám velmi laciné hodinky a jediný pár bot.

Obuvník vyslechl to všechno s patrnými rozpaky a když jsem svoji zpověď tím párem bot ukončil, vznesl oči k nebesum a zapomněl docela posloužiti nosu šňupcem, jejž hodnou chvíli již držel mezi prsty.

Po chvíli jsem se mu poroučel a když můj pohled se schodů zalétl ještě nazpět k zaskleným dveřím, spatřil jsem, že šňupec vznáší se dosud bezúčelně mezi tabatěrkou a Tantalem nosem. Domovník patrně, zmaten mou sdílností, nemůže dospěti k žádnému závěrku. Ať přemýšlí! Ať si o mně myslí, co se mu ráčí. A nechťsi třeba přidá k těm jediným botám ještě příštipek, k hodinkám zástavní lístek, k rusovlásce v buffetu nějakou skandální historku — nebudu proto ani horší ani lepší...

Ano, můj nový lék se osvědčuje. Mohl bych dále líčiti jeho blahodárné účinky, ale pozoruji, že k tomu nestačí již místo.

Hle, jak lehce a beze strachu jsem se tentokrát rozepsal! Myslím, že je to na mé práci viděti. Také účinek mého léku. Celý ten tisícihlavý čtenářský přízrak, který mne ještě předešlý týden tak nehorázně strašil, rozplynul se dnes v mlžinu tabákového dýmu, kterou jsem odfoukl do jeho Rhadamantské tváře. Ať si myslí o mně, co mu libo!

PŘÍPRAVA K ÚŘADU KRITICKÉMU.

(»N. L.« 1892.)

Neznámá dáma — následkem předešlého feuilletonu — upozorňuje mne dopisem, že si mohu „Kreutzerovu sonatu“ přečísti ve „Vzdělávací bibliotéce“, vydávané „Časopisem českého studentstva“, která zahájila právě touto knihou řadu svých překladů vynikajících spisů cizojazyčných, svědčící o bystrém soudu a velmi opravdové snaze mladých vydavatelů.

Děkuji neznámé slečně či paní za přátelský list, ale zároveň ji upozorňuji, že snad přehlédla slůvko „tehdáž“ v mé zpovědi. Rozumí se totiž samo, že jsem hned ráno po oné neblahé schůzce s přátely — která se udála již dosti dávno — spěchal do knihkupectví, abych si koupil překlad té knihy, s nemalými ovšem obavami, co si knihkupec pomyslí, že kupuji teprve nyní tento slavný spis.

Vůbec, pokulhával jsem sice poněkud za ru-

chem literárním, avšak leckdy se mi přece dostala některá kniha do rukou a v poslední době chápu se jich přímo dychtivě. Umínilť jsem si, že se stanu kritikem.

K tomuto duležitému kroku pobídlo mne mimo jiné hlavně přemítání o mém strachu z cizích myšlenek a léku proti této duševní chorobě, o které jsem se rozepsal ve dvou feuilletonech předcházejících. Jsem nyní sice již na polo vyléčen, avšak — pomsta je sladka. Snášel jsem tak dlouho strachy před jinými — teď budu jiné strašit sám.

Ano, pánové, zcela do opravdy. Chtěl jsem svou kritickou činnost začíti již dnes, ale nedočetl jsem ještě poslední kapitolu jedné esthetické rukověti (našinec musí přece něco takového pročísti, již k vuli rozličným těm učeným floskulím, bez nichž by ani nevypadal jako pořádný kritik) — a pak: na mém stolku strmí sice vysoká hranice nových knih, ale téměř všechny jsou dosud nerozřezány.

Avšak příští týden zasednu poprvé na stolici soudcovskou a těším se na to již upřímně. Nemůžete si ani pomyslit, jak příjemný to pocit, probuditi se jednoho dne jako nastávající kritik. Sám k sobě pocítíš něco jako bázlivou úctu. Vždyť víš, že štěstí a neštěstí celé spousty lidí spočívá ve tvých rukou. Zahledíš se do zrcadla s obdivem na svuj obličej: zdá se ti mnohem, mnohem dustojnějším nežli včera, a na tvých obočích jakoby se vznášelo cosi — cosi — inu, skoro ti napadne indická báje o mocném obru, na jehož obočích spočívá svět: mrkne-li jimi hněvivě, celý vesmír sřítí se v trosky.

Cos byl ještě včera? Ubohý písálek, pohrzený veršovec, vydaný ve psí pošklebku každého, kdo

má nějakou píď novinářského papíru k disposici, zkrátka člověk bez moci a významu, bez nejmenší vážnosti mezi lidmi, nic, holé nic! A dnes?

Živě si už představuji, až vyjdu zejtra po uveřejnění těchto řádků na ulici. Potkám některého z mladičkých literátů. Zdravíval sice již dříve, pravda; ale jak zdravíval! Jakoby mi chtěl smeknutím svého fantastického klobouku projeviti hlubokou soustrast. Za to zejtra! Již z daleka sebou škubne, strhne jako u vytržení klobouk s geniálně rozčeřených kadeří a vloží do svých unylých, nesměle ke mně pozdvižených zraků nejvyšší stupeň zbožného obdivu... No, uvidíme! Snad přimhouřím oko nad jeho poslední sbírkou. — A tu hle! přichází starší kollega. Jindy, spatřiv mne na chodníku, zadíval se upjatě do nejbližší výkladní skříně nebo zabočil do postranní ulice; dnes, ty můj bože! letí ke mně přes ulici a již z daleka rozpřahuje náruč... „Jak se máš, drahý příteli? Co děláš? Celou věčnost jsem tě už neviděl. Číhal jsem na tebe ve tvých ulicích, hledal tě po hostincích, kavárnách, ptal se všude po tobě, ale zrovna jako by tě země byla pohltila. Ostatně máš dobře. Lev nejraději umírá o sa — — či chci říci: orel nejraději hnízdí na nedostupných samotách horských, blízko blankytu, vysoko nad všední vřavou... není-li pravda? Ale znamenitě vypadáš, příteli! Tyť zrovna mládneš! A ta svěžest tvých posledních prací — závidím ti, příteli! Ale navštiv mě přece jednou nebo sejděme se v některé hospůdce, zcela podle tvého vkusu, pro mne třebas na konci Nového Světa, abychom si zas jednou do syta porozprávěli o starých časech — víš, brachu, o těch krásných, zlatých časech, kdy jsme spo-

lu, hruď na hrudi, blouznívali a horovali —" Z pola udušen objímáním, unikám konečně výbuchům té přátelské sopky. Však mě neoklameš, můj milý! Znám tě dobře. Ó, takoví přátelé z mládí jsou nejhorší. Blouznili a horovali s námi, dokud jsme oba ještě měli čisté, vřelé srdce mladosti, nezkalené a nezkornatělé sobectvím. Ale později, běda ti, jestliže tvá existence jen dost málo vadí záměrům takového přítele jestliže tvá zásluha nebo slepá štěstěna jen o píď vynese tě nad něho! Tu poznáš v každém zástupu útočníků zakuklenou jeho postavu a když ucítíš bodnutí nejpalčivější přímo do srdce — buď jist, že to služba přátelská! Jen on ví, kde je ve tvém krunýři místo nejslabší, jen jeho dýka umí bodati tak pevně a nemilosrdně. On číhá stále na každý tvůj chybný krok, on neodpouští ti ničeho. Však za krátko ti bohdá ukážu, zlatý příteli, že i já mám dobrou ocel a pevnou ruku!

Ó zlý to bude týden pro mnohé! Leckterý nakladatel bude starostlivě zpytovati své svědomí. Jen zpytujte, dobře zpytujte! Teď o mně víte a dříve jste dělali, jako by mne nebylo na světě. Vydávali jste všelijaké škváry, ba i spisy mých soků a zjevných nepřátel. — S jakou rozkoší budu řádit ve vašem čistém skladě, a buďte ujištěni, že vezmu na mušku především vaše nádherná monumentální díla, „jež nesmějí chyběti v knihovně žádného uvědomělého Čecha", a vaše sešitové mořské hady. Vím, kde jsou vaše místa nejcitlivější. Ale nejvíce vás dohřeje, až začnu velebit literární skvosty jediného spravedlivého mezi vámi: svého nakladatele. A kdo mi může zazlíti? Pozorujete snad v časopisech vycházejících nákladem p. X. zvláštní nadšení pro

spisy vydané nákladem pana Z.? Jen bloud by haněl svoje a chválil cizí.

Obzvláště si však brousím zuby na některé kroužky, školy a kliky spisovatelské. Totiž na ty, k nimž nepatřím sám. Víte, jak se tvoří taková sdružení na odboj a výboj. Kdysi sešlo se kdesi, na příklad v koutě některé kavárny několik lidí, stiskli si ruce, vychválili se navzájem do nebes a po odbytí těchto formálností přísahali si, že budou na dále všichni za jednoho a jeden za všechny. A od té doby pracují navzájem pro sebe, pérem, ústy, pomáhajíce druh druhu do výše a napadajíce každého, kdo se opováží vyniknouti čímkoli mimo jejich kruh. Za heslem: „Kdo není s námi, je proti nám!“ snaží se učinit neškodným každého, kdo nepatří k nim, ubíjejí každé podniknutí, každou myšlenku, která nevznikla v jejich středu. I já mám takový svůj kroužek, arci trochu příliš úzký: jsmeť právě Tři mušketýři.

Za to však nemusím také svou chválu příliš rozptylovat a mám pro svou kritickou řežbu pole přímo neobsáhlé — všechny ostatní kromě mého Aramise a Porthosa!

Rozumí se, že pocítí ostří mé kritické damascenky v přední řadě ti, kdož sice nepatří k nějaké nepřátelské rotě, ale zlomyslně mi škodí tím, že nade mne vynikají v jakémkoli ohledu nebo že pronášejí nové pěkné ideje, na které jsem nepřipadl, nebo že zavádějí nové literární směry, jakoby nebyl jedině dobrým směr můj, nebo nabývají větší popularnosti nežli já, nebo dostávají vyšší honorář, zkrátka vystupují nepřátelsky proti mně.

Vůbec neodpustím nikomu, kdo mi kdy jak-

koli ublížil skutkem, opomenutím, slovem nebo myšlenkou — ó prohlížím také nejtajnější nitro každého a vím, kdo o mně smýšlí nějak všetečně nebo ne dosti uctivě.

Ba, těším se i na rozsekání některých lidí, kteří mi praničím neublížili, ale proti nimž pociťuji antipatii z té neb oné příčiny. Vždyť to znáte. Takový člověk je třeba naskrze hodný, nepřeloží vám stébla přes cestu, chová se k vám zcela náležitě; ale nelíbí se vám pro svuj křivý nos, pro svoji fysiognomii, pro svuj účes, pro svuj celý habitus, slovem: je vám nesympatický nebo alespoň není podle vaší chuti. Jak muže takový protivný chlap napsat dobrou knihu básní?!

A konečně: Dělí mne sice dosti tlustá čára od mých politisujících žurnalistických kollegu nahoře, ale proto přece nezapomínám nikdy, čí chléb jím a čí píseň mám zpívat. Nuže, jak je vám, vy staročeští lyrikové a novellisté? Ó, správně tušíte, že příští sobota zle pocuchá vaše vavříny a že si bude moci gratulovat, koho snad z milosti odsoudím jen k umlčení. A jakž by se mi také mohla líbit povídka, jejíž autor je členem Jednoty! Jen si vzpomeňte, jak vy jste časem zacházeli s tím neb oním, který se hlásil k „nesvědomitým štváčum" nebo byl třeba jen v podezření, že chodívá Marianskou ulicí. Či nezakalila vaše kritické brejle nikdy mlha strannické předpojatosti?

Příští týden tedy bude soudný den. Druhá staroměstská exekuce. Ty, drahé moje péro, budeš mečem popravním a tento papír zde osudným lešením, po němž místo inkoustu proudem poteče krev mých obětí.

Rozmýšlím se dosud pouze, jakým způsobem bych ubožákům nejlépe odzpíval.

Mohl bych je chladně popravit vážným učeným aparátem, úvahami o symbolismu, eklekticismu a jiných -ismech, jakož i citováním rozličných knih a jmen, vrhajících jasné světlo na mé hluboké vědomosti a rozsáhlou sečtělost. Tento způsob dává kritikovi velmi imposantní a ctihodné vzezření, ale jest pro širší obecenstvo málo zajímavý a pro delikventa nedosti bolestný.

Nebo bych si mohl se svými žertvami zahráti elegantně a rozmarně jako kočka s myší. Mohl bych se své obrovské duševní výše sáhnout pro takového mladistvého básníčka — ti se k tomu hodí nejlépe — vyzvednout ho pěkně za havraní kštici, seknout ironicky sem, žehnout sarkasticky tam, procuchat ho duchaplným vtipem, omráčit ho neskonalou převahou svého vzdělání a konečně hodit ubožáčka na dobití rozveseleným davům.

Či mám trhat jako zuřivý vlk, sloku sem, sloku tam, až by peří rozškubaných andělů litalo na všechny strany a rozdrcené rýmy chřestily a skřípaly mezi mými krvavými zuby?

Či mám prostě po husitsku mlátit do toho palcátem? Slastné pomyšlení: Dnes ještě nadýmá se tu ledakterý ten velikán, shlíží zpod svých vavřínů pohrdlivě na tebe a straší tě v bezsenných nocích svými úspěchy — za týden zasviští můj mlat a po velikánu nezbude než na zemi u mých nohou šeredná skvrna . . .

Nuže, za týden bude hromobití, Trema Byzancia!

O KVĚTINKÁCH A SLUNÍČKU.

(»N. L.« 1892.)

Vím, že mnohý čtenář již se těšil na hromadnou literární popravu, kterou jsem předešle slíbil, a že bude nemile překvapen mým dětinsky neviňoučkým nadpisem.

Ovšem, ale já jsem bohužel dosud nedočetl onu aesthetickou rukověť — právě poslední kapitola je totiž nejdelší a nejnudnější ze všech. A bez ní nemohu, naprosto nemohu vytasiti svůj popravčí meč; kdož ví, čeho duležitého se dočtu právě na posledních stránkách!

A kromě toho jsem dnes v takové měkké, mírumilovné náladě, že bych nedovedl ublížit ani kuřeti, neřkuli českému literátu. Vlichotila mne do ní vzpomínka na jednu krásnou, božsky klidnou chvíli mého života.

Abyste tehdejší mé blaho pochopili, myslete si, že ležíte jednoho slunného letního dne uprostřed lesní samoty pod statnou, vysokou sosnou.

Již ležení o sobě jest požitkem. Je to nejpříjemnější posice, jakou si lze představit. Staří Řekové a Římané — musím je citovat, ač mi živě tane na mysli ironicky se usmívající tvář mistra Nerudy, když psal svůj feuilleton o věčných starých Řecích a Římanech — tedy staří Řekové a Římané dokázali i v této jako v leckterých jiných věcech, že byli rozumnější nás. Rozložili se pohodlně kolem stolu a netrýznili své tělo nepřirozeným sezením jako my. Nejsem odborníkem v tělovědě, ale přes to troufám si tvrditi, že by ležení našemu zdraví bylo nepoměrně prospěšnější.

A sedíme skoro celý život ustavičně. Ve školní lavici, na katedře, před psacím stolem, v kanceláři, v pisárně, doma, v kavárně, v hostinci, v salonech, v divadle — většina z nás téměř ani nevychází z této nepřirozené posice. A nejhorší už jsou zasedání! Jaká to někdy trýzeň účastniti se sedě dlouhé výborové schůze! Jak mnohem příjemněji by se leželo při některé debatě o spolkovém jednacím řádu nebo i při leckteré přednášce! A neposkytovalo by mnohem pěknější pohled slavnostní shromáždění, malebně rozložené na vkusných lehátkách, než nynější nudné řady seslí a lysin? A nezněla by mnohem pěkněji Zpráva z poležení musejního výboru?

Pravého Amerikána (ze zásady nepřijal jsem posud novotu Američan) vypodobňují z pravidla s nohama položenýma na stůl nebo na lenoch druhé židle. Jest to již jakýsi začátek reakce proti pošetilému předsudku a také lehací fauteuily a visuté sítě věští blízký návrat k jedině přirozenému způsobu.

Snad bychom my Slované měli se rázně uchopiti této reformy. Zdá se mi, že máme k ležení zvláštní náklonnost a nadání. Pohleďte na příklad, jak umí ležeti některý syn Slovače na slunné mezi — vydrátoval si snad stěží skývu tvrdého chleba, musí se plahočiti světem, aby sám bídně živořil a po čase přinesl skrovný peníz hladovým dětem v nuzné vlasti, dávající mu kamení místo chleba: litujete jeho osudu; ale v oné poloze budí vaši závist! Jaká rozkoš sladkého klidu obráží se v jeho spokojené, dobrácké tváři, v labužnicky přimhouřených očích, v celé povolné rozloze libě si hovících údu! Bezděky napadne vám, že by snad v takové chvíli nehnul prstem, kdyby třeba těžké maďarské čižmy tančily po něm čardaš. Ale tímto příkladem nechci nijak ukřivditi ostatním větvím slovanským...

Leč vraťme se pod onu sosnu, kde ležíme na koberci mechovém. I ten jest příjemnější než každý jiný koberec, než nejhebčí samet salonního křesla. Zde nemusíme platit za pohovku poklonami, pochlebováním, úsměvem a frází.

Ležíme ovšem na zádech, zcela vodorovně, s rukama pod hlavou. Je to i pro ruce poloha nejpříhodnější. Zajisté mnohem příhodnější nežli držení péra a čmárání jím po papíře.

A také očím jest volno a blaze. Nemají na starosti pranic jiného než dávati pozor, aby víčka nezapadla. Ostatně, kdyby zapadla, bylo by snad ještě lépe. Bezstarostně pohlížejí tedy, kam v té poloze nutně hleděti musí: dívají se v pravém slova smyslu Pánu bohu do oken či vlastně přenechávají zelené chvoji tam nad hlavou a širému modru nebeskému, aby lahodně shlížely na ně.

Zeleň a modro — jaké to příjemné a zdravé barvy! Čirou rozkoší je takové hledění.

Pomyslím-li, kolik lidí právě v tu chvíli těká na příklad v nějaké fádní kasovní knize po řadách cifer — nudných černých cifer na šedavě bílém papíře, podobných hejnu vran na špinavé sněhové závěji — kolikerá ruka s tužkou sklouzá po těch ošklivých číslicích dolů, vrací se nahoru... dolů nahoru... nahoru dolů... v nekonečné zoufalé jednotvárnosti... Není věru divu, že bývají mezi pokladníky nejprotivnější mrzouti. Takových divných pavouků jako v koutech za ohnivzdornými kasami nenajdete nikde jinde na božím světě. Zejména ve chvílích, kdy mají sahati do svých pokladen, objevují se v podobě tak odstrašující, že vypadají spíše jako vlkodlaci než jako počestní křesťané. Každý takový pokladník, administrátor nebo jak se dále jmenují, připadá mi jako drak, hlídající poklady v šeredné, tmavé podzimní sluji — venku svítí sluníčko, ptáci prozpěvují, lidé se veselí, on však sedí zamračen na svých pokladech, počítá, přepočítává, odpočítává... jaký život! A kdyby ty poklady byly alespoň jeho!

Avšak nebudu si kaliti blaženou chvíli nepěknými představami. Já nemám, bohudíky, co bych počítal, leda šišky tam nahoře nebo lehounké bílé obláčky, plynoucí blankytem tak tiše a volně, jako se snují mou ležící hlavou ledabylé, nicotné myšlenky.

Jaká slast, můžeme-li přenechati neznámému samočinnému stroji v našem mozku, aby tkal zcela po svém, bez našeho návodu a dozoru svou lehounkou větrnou přízi! Je pak radost pozorovati, jak

souká se bůh ví odkud to jemné vzdušné pásmo věčně se měnících obrazů a barev, tu třpytné jako rosou operlená pavučina v duhovém odlesku jitra, tu mlhavě splývající jako daleká krajina v modravém dechu. Bezděky sledujeme tu rozmarnou hru a chvílemi zdá se, nám, že myšlenky hrají s námi na slepou bábu: jemnými psychickými ručkami zavazují nám oči, cítíme jen laškovné dotyky jejich vzduchových prstů, slyšíme jen šelest jejich nožek, přidušené chichotání... a pojednou ticho, úplné ticho... odkradly se... rozprchly se rázem...

Ano, někdy jest nám, jako bychom nemyslili vůbec, jako bychom ze lži usvědčovali větu: „Cogito, ergo sum." Právě bytí bez myšlenek, stav naprostého nemyšlení jest nejpříjemnější.

Ó jak lituji těch, kteří úmyslně loví myšlenky, kladou na ně těžký chomout rozumu, zapřahají ubohé do vozu svých záměrů a ženou je bičem k určitému cíli! Jeden myslí na výnosný úřad, jehož chce dosáhnouti, dnem i nocí přemítá, jakými pletichami by odstranil své soky, kde komu by měl vysekávati skroušené poklony, kolikerým sebeponížením doplížiti se vydatné protekce — jaké to nechutné myšlenky! Druhý v honbě za slávou přemýšlí chodě stoje, kterak by zastínil ostatní, chvěje se o svou populárnost, v zimničném rozčilení očekává nové úspěchy a leká se každého šustu, v němž by se mohla tajiti intrika potměšilých závistníků — Děkuji pěkně! A jsou i lidé, kteří nemají dosti na starostech o sebe, nýbrž pokládají za svou povinnost, mysliti ještě za jiné a pro jiné. Ano, nejeden člověk se domnívá, že by jeho bližní byli ztraceni, kdyby on nepřemýšlel, jak mají ti ostatní žíti, jak

si počínati, več věřiti, jakým způsobem cítit, jaká hesla po něm opakovat, v jakém duchu a směru psáti atd. atd. A nejubožší ze všech jsou spisovatelé: ti museji pro mrzký honorář, ze ctižádosti nebo z blouznivého sebezapření hamižně chytati své nejkrásnější myšlenkové motýly, napichovati je ukrutně na logické špendlíky, sestavovati je podle pravídka do úhledných řádků a předkládati pak své sbírky lecjakému obrejlenému professoru, který na nich vykládá rozdíly druhů a mikroskopické taje motýlího křídla nudícím se žákům.

A kdybyste věděli, jak rozkošný je ten bezúčelný, samovolný, nevázaně se chumelící rej bílých a černých, azurových a zlatých motýlů v čele básníkově, nežli je nemilosrdná ruka nabodá na papír prosaickým ocelovým pérem!

Díky bohu, že dalek psacího stolku mohu se klidně baviti vzdušným jejich tancem. Hle, teď přilétá jedna... má tvář odněkud mi známou, mírně podlouhlou tvář dívčí... oči polozastřené černými řasami...

Poshovění, krásná myšlenko! Bohužel nelze totiž ustavičně ležeti na znaku. I nejhebčí koberec mechový konečně začíná tlačit. Vytáhneme z polehoučka jednu ruku z pod hlavy, opřeme druhou loktem o mech, obrátíme se zvolna na bok a položíme čelo do dlaně. Tak! A nyní, spanilá myšlenko — Ah, kde už té je konec!

Za to utkvěly mé oči stranou na mezi, lemující hrbolatou vozovou cestu, za níž táhne se volný prostor s kusem pole a loukou. A za těmi zase les... les... jen po jedné straně modrá se v průseku cosi jako daleký obzor.

Mez je bujně porostlá; avšak ne již květenou lesní. Člověk, jenž nemá pranic na práci, muže se vnímavě zadívat i na píď traviny. Zahleděl jsem se na ni — abych tak řekl — esthetickým drobnohledem. Pány botaniky však hned předem žádám, aby následující odstavec laskavě přeskočili.

Jaká ruznotvárná a ruznobarevná směs! Nejníže trčí nebo rozkládají se zelené listy všelikých velikostí a podob: trojlístky jetelové, široké čepele jitrocele, zubovaté lopaty pampelišky, drobně zoubkované a zvarhanělé mřežoví řebříčku a mnohé jiné zelené terče, oštěpy, šavle, jehly, vějíře a krajky, utkané a vystříhané s nekonečně rozmanitým a jemným vkusem. Již ten čerstvě zelený podrost ozdoben je tu a tam nižšími květy: červenými paličkami jetele, lazurově modrými očky rozrazilu, sněhobílými, v tu dobu zavřenými květy sedmikrás a jinými. Výše září žluté květy pryskyřníku, fialově modré cípaté zvonky, skvostně bílé rožce a mezi nimi trčí ze zeleného podrostu vysoké lodyhy jitrocele s nafialovělé bílými, nitkovitě otřásněnými klasy a lodyhy odkvetlých pampelišek s lehounkými, vzdušnými koulemi bílého chmýří, jež připomínají skleněné koule na tyčích v ozdobných sadech. Z květu pak vypínají se nejvýše úbory kopretin, s velikým kolem zářivě bílých lístku a žlutým terčem uprostřed. Ale ještě výše vysahují rozličné nitkovitě tenké neb širší stonky travin s ruznými miniaturními latami a klásky. Bože, jaká krása i na tom nepatrném kousku země!

Není-li pohled na ten malosvět mnohem utěšenější nežli na spousty ohromných činžáků a ten zimničný shon mezi nimi? Hemží se to jako v úle,

předstihuje se, vráží do sebe, klopýtá přes sebe, honí se o přítrž za penězi, slávou a domnělými požitky, že našinci jde hlava kolem a že posléz nakažen tou horečkou sám se pustí do nějaké „blahoplodné“ činnosti, z níž si na konec odnese jen modřiny a kusy bláta, kterým tam po sobě házejí v bratrské shodě... S pohrdlivou soustrastí máchnul jsem rukou směrem k lesnímu průseku, jímž nahlížel modravou silhuetou do mé lesní samoty vzdálený, protivný svět.

Hle! tu leze roztomilé kropenaté sluníčko. Chtěl bych jím býti. Prohlédnout si jeho okem tam tu houštinu trávy. Pro sluníčko je to as velkolepý prales smaragdových nebetyčných kmenů, titanských listů a báječně velikých květů nejskvostnějších barev.

Ano, chtěl bych býti takovým sluníčkem. Nikdo nedbal by pak o mne a já o nikoho. Nemusil bych se starat o politiku, o vědu, o literaturu, o umění, o divadlo, o nic. Lezl bych si pěkně, kam by se mi zráčilo, a bez bázně před kritikou mohl bych si kdykoli vylétnout do modra. A kdyby mě na konec někdo zašlápl, stalo by se to pouze nešťastnou náhodou — kdož by zúmyslně ublížil takovému milému, nevinnému stvořeníčku?!

Hle, míří k vysokému stéblu. Již leze pomaloučku po něm vzhůru. Napínavá událost!

Přijde Bismark opět na vrch? Prohlásí se Bulharsko samostatným? Překročí cholera naše hranice? Komu dostane se první ceny v literárním konkursu? — Vše to má pro mne v tu blaženou chvíli pod sosnou menší váhu nežli otázka: vyleze-li sluníčko až na vrchol stébla? —

Chudáček! Spadlo dolu se samé špičky. Avšak zde nemusí se báti žádného posměchu...

Zdvihl jsem laskavě sluníčko, posadil je na špičku zdviženého prstu a odříkal v dětinském rozmaru:

»Sluníčko, líčko, pověz ty mně tu stranu,
kam já se dostanu!«

Zdvihlo krovky a vesele odletělo vzduchem; jen že ach! směrem k nešťastnému pruseku — —

V tom ozvalo se nad mou hlavou podezřelé zachrastění. Bezděky uhnul jsem se — napadlo mi, že to snad padá šiška a že by mohla slétnout právě na muj nos — —

Ach, nepadá to šiška... Hrklo v mých starých pendlovkách a teď odbíjejí hodinu, v níž mám odevzdati hotový rukopis.

Ó, sluníčko, kam jsem se to dostal? Místo měkkého mechu cítím pod sebou tvrdou redakční židli a místo staré sosny stojí za mnou nedočkavý sazeč. Štěstí ještě, že vyplnil jsem svým bezmyšlenkovitým ležením z nouze těch několik potřebných sloupečku, aby feuilleton ani výbojně nezasahoval do politiky, ani příliš pokorně nekrčil se u jejích nohou. A co do látky nebude snad ani vám na škodu, že jste si po všem tom politickém ruchu a rozčilení nahoře odpočinuli trochu zde dole bez myšlenek pod tichou borovicí.

PROSBA O TICHÉ MÍSTO.

(»N. L.« 1892.)

Dnes konám skutek milosrdenství: ujímám se člověka, který myslí, že jeho prosba tímto způsobem spíše dojde vyslyšení, než uveřejněním zevšednělého appellu na lidumily v části insertní.

Žadatel není však obvyklým chuďasem, žebronícím o podporu nebo půjčku, kterou bohdá vděčně oplatí, až bude mít peněz nazbyt — nikoliv! Má dosti pěkné postavení, v němž se mu nedostává jediného: klidu. A klid jest hlavní tužbou jeho života. Leč nemyslete, že máte před sebou jednoho z těch quietistických filosofů, jichž cílem je dosažení dobře placeného místa, kdež by se mohli od rána do večera hroužiti v sladkou nirvanu; muž ten chce poctivě pracovati, ale shání se po takové práci, v níž by pracuje jednou rukou, nemusil zároveň v druhé třímati meč. Ví arci, že naprostý klid i v tomto smyslu jest ideálem nedostižným a že člověk nerušeného míru dochází toliko v hrobě. Ale domnívá

se, že snad přece někde tají se nějaké tiché místo, v němž by rvačky s ostatním světem nebyly alespoň každodenní nutností.

Předložil mi náčrtek svých osobních a životních poměrů, z něhož sem kladu některé výňatky:

„Jsem 47 roků stár, ale dosud statečný a čilý, tělesně i duševně zdráv, katolík, svobodný, zachovalý. I vysvědčením očkovacím mohu se vykázati. Studoval jsem na universitě, tehdáž ještě utrakvistické, a odbyl tři státní zkoušky, jakož i dvě rigorosa. Trochu mi arci vadí, že jsem v posledních letech vzhledem k užívání druhého zemského jazyka vyšel poněkud ze cviku; o místo školníka neb jiné podobné nemohu se tudíž ucházeti. Druhá vada jest, že umím pracovati pouze pérem. Pro člověka takového povolání jest ovšem dosažení tichého místa zpropadeně obtížné.

Vzpomínám si arci s toužebným povzdechem na jedno klidné místečko, kde jsem pracoval pérem ve svatém pokoji. Je tomu dávno, ach! dávno. Byl jsem opisovačem v advokátní kanceláři s měsíčním platem 25 zlatých. Ó, sladká, zlatá idyllo kancelářská! Těch krásných zimních dnů, kdy jsem sedal klidně a bezstarostně u pokaňkaného stolku v pěkně vytopené místnosti, kde znělo pouze praskání ohně a vrzání několika pilných per! Opisoval jsem v bázni boží žaloby a žádosti exekuční, nestaraje se ani dost málo o jejich právnickou nebo mravní odůvodněnost a nemaje jiné péče, než abych úhledně zaokrouhleným, vzorně čistým písmem oslnil svého šéfa.

Ale veta bylo po všem, když jsem se později stal koncipientem a musel docházeti k soudu. Ne-

víte, jakou nepokojnou a kazimírskou cháskou jsou páni advokáti! Mohli by spolu žíti v kollegiální svornosti, klidně povolovat si lhuty, pokojně vyměňovat sporné spisy a diktovat do protokolu — ale to to! Staví se nejraději proti sobě jako bojovní kohouti a každý je rád, může-li kollegovi notně zatopit. A také „strany“ vypadají ve skutečnosti jinak, nežli v pěkně srovnaném fascikulu: leckterý takový Rosenzweig píše se zcela hezky na rubrum exekuční žádosti — ale když ho pak seznáš in persona — —

Pověsil jsem to neklidné zaměstnání na hřebík a „hledal své štěstí jinde.“

Jeho další curriculum vitae nebudu citovati. Věnoval se literatuře — to stačí již, aby uvěřilo čtenářstvo, že nemohl dojíti pokoje.

V poslední době prý se jeho touha po klidu vzmohla tou měrou, že si mohl nohy uběhati hledáním nějakého tichého místa po své chuti. Vše nadarmo. Byl u pana ředitele Šuberta, ale ten zadíval se naň s úžasem a na konec ujistil ho s truchlivým úsměvem, že by sám raději přijal takové místo, kdyby o něm věděl. Na rozloučenou daroval mu sbírku svých výročních brošurek o Národním divadle. Žadatel zašel si dále do České akademie, ale pan generální sekretář předložil mu beze slova jakousi redakční Obranu, jejíž výtisk právě přikládal k poslednímu číslu akademického „Věstníka“. Žadatel odebral se na radnici, ale když tam svou prosbu přednesl, byly mu ukázány dvéře s důtkou, že sídlo primatorské není místem pro frivolní žerty.

Nebudu dále líčiti jeho marné pokusy u různých národních ústavů a jinde. Dopsal též příteli v jednom venkovském městě, v tichém lesnatém

zákoutí, prose o některé informace stran místa obecního tajemníka, které tam bylo vypsáno. Oznámil mu, že se hodlá ucházeti o vypsané místo, poněvadž se mu zdá, že by v takovém úřadě mohl žíti jakž takž s pokojem. Přítel udělil mu ve své odpovědi mezi řádky šetrnou radu, aby dal prozkoumati lékařsky svuj stav duševní.

Konečně připadl ve svém zoufalství i na politické časopisy. Vzpomněl na přísloví: „Pod svícnem bývá tma“ a pomyslel si: „Kdož ví, není-li právě tam v některém nevinnějším ressortu nějaký útulný koutek, kde sedí člověk za větrem a naslouchá válečnému halasu kollegu jen jako řádění zimní bouře z teplé světničky?“

Dosti dlouho trvalo, než obešel ruzné redakce. Jako zlatý věk báje ztrácí se za námi doba, kdy stály v Čechách proti sobě jen dva bojovné orgány stran. Nyní máme redakcí hezký počet a denně jich ještě přibývá.

Pro mírumilovného člověka zdál se mu nejvhodnějším tábor klerikálu; ale tam ho odbyli, že jsou více než s dostatek zásobeni žurnalisty svého vlastního stavu. U socialistu z rozličných duvodu ani nezaklepal. V redakcích staročeských litovali, že pro tu chvíli mírumilovného spolupracovníka nemohou potřebovat v žádném ressortu — snad později... Realisté spráskli ruce: „Člověče, spadl jste s měsíce? Což nevíte, že předním článkem našeho programu je právě boj, boj proti všemu shnilému, hluchému a přežilému?“ Poprosil, aby mu jeho smělost zlým nevzpomínali, a zamířil ještě do „Nár. Listů“, kde přijal jsem ho náhodou já.

Poučil jsem ho, že ani u nás nikde není tichého

místečka, poněvadž právě na nás lítají pumy se všech stran, ze všech ostatních táborů najednou, tak že tu není nikdo jist, ne-li svým životem, tedy alespoň svou literární a jinakou reputací.

A pokusil jsem se zároveň uvésti ho na jinou cestu. Bez boje — pravil jsem — nelze si mysliti žádný zdravý společenský organism. Věčný „zápas o život" platí také v oboru duševním. A jen v kypícím varu boje rodí se každé nové čacké dílo. Každý zdravý člověk pociťuje dobře sám, že stvořen je k boji. Jak čile se rozproudí krev, jak se zjaří tělo i duch veselou bitkou! Jen to zkuste, milý příteli! Nejste dosud příliš stár — postavte se také v čelo bojovné družiny! Nějaké nové heslo snadno se vymyslí nebo vyčte ze současného cizího tisku a pro nové strany je v Čechách ještě místa dost. Uvidíte, jaká to rozkoš, postupovat vesele pod vlajícím praporem s dobrými kamarády, pomáhat druh druhu ku předu a do výše, podělovat se na vzájem pochvalami a krásnými tituly a hanit, rozsekávat, drtit každého, kdo nepatří k nám. A zdaří-li se výprava, jak radostno bude děliti se bratrsky o kořist, odměňovat se přátelům a nemilosrdně odemstívat se každému, kdo na nás kdy jen křivě pohlédl!

Žadatel připouštěl, že to všechno snad je pravda, ale každé povaze že boj přece nesvědčí. Vždy prý byli v každém národě lidé, kteří raději zůstávali doma, i když ostatní radostně a nadšeně hrnuli se na bojiště.

„Ale kdo zůstává doma?" zvolal jsem. „Mrzáci a — baby!"

„A lidé, kteří ze zásady nechtějí bojovat," pravil on. „Vzpomeňte na Tolstého, který zavrhuje

válku i v tom případě, když vede se za obhájení nejdražších, nejposvátnějších statků člověka. Nikdo nemá dle něho mocí odpírati zlu. Boj zbraněmi ducha jest arci jiný nežli krvavá seč; ale přiznejte, že vede se mnohdy se stejnou záští a že ty zbraně ducha často způsobují rány stejně kruté, ne-li bolestnější, nežli krvavý meč. A přece vidíte tolikrát lidi, kteří vystupují jako proroci nejryzejší humanity a při tom nemají než záští, úsměšek, potupu, bolestné ústrky a rány pro toho bližního, který má jiné mínění než oni.

Dejme tomu, že tento bližní je vskutku duchem nebo vědomostmi slabší nebo zbloudilý — má proto vzdělanější a chytřejší právo pohrdat jím, tupit ho, po tírat jej zbraněmi jízlivého záští? Nemá se k němu chovat spíše vlídně a šetrně jako milující bratr, který chce napravit bratra pobloudilého? Místo toho stojíme všichni proti sobě ne jako bratři, rodáci, bližní, ale jako nepřátelé, z nichž jeden číhá na druhého, jen kde by odkryl nějakou slabou stránku jeho, aby jej pak zranil co nejbolestněji a možno-li na dobro zdrtil. Ano, to mi též znechucuje všeliké ty zápasy, že z celého zpusobu, jakým se obyčejně vedou, mnohem více než touha po napravení a přesvědčení odpurce vyniká snaha po jeho úplném potření a dosažení neobmezené samovlády. Kdo nechce se podrobiti ve všem našemu komandu — anathema sit! bývá obyčejná devisa. Každý snaží se zašlapati odpurce nemilosrdně do bláta a za to vlastní hlavu obetkati glorií všech cností. Mnohý usmívá se dogmatu o papežské neomylnosti, ale sám chová se k ostatním tak, jako by byl nezvratně přesvědčen o vlastní neomylnosti. Muj bože! Kolikrát již ve-

škerá duševní elita některé doby pokládala za jedině pravou tu neb onu zásadu, kterou pak doba následující svorně prohlásila bludem! Pošetilá je tedy každá nadutost a fanatická nesnášelivost. Věřte, za zlo pokládám i duševní boj, jak se z pravidla vede. Nezdá se vám, že je český vzduch přímo již otráven jedovatým výpařem vzájemného záštiplného sočení, zlobení a škorpení? Žluč, samá žluč — a srdce cítíš tak zřídka kdy. Což je naprosto nemožno, aby jednou tím věčným řevem a sykotem pohan, urážek, klevet, jizlivých úštěpků a sarkastických posměšků proniklo srdečné: „Bratři, milujme se vespolek!“

A nebohý ten blouznivec začal malovati luznými barvami fantastický obraz jakési české Utopie, v níž by každý klidně pracoval po svém, nehanoben jinými a nehanobě jiné, kteří chtějí pracovati jinak; v níž by se vůbec více pracovalo a méně soudilo, při tom soudilo sice jen po pravdě, ale bez neomylnické nadutosti a zřejmého úmyslu, způsobiti jinému hodně mnoho bolesti a pokoření; v níž by druh neubíjel druha, aby mohl sám vyniknouti a panovati; v níž by se dála volná výměna náhledů bez ustavičného kaceřování; v níž by obecenstvo nelačnilo po skandále a nebyl hrdinou dne ten, kdo umí nejzuřivěji útočit a nejjizlivěji klevetit; v níž by převládala vzájemná dobrá vůle, shovívavost, bratrská láska . . .

Zkrátka, pocítil jsem až upřímnou soustrast s ubožákem, jenž s opravdovým zanícením rozhovořil se o této idylle ze vzdušného kraje nemožnosti, a při rozchodu s ním umínil jsem si, že se přece pokusím, zdaž bych mu nemohl zaopatřiti nějaký poměrně tichý útulek, v němž by mohl bez

příliš častého vyrušování tkáti dále své bláhové vidiny.

Sám nevím o žádném takovém místě. Před lety psal jsem o člověku, který také hledal klid. Po dlouhém, marném hledání připadl na jediný prostředek kterak by zde na zemi dosáhl nerušeného pokoje: kdyby se mu totiž podařilo, uloviti místo v kanceláři českého ministra krajana. Ale nyní zarostla i tato cesta ke klidu. Nemáme již krajanského ministerstva a poněvadž český národ posud nejeví žádných známek polepšení, nelze doufati, že nám vzácné to zátiší v brzku bude vráceno.

Nuže, neví snad některý čtenář o místě podobném? Ví-li, učiň dobrý skutek a sděl svou adressu pod heslem: „Tiché místo" do administrace těchto listu.

STÍNY MRTVÝCH.

(»N. L.« 1892.

Dnes není útulno v mé světnici. Darmo praská oheň v kamnech; dnes nezpívá veselou písničku — zdá se mi, že slyším teskné vzdechy a časem bolestný ston.

Smutno je v mém pokoji. Truchlivě kalné je v něm i to světlo sychravého podzimního, v pravdě dušičkového dne, jehož těžké mlhy chvějí se v oknech a zastírají vyhlídku do dálky.

Marně hledím se rozveseliti ve své samotě vzpomínkou na včerejší komickou příhodu, marně chápu se zábavné knihy, dávám se do práce: vyrušuje mne lehký šelest — snad ozval se z kamen — Nikoli! Jsou to oni — přicházejí — mním slyšeti vážný jejich šepot: Dnes nám neunikneš, tento den jest náš, náš!

Přicházejí. Z šedivé mlhy tam venku probírají se jedva zřetelně, samy pouhá mlha, vnikají sklem oken do pokoje, chvějí se tiše ke mně, obklopují

mne se všech stran, plní celou světnici svým tajemným hemžením. Tu pouhý stínovitý obrys hlavy nebo těla, tam známý úsměv nebo pohled v nezřetelné tváři, onde kadeř s ruží nad poloviditelným obličejem, tuto silhuetta profilu, — hustá směsice vzdušných kontur, nezřetelných, polozřetelných, jasnějších, mlhavějších, mihajících se a splývajících v neustálém vlnění.

Avšak již odstiňují se některé zcela zřetelně. Již rozeznávám otce a jest mi, jakobych viděl prokvětavý plnovous, vpadlé tváře a pod vráščitým čelem ty starostlivé oči, plné výčitek nepříznivému osudu nebo dojemné resignace — — Avšak ne! Mizí ten obraz z poslední, trudné jeho doby a vidím ho v plné mužné síle, kdy ještě v jeho hnědých vlasech a vousech nebylo jediné stříbrné nitky, na jeho čele jediné hlubší rýhy a kdy jeho modré, jasné oči hleděly ještě sebevědomě a s radostnými nadějemi do života. Ó, jak vesele zářívaly ty zraky, když po denních starostech, vrátiv se z některé zimní projížďky, do naší teplé světnice, snímal zasněžený plášť, usedal mezi nás děti ku praskajícím kamnum a houpaje nejmenší na kolenou, buď mu zpíval některou šprýmovnou národní píseň nebo nám vypravoval pohádku, kterak rybář vylovil zapečetěnou láhev, jak z otevřené vylétla hrozná, obrovská příšera, jak ji ohrožený rybák chytře nazpět do láhve vlákal a zátkou hbitě uzamkl — tu pohádku, kterou jsme slyšeli stokrát a přece vždy znovu poslouchali s nejživějším napjetím; jak nadšeně planuly ty oči, když mi později vyprávěl o bojích Žižkových, o bitvě domažlické, o vjezdu Čechu do Basileje, kde z oken, vikýřů a střech s bázlivým šeptem ukazovali si na

hrozného, celým světem nepřemoženého Prokopa; v jakém blouznivém lesku tonuly ty zraky, když mne ještě později pobádaly k velikým cílům na dráze životní, kterouž mi asi jeho fantasie obsypávala vším skvělým a krásným, co vysníti může vřelá láska otcovská...

Kalí se, mizí ty dávno zhaslé oči, rozplývá se drahý stín a místo něho vidím tvář své matky, tu vráscitou, ustaranou a pro mne přece vždy krásnou tvář, s tím láskyplným pohledem, s tím pro mne na světě jediným a na věky věků ztraceným pohledem, s tím bystře svítícím a přece tak jemně snivým okem, jež jedině umělo čísti na dně mé duše, jež kormutlivě se kalilo při mém zármutku a jiskrami čirého blaha hrávalo při mém štěstí... A teď spatřuji v rakvi tu milou tvář, jak jsem ji viděl tehdáž, kdy jsem si v hluboké bolesti zašeptal, že tak vznešeně krásnou nespatřil jsem ji nikdy. Ležela tehdáž nehybně jako v tichém majestátu ta stará, uvadlá tvář, oči měla zavřeny jako v tajemném, velebně krásném snění, kolem rtů utkvělo jí cos podobného jemnému, vítěznému úsměvu, zvláštní zář míhala se po ní, i vrásky její byly rukou smrti jaksi vyhlazeny a jako diadem královny připadal mi ten stříbrný, lehce zvlněný vlas kolem ztuhlého čela... Zdálo se, jakby s pocitem tiché vítězné hrdosti odcházela ze zápasu toho světa, kde prožila tolik mateřského blaha i hoře... A v řasách svého rubáše odnášela s sebou mé nejsladší chvíle, zbytek mého štěstí, mé poslední jasné záře a vonné květy životní...

Zaniká i druhý světlý stín. Vidím sestru s roztomilým děckem na rameni, zářící štěstím po boku

manžela, vidím druhou sestru, tichou, snivou holubici, uletlou navždy drsnému světu, vidím jemně dumavou, milou jinošskou tvář mladého bratra, vidím obličeje příbuzných, sdružené s nejkrásnějšími upomínkami mého dětství, vidím luzné dívčí postavy, jež zamihly se jako víly v čarovném sadu mé mladosti, vidím tváře milovaných přátel — —

Kam poděly se najednou všechny ty stíny? — Prázdno je v mém osamělém pokoji, oheň praská v kamnech s tichými vzdechy a stony, venku houstne šedá mlha pošmourného podzimního dne...

Kam jste se poděly všechny vy milé podoby? Kde dlíte? V neznámu věčného taje? Či jen v mých upomínkách?

ČAS.

(»N. L.« 1893.)

Tyranem, ošklivým tyranem všech nás jest omrzelý Čas — NB. nemyslím časopis „Čas", nýbrž pravý, skutečný Čas a píšu ho jen proto s velkou začáteční písmenou, poněvadž je pro nás novináře a všechny lidi vůbec bohužel vševládnoucím veličenstvem.

Předem pro nás redaktory a spolupracovníky časopisů, které se přiznávají k tomu již svým jménem. Čas vládne námi neobmezeně jako pravý svrchovaný autokrat. Časovost jest prvním a hlavním zákonem nejen tam nad čarou, kde již předvčerejšek stává se šedověkým archaismem, nýbrž i zde dole. Všude, všude — od záhlaví až k poslednímu inserátu. Po celý rok si nevzpomenem na slávu boží a pokoj dobrých lidí, avšak hle! sotva že se objevují Vánoce nad obzorem, již natahujeme tklivě štědrovečerní struny a hudeme v potu tváří líbezné pastýřské melodie. Celý časopis mění se v zelený vánoční strom, jehož zářící větve se pro-

hybají tíží pozlacených hraček a na jehož vrcholu v úvodním článku se vznáší anděl s ratolestí míru.

Ale sotva že přešlo několik dní, již přemetáme se rozpustilým skokem do sylvestrovské nálady. V masopustě ověšujeme se rolničkami, na popeleční středu rozjímáme o marnosti všech věcí, o velikonocích vzpomene si vždy některý z nás na pašije českého národa a jeho vzkříšení, o svatodušních připomínáme germanisující vládě, že samo evangelium bylo hlásáno ruznými jazyky — zkrátka, co do svěcení církevních svátku jsme my liberální žurnalisté právě tak svědomití jako náš nejčernější klerikální kollega. Musíme studovati kalendarium každý den, abychom se nedopustili nějakého osudného přehmatu neb opomenutí, jakým by byla na příklad humoreska o martinské huse na velký pátek nebo dušičkové číslo bez feuilletonu o chudém sirotku, lepícím na pustý rov krejcarovou svíčičku.

A tak má se věc nejen s církevními svátky, nýbrž i s historicky významnými dny, ruznými ročními dobami — slovem: ustavičně musíme se otáčeti po Čase jako slunečnice po slunci.

Avšak nejen časopisy, celý svět sténá pod tyranskou svévolí Času. Pohleďte kamkoli: vše poslouchá slepě těkavých jeho vrtochu. Lidští monarchové zavádějí nové uniformy za deset, dvacet roků; Čas obléká si nás jinak každý rok. Nesmíš se ptáti, co je vkusné, co praktické, nýbrž musíš bez odmluvy nositi to, co ti předpíše Čas. A on předpisuje ti s byrokratickou pedanterií každou nejmalichernější podrobnost až ke knoflíčkům tvých rukaviček. A nejen střih tvého kabátu, i střih tvých myšlenek musí se říditi podle jeho předpisů. Jsi-li malíř, hu-

debník, básník, nesmíš tvořiti, jak ti velí vlastní nitro, nýbrž musíš se především ohlížeti, jaký proud je právě časovým. Vždyť víte — modernost je předním heslem i v umění. Není těžšího ortelu nad umělcem, nežli, když se mu vytkne, že je nemoderním. Nyní ku příkladu je na časovém repertoiru reforma lidské společnosti; nech tedy všeho ostatního a reformuj, čím důkladněji tím lépe. Kdybys dnes vydal epickou báseň jen tak, bez reflexí a bez tendence, bylo by to právě tak, jakobys vyšel na ulici v oděvu šviháka z let šedesátých.

Času je všechno dovoleno. Smějeme se nejšpatnějšímu vtipu, jen když je časový; dychtivě chápeme se každé hlouposti, jen když má čerstvé datum. Jsem přesvědčen, kdybych dnes někomu namluvil, že je nejnovějším obyčejem, nositi kabát na ruby — jistě bude se za týden půl Prahy pestřiti pruhovanými podšívkami všech barev.

A kdyby Čas absolustické zvůli své alespoň podroboval jenom náš oděv, naše chování a konání! Ale on tropí své tyranské kratochvíle s naším nejvlastnějším Já, s naším tělem a naší duší. A jak s námi zachází! Rozrývá svými nehty naše čela i tváře, prosypává naše vousy popelem a plísní, oškubává do hola naše hlavy — jen se podívejte na ubožáka, s nímž si takhle šedesát roků hrály jeho pazoury! A na konec člověk i hloupne pod tou despotickou časovládou: začínají ho těšit všelijaké hezké tituly, zlaté medaile a jiné dětské hračky, mluvívá se slzami pohnutí v očích o svých zásluhách, dospívá k náhledu, že nezřízený liberalismus podkopává základy mravního pořádku a lomí rukama nad zkažeností mladého pokolení.

Myslím, že mnohý z nás uhnětených poddaných Času pociťuje časem revoluční choutky. Kdybychom tak jednou mohli svrhnout toho jednozubého starého protivu s odvěkého trůnu a splatit mu stejnou mincí. Kdybychom jednou my mohli s ním zatočiti po své libosti!

Oddejme se na chvíli svudné myšlence, že stojí sesazen a spoután před námi a v úzkostech očekává, co s ním učiníme. Pro jeho guillotinování by ovšem nehlasovali ani nejzuřivější jakobíni. Nejenom hodináři a opatrní politikové, kteří se bez času naprosto nemohou obejíti, i my ostatní rozpakovali bychom se vyměniti tento časný život, nechť byl údolím sebe plačtivějším, za nejistou věčnost, třeba že tam theologové a básníci připovídají věci nejkrásnější.

Ale takhle rozkázat Času, aby změnil jednotvárné tempo svého kroku? Jen pochybuju, zdali by se lidé v té příčině shodli. Prozatímní učitelé, zamilovaní snoubenci, jednoroční či vlastně dvouletí čeští dobrovolníci a jiní přáli by si, aby Čas měl křídla, kdežto zase jiní a zvláště my starší rádi bychom na jeho paty zavěsili centnéřovou železnou kouli. Ba, mnoho lidí by chtělo, aby Čas měnil krok, jak se jim kdy namane. Studující by chtěli, aby se o prázdninách loudal jako hlemýžď a za to v době zkoušek probíhal hodinu za vteřinu; přemnozí z nás by navrhovali, aby Čas od patnáctého každého měsíce učinil hned svižný Horymírův skok do příštího prvního, kdežto četní pokladníci by zase konec měsíce nejraději natahovali na uherskou míru — zkrátka obávám se, že by si Čas

nadobro spletl krok, kdyby měl vyhověti třeba jen několika lidem zároveň.

Lépe by se snad odporučovalo, přinutit Čas, aby jednou obrátil na svém věčném pochodu v před a zamířil nazpět! Jaká by to byla pro většinu z nás zajímavá a rozkošná cesta! Arci musili bychom před tím zapomenouti svůj minulý život, neboť jinak ztratila by tato pouť hlavní půvab každé cesty: novost, a kdož ví, zdaž by nám nezkazilo chuť k návratu i ledacos jiného, třeba na příklad upomínka na katalog některého professora, před nímž jsme se třásli dlouhá léta na tvrdých školních lavicích.

Rád ponechávám fantasii vůli, aby mne pobavila tou nemožností. Jak by to bylo příjemné pro našince, kdybychom najednou v zrcadle zpozorovali, že jistá lesklá místa naší hlavy začínají se odívati lehounkým chmýřím, kdybychom pak sledovali, kterak jemný porost znenáhla houstne a mohutní, jak z vousu se vytrácí každý den některá „stříbrná nitka“ a s čela některá vráska, jak pleť naše nabývá svěžesti, zrak živosti, tělo pružnosti. A kdybychom konstatovali, že mládneme, ustavičně mládneme, nikoli v té jalové frási, již nás těšívají zdvořilí lidé, ale v pravém, skutečném slova smyslu, jaká to krásná perspektiva by se otvírala do takového obráceného života!

Nehleděti vstříc nevlídným mlhám staroby, ale jarním paprskům mládí! Myslím, že by ani nejlépe situovaný pan rada neváhal zvoliti ten račí pochod, třeba že by mu na konci té obrácené karriéry kynulo místo bezplatného praktikanta.

A dámy v jistém věku — s jakým nadšením by pozdravily netušený obrat! S jakým zanícením

by pěstovaly studium svého mládnoucího obličeje před zrcadlem toiletního stolku, v jehož zásuvkách by se pozvolna stávaly zbytečnými rozličné krabičky, láhvičky a kelímky! S jakou nedočkavostí by počítaly, kolik roku, kolik měsíců, kolik dní je dosud dělí od onoho letopočtu, na němž svého času pro foro externo pevně stanuly; jak radostně by mládly ještě dále v bujaře rozkvetlé panny, v líbezně rozkvétající dívky, v rozvíjející se teprve nevinná poupátka — —

Ah, zde je háček. Nevím totiž, zda by toužily ještě po tom, nositi opět krátké šatičky a hýčkati vyfintěnou loutku. Mluvíváme sice o ráji dětských let, ale nevím — nevím! Ve vzpomínce jsou arci ta leta velmi krásná, ale kdybychom se náhle octli v nich, možná, že by se nám pramálo zamlouvaly stálé výstrahy před ušpiněním šatu, domluvy pro každý utržený knoflík a věčné kázání o tom, jak se mají zpusobné dětičky chovat.

Jisto jest alespoň, že maličtí touží naopak, státi se velkými. Klučina v sukničce rád by již nosil kalhotky, školáček s kabelou na zádech závidí studentíkovi, nesoucímu své knihy hrdě pod paží, hladkolící jinoch sní roztouženě o prvních knírech a tato stupnice nespokojených se svou mladostí sahá dosti vysoko.

Zde hatí se naše fantasie o zpáčení časové dráhy.

Ale což aby se věc zprostředkovala tím způsobem, že by Čas pro starší nespokojence skočil trochu nazad, pro mladší trochu ku předu a stanul pro vždy na nejpěknějším věku, o kterém bychom se snad přece všichni shodli. Osmnáct let — ne-

souhlasí čtenářky? Mužští by po případě mohli pro sebe zvolit věk trochu vyšší — po odbytí studií a nejhorší vojenské povinnosti.

Nejlépe by snad bylo, vybrati k tomu experimentu ještě i některý krásný jarní den s modrou oblohou, zlatým, teplým vzduchem, svěží zelení a vonnými spoustami květů kolem do kola. A v té kvetoucí přírodě zastavil by se pojednou Čas uprostřed samých kvetoucích dívek a mladých mužů, věčně svěžích, nikdy nestárnoucích. Nebyl by to skutečný ráj na zemi?

Avšak bohužel, čím déle čaroskvoucí ten obraz pozoruji, tím povážlivější loudí se do něho stíny. Obávám se, že by nás především omrzela ta věčně krásná příroda vůkol. Ba, jsem skoro přesvědčen, že by se nám za krátko zprotivilo to stále modré nebe, ta nezměněná zeleň, ty nevadnoucím květem obalené větve a že bychom na konec toužebně snili o praskajících kamnech, sněhové metelici a ledových květech.

Poznenáhla omrzelo by nás asi také, viděti kolem sebe ustavičně jen mladé tváře, sama hladká čela, samé jasné oči. Jemná pleť a havraní neb zlatorusá kadeř ztratily by všechnu cenu, kdyby neměly za folii žádných vrásek a šedin. Brzy znechutilo by se nám i věčné milostné blouznění, ideální horování a mladické bouření — proti komu bychom také bouřili, kdyby tu nebylo žádných vyschlých pedantů, žádných střízlivých šosáků, žádných holohlavých strážců prohnilého mravního řádu?

Ne, ne! Představte si jen, že bychom my v Čechách pojednou všichni byli mladí, všichni do jednoho, že bychom vesměs v bujném mladickém zá-

palu bouřili v před, že by nebylo mezi námi ani jediného starého, který by nás lehkomyslné větroplachy zadržoval, krotil, káral a horké naše hlavy schlazoval sprchami moudré rozvahy — —

Ne, nechci tu myšlenku ani domysliti.

A tak poznávám na konec, že jsem svým jalovým rozjímáním o Čase jen zbytečně mařil čas a že učiním nejlépe, nechám-li jej klidně kráčeti dále, jak se mu líbí. Ostatně cítím k němu v té chvíli jakousi vděčnost, neboť všechnu pošetilost mých časoborných fantasií omlouvá okolnost, že jsou nyní na prahu nového roku dosti časové a že se zrodily v nedávné noci sylvestrovské, kdy je každá pošetilost dovolena.

POZNÁMKA.

V dílech III., XI., XV. a XVIII. seřaděny jsou dle doby sepsání menší práce prosaické většinou ze sbírek: »Povídky, arabesky a humoresky« (1878—1883, od té doby několik vydání, poslední r. 1897), »Kresby z cest« (1884), »Několik drobných povídek« (1885), »Humoresky, satiry a drobné črty« (1887, druhé vydání 1890), »Různé črty, žertovné i vážné« (1887), »Několik povídek a různých črt« (1888) a »Rozličná prósa« (1895), pak i práce dosud jen v časopisech otistěné. Jiné vřadím ještě mezi doplňky Sebraných spisů.

Kladu sem také Doslov, kterým jsem před 17 lety uzavřel jednu z uvedených sbírek (»Několik povídek a různých črt«):

»Podávám obecenstvu v této knize poslední serii drobných prosaických prací, uveřejněných většinou průběhem posledního desítiletí (1878—1888) po rozličných časopisech. Jsou to práce různého druhu: povídky, humoresky, satiry, cestopisné úryvky i pouhé črty feuilletonní, psané z podnětů časových.

Vytkne-li mi kdo, že jsem měl přestati na sbírce jedné a přísnějším výběru, tomu odpovídám: Za nynějších poměrů literárního trhu bylo nesnadno shrnouti všechny ony práce v publikaci jedinou a kdybych poslouchal jen hlasu přísné autokritiky, vybral bych ze své celé dosavadní činnosti literární ledva několik tiskových archů. Že jsem tak skutečně neučinil, je snad chybou; avšak — errare humanum.

Podávám veřejnosti svou knihu bez pretensí a nebudu výtkami překvapen.

S. Č.«

OBSAH.

Str.

